ISSN 1004—1745

www.uyghurkitap.com

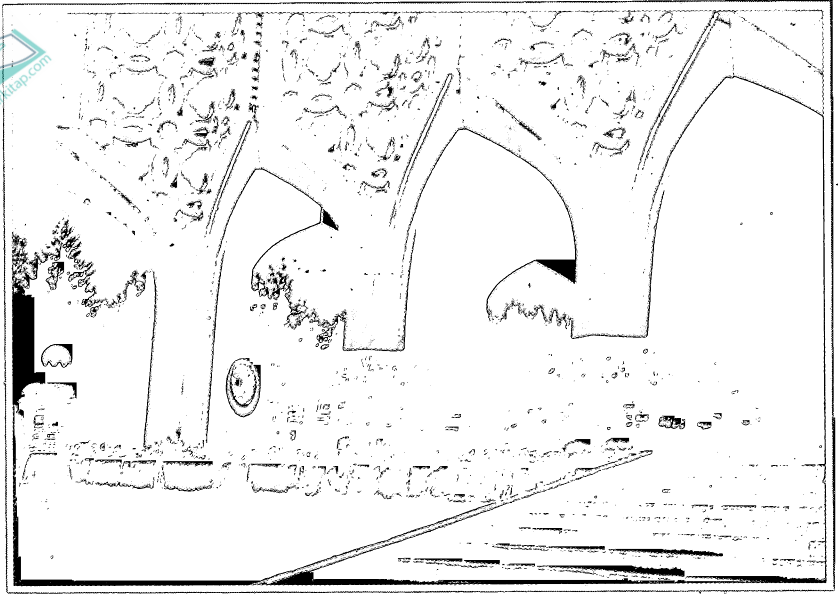

ھۆسن خەت كۆرگەزمىسى ئۆتكۈزۈلگەن تاشكەنت گۈزەل- سەنئەت سارىيى

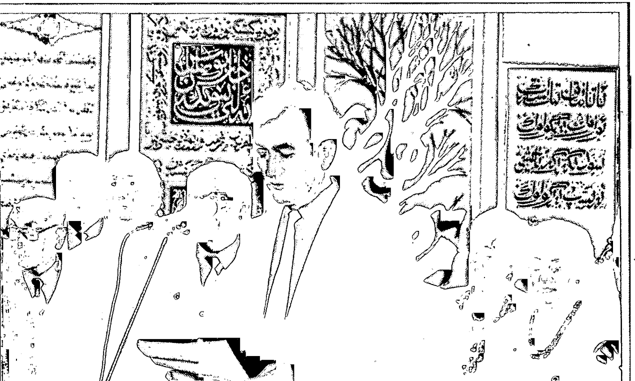

تەڭرىتاغ

قوش ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال

دەۋر روھى، يەرلىك خۇسۇسىيەت
ياشلار ئالاھىدىلىكى، مىللىي ئۇسلۇب

1993 - يىل 3 - سان

مۇندەرىجە

مۇھىم ۋەقە ...... مۇھەممەت ھەمرايىۋ 1

بارىكاللا ...... مۇھەممەت زەيدى 4

ئەزىم قىلىمەن ...... كېرەم بەھرىيىۋ 5

ھېكايىلەر

قىرچىن تال ...... ئابدۇللا ساۋۇت 6

قاباھەتلىك چۈش ...... ھۈسەيىن تاش 23

ئەسەللى ...... ئەنۋەر رەھىم 41

شېئىرلار

ئىككى شېئىر ...... ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر 21

شېئىرلار ...... ئابدۇساتتار ناسىرى 22

ئەدەبىي ئاخبارات

تۇتاش قەلبلەر ...... قۇربان توختى 85

ماقالىلەر

لىرىك شېئىرىيەت ۋە مەپتۇنكار لەززەت ...... ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەتئىمىن 31

ئىزلىنىش، سىناق، يېڭىلىق

مۇھەممەتجا[illegible] ئالىم تۇرسۇن، ئابدۇقادىر جالالىدىن، كۆرەشجان ئۆمەر، پەرھات تۇرسۇن، مۇھەممەتتۇرسۇن ھەسەن، تەلئەت قادىرى، غوجىمەت مۇھەممەت، مەمتىمىن مەمتىمىز، ئەمەت يولداش، مۇھەممەتياسىن ئوسمان، ئوسمان قاۋۇل 44

نەسىرلەر

نىگار جىلۋىسى ...... تۇرسۇن مۇھەممەت 55

نەسىرلەر ...... پولات ھېۋزۇللا 57

«ئىزلىنىش ھېكايىلەر»

تۇمانلىق يەكشەنبە .... قاھار نىياز 60

مەكرو ماقالىلەر

شېئىرىدىكى ئەپسانە ۋە ئەپسانىدىكى ھۆزنكا .... ئەكبەر سالىھ 74

بالىلار ئەدەبىياتى

كۆكۈل (ھېكايە) .... تۇرسۇنمۇھەممەت پەخرىدىن 76
ئۆگەي ئانا (ھېكايە) .... ئوسمان قادىر 80
مەسەللەر .... ھەسەن تىلىۋالدى 83

چەت ئەل شېئىرىيىتىدىكى يېڭى نەمۇنىلەر

شېئىرلار .... باتۇر روزى تەرجىمىسى 91

كىتابخان، ئاپتور، مۇھەررىر

شائىر بولۇپ قالغان ئوخشايمەن .... مۇھەممەتجان راشىدىن 94

نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكۈچىلەر ئەسەرلىرىدىن

ۋالكوت شېئىرلىرىدىن .... ئەركىن نۇر تەرجىمىسى 103

كىلاسسىكلىرىمىز

غەزەللەر .... زەلىلى 109

مۇقاۋا 1 - بەتتە: ياش ناخشىچى. دوچيەنزو فوتوسى.
بۇ ساندىكى قىستۇرما سۈرەتلەرنى ئابلىمىت ئابلىز ئىشلىگەن.

باش مۇھەررىر: ھەببۇللا رېقىپ

مەسئۇل مۇھەررىر: پولات ھېۋزۇللا

مۇھەررىرلەر: ئەركىن نۇر، سەنەۋەر ئۆمەر

مەسئۇل كوررېكتور: خەلچەم ئابلىمىت

ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى 1992-يىلى 16-ئۆكتەبىردىن 22-ئۆكتەبىرگىچە ئۆزبېكىستاننىڭ تاشكەنت شەھىرىدە «جۇڭگو ئۈرۈمچى ئۇيغۇر ھۆسن خەت ئەسەرلىرى كۆرگەزمىسى» ئاچتى!

مۇھەررىردىن: ئۈرۈمچى شەھەرلىك پارتكومىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى مۇھەممەت سالەي يېتەكچىلىكىدىكى ۋەكىللەر ئۆمىكى 1992-يىلى 16-ئۆكتەبىردىن 22-ئۆكتەبىرگىچە ئۆزبېكىستاننىڭ

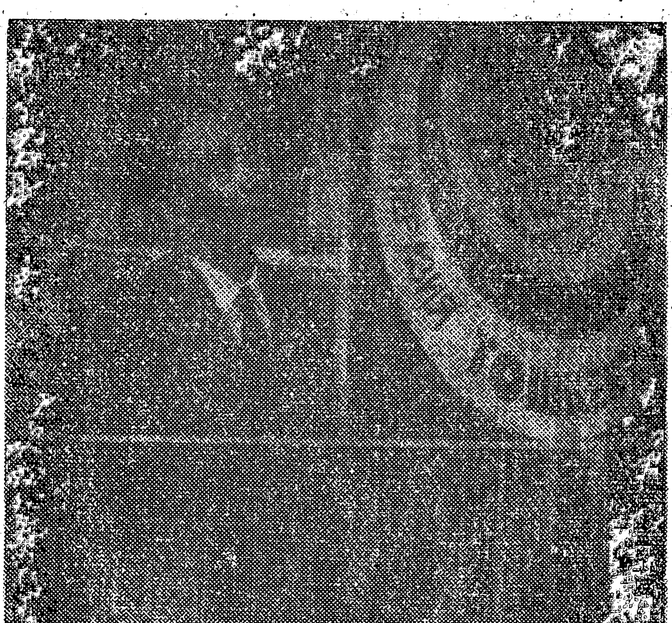

تاشكەنت شەھىرىدە ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ ئۇيۇشتۇرۇشى، تاشكەنت «ئىنتېر-ئاسىيا» شىركىتىنىڭ دىرېكتورى كامالجان ۋە تاشكەنت «تەڭرىتاغ» شىركىتىنىڭ دىرېكتورى مۇھەممەتجان ھەمراھيۇ قاتارلىق دوستلارنىڭ ياردىمى بىلەن «ئۇيغۇر ھۆسن خەت ئەسەرلىرى كۆرگەزمىسى»نى ئاچتى. كۆرگەزمە پۈتكۈل ئۆزبېكىستاندا زور زىلزىلە پەيدا قىلدى. گېزىت-ژۇرنال ۋە تېلېۋىزورلاردا كۆرگەزمە ھەققىدىكى خەۋەرلەر ئېلان قىلىندى. كۆرگەزمە كۆرگىلى كەلگەنلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمىدى. بىز دۆلىتىمىزنىڭ گۈزەللىكى قېرىنداش ئۆزبېك خەلقلىرى ئارىسىدا ئىزلىق نامايان قىلىنىشى ئۆزبېكىستاندىكى ھەر ساھە كىشىلىرىنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشتى. بىز بۇ ئەھمىيەتلىك ۋەقەنىڭ پەيدا بولۇشىغا كۈچ چىقارغان كامالجان ۋە مۇھەممەتجان قاتارلىق دوستلارغا تەشەككۈر ئېيتىمىز. تۆۋەندە ئۆزبېكىستانلىق دوست-ئەربابلارنىڭ بۇ كۆرگەزمە ھەققىدىكى تەسىراتلىرىنى كىتابخانلارغا سۇنىدۇق.

مۇھىم ۋەقە

«ئىنتېر-ئاسىيا» شىركىتى بىلەن «تەڭرىتاغ» شىركىتى سىزنى 16-ئۆكتەبىردىن 22-ئۆكتەبىرگىچە تاشكەنت شەھىرىدە جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ مەركىزى ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى ھۆسن خەت ئۇستىلىرىنىڭ ئاجايىپ كاتتا «ئۇيغۇر ھۆسن خەت سەنئىتى ئەسەرلىرى» كۆرگەزمىسىگە تەكلىپ قىلىدۇ.

بۇ ئېلان تاشكەنت شەھىرىنىڭ بارلىق جايلىرىغا چاپلانغانىدى. بۇ خىل مەزمۇندىكى كۆرگەزمە بىز ئۈچۈن بىر يېڭىلىق. ئۇيغۇر ھۆسن خەت سەنئىتىنى خۇددى تەڭرىتاغدەك بۈيۈك ۋە قەدىمكى دەپ ئېيتساق زادىلا مۇبالىغە بولمايدۇ. مەن شۇنداق بۈيۈك ۋە قەدىمكى ئۇيغۇر ھۆسن خەت سەنئىتىنىڭ مەپتۇنىمەن. ئىلگىرى مەن ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى خەتتاتلارنىڭ خەتتاتلىق مۆجىزىلىرىنى كۆرگەنلىكىم ئۈچۈن ئۈرۈمچىگە كەلگەن كۈنىنىڭ ئەتىسىلا خەتتاتلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزالىرى بىلەن ئۇچرىشىشقا بەكمۇ ئالدىرىغانىدىم.

1991 - يىلىنىڭ يانۋار ئېيى گويا ئۇنۇتقۇنكىدەكلا ئېسىمدە تۇرماقتا. ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ شۇجىسى جانا ۋىچجەن، مۇئاۋىن رەئىسى ئەخمەت ئابدۇللا ھەم خەتتات نىياز كېرىم شەرقىي، ھوشۇر ئېلى قاتارلىق جانابلار بىلەن ئۇزاق سۆھبەتلەشتۇق. سۆھبەت ئاخىرىدا مەن تاشكەنت شەھىرىدە ئۇيغۇر ھۆسن خەت سەنئىتى ئەسەرلىرىنى كۆرگەزمە قىلىشنى تەكلىپ قىلدىم. ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ رەھبەرلىرى ۋە خەتتات يولداشلار ماڭا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ كۆرگەزمىنى ئۇيۇشتۇرۇشقا ياردەمدە بولۇشۇمنى ئۆمىد قىلىشتى.

تاشكەنتكە قايتقاندىن كېيىن جىددىي ھەرىكەتكە كىرىشتىم. ئەمما ماڭا مۇناسىۋەتلىك بولمىغان بەزى ئىشلار تۈپەيلىدىن تەييارلىقلار سوزۇلۇپ كەتتى.

1992 - يىلى سېنتەبىر ئېيىدا ئۈرۈمچىدە ئۆتكۈزۈلگەن خەلقئارالىق سودا كېڭىشىش يىغىنى مەزگىلىدە ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى بىلەن تاشكەنت «ئىنتېر - ئاسىيا» شىركىتى پىرىزدېنتى كامىلجان يولداش ئىككىمىز تاشكەنت شەھىرىدە «ئۇيغۇر ھۆسن خەت سەنئىتى ئەسەرلىرى» كۆرگەزمىسىنى ئېچىش توغرۇلۇق كېلىشىم ئىمزالىدۇق.

كۆرگەزمە ئېچىلىشتىن بىر كۈن ئىلگىرى جۇڭگونىڭ تاشكەنتتە تۇرۇشلۇق ئەلچىخانىسىنىڭ خادىملىرىنى ۋە باشقا ئورۇنلاردىن نۇرغۇن مېھمانلارنى كۆرگەزمىنىڭ ئېچىلىش مۇراسىمىغا تەكلىپ قىلغانىدۇق. مۇراسىمغا جۇڭگونىڭ ئۆزبېكىستاندىكى سودا ئىشلىرى ۋەكىلى چەن جىنيۇ جانابلىرى رەپىقىسى بىلەن كېلىپ، جۇڭگو ئەلچىخانىسى نامىدىن تەبرىك سۆزى قىلدى. شۇنىڭدەك يەنە ئۆزبېكىستان فىلارمونىيىسىنىڭ ئۇيغۇر ناخشا - ئۇسۇل ئۆمىكىنىڭ، تاشكەنت شەھىرىدىكى خەنزۇ تىلىدا ئىختىساسلاشقان 59 - ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ تەبرىك پائالىيىتى مۇراسىم قاتناشقۇچىلىرىغا ئىنتايىن چوڭ تەسىرات قالدۇردى.

بەش كۈن داۋامىدا ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى 20 نەپەر خەتتاتنىڭ 128 پارچە ئىجادىي ئەسەرلىرى كۆرگەزمە قىلىندى. تاشكەنت شەھىرىدىكى مەكتەپلەر، مەسچىتلەر، ئالىي ئوقۇش ئورۇنلىرىدىن كەلگەن سەنئەت شەيدالىرى جەمئىي ئىككى مىڭ كىشىدىن ئېشىپ كەتتى،

رەسساملار ئىتتىپاقى كۆرگەزمە سارىيىدىكى بۇ تەنتەنىلەرنىڭ سەۋەبچىسى بولغان ئۇيغۇر خەتتاتلىرى ئەسەرلىرىنىڭ ئۆزبېكىستاندا ناھايىتى زور قىزىقىش بىلەن قارشى ئېلىنىشى بىز ئۈچۈن ئىنتايىن خۇشاللىنارلىق چوڭ ئىش.

كۆرگەزمە ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، بۇ كۆرگەزمىنى ئۆزبېكىستاننىڭ بىر قانچە چوڭ شەھەرلىرىدە ئۇيۇشتۇرۇشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى سېزىپ يەتتۇق. چۈنكى شۇ كۈنلەردىن كېيىن تاكى ھازىرغا قەدەر يىراق شەھەرلەردىن بىزگە تېلېفونلار كېلىپ تۇردى ھەم خەت يازغانلارمۇ ئاز بولمىدى.

كۆرگەزمە ئېچىلغان مەزگىلدە ئۆزبېكىستان تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى كۆرگەزمە ئەھۋالىنى بىر نەچچە قېتىم خەۋەر قىلدى. كۆرگەزمە بىز كۈتكەندىن ئارتۇق سەۋىيىدە بولدى. ئۈرۈمچىدىن كەلگەن ئالتە نەپەر ۋەكىلنى تارىخي يادىكارلىقلار شەھىرى سەمەرقەندكە ئېلىپ باردۇق ھەم تاشكەنت شەھەر ئەتراپىدىكى دىققەتكە سازاۋەر جايلارنى كۆرسەتتۇق.

بۇ كۆرگەزمە ئۆزبېكىستاندا ئۇنتۇلۇپ كەتكەن خەتتاتلىق سەنئىتىنى قايتىدىن تىكلەش ۋە راۋاجلاندۇرۇش يولىدىكى چوڭ بىر تەدبىر بولدى. كۆرگەزمىنى كۆرگىلى كەلگەن ئۆزبېك خەتتاتلىرى ۋە ھەۋەسكارلىرى ياردىمىدە ئۆزبېك خەتتاتلىرى جەمئىيىتىنى قۇرۇپ چىقماقچى بولۇۋاتىمىز.

كۆرگەزمىنىڭ ئېچىلىش مۇراسىمىغا قاتناشقان ئۆزبېكىستان خەلق رەسسامى پروفېسسور چىڭگىز ئەھمەدوۋ ھاياجان بىلەن: «بۇ كۆرگەزمە كېيىنكى 10 يىل ئىچىدە مەن قاتناشقان كۆرگەزمىلەرنىڭ ئەڭ ئەستە قالارلىقى بولدى. ئوتتۇرا ئاسىيا ۋە قازاقىستان بويىچە مۇنداق كاتتا كۆرگەزمە بىرىنچى قېتىم ئۇيۇشتۇرۇلۇۋاتىدۇ» دېدى.

دەرھەقىقەت شۇنداق. قەدىمكى ئۇيغۇر ھۆسن خەت سەنئىتىنىڭ يۇقىرى پەللىگە چىققان بۇ كۆرگەزمىنى ئۇيۇشتۇرغانلىقىمىز بىلەن پەخىرلىنىمىز. چۈنكى ئۇيغۇر ھۆسن خەت سەنئىتى كۆرگەزمىسى ئۆزبېك خەلقىنىڭ مەدەنىي ھاياتىدىكى يېڭى بىر دەۋرنى كۆرسىتىپ، ئۆزبېك خەلقىنىڭ خەتتاتلىقىنى قايتىدىن تىكلەشكە ئىلھام بەخش ئەتتى.

كامىلجان يولداشۋ باشچىلىق قىلغان «ئىنتېر - ئاسىيا» شىركىتى ۋە مەن باشقۇرغان «تەڭرىتاغ» شىركىتى كۆرگەزمىنىڭ بارلىق خىراجەتلىرىنى ئۈستىگە ئالدى. بىزمۇ ھازىردىن باشلاپ تەييارلىق قىلىپ ئۆزبېك خەتتاتلىرىنىڭ ئەسەرلىرىنى ئۈرۈمچى شەھىرىگە ئاپىرىپ كۆرگەزمە قىلىش نىيىتىدە بولماقتىمىز.

بۇ قېتىمقى كۆرگەزمىنى ئۇيۇشتۇرۇشقا ياردەم قولىنى سۇنغان بارلىق يولداشلار ۋە تەشكىلاتلارغا چىن دىلىمدىن مىننەتدارلىقىمنى بىلدۈرىمەن.

مۇھەممەتجان ھەمرايىۋ

تاشكەنت 1992 - يىل 16 - ئۆكتەبىر

بارىكاللا

ئەزىز دىيارىمىزدىن گۈزەللىك ئەلچىلىرى ئېلىپ كەلگەن سەنئەت مۆجىزىلىرى، ئۇيغۇر ھۆسن خېتى دۇردانىلىرى كۆرگەزمىسىنى قىزغىن قارشى ئالىمىز. سەممىمىي قۇتلۇقلايمىز. بەلەن ئاۋاز بىلەن: ھارماڭلار! بىلىكىڭلارغا كۈچ - قۇۋۋەت دائىم يار بولسۇن! ئىشىڭلار ئىلگىرى بولسۇن! دەيمىز.

ئۇيغۇر خەتتاتلىق سەنئىتىنىڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە زور يۈكسىلىشى، بۈيۈك نەتىجىلەرگە ئېگە بولۇشى ئۇنىڭ مۇئەييەن بىر يېڭى تارىخىي بۇرۇلۇش دەۋرىدە سەنئەت سۆيەر خەلقىنىڭ پەرزەنتلىرى—پېشقەدەم ئۇستازلارنىڭ تەربىيىسىدە يېتىلگەن خەتتاتلىق سەنئىتىنىڭ يېڭى، ياش ئەۋلادى—ئارمىيىسى يېتىلگەنلىكىنىڭ ئالامىتى، دالالىتى، نامايىسىدۇر. بۇ خەتتاتلىق سەنئەت ئالىمىدىكى چوڭ بىر ۋەقە، بۇنىڭ ئەھمىيىتى مىسلىسىزدۇر. ئۇنىڭ مەنىۋىياسى، ماھىيىتى ۋە سەۋىيىسى شۇنچىلىك زور بولغانكى، ئۇ ئۆزىنى خەلقئارا سەھنىگە ئېلىپ چىقتى ۋە نامايىش قىلدى. جاھانغا ئۆزىنى تونۇتتى. ھەممىگە مەلۇمكى: سەنئەت چېگرا بىلمەيدۇ! بۇ مەسىلىنىڭ بىر تەرىپى. يەنە بىر تەرىپى بار. ئۇ بولسىمۇ—ئەزەلدىن دوست، قانداش، جانداش، ئەسلى - ۋەسلى بىر ئۇيغۇر—ئۆزبېك خەلقلىرى ئۈچۈن ئۆز دەۋرىدە مەلۇم ئىسلاھاتلاردىن ئىلگىرى ئومۇمىي بولغان، بىراق قوللىنىلغان بۇ يېزىقنىڭ ئۆزبېكىستاندا كېيىنكى 60 يىلدىن بۇيان خارلىنىپ، تاشلىنىپ كېلىنىشى كىشىنى ئېچىندۇرىدۇ. لېكىن ئۇيغۇر دىيارىدا ئالەمشۇمۇل مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشكەن بۈگۈنكى ئۇيغۇر يېزىقىنىڭ بۇ كۆرگەزمىسى، ئەسلى كونا ئۆزبېك يېزىقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، تىكلەش بولىدىكى ئىشلىرى ئۈچۈن ناھايىتى چوڭ ئەمەلىي ئەھمىيەتكە ئىگە ھەم چوڭ ئىلھام - مەدەتتۇر. شۇندىلا يەنە ئۆزبېك خەلقلىرى ئۈچۈن ياردەم سۈپىتىدە خىزمەت قىلىپ، ئۇيغۇر - ئۆزبېك خەلقلىرىنىڭ دوستلۇق، ھەمكارلىق، مەدەنىي ئالاقىلىرىنى كۈچەيتىپ، قويۇقلىشىپ يېقىنلىشىشى ئۈچۈن تۈرتكە بولۇشى شۈبھىسىزدۇر.

كۆرگەزمىگە قويۇلغان ئەسەرلەرنىڭ يۇقىرى دەرىجىدىكى ماھارەتلىرى، سەنئەتتىكى قىممىتى، باپلىقى تاماشىبىنلارنى بەك ھەيران قالدۇردى. كۆرگۈچىلەر ئۆز ئېرىنىڭ ھېسسىياتىنى يوشۇرالمىدى. ئەسەرلەرگە قانچە قارىسا شۇنچە قانغۇسى كېلەتتى، سىنچىلاپ قارىساڭ ئۇنىڭدىكى گۈزەللىك، ماھارەت، يېڭى - يېڭى قىرلىرى، سىرلىرى، ھەر خىل نەرسىلەرگە ئوخشىتىلغان خەتلەر كۆز ئالدىڭىزدا نامايان بولغاندا ئىختىيارسىز خۇشاللىقىڭىزنى باسالماي قالىسىز. خەتتاتلىقنىڭ شەكىللىرىنى كۆرگىنىڭىزدە، سەنئەتنىڭ تۈرى چەكسىز ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭدىكى ئۇستىلىق، يۇقىرى ماھارەتكە ئاپىرىن ئوقۇماي تۇرالمايسىز. خەتتاتلىق سەنئىتى ئۇستىلىرىغا ئىچ - ئىچىمىزدىن

رەھمەتلەر ئېيتماي تۇرالمايمىز. ئەسەرلەر ئىچىدە شۇنداق ئاجايىپ نادىر ئەسەرلەر بار ئىكەنكى، ئۇلارنىڭ ماۋزۇسى، مەزمۇنى، سەنئىتى، ئالاھىدە ئۇسلۇب شەكىللىرى، نازۇك تەپەككۇرلىرى، سەمەرىسى ۋە مۆجىزىلىرىنى كۆرگىنىمىزدە چوڭقۇر زوقمەنلىك ھېس قىلىمىز. ھەربىر ئەسەرنىڭ ئۆزى بىر پۈتۈن چوڭ تەتقىقات بىلىمىدۇر. يۈكسەك ماھارەت، تىنىمسىز ئىزدىنىشلەرنىڭ نەتىجىسىدۇر.

بۇ ئەسەرلەر خەلقىمىزنىڭ بايلىقى، مۈلكى، سەنئەت مەدەنىيىتىمىز خەزىنىسىنىڭ ئالتۇن فوندى بولۇپ قالغۇسىدۇر.

خەتتات ئۇستىلىرىنى يەنە بىر قېتىم قۇتلۇقلاپ، تېنىڭلارغا ساغلاملىق، ئىشىڭلارغا يېڭى - يېڭى مۇۋەپپەقىيەتلەر تىلەپ —

ھۆرمەت بىلەن مۇھەممەت زەئىدى

تاشكەنت، 1992 - يىل 16 - ئۆكتەبىر

تەزىم قىلىمەن

ھاياتتا بىر ئۆمۈر ئەستە قالىدىغان ۋەقەلەر ئۇنچىۋالا كۆپ بولمايدۇ. يېقىندا مېنىڭ ھاياتىمدا ئەنە شۇنداق بىر ئۆمۈر ئەستە ساقلىنىدىغان ئىنتايىن خۇشاللىنارلىق ۋەقە يۈز بەردى. ئۇ بولسىمۇ تاشكەنت شەھىرىدە ئۇيۇشتۇرۇلغان «ئۇيغۇر ھۆسنخەت سەنئىتى ئەسەرلىرى كۆرگەزمىسى»نىڭ ئېچىلىش مۇراسىمى بولدى. مېنى بۇ مۇراسىمغا رەسمىي تەكلىپ قىلىنمىغان ھالەتتىمۇ بەرىبىر باراتتىم. چۈنكى شۇنچىلىك بىباھا سەنئەتنى كۆرمەي قېلىش ۋە بۇ خىل لەززەتتىن چەتتە قېلىش ھەركىم ئۈچۈن ئېچىنىشلىق ئەھۋالدۇر.

قىسقىسى، مەن كۆرگەزمىگە ئۆزلۈكۈمدىن بېرىپ ئېچىلىش مۇراسىمىغا قاتناشتىم. بۇ مېنىڭ پۈتۈن ھاياتىم داۋامىدا قاتناشقان ھېچقانداق بىر مۇراسىمغا ئوخشىمايتتى. مىللىي كىيىملەرنى كىيگەن ئۇيغۇر ئۇسسۇلچى قىزلىرى مۇقامنىڭ شوخ ئاۋازلىرىغا جۆر بولۇپ، ئايلىنىپ ئۇسسۇل ئوينىشى كۆرگەزمە زالى ئىچىدىكى تاماشىبىنلارنى ئالاھىدە زوقلاندۇردى. مېھمانلار ۋە كۆرگەزمە ئۇيۇشتۇرغۇچىلىرى بىر - بىرىنى شادىيانىلىق بىلەن تەبرىكلەشتى. تاشكەنت شەھىرىنىڭ 59 - ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ 200 دىن ئارتۇق ئوغۇل - قىز ئوقۇغۇچىلىرى مىللىي كىيىملەرنى كىيىپ، ئۆزبېك، خەنزۇ تىللىرىدا ئورۇنلىغان ئالاھىدە دېكلاماتسىيە ئويۇنلىرى يىغىن ئەھلىلىرىنى ھاياجانلاندۇردى. ئۇنىڭدىن كېيىن شوخ ئۇيغۇر ناۋا ئاھاڭلىرى ياڭراپ كەتتى. ئۇيغۇر ناخشا - ئۇسسۇل ئانسامبىلى كوللېكتىپىنىڭ كۆرگەزمە ئېچىلىش مۇراسىمىغا تەييارلىغان بېغىشلىما ناخشا - سازلىرى، ئويۇنلىرى ھەم داغرا - سۇنايلار زال ئىچى ۋە سىرتىدا ھەيران قالارلىق سادالارنى ياڭرىتىۋەتتى. «ئەجەم»، «ناۋا»

(داۋامى 54 - بەتتە)

قىرچىن تال

(ھېكايە)

ئابدۇللا ساۋۇت

ئاپتوبۇس يەڭگىل تەۋرىنىپ كېتىۋا-
ۋاتاتتى، يولۇچىلارنىڭ پاراڭلىرى
تۈگەپ، بەزىلىرى مۈگدەشكە باشلىدى،
نەبى دېرىزە ئەينەكلىرىدىن سىرتقا
قاراپ تۇمان قاپلىغان چەكسىز بوش-
لۇق. سىمىلداپ يېغىۋاتقان يامغۇر،
يامغۇر سۈيىدە يۇيۇنۇۋاتقان تاغلار
ۋە بۈك باراقسان قارا ياغاچلارنى
تاماشا قىلىپ ئولتۇراتتى؛ گاھىدا
سىرتقى دۇنيادىن كۆز ئۈزۈپ تىنيا-
پېتى كۆز ئوڭىدا زاھىر بولۇپ تۇر-
غان قىزغا قاراپ قوياتتى، ئۇنىڭ
ئورنى ئالدىنقى رەتتە بولغاچقى
ئۈچۈن ئالدىدىكى ئەينەكتىن كابىنى-
كىدىكى شوپۇر ۋە ئۇنىڭ ئوڭ تەرى-
پىدە ئولتۇرغان قىزنى ئېنىق كۆرۈپ
تۇراتتى. قىز ئەنسىتىيەن چىرايلىق
ئىدى، ئۈرۈمچىدە مودا بولۇۋاتقان
كەڭ ئېتەكلىك گۈللۈك كۆڭلىكى زىلۋا،
خۇشپىچىم بويىغا خويمۇ ياراشقانىدى.
قارىياغاچلار كۆرۈنمەي قالدى، تا-
قىر تاغلار - ئېدىرلىقلار، سايلار تۇمان
ئاستىدا غۇۋا كۆرۈنەتتى. ئەمەلىيەتتە

نەپىسىنىڭ كۆزلىرىمۇ، پۈتكۈل پىكىر-خىياللىرىمۇ ئاشۇ قىزدىلا قالدى، قىز ئويچان كۆزلىرىنى ئالدىغا تىكىپ ئولتۇراتتى. پەقەت ئاپتوبۇس قاتتىقراق سىلكىنگەندىلا شوپۇرغا قىيا بېقىپ نارازىلىقىنى ئىپادىلەۋاتقاندەك قاراپ قوياتتى.

قىز ئەتىگەن يولۇچىلاردىن كېيىنىرەك كېلىپ ئۇدۇل كابىنكىغا چىقىپ ئولتۇرغانىدىلا ئۇنىڭ گۈزەل جامالى نەپىسىنى شېرىن خىياللارغا، بولۇپمۇ ئۆتمۈش خاتىرىلىرىگە قايتۇرۇپ كەتكەنىدى.

يامغۇر شارقىراپ قۇيۇۋاتاتتى، ئاپتوبۇس ئەينەكلىرى ھىم ئېتىلدى، تاغلار، يايلاقلار ۋە ئېدىرلار قارا مانان قوينىغا چۆكۈپ كەتكەندەك تۇيۇلاتتى. قىز تىزلىرى ئۈستىگە قويۇۋالغان مودا سومكىسىدىن نېپىزگىنە بىر كىتابنى ئېلىپ ئوقۇشقا باشلىدى، كىتاب بەكمۇ كونىراپ كەتكەنىدى، چەت - چۆرىلىرى تىتىلىپ - يىرتىلغان بولۇپ قىزنىڭ قولىدا تىنىمسىز تىترەپ - لەپىلدەپ تۇراتتى. ئاپتوبۇسنىڭ پات - پات سىلكىنىشى ئۇنىڭ كىتابنى بىمالال ئوقۇشىغا ھالاقىت بېرەتتى. نەپىسىنىڭ كۆزلىرى، پىكىر-خىيالى ئاشۇ قىزدىلا ئىدى.

ئاپتوبۇس داۋانچىغىغا كەلگەندە يامغۇر بىردىنلا توختاپ ھاۋا ئېچىلىپ كەتتى. بۇلۇتلار ئارىسىدىن قۇياش پارقىراپ كۆرۈندى. ئاپتوبۇس ئەينەكلىرىدە ئۇنىڭ ئالتۇن نۇرلىرى جۇلالاندى. يىراقتىن پويىز گۈدۈكى ئاڭلاندى. يولۇچىلار باشلىرىنى كۆتۈرۈپ قاراشتى، ماي باغلىرى سۆرەتلىگەن پاراۋوز كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە ئۆتۈپ كەتتى. قىز كىتابىدىن باش كۆتۈرمەيتتى. نەپىسى ئۇنىڭ ھەر بىر ھەرىكىتىگە دىققەت قىلىپ ئولتۇراتتى.

بىر چاغدا قىز شوپۇرغا قاراپ مېيىغىدا كۈلدى ۋە نېمىدۇر دېدى. شوپۇر شۇئان ئاپتوبۇسنى توختاتتى. قىز پەسكە چۈشتى - دە، كۆڭلىكىنىڭ ئۇزۇن، كەڭ ئېتەكلىرىنى كۆتۈرگەن پېتى تويۇق چاتقاللارنى ئارىلاپ كىرىپ كەتتى. تار جىلغىدىكى قەدىمىي ئېقىن بويىدا ئەسىرلەردىن بۇيان ياشاپ كېلىۋاتقان ئىپتىدائىي ئورمان يامغۇردىن كېيىنكى قۇياشلىق ھاۋادا ياشىرىپ - تاۋلىنىپ تۇراتتى. ئاپتوبۇستىكىلەرنىڭ ھەممىسى قىزنىڭ ھەرىكىتىدىن ھەيران ئىدى. قىز ھايال ئۆتمەيلا چاتقاللىق ئارىسىدىن چىقىپ كەلدى. قولىدا قىرچىن دەرىخىدىن سۇندۇرۇۋالغان ئىنچىكە بىر تال چىۋىق تۇراتتى، نەپىسىنىڭ يۈرىكى جىغىدە قىلىپ قالدى، «قىرچىن!... قىرچىن تال!... بۇ قانداق گەپ؟ قىز نېمە ئۈچۈن ئاتايىن قىرچىن تالنى كۆتۈرۈپ چىقىدۇ؟ ئۇ قىرچىن تالنى ياخشى كۆرەمدۇ - يا؟»

ئاپتوبۇس يۈرۈپ كەتتى، قىز قىرچىن تال چىۋىقىنى كابىنكا ئەينىكىنىڭ بىر يېرىگە قىستۇرۇپ قويدى. تالنىڭ نېپىز، نازۇك يوپۇرماقلىرى دىر - دىر تىترەيتتى، قىز پات - پات كىتابنى يېپىپ قويۇپ قىرچىن تالغا مەھلىيالىق بىلەن تىكىلەتتى، بەزىدە كىتاب ئوقۇشنى پۈتۈنلەي يادىدىن چىقىرىپ قىرچىن تالغا تىكىلگىنىچە خىيال سۈرەتتي.

بۇنىڭدىن ئون يىل ئىلگىرى، نەبى ئۈرۈمچىگە كېتىۋېتىپ ئاپتوبۇس ئەينىكىدىن ئاشۇ چاتقاللىقلار ئارىسىدا ئۆسكەن ئاجايىپ چىرايلىق دەرەخلەرنى كۆرگەنىدى، بۇ بىرخىل قىزىقىش تۇيغۇسى بىلەن يېنىدىكى ھەمراھىدىن سورىدى:

— ئۇ دەرەخلەرنىڭ ئىسمى نېمىدۇ؟

— ئۆزۈم ئۇقمايمەن، — دېدى ئۇ كىشى، — لېكىن ماڭىمۇ بىرسى ئۇ دالىچىن دەرىخى، دېگەنىدى.

ئارقىدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇرغان كىشى بېشىنى ئالدىغا سوزۇپ نەبىنىڭ قۇلىقىغا قاتتىق ئاۋازدا دېدى:

— دالىچىن دېگەن ئېگىز ئۆسىدۇ، بۇ دەرەخلەرنى قىرچىن دەيدۇ، قىرچىن دەرىخى يوغىنىمايدۇ، ئېگىز ئۆسمەيدۇ، يەنە ئون نەچچە يىلدىن كېيىن قارىسىڭىزمۇ شۇ پېتى تۇرىۋېرىدۇ، لېكىن... ھەقىقەتەن چىرايلىق دەرەخ جۇمۇ.

قىرچىن دېگەن بۇ ئىسىم نەبىنىڭ قۇلىقىغا تولىمۇ يېقىملىق ئاڭلاندى. ئۈرۈمچىدىن قايتقاندىمۇ ئاپتوبۇس دېرىزىسىدىن ئاشۇ ئېپتىدائىي ئورمانلىققا تويماي قاراپ ئولتۇرغانىدى. ئارىدىن شۇنچە يىللار ئۆتكەن بولسىمۇ قىرچىن دەرىخى ھېلىقى كىشىنىڭ ئېيتقىنىدەك ئۆسمەي - يوغىنىماي بىرخىل تۇرغانىدى، قىرچىن دەرىخى ئىرغايدەك تۈز، ئىنچىكە، سەرۋىدەك قامەتلىك، چىرايلىق ئۆسىدىكەن. قويۇق تاللىرى تېخىمۇ چىرايلىق ئىكەن. ئۇنىڭ ئىسمى راست قىرچىنمۇ - ئەمەسمۇ، بۇنىسى نەبىگە ئانچە زۆرۈر ئەمەس، لېكىن ئۇ ئاشۇ دەرەخنىڭ قىرچىن ئىكەنلىكىگە ئاستا - ئاستا ئىشىنىپ قالدى. قىرچىن دەرىخى ئۇنىڭ خىيال، تەسەۋۋۇرلىرىدىكى غايىبانە ئوبرازغا ئايلاندى. ئۇ بىر گۈزەلگە ئىنتىلەتتى، ئىشقى - پىراقىدا ئوت بولۇپ ياناتتى، ئۇ گۈزەل بولسا نەبىنىڭ خىيالىدا، تەسەۋۋۇرىدا ياشايتتى، گۈزەلنىڭ بوي - بەستى دەل ئاشۇ قىرچىنغىلا ئوخشايتتى، رەڭگى - رۇخسارىمۇ قىرچىندەك چىرايلىق ئىدى. كېيىنكى ۋاقىتلاردا نەبى بىر كىتاب يازدى، كىتابىنىڭ ئىسمى «قىرچىن تال» ئىدى. كىتاب كۆپ تىراژ بىلەن نەشىردىن چىقتى، «قىرچىن تال» نەبىنىڭ داڭقىنى چىقاردى. ئۇنىڭ نامىغا ھەر جايدىن كېلىۋاتقان خەتلەرنىڭ ئاخىرى ئۈزۈلمەيتتى، خەتلەرنى ئەرلەرمۇ، ئاياللارمۇ يازاتتى. بەزىلەر نەبى بىلەن كۆرۈشۈشنى ئارزۇ قىلاتتى، بەزىلەر كىتابتا تەسۋىرلەنگەن گۈزەل قىزنىڭ دەل ئۆزى بولۇپ قېلىشنى خالايتتى، بەزىلەر مۇھەببىتىنى نەبىگە بېغىشلايتتى، توي قىلىش مۇددىئاسىنى بىلدۈرەتتى، يازغۇچىنىڭ ئۆمۈرلۈك سەپدىشى، سادىق ياردەمچىسى بولۇپ قېلىشنى ئىزھار قىلاتتى. بەزىلەر كىتابنى ئوقۇغاندىن كېيىن سۆيگەن يىگىتىنى تاشلىۋەتكەنلىكىنى، نەبىنىڭ جاۋابىغا ئىنتىزار بولۇۋاتقانلىقىنى قەيت قىلاتتى. نەبى ئۇلارنىڭ تەلىپىگە ماقۇللۇق بىلدۈرسىلا، بىرلىرى شۇ ھامان ئىزدەپ كېلىدىكەن، بىرلىرى ئېرىدىن ئاجرىشىدىكەن، قىزلار، جۇۋانلار، ئەرلىك ئاياللاردىن كەلگەن خەتلەرگە

ئۇدۇللۇق جاۋاب بېرىپ ئولتۇرۇش ئۇنى تەڭلىكتە قويىدىغان، ئازابلايدىغان مۇشكۇل بىر ئىش بولۇپ قالغانىدى. چۈنكى نەبىنىڭ ۋاپادار ئايالى ھەم ئوماق بالىسى بار ئىدى.

ئاپتوبۇس بىردىنلا ئىسسىپ كەتتى. دېرىزىلەردىن ئۆتتەك قىزىق شامال ئۇچۇپ كىرىشكە باشلىدى، ئاپتوبۇس تۇقسۇنغا يېقىنلىشىپ قالغانىدى. قىزنىڭ كۆڭلىكى بىلەن ئوخشاش رەختتە تىكىلگەن نېپىز كوپتىسى ئىچىدىكى خۇشپىچىم، نازۇك گەۋدىسى ئۇنىڭ تەبىئىي گۈزەل قامىتىنى تېخىمۇ تولۇق نامايان قىلىپ تۇراتتى.

تۇقسۇنغا بىر كىلومېتىرچە قالغاندا ئاپتوبۇس تۇيۇقسىز توختاپ قالدى.

— سەل تەخىر قىلىپ تۇرۇڭلار، — دېدى شوپۇر كابىنكىدىن يولۇچىلار تەرەپكە بېشىنى چىقىرىپ، — ماتوردىن چاتاق چىقتى.

يولۇچىلار دېمىنى ئىچىگە يۇتۇپ پەسكە چۈشۈشتى، بەزىلەر يول بويىدىكى قارىياغاچ سايىسىغا يۈگۈرۈشتى، بەزىلەر تۇقسۇن بازىرىغا قاراپ كېتىشتى. ھاۋادىن ئوت تەپتى كېلەتتى، ئىسسىققا چىداش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. نەبى نېمە قىلىشىنى بىلمەي بىر دەم تەمتىرەپ يۈرگەندىن كېيىن بازارغا قاراپ يول ئالدى. چوڭ يول بويىدىكى ئاشخانا، دۇكانلاردا ئادەم شالاڭ ئىدى، نەبى ئۇدۇل كەلگەن بىر ئاشخانىغا كىردى.

— ۋاي-ۋۇي... ئاجايىپ ئۇچرىشىش بولدىغۇ بۇ؟ مانا، مانا سەپەر ئۈستىدە كۆرۈشۈپ قالدۇق، تېچلىقمۇ ئۇكا؟

نەبى كۆزلىرىگە ئىشەنمەي قالدى، بۇندىن ئۈچ يىل بۇرۇن ئۇرۇمچىدە ئېچىلغان ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر قۇرۇلتىيىدا تونۇشۇپ قالغان، كومپوزىتور ئابدۇكېرىم ئاكا كېلىپلا ئۇنىڭ قولىغا ئېسىلىۋالغانىدى. ئىككىيلەن قىزغىن كۆرۈشتى، ھال سوراشتى، ئابدۇكېرىم ئاكا ئۇنىڭ قولىنى قويۇۋەتمەستىن ئۆزى ئولتۇرغان جوزىغا باشلاپ كەلدى.

— ھە، ئۇكا، ئۇرۇمچىگە يول ئالغان ئوخشىمامسەن؟

— ئۇرۇمچىدىن قايتىۋاتىمەن.

ئابدۇكېرىم ئاكا ئۆزىنىڭ ئۇرۇمچىگە كېتىۋاتقىنىنى ئېيتقاچ ئۈستەلدىكى گازىلىق سۇ بوتۇلكىسىنى نەبىنىڭ ئالدىغا ئىتتىرىپ قويۇپ تاكجاكنىڭ ئالدىغا كەتتى. شۇ ئەسنادا نەبىنىڭ كۆزى ئىشىكتىن كىرىپ كېلىۋاتقان ھېلىقى گۈزەل قىزغا چۈشتى. قىز بىر قولىدا بېغى ئۈزۈن قول سومكىسىنى، بىر قولىدا قىرچىن تال چىۋىقىنى كۆتۈرگەن پېتى بولۇڭدىكى جوزىغا بېرىپ ئولتۇردى، ئۇنىڭ پۈتكۈل قىياپىتى نەبىنىڭ سۆيگەن گۈزىلىگە ئوخشاپ كېلىۋاتاتتى، كۆزلىرى ئۇنى ئالداۋاتامدىكىن، خىيالى ئازدۇرۇۋاتامدىكىن، ياكى رېئاللىقتىن ھالقىغان تەسەۋۋۇرى ئۇنى ئەخمەق قىلىۋاتامدىكىن، ياكى تۇيغۇلىرى بىرەر يوشۇرۇن سېھرىي - جادۇغا ئەسىر بولدىمىكىن، ئىشقىلىپ قىز ئۇنىڭ كۆزىگە سۆيگەن گۈزىلىنىڭ ئۆز ئەينى بولۇپ كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ئۇنىڭ سۆيگەن مەشۇقى سەل گەۋدىلىكرەك ئىدى، بۇ قىز سەل ۋىجىك ھەم

خىيالىلا ياش ئىدى، ئاشۇ پەرقنى ھېسابقا ئالمىغاندا ئۇنىڭ گۈزەللىكى بىلەن بۇ قىز گويا تېرىسىنى بىر-بىرىگە چاپلاپ قويغاندەك ئوخشايتتى. نەبى ئۇ قىزنى ئۈرۈمچى بېكىتىدە تۇنجى قېتىم كۆرۈپلا كۆز ئۈزەلمەي قاراپ قالغانلىقىنىڭ سەۋەبلىرىنى ئەمدى تولۇق چۈشەنگەندەك بولدى.

ئابدۇكېرىم ئاكا قايتىپ كېلىۋېتىپ قىزنى كۆردى-دە، نەبىنى ئېسىدىن چىقارغاندەك ئۇدۇل قىزنىڭ ئالدىغا باردى، — مانا، مانا ئاچايىپ ئۇچرىشىشنىڭ يەنە بىرى، ھە، نۇرسىيما، دادىڭ ئۈرۈمچىگە كۆنتۈپ قايتىمۇ، ھېچ تۇرغاندۇ، قارا نۇرسىيما، — ئابدۇكېرىم ئاكا سۆزلەۋېتىپ قىزنى باشلاپ كەلدى ۋە نەبىنى كۆرسىتىپ، — قارا، مەن ساڭا گېپىنى قىلىپ بەرگەن يازغۇچى ئەنە، كۆز ئالدىڭدا ئولتۇرىدۇ، ئابدۇنەبى، ئادەتتە نەبى دەپلا چاقىرىمىز، ھە، ئۇنىڭ شېئىرلىرىغا مەن مۇزىكا ئىشلىگىنىڭ، بىلىسەن، شۇ يىگىت.

— بىر ئاپتوبۇستا ئولتۇرۇپ كەلدۇق، لېكىن... — قىز ھۆپپىدە قىزاردى-دە، نەبىگە قول ئۇزارتتى، — سىز بىلەن تونۇشقىنىمغا خۇشالمەن، مۇشۇنداق ئۇچرىشىشنى ئارزۇ قىلىپ كېلىۋاتقىنىمىغا ئۇزۇن بولغانىدى، بۈگۈن ئەجەبمۇ... «قىرچىن تال»نى نەچچە قېتىم ئوقۇپ تۈگەتكىنىمنى دەپ بېرەلمەيمەن، كۆرگەنسىز، بۈگۈنمۇ كابىنكىدا شۇ كىتابىڭىزنى ئوقۇپ ئولتۇردۇم، ھەتتا داۋانچىڭدا شوپۇرنى توختىتىپ مۇنۇ قىرچىن تالنى... مەن كىتابىڭىزنى تۇنجى قېتىم ئوقۇپلا سىزگە خەت يازغانىدىم، جاۋاب بەرمىدىڭىز، ئەمما كىتابىڭىز، مېنىڭ بىردىنبىر ھەمراھىم بولۇپ قالدى، تەقدىر دېگەن شۇ بولسا كېرەك، بۈگۈن كۆرۈشتۇق، ئەجەب ياخشى بولدى-ھە!

قىزنىڭ سۈزۈك پېشانىسىدىن مەرۋايىتتەك دانىمۇ-دانە تەر تامچىلىرى ئېقىپ چۈشمەكتە ئىدى، جوزىدا ئولتۇرغانلاردىن كېيىنمۇ ئۇنىڭ چىرايىدىكى قىزىللىق يوقالمىدى.

— نۇرسىيما سەنئەت شۆيۈەنىنى پۈتتۈرگەن، — دېدى ئابدۇكېرىم ئاكا تاماق ئۈستىدە پاراڭ سېلىپ، — ئىككى يىل بولدى، ئۆمەكىمىزدە ئىشلەۋاتىدۇ، داڭلىق ئۇسسۇلچى، دادىسى ۋىلايىتىمىزنىڭ ئۆكباغ ناھىيىسىگە شۇجى قىلىپ ئەۋەتىلگەنىدى، يېقىندا تەشكىل ئۈرۈمچىگە يۆتكىدى، نۇرسىيما دادىسىنى يوقلاپ كېلىۋاتىدۇ.

قىز يەر تېگىدىن نەبىگە تىكىلەتتى، كۆزلىرىدە مۇھەببەتنىڭ پاك، نۇرلۇق ئۇچقۇنلىرى جىلۋە قىلاتتى، لەۋلىرىدىكى بىلىنەر-بىلىنمەس تەبەسسۇمغا بىر ئىچكى ھاياجان، شادلىق يوشۇرۇنغانىدى. تاماق ئۈستىدە يەنە كەسىپ ۋە سەپەر، ھاۋانىڭ ئىسسىقلىقى ھەققىدە نۇرغۇن پاراڭ بولۇپ ئۆتتى، ئۇلار ئاشخانىدىن چىقىشىغا ئابدۇكېرىم ئاكا چۈشكەن ئاپتوبۇس سىگنال بېرىپ قالدى.

— بىر ساۋابنى ئالدىم، — دېدى كومپوزىتور خوشلىشىش ئالدىدا، — نۇرسىيما سىز توغرۇلۇق كۆپ سورايتتى، مەنمۇ سىزنى بىلگىنىمچە تەرىپلەپ بېرەتتىم، بۈگۈن مەن ساۋابلىق ئىش قىلدىم، بولمىسا ئىككىڭلار بىر ئاپتوبۇستا

ئولتۇرۇپمۇ تونۇشالماي قالدىڭىز-سىلەر، ئەمدى... خەير.

—خەير-خوش، — دېيىشتى نەبى بىلەن نۇرسىيمامۇ.

ئاپتوبۇس كەلگەنچە سايە-سالقىن جاي ئىزدەپ كۈتۈپ ئولتۇرۇشقا توغرا كېلەتتى. نەبى قىزغا گەپمۇ قىلماستىن كوچىنىڭ چېتى بىلەن ماڭدى، قىزمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن تاپ باسىتۇرۇپ كېلەتتى، نەبى ئاقىۋەت قىزنى سوغۇق ئىچىملىك دۇكىنىغا باشلاپ كىردى. توڭلاتقۇدىن ئېلىنغان ئىككى بوتۇلكا گازلىق سۇ ئىستاكانلارغا قۇيۇلۇشقا باشلىدى، ئىككىيلەن توك شامالدۇرغۇچنىڭ ئۇدۇلىدا ئۇزاققىچە ئولتۇردى.

ئاپتوبۇس يېتىپ كەلدى، قىز نەبىنىڭ يېنىدىكى ھەمراھى بىلەن ئورۇن ئالماشتۇردى ۋە قىرچىن تالنى قولىدا تۇتقىنىچە نەبىگە يېقىن ئولتۇردى. ئوتتەك قىزىق ھاۋا قىرچىن تالنى سولاشتۇرۇشقا باشلىغانىدى. نەبىنىڭ ۋۇجۇدى ئاجايىب بىر سېزىم ئىچىدە مەست ئىدى، ئېنى جۇغۇلدايتتى، چۈنكى قىزنىڭ دولىسى، بىلىكى، جەينىكى، يامپىشى ئۇنىڭ بەدىنىگە تېگىشىپ تۇراتتى.

—كىچىكىمدىن كىتابخۇمار ئىدىم، دادامنىڭ كىتاب-ماتېرىياللىرىنى ئاختۇرۇپ مالىماتاڭ قىلىۋېتەتتىم، قوشاق چۆچەكلەرنى كۆپ ئوقۇيتتىم، كېيىنرەك نەۋرە ئاچامنىڭ ۋاستىسى بىلەن ھېكايە، رومانلارنى ئوقۇيدىغان بولدۇم. بۇ پۈتۈنلەي بۇرۇنقى ئىشلار، بىر كۈنى نەۋرە ئاچامنىڭ ئۆيىگە كىرسەم، ئۇ ھويلىدا يىغلاپ ئولتۇرىدۇ، پاشلىرى ئېقىپ قولىدىكى كىتابىنىڭ بەتلىرىنى نەم قىلىۋېتىپتۇ، قارىسام، «قىرچىن تال» دېگەن كىتاب ئىكەن، «نېمىشقا يىغلىدىڭ؟» دېسەم، «مۇنۇ كىتابنى ئوقۇساڭ سەنمۇ يىغلايسەن» دەپلا كىتابنى ماڭا تۇتقۇزۇپ قويۇپ مەنزىرىگە چىقىپ كەتتى. مەن كىتابنى ئېلىپ قايتىپ چىقتىم ۋە كېچىچە كىرپىك قاقماي ئۆزرە ئولتۇرۇپ كىتابنى ئوقۇپ تۈگەتتىم، شۇ كۈندىن ئېتىبارەن سىزگە غايىبانە ئىقىدە باغلىدىم، ئېتىنقاد قىلدىم، چوقۇندۇم. پۈتكۈل مۇھەببىتىم ۋە ھاياتىم سىزگە باغلىنىپ قالدى، سۆيگەن يىگىتىم مۇزدەكانت ئىدى، ئۇنىڭدىنمۇ سوۋۇدۇم، بەختىنى سىزدىن ئىزدەشكە بەل باغلىدىم، بۇ ئىزدىنىشىممۇ غايىبانە ئىدى، سىزگە خەت يازسام جاۋاب كەلمىدى، تاقەت قىلالماي نەۋرە ئاچامغا دەرد تۆككەنىمدىم، يۈزۈمگە بىر شاپىلاق سالدى ۋە: «يازغۇچى دېگەن قۇرۇق گەپكە ئۇستا كېلىدۇ، سەن ئەخمەق، كۆز ئالدىڭدىكى رېئاللىققا ئېتىقاد قىل، ‹قىرچىن تال›نى يازغان ئۇ كىشى بەلكىم چېچى ئاقارغان، قېرى كىشىدۇ، مۇزدەكانت يىگىتىڭنى قولدىن چىقارما» دېدى. دەردىمنى ئىچىمگە يۇتۇپ جىمداشقا مەجبۇر بولدۇم، بىر كۈنى رادىئو ئىستانسىدىكىلەر ئۆمىكىمىزگە كەلدى. ئۇلار ناخشىلارنى لېنتىغا ئالماقچى ئىدى، شۇ چاغدا ئابدۇكېرىم ئاكا ئىشلىگەن ئاتىلە ناخشا لېنتىغا ئېلىندى. بۇنىڭ ئىچىدىكى ئۈچ ناخشىنىڭ تېكىستى سىزنىڭ ئىدى. شۇ مۇناسىۋەت بىلەن مەن ئابدۇكېرىم ئاكىدىن سىز توغرۇلۇق سوراشقا

مۇۋاپىق بولدۇم، ئابدۇكېرىم ئاكا مېنى ئوبدان چۈشىنەتتى، ئىككىمىز ھەمىشە سىز توغرۇلۇق پاراڭلىشاتتۇق. شۇ چاغدىلا مەن سىزنىڭ نەۋرە ئاچام ئېيتقاندەك چېچى ئاقارغان، قېرى يازغۇچى ئەمەس ئىكەنلىكىڭىزنى بىلدىم. بىراق ئابدۇكېرىم ئاكىغا سىزگە ئاشىق بولۇپ قالغانلىقىمنى ئېيتالمايتتىم، نەۋرە ئاچامنىڭ نېمە ئۈچۈن سىزنى مەندىن قاچۇرغاندەك سۆزلەردى، قىلغانلىقىنى ھازىرغىچە چۈشىنەلمەيمەن ھەم چۈشىنىشنىمۇ خالىمايمەن. شۇنداق قىلىپ مەن ئۆزۈمدىن بېرى سىز بىلەن غايىبانە بىللە ياشاپ كەلدىم، ئۆيدىكىلەرنىڭ مېنى ياتلىق قىلىش توغرىسىدىكى مەسلىھەت، قارارلىرىمۇ ئۆز جايىدا قالدى، ئاخىرى ئىككىمىز سەپەر ئۈستىدە ئۇچراشتۇق، تونۇشتۇق... نۇرسىيما بوش، يېقىملىق ئاۋازدا سۆزلەيتتى؛ نەبى ئۇنىڭ چىراي - سىياپىتىنى يانىدىن كۆزىتىپ ئولتۇرۇپ سۆيگەن گۆزەللىنى ئەسكە ئالدى، گۆزەللىنىڭ ئوبرازى كۆز ئالدىدىن كەتمەي تۇرۇۋالدى.

نەبى بىر قېتىم قۇربان ھېيت ھارپىسىدا دارىلمۇئەللىمىندە ئەدەبىيات دەرسى بەرگەن ۋە ئۇنى ئەدەبىي ئىجادىيەت ساھەسىگە باشلاپ كىرگەن ئۇستازىنى يوقلاپ باردى. ئىككىسى كېچىچە مۇڭداشتى، ئەتىسى سەھەردە چوڭ جامەگە بېرىپ ھېيت نامىزىنى ئوقىدى.

— يۈرۈڭ ئىنىم، — دېدى ئۇستاز شەھەر كوچىسىنىڭ بىر دوقمۇشىغا كەلگەندە، — سىز بىلەن بىللە كىرىپ پاتىھە ئوقۇيدىغان بىر ئۆي بار.

ئىككىيلەن تار كوچىلارنى ئارىلاپ مېڭىپ بىر ئىشىكتىن كىردىشتى، ھويلىدا ھېيت تەييارلىقى بىلەن ئالدىراش مېڭىپ يۈرگەن ئايال ئۇلارنى قىزغىن قارشى ئالدى ھەمدە ئالىي بىساتلار بىلەن بېزەلگەن كەڭ، ئازادە مېھمانخانىغا باشلاپ كىردى.

— سىلىگە بىر ئەزىز مېھماننى ئەكەلدىم، — دېدى ئۇستاز دۇئا ۋە ھېيت تەبرىكلىرىدىن كېيىن، — بۇ ئىنىم شائىر، يازغۇچى ئابدۇنەبى بولىدۇ.

— ئىنشائاللا، مۇئەللىم ياشلىرى ئۇزۇن بولسۇن، — دېدى ساھىبخان ئايال خۇشال كەيپىياتتا، — قۇربان ھېيتنىڭ پاتىھەسىگە كەلگەن تۇنجى مېھمان پەقەت ئىككىڭلار، مەن بەكمۇ خۇشالمەن، ئوغلىمىز ئابدۇنەبىنىڭ قەدەم تەشرىپى قۇتلۇق بولسۇن.

ساھىبخان ئايالنىڭ نەبىنى ھېلىتىن ئوغلىمىز دەپ ئاتىغىنىغا قارىغاندا بۇ ئۆيدە چوقۇم بىر قىزنىڭ بارلىقى ئېنىق ئىدى، نەبى چۈشىنىكسىز تەسىراتلار ئىلكىدە بىر دەم ئۇستازغا، بىردەم ساھىبخان ئايالغا ھەيران بولۇپ قارايتتى. ساھىبخان ئايال چاي دەملەۋاتقاندا راست دېگەندەك ئىشىكتىن گۈلدەك ياسانغان بىر قىز كىرىپ كەلدى.

— ئەسسالام!

ئۇستاز بىلەن نەبى تەڭلا ئورنىدىن تۇرۇپ قىزنىڭ سالىمىنى ئىلىك ئېلىشتى.

— قىزىم، سىز كۈتكەن، يولىغا قارىغان يازغۇچى ئابدۇنەبى پاتىھە ئوقۇغىلى كىرىپتۇ، مۇئەللىم باشلاپ كەپتۇ.

قىز شۇ ھامان نەبىنىڭ ئالدىغا

كېلىپ قول ئۇزاتتى. ئىككىيلەن قىز-
غىن قول ئېلىشتى. قىزنىڭ يۈزلىرى
شەلپەردەك قىزىرىپ كەتكەنىدى.

— ئاللا ئىگەم بۈگۈنكىدەك بەختلىك
سائەتتە سىزنى كۆرۈشكە نېسىپ قىلدى.

ئانا بىلەن قىزنىڭ قىزغىن تەكەل-
لۇپلىرى نەبىنى گاڭگىرىتىپ قويدى.
ئۇ خىجالەتچىلىك ئىچىدە بېشىنى تۆ-
ۋەن سالغىنىچە ئولتۇراتتى، قىز ئۇ-
نىڭدىن كۆز ئۈزمەيتتى. ئايال ساھىب-
خان تاماق شىرەسىدىكى نازۇ-نېمەت-
لەرنى تېخىمۇ كۆپەيتتى، قىز پىيالى-
لارغا ناۋات سېلىپ چاي قۇيدى.
مېھماندا ئىچىنى پات-پات جىملىق
باساتتى. قىسقا-قىسقا پاراڭلار بو-
لۇپ تۇراتتى-يۇ، ھېچكىم ئېچىلىپ-
يېيىلىپ سۆزلىمەيتتى، ئىككىيلەن قۇر-
بانلىق قويىنىڭ گۆشى پىشقىچە ئولتۇ-
رۇشقا مەجبۇر بولدى. ئۇزاپ چىقىش
ئالدىدا ئانىسىمۇ، قىزىمۇ «ئابدۇنە-
بىنى كەتكىلى قويمايمىز، بۈگۈن بىز-
نىڭ ئۆيدە ھېيتلىسۇن» دەپ تۇرۇۋې-
لىشتى. ئۇستاز «يەنە بىر قانچە شا-
ئىر بۇرادەرلىرىمىزنىڭ ئۆيىگە پاتىھە
ئوقۇيمىز، شۇ يەردىن قايتىپ ئاندىن
بۇ ئۆيگە كەلسۇن» دەپ نەبىنى بىللە
ئېلىپ چىقىپ كەتتى، قىزنىڭ كۆزلى-
رىدە ياش لىغىرلاپ قالدى.

— مەن بىر ۋەزىپىنى ئادا قىلدىم، —
دېدى ئۇستاز، ئىككىيلەن 3—4 شائىر،
يازغۇچىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ چىققاندىن
كېيىن يولدا كېتىۋېتىپ، — قىزنىڭ
ئىسمى گۈلسىيما، ئىككىمىز بىر كافېدى-
رادا ئىشلەيمىز، «قىرچىن تال» نەشىر
قىلىنغاندىن كېيىن ئۇ سىزگە غايى-
بانە ئاشىق بولۇپ قالدى. دائىم
مەندىن سىزنىڭ ئەھۋالىڭىزنى سورايت-
تى، مەن، ئۇ مۇشۇ دارىلمۇئەللىمىندە
ئوقۇغان، مەن ئۇ ئوقۇغان سىنىپنىڭ
مەسئۇلى ئىدىم، ئەدەبىيات دەرسىنى-
مۇ مەن بېرەتتىم. ئۇ تېخى ياشلا
يىگىت، بىر قېتىم ئۆيلەنگەن، ئاڭلى-
سام ھازىر بويتاق ئىمىش، دەيتتىم. ئۇ
قىز ئولتۇرسا-قوپسا سىزنىڭلا گېپى-
ڭىزنى قىلاتتى، ھەتتا سىزگە يازغان
خەتلىرىنىمۇ ماڭا كۆرسىتەتتى. ئۇ
سىزگە كۆپ قېتىم خەت يازغانىدى،
سىزدىن ھېچقانداق سادا چىقمىدى،
ئاخىرى ئانىسى ماڭا سىزنى چاقىر-
تىپ كېلىپ ئۆيىگە باشلاپ كىرىشىمنى
ھاۋالە قىلدى، گۈلسىيمانىڭ سىزگە
بولغان ئىخلاس، ئەقىدىسى، مۇھەببىتى
كۈچلۈك بولغاچقا ھەمدە مەنمۇ سىزنى
ياخشى كۆرگەچكە، ئۇ ئايالنىڭ ھاۋا-
لىسىنى خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىل-
دىم. مەن خەت يازغىچە ئۆزىڭىز يوك-
كىدە كەپقالدىڭىز، ئوبدان بولدى...

كەچتە ئۇستاز بىلەن خوشلاشقان
نەبى قىزنىڭ ئۆيىگە قايتا كىرىشتىن
ھېيىقىپ قالدى، خىجىل بولدى. ئۇ
قىزنى تۇنجى كۆرۈشتىلا ياقتۇرۇپ قال-
غانىدى، ئەگەر بۇ خىل ياقتۇرۇپ قې-
لىش بارا-بارا كۈچىيىپ مۇھەببەت
تۈسىنى ئالسا نەبى قانداق قىلىدۇ؟
كىرگىنىدىن كىرمىگىنى، ئۇ قىزنى
كۆرمىگىنى ياخشىمىكىن؟ نىكاھدا بىر
ئايال، تېخى بالىسىمۇ بار تۇرسا،
ئۆزىنى-ئۆزى بىھۇدە قىيناپ، ئوتقا
تاشلاپ كۆيدۈرسە قانداق بولىدۇ؟
نەبى شۇ ئوي بىلەن ئۇدۇل بېكەتكە
باردى-دە، ئاپتوبۇسقا بىلەت ئېلىپ
يېراق سەھرادىكى يۇرتىغا كېتىپ قالدى.

www.uyghurkitap.com

ئەمما ئۇ كەتكەن بىلەن يۈرىكى شەھەردە قالغانىكەن، بىر ھەپتە ئاران چىدىدى، چۈنكى ئاشۇ بىر ھەپتە ئىچىدە گۈلسىيمانىڭ ئەينى مەزگىللەردە يازغان خەتلىرىنى ئىزدەپ تېپىپ ئوقۇپ چىقتى، خەتلەر قىزغىن سالام، يالقۇنلۇق مۇھەببەت ئىزھارى بىلەن تولغانىدى. نەبى شەھەرگە چاپتى. گۈلسىيمانىڭ ئۆيىگە كىردى، گۈلسىيمانىڭ ئانىسى ئۇنى ئوغلۇم دېسە ئوغلۇم دەپ ئاغزىدىن چۈشۈرمىدى. گۈلسىيمانىڭ ياتاق ھۇجرىسى قىز - يىگىتنىڭ ئۇزۇنىدىن - ئۇزۇنغا سوزۇلغان سۆھبەتلىرىنىڭ بىردىنبىر گۇۋاھچىسى بولۇپ قالدى، گۈلسىيما «قىرچىن تال» نى نەبىگە كۆرسىتىپ تۇرۇپ ۋارقىلىدى. بەتلەرنىڭ ھەممىسىدە ياش داغلىرى بار ئىدى.

— بۇنىڭدا تەسۋىرلەنگەن گۈزەل زادى كىم؟

— ئۇ بۇرۇن تەسەۋۋۇرۇمدا ئىدى، مانا ئەمدى كۆز ئالدىمدا پەيدا بولدى، بۇ ماڭا ئاللا بەرگەن مۇكاپات.

— ئاللا ماڭىمۇ ئىككى تۇرلۇك مۇكاپات بەردى، بىرى «قىرچىن تال»، بىرى سىز. مەن مۇشۇ كىتابىنى ئوقۇغان مىنۇتتىن باشلاپ ئۆزۈمنى غايىبى ئالەمدە دەپ ھېس قىلدىم، سىزنى ياخشى كۆرۈپ قالدىم، خەتلىرىمگە جاۋاب بەرمىسىڭىزمۇ، تەكلىپ قىلسام كەلمىسىڭىزمۇ قىلچە ئۈمىدسىزلەنمىدىم. چۈنكى ھامان بىر كۈنى تەقدىر بىزنى تېپىشتۇرىدۇ، يازغۇچى مېنى چوقۇم ياقتۇرۇپ قالىدۇ دەپ ئويلايتتىم. نېمە ئۈچۈن؟ مەن ئۆزۈمنىڭ ئىچكى - تاشقى جەھەتتىكى گۈ-

ۋەللىكىگە ئىشىنەتتىم، ئىشەنچ ئادەمنى ئۈمىدۋار قىلىدۇ، راستىنى ئېيتسام مەن ئوقۇش پۈتتۈرۈپلا توي قىلغان. «قىرچىن تال» نى ئوقۇغانىدىن كېيىن ئەسەردىكى باش پېرسوناژنىڭ يۈكسەك ئارزۇ - ئارمانلىرى، ئىستەك - غايىلىرى ۋە تۇرمۇش، ھاياتقا بولغان قىزغىن مۇھەببىتى ھاياتىمدىكى كۆڭۈلسىز نىكاھتىن پەيدا بولغان جاراھىتىمگە مەلھەم بولدى. شۇنىڭ بىلەن تەڭ ھاياتىمدىكى ھەممە نەرسە پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ كەتتى، ئەمدىلىكتە مەن ئۆزۈم كۈتكەن ۋىسال مىنۇتلىرىنىڭ پاتىراق يېتىپ كېلىشىنىلا كۈتمەكتىمەن.

— بىراق، مېنىڭ...

— بىلىمەن، مېنىڭ ئايالىم، بالام بار دېمەكچىمۇسىز، ئەمما مەن ئىككىمىزنىڭ مەقسەت - مۇددىئاسى يولىدىكى ھەرقانداق توسالغۇلارنى يوقىتىش يولىدا كۈرەش قىلىشقا تەييارمەن!...

شۇنىڭدىن كېيىن نەبى شەھەرگە ئايمۇ - ئاي بېرىپ تۇردى، گۈلسىيمانىڭ مۇھەببىتى ئۇنى مەجنۇنغا ئايلاندۇردى، بىراق، ئايالى ئۇنىڭ سىرىنى بىلىپ قالغانىدى... گۈلسىيما نەبىنى ئۈچ يىل كۈتتى. نەبى ئايالىنى، بالىسىنى تاشلىۋېتىشكە چىدىمايتتى، گۈلسىيمادىن كۆڭۈل رىشتىسىنى ئۈزۈشكىمۇ چىدىمايتتى. مانا شۇ چەرياندا ئۇنىڭ ئىجادىيىتى تېز يۈكسەلدى. بىراق تەقدىر نەبىگە رەھىمسىزلەرچە چاقچاق قىلىۋاتاتتى، مۇھەببەت يالقۇنى، ۋىسال ئارزۇسى ئۇنى پەيتىدە دوزاخنىڭ ھەممىسىگە بىر-

قېتىمدىن تاشلاپ ئازابلاپ چىقتى. ھىجران جىنىمنى قىينىدى، پىراق ۋۇجۇدىمنى كۆل قىلدى.

— تاكى مۇشۇ دەقىقىلەرگىچە مەن سىزنىڭ غايىبانە مۇھەببىتىڭىزدە كۆيۈپ كۆل بولۇپ كەلدىم.

بۇ — نۇرسىيمانىڭ ئاۋازى ئىدى. ئۇنىڭ بۇلاق سۈيىنىڭ شىلدىرلىشىدەك يېقىملىق، مۇڭلۇق ئاۋازى نەبىنى گۈلسىيما توغرىسىدىكى خىياللاردىن ئويغىتىۋەتتى، قىز ئۇنىڭ كۆزلىرىگە تىك قاراپ سۆزلەۋاتاتتى. ئۇنىڭ گۈزەل رۇخسارىدىن، ئويناپ تۇرغان ئوتلۇق كۆزلىرىدىن نەبى سۆيگەن گۈلسىيمانىڭ ئەينەن ئوبرازىنى كۆرگىلى بولاتتى. نەبى شۇڭلاشقا يېنىدا ئولتۇرغان بۇ قىزغا ئاسانلا ئىچىكىپ قالدى.

— كىچىكىمدىن ئەركە ئۆسكەنىدىم، سەنئەت ھاياتى، ئۇسسۇل كەسپى مېنى تېخىمۇ ئەركىن قىلىپ قويدى، شۇڭا گەپنى ئوچۇق قىلىدىغان ئادىتىم بار. سىزدىن يوشۇرۇپ نېمە قىلاي، مەن سىزدەك بىر يازغۇچىنىڭ ئايالى بولۇشنى مەڭگۈلۈك بەخت دەپ ھېسابلايمەن، ئەمدى سىزمۇ مېنىڭ ئۈمىدىمنى يەردە قويماسسىز، بولمىسا مېنىڭ مۇھەببىتىم، ھاياتىم بەربات بولىدۇ.

نۇرسىيما سۆزلەۋېتىپ ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلىدى، ئۇنىڭ كۆز ياشلىرى خۇددى نەبىنىڭ يۈرىكىگە ئېقىپ چۈشۈۋاتقاندەك تۇيۇلدى، ئۆزىنى بۇ رۇختۇرمىلىق ئىچىدە تۇنجۇقۇپ قېلىۋاتقاندەك ھېس قىلدى، چۈنكى نۇرسىيمانىڭ سۆزلىرىگە ئېنىق جاۋاب بېرىش نەبىگە ئۆلۈمدىنمۇ ئېغىر كېلىۋاتاتتى.

يول ناھايىتى ئۇزۇن ئىدى، نۇرسىيما ئاستا ـ ئاستا پىسكويغا چۈشۈپ قالدى ۋە ئاز ئۆتمەي مۈگدەشكە باشلىدى، بېشىنى، گەۋدىسىنى ئىختىيارسىز نەبى تەرەپكە تاشلاپ ئۇيقۇغا كەتتى. قاپقارا، قويۇق بۇدۇر چاچلىرى نەبىنىڭ يۈزىگە، قۇلىقىغا، ئېڭىكىگە تېگىپ غىدىقلىسا، چاچ مېيى، ئەتىر ھىدى دىماغلىرىغا گۇپۇلدەپ ئۇرۇلاتتى. نەبى ئۇنىڭ ئارامىنى بۇزماسلىق ئۈچۈن قىمىرلىماي ئولتۇرۇشقا مەجبۇر بولدى، بۇ خىل مەجبۇرىيەتنى ئۇ بىر ئۆمۈر زىممىسىگە ئېلىشقىمۇ ھامان تەييار ئىدى.

ئاپتوبۇس K شەھىرىگە كەچرەك يېتىپ كەلدى. نەبى ئىككى كىشىلىك ياتاقنى بىر ئۆزىلا سېتىۋالدى. ئۇ نۇرسىيمىغىمۇ ياتاق بېلىتى ئېلىپ بەردى، ئاشخانىغا باشلاپ ئاپىرىپ مېھمان قىلدى. ئىككىيلەن سالقىن ھاۋادا بىردەم سەيلىگەندىن كېيىن مېھمانخانىغا قايتىپ كېلىشتى، نۇرسىيما نەبىنىڭ لۆڭگە، پايپاق، قولياغلىقىنى يۇيۇپ بەردى.

— بىر جىنىڭىزغا ئىككى كارىۋاتلىق ياتاق ئاپسىزغۇ؟

— بىرسىدە سىز ياتىسىز ...

— ماڭا ئاياللار ياتىقىنىڭ بېلىتىنى ئېلىپ بەردىڭىزغۇ؟

— سىزنى ... سىز ...

— مېنى شالالاق، بۇزۇق بىر نېمە دەپ ئويلامسىز؟

— ياق.

— ئەمسە بايىقىدەك گەپلەرنى قىلماڭ. مەن يۈرىكىمدىكىنى دادىللىق بىلەن ئېيتىشقا جۈرئەت قىلدىم،

بۇ ئەيىب ئەمەس، توغرا، سىز تېخى مېنى چۈشەنمەيسىز، ئاۋۋال توي قىلايلى، ئاندىن ھەرقانداق سىناق، ئىمتىھانلىرىڭىزغا تەييارمەن. خەير!

نۇرسىيما دومسايغىنىچە چىقىپ كەتتى. نەبى پۈتلىرىنى يۇيۇپ بولۇپ ياتتى، ئۇيقۇسى كېلىدىغاندەك ئەمەس. نۇرسىيما ئاتلىق بۇ قىز ئاسماندىن چۈشكەن پەرىشتىدەك سەپەر ئۈستىدە پەيدا بولدى - دە، نەبىنى پۈتۈنلەي ئۆزىگە ئەسىر قىلىۋالدى...

ئۇنىڭ خىياللىرى خىياللارغا ئۇلاندى، گۈلسىيمانىڭ ئوبرازى كۆڭۈل ئەينىكىدە پارلايتتى. ئىككى ئوبراز، ئىككى سىيما، ئىككى مۇھەببەت بىر-بىرىگە ئارىلىشىپ كېتەتتى. گۈلسىيما بىلەن بولغان مۇھەببەت ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغاندىن كېيىن نەبى ئۇنى خېلى بىر ۋاقىتلارغىچە ئىزدىمىدى. ئەمما گۈلسىيما ئۈزمەي خەت يېزىپ تۇردى. نەبى گۈلسىيمادىن بىر يولىلا ۋاز كېچەلمەيتتى. سېغىنىش تۇيغۇسى ئۇنى ئاخىرى شەھەرگە سۆرەپ كەلگەنىدى. نەبى ئۇنىڭ خاس ھۇجرىسىغا كىرگەندە ئۇ نەبىنى قۇچاقلىۋالدى، ئىككىيلەن تەقدىرنىڭ كاجلىقىدىن نالە قىلىشتى، بەختسىز مۇھەببەتنى قۇتقۇزۇپ، ئۇنى ۋىسال قۇچىقىدا كۆلدۈرۈش ئۈچۈن يەنە پۇرسەت كۈتۈشكە ئىرادە قىلىشتى، شۇ چاغلاردا نەبىنىڭ ئايالى ئىككىنچى ئوغلىنى تۇغدى.

— ئەمدى مۇمكىن بولامدۇ - يوق، يەنە ئۈچ يىل كۈتىمەن، — دېدى گۈلسىيما.

ئۈچ يىل جەريانىدا ئىككىسى پات-پات ئۇچرىشىپ تۇردى. مۇھەببەت كۈندىن-كۈنگە كۈچەيدى، توي قىلىشقا، بىر ئائىلە قۇرۇپ بەختلىك ياشاش ئارزۇسى بارغانسېرى چىڭىيىپ باردى، لېكىن نەبىنىڭ ئايالى ھامان ئۇنىڭ نىكاھىدا تۇرۇۋەردى.

— ئەمدى مەندىن رەنجىمەڭ، — دېدى گۈلسىيما ئاخىرى چوڭقۇر ئۆكۈنۈش ئىچىدە، — ئۇزۇن ئولتۇرسام ئۈستۈمدىكى سۆز - چۆچەكلەر كۆپىيىۋېرىدىغان ئوخشايدۇ، ھەتتا قاتتىق ھاقارەتلەرگىمۇ دۇچ كەلدىم. سىزگە بولغان مۇھەببىتىم تۈپەيلى مەن سىزدىن ھېچنېمىنى ئايىمىدىم، بۇ ھال كىشىلەرنىڭ مېنى پاھىشە دەپ ئاتىشىغا سەۋەب بولدى. نېمە ئامال، مەن سىزنى مەڭگۈگە ياخشى كۆرىمەن، مېنى تاشلىۋەتمەڭ. ماڭا ھېسداشلىق قىلىڭ!..

گۈلسىيما ئاز ئۆتمەي ئۆزى ئىشلەۋاتقان دارىلمۇئەللىمىننىڭ قېرى مۇدىرىغا تەگدى. تەگمىدىشى يوق، گۈزەل گۈلسىيمانىڭ مۇھەببىتى نەبىنى ئۆز ئىلكىدە تۇتۇپ تۇرۇۋەردى، گۈلسىيما نەبىنى ئىزدەپ تۇردى. نەبىمۇ پات-پات شەھەرگە كېلىپ تۇراتتى...

ياتاق ئىشىكى چېكىلدى. نەبى ھايىكىچان بېرىپ ئىشىكنى ئاچتى، نۇرسىيما تەكەللۇپسىزلا كىرىپ كەلدى. ئۇ نېپىز، قىزىل روباشكا بىلەنلا ئىدى. دائىملىق ئۇسسۇل مەشىقىدە تىنىم تاپماي ھەرىكەت قىلىپ چېنىققان بەدىنى ئاجايىپ جەزبىدار ئىدى. ئىخچام يەلكىلىرى، تومپايغان، تىك كۆكسى، زىلۋا ئەۋرىشىم بېلى، ئاپئاق بىجىرىم پاچاقلىرى نەبىنىڭ قەلبىنى سېھىرلەپ قويدى. مۇھەببەت، تەشنالىق ئىلكىدە ئوتتەك يانغان

كۆزلەر نەبىنىڭ ۋۇجۇدىنى ئېرىتىپ تاشلايدىغاندەك ئىدى، ئۇ نەبى ياتقان كارىۋاتنىڭ ئۇدۇلىدىكى بوش كارىۋاتقا بېرىپ ئولتۇردى. شۇ تاپتىمۇ ئۇ نەبىنىڭ ئالدىدا گۈلسىمانىڭ ئۆزىدەكلا كۆرۈنەتتى، غەيرىي بىر سېزىم نەبىنىڭ ئەسەبىي تۇيغۇلىرىنى غىدىقلاشقا باشلىدى، لېكىن قىزنىڭ بايا قىلغان سۆزلىرى ئېسىگە كېلىپ ئۆزىنى بېسىۋالدى ۋە مۈگدەك باسقاندەك كۆزلىرىنى يالغاندىن يۇمۇپ يېتىۋالدى. ئاز ئۆتمەي شەپەرلىغان ئاياغ تىۋىشى ئاڭلىنىپ چىراغ كونۇپكىسى بېسىلدى، ياتاق ئىچىنى قاراڭغۇلۇق قاپلىدى.

— بىلىپ تۇرۇۋاتىمەن، خېلى قاملاشتۇرىدىكەنسىز، — شۇ ئاۋاز بىلەن تەڭ يۇمران ئىنچىكە بارماقلار نەبىنىڭ يۈزلىرىنى سىلاشقا باشلىدى، — بايا رەنجىتىپ قويدۇم، ماڭا ئېتىبار قىلماسلىقىڭىزدىن، تاشلىۋېتىشىڭىزدىن قورقۇپ يەنە كەلدىم. مەن بۇرۇنلا ئۆزۈمنى سىزگە بېغىشلىغان، ئەمما بۈگۈن سىز ئەدەبلىك بولۇڭ. سىز يازغۇچى، بۇندىن كېيىن مەڭگۈ سىز بىلەن ئۆتىمەن، بۈگۈن پەقەت...

نەبى ئۇنى رۇباشكىسى ئۈستىدىن قۇچاقلاپ ئاچكۆزلۈك بىلەن سۆيدى، قىزمۇ ئۇنى بىرنى سۆيدى-دە، ياخشى چۈش كۆرۈڭ، دەپ چىقىپ كەتتى. شېرىن دەقىقىلەر گويا چۈشتەكلا غايىب بولدى. نەبى ئازاب، شادلىق ئىچىدە ئۇخلىماي تاڭ ئاتقۇزدى.

سەپەر داۋام قىلدى، نۇرسېما ئىنتايىن خۇشال كۆرۈنەتتى. ئېچىلىپ-يېيىلىپ سۆزلەيتتى، «قىرچىن تال»ى سۇمكىسىدىن ئالاتتى، ۋاراقلايتتى، تەسىراتلىرىنى ئېزھار قىلاتتى. مۇھەببەت، توي، ئائىلە توغرىسىدا نەبىدىن جاۋاب ئېلىشقا تىرىشاتتى. گۈلسىما تېخى يېقىندا يازغان خېتىدە: «قېرىپ بوۋاي-مومايغا ئايلىنىپ قالساقمۇ چوقۇم بىر قېتىم توي قىلىش پۇرسىتىنى قولغا كەلتۈرۈشىمىز كېرەك. بۈگۈنى توي قىلىپ، بىر ياستۇققا باش قويۇپ، ئەتىسى ئۆلۈپ كەتسەكمۇ مەيلى» دېگەنىدى. نەبى مۇنۇ يېنىدا ئولتۇرغان قىزغا نېمە دەپ جاۋاب بېرەر؟ ئۇ جاۋاب بېرىشتىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ شېئىر، ھېكايە، رومان، تېلېۋىزىيە فىلىملىرى، ئەدەبىيات، ئۇسلۇب، مۇزىكا ھەققىدە بىر تالاي سۆزلىدى. نۇرسېما بېرىلىپ تىڭشايتتى ۋە گويا ئالدى-ئارقىسىدا ھېچكىم يوقتەك ئۆزىنى ئەركىن تۇتۇپ نەبىگە چاپلىشىپ دېگۈدەك ئولتۇراتتى، بەزىدە بېشىنى ئۇنىڭ دولىسىغا قويۇۋالاتتى.

سەپەر كۆڭۈللۈك ئاخىرلاشتى، ئۇلار گۈزەللىك قۇچىقىغا قايتىپ كېلىشتى. نۇرسېما ئۆزى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن، ئىشلەۋاتقان شەھەرنى بەكمۇ سېغىنىغانىدى، گۈلسىمامۇ مۇشۇ شەھەردە ئىدى.

— يۈرۈڭ، — دېدى قىز، — ئۆيگە بارىمىز، ئاپاممۇ سىزنى بىلىدۇ، تارتىنىپ قالمايسىز.

— رەھمەت، مەن كېتىۋالاي، بالىلىرىمنى بەكمۇ سېغىندىم.

— ئۇنداقتا ئەتكىچە كېلىشىۋالايلى، سىزنى مەن ئۆيۈمگە ئەكىتىمەن پاكىي بولمىسا سىز مېنى پۇرتىڭىزغا

ئەگەنتىنلىك، بولامدۇ، قايسىسىغا تۇردىتىز، سىزگە ئەگىشىپلا ماڭدىم ئەمەسمە.

نەبى ماڭسا نۇرسىيىمامۇ راستتىنلا ماڭىدىغاندەكلا قىلاتتى. نەبى ئۇنى ئۆيىگە قانداق ئاپىرىدۇ، ئايالىغا نېمە دەپ چۈشەندۈرىدۇ؟ نۇرسىيىما قەتئىي ئىدى. نەبى يۇرتىغا ماڭسىلا ئۇمۇ بىللە مېڭىشتىن يانمايتتى. نەبى ئاخىرى ئۇنىڭ دېگىنىگە كۆندى، چامادان، پوپكىلارنى ھاممالغا كۆتەرتىپ ئۇنىڭ ئۆيىگە ماڭدى.

نۇرسىيىما بوسۇغىدىلا ئانىسىغا قاراپ قانداقتۇر بىر ئىما - ئىشارەتلەرنى قىلدى، ئانىسى نەبىنى بۇرۇندىنلا تونۇيدىغاندەك قىزغىن ھال سورىدى، ئۆيگە تەكلىپ قىلدى.

شەھەر پاسونىدا ياسالغان خۇسۇسىي ئۆي كەڭ، ئازادە ئىدى. مېھمانخانا ئەمەلدارلار ئالىمىسىگە لايىق جاھازىلانغانىدى. نەبى يۇمشاق دىۋاندا قورۇنۇپ ئولتۇراتتى. قىز بىلەن ئانا ئۇنى كۈتۈش، مېھمان قىلىش ئۈچۈن بارلىق ھۈنىرىنى ئىشقا سالماقتا ئىدى. تاماق ۋاقتىدا نەبىگە قىزلا ھەمراھ بولدى. قىزشۇنچىلىك خۇشال ئىدىكى، نەبىنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى ئىنتايىن ئەركىن تۇتاتتى، كۆزلىرىدە بەخت كۈلكىسى پارلايتتى، نەبىمۇ ئۇنىڭ خۇشاللىقىغا ئورتاق بولدى. چۈنكى ئۇنىڭ سۆيگەن گۈزەلى بىر قېرى ئەرنىڭ قولىدا، پەقەت ئۇ ئايالى بىلەن ئاجرىشالىسىلا ئالدىدا گۈلدەك ئېچىلىپ ئولتۇرغان مۇنۇ ساھىبجامال قىز ئۇنىڭ ئۆمۈرلۈك جۆرىسى بولۇپ قالاتتى.

كەچتە نەبى ئۈچۈن ئايرىم ھۇجرىغا ئورۇن راسلاندى. سەپەر ھارغىنلىقى ئۇنىڭ جېنىغا تەگكەن بولسىمۇ ھېچ ئۇيقۇسى كەلمەيۋاتاتتى. ئۇ بۇ ئۆيدە ئەمەس، بەلكى گۈلسىيمانىڭ ئۆيىدە ياتقان بولسا نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى - ھە! قاچان كەلسە، گۈلسىيما ھامان ئۇنى قىزغىن قارشى ئالاتتى. كېچىككىنە يورۇق، ئىللىق ھۇجرىسىغا باشلايتتى، نەبى كېچىدە بىخىرامان لەززەتلىنىپ ئۇخلايتتى. بۈگۈنچۇ؟ بۈگۈن ئۇ باشقا بىر گۈزەلنىڭ ئۆيىدە، ئۇنىڭغا باشقا بىر گۈزەل ساھىبخانلىق قىلماقتا، سۆيگەن گۈزىلىگە قىيىپ قويغاندەك ئوخشايدىغان بىر قىز ئۇنى ئۆز ئۆيىدە قوندۇرماقتا، نەبى يولدا كەلگىچە بۇ قىزدىن: «گۈلسىيما ئاتلىق ئوقۇتقۇچىنى تونۇمسىز» دەپ سوراپ باقمىغىنىغا ئۆكۈندى. يەنە بىر تەرەپتىن بۇ ھەقتىكى سىرلىرىنى مەخپىي تۇتۇش لازىملىقىنى چۈشىنىپ نۇرسىيىماغا دېمىگىنىگە خۇشال بولدى.

نۇرسىيىما شەپە چىقارماي كىرىپ نەبىنىڭ يېنىدا بىردەم ئولتۇردى. نەبى ئۇنىڭ قوللىرىنى تۇتۇپ ئۆزىگە تارتتى، نۇرسىيىما ئىختىيارسىز ھالدا ئۇنىڭغا تاشلىنىپ سۆيۈشكە باشلىدى ۋە نېمىدىندۇر چۆچۈگەندەك دەررۇ ئورنىدىن تۇرۇپ چىقىپ كەتتى.

«ئاھ خۇدا، گۈلسىيما ئۇنداق قىلمايتتى، بۇنداق پەيتتە بىز ئىرمىشىپ - چىرمىشىپ بىر تەن - بىر جان بولۇپ كېتەتتۇق، «قىرچىن تال» دا مەن ئاشىق بولغان غايىبانە گۈزەلنىڭ پۈتكۈل قىياپىتىنى، مىجەز - خاراكتېرىنى، مۇھەببىتىنى، ئارزۇ-

ئىستەك، غايىلىرىنى ئاجايىپ ماھارەت بىلەن تەسۋىرلىگەنىدىم، شۇڭلاشقا گۈلسىيما كىتابىنى ئوقۇپ بىر نەچچە كۈنگىچە ياش تۆككەنىكەن. ھېلىمۇ ئۇ مەن تەقدىم قىلغان «قىرچىن تال»نى جېنىدىن ئەتىۋارلاپ ساقلاۋاتىدۇ، ئوقۇۋاتىدۇ. ئاھ خۇدا، نۇرسىيمامۇ شۇنداق، تېخى يەنە داۋانچىڭدىن ئېلىپ كەلگەن تالنى مېھمانخانىغا ئەكىرىپ قويدى».

— تۇرۇڭ، تاڭ ئاتتى.

نۇرسىيما كارىۋات يېنىدا كۈلۈپقىنا تۇراتتى، ئۇمۇ كېچىچە ئۇخلىمىغان بولسا كېرەك. شەھلا كۆزلىرىدىكى قىزىللىق تېخىچە يوقالمىغانىدى، گۈزەل چېھرىدە ئالەمچە شادلىق ئىپادىسى ئەكس ئېتىپ تۇراتتى.

— بىرنى سۆيۈپ قوياي، ھە، تۇرۇڭە، ئاپام سىزنى ئەجەب قاۋۇل، تەمكىن بالىكەن، سېنىڭ ئاشۇنداق يازغۇچىنى تاللىغانلىقىڭ ئەقىللىق ئىكەنلىكىڭنى بىلدۈرىدۇ، دەپ مېنىمۇ ماختىدى، ئاندىن توي ۋاقتىنى بېكىتسەڭلار، داداڭغا خەت يازايلى، دېدى. ھە، تۇرۇڭ ئەمدى. ئۆيي ھېلى مەن بىلەن كۆرۈشكىلى كەلگەن تۇغقانلار، دوستلار بىلەن توشىدۇ، ئۇلار مېنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى غايىبانە سۆيۈپ كەلگەن يىگىتىمنى سەپەر ئۈستىدە تېپىۋالغانلىقىمنى بىلىپ راسا ھەيران قالىدىغان بولدى-دە!

ئەتىگەنلىك ناشتا ئىنتايىن كۆڭۈللۈك ئۆتتى، نەبى قايماق چاينى ئىشتىھا بىلەن ئىچىپ ئولتۇرۇپ ئايالى بىلەن ئاجرىشىش ئىشىنى قانداق بىر تەرەپ قىلىش لازىملىقىنى ئويلاشقا باشلىدى. نۇرسىيما بىلەن ئانىسى ئۇنىڭ ئەتراپىدا پايپېتەك بولۇپ يۈرەتتى، ئانىسى چىقىپ كەتكەندە نۇرسىيما:

— پاتراق بېشىڭىزنى ساقايتىڭ، ئىككىمىزنىڭ تويى ئاخىرلاشقان ھامان سىزنى شەھەرگە يۆتكەپ كېلىمىز. مەكتەپلەرنىڭ بىرىدە ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچىسى بولىسىز ياكى گېزىتتە تەھرىرلىك قىلىسىز، خالىسىڭىز ئۆيىمىزدە كەسپىي ئىجادىيەتچى بولۇپ ئىشلەيسىز. قاراڭ، ئەنە دېرىزىدىن كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ، ھويلىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى ئۈچ ئېغىزلىق ئۆي ماڭا ئاتاپ سېلىنغان، بىسات-سەرەمجانلىرىمۇ تولۇق، جىمجىت، ئازادە ئولتۇرۇپ يازالايسىز. ئىجاد قىلالايسىز، سىز يېزىقچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىسىز، مەن سەنئەت بىلەن، سىز بىلىسىز، ئەدەبىيات بىلەن سەنئەت بىرگەۋدە، ئىككىمىزمۇ بىرتەن-بىر جان، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق!

نەبىنىڭ ئاغزىدىن بۇ سۆز قانداقسىگە چىقىپ كەتتى، ئۆزىمۇ سەزمەي قالدى. «شۇنداق» دېگەن سۆز نۇرسىيمانىڭ مۇھەببىتىنى، توي قىلىش تەكلىپىنى قوبۇل قىلغىنىنى، رازىلىق بەرگىنى بولۇپ ھېسابلىناتتى.

ئىشىكتە نۇرسىيمانىڭ ئانىسى پەيدا بولدى. ئۇنىڭ كەينىدە گۈلسىيما تۇراتتى.

— ئاچا، — نۇرسىيما ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ بوينىغا ئېسىلدى.

— ھە سىڭلىم، تېخى كەلدىڭمۇ، ئاغام ئوبدان تۇرۇپتىمۇ؟

گۈلسىيما سۆزلەۋېتىپ كۆزلىرى

بىردىن ئەينەكگە چۈشتى. نەبى نېمە قىلارىنى بىلمەي، ئۇكىيا يىشىزلىنىپ ئولتۇراتتى.

— سىز بۇ يەردە نېمە قىلىسىز، نەبى؟

بۇ ئاۋاز نەبىنىڭ قۇلىقى تۈۋىدە بومبا پارتلىغانىدەك دەھشەتلىك بىر سادا پەيدا قىلدى. نەبى بۇتتەك قېتىپ ئولتۇراتتى.

— ئاچا، بۇ... بۇ مەن بىلەن توي قىلىدىغان... شۇ، يازغۇچى شۇ.

— بىلىمەن! — گۈلسىيمانىڭ چىرايى غەزەپلىك تۈس ئالغانىدى، كۆزلەرى چاچراپ چىققۇدەك ھالدا چەكچەيدى، — ئابدۇزەبى مېنىڭ توي قىلىدىغان ئادىمىم، قېنى، ئۆزى دەپ باقسۇنا، بىز نەچچە يىلدىن بۇيان قانداق سەرگۈزەشتىلەرنى باشتىن كەچۈردۇق، ئېيتىڭا ئابدۇزەبى. بۇ ئۆيگە نېمىشقا كەلدىڭىز، نېمىشقا قونىدىڭىز، نۇرسىيمانى دەپمۇ؟...

نۇرسىيمانىڭ ئانىسى ئۆزىنى غېپپىدە ھويلىغا ئالدى، نۇرسىيما داڭ قېتىپ تۇراتتى. گۈلسىيما نەبىنىڭ ئالدىغا يېقىنلاپ كەلدى:

— يازغۇچىلارنىڭ ئىچىدە سىزدەك ئالدامچى، ئىپلاس ئادەملەرمۇ بارىكەن. نەۋرە سىڭلىم نۇرسىيمانى نېمىدەپ ئالدىدىڭىز، ماھىيەتتە مېنى ئالدىدىڭىز، شۇنداقمۇ، ئىت! دۇنيادا بىر ئۆمۈر قىلمىغان ئىخلاسىدە قىيدىنىڭ بەربات بولۇشىدىنمۇ ئارتۇق بەختسىزلىك بولمىسا كېرەك، خەير، سىز بىلەن ئايرىم سۆزلەشمەن، ھازىرچە بۇ ئۆيدىن چىقىڭ! كۆزۈمدىن يوقۇلۇڭ!

— ئاچا، ئاچا ئۇنداق دېمە، مېھمان ئەمەسمۇ، ئۇ مېنىڭ... مېنىڭ...

— ياق، ئۇ سېنىڭ ئەمەس، مېنىڭ! — گۈلسىيما نەبى تەرەپكە يۈزلەندى، — نېمە تۇرىسىز، چىقىڭ!

نەبى ئېغىر يۈكنى كۆتۈرۈپ قوپقان تۈگمەندەك ناھايىتى تەستە ئورنىدىن تۇردى. ئۆيدىن، ھويلىدىن — بىر جۈپ پەرىشتىنىڭ ئالدىدىن يېنىپ چىقتى. كوچىنىڭ ئاخىرقى دوقمۇشىغا كېلىپلا ئۆزىنى تۇتالماي ھۆكرەپ يىغلىۋەتتى، ئۇنىڭ پوپكا - چامادانلىرى ئاشۇ ئۆيدە قېپقالغانىدى. بۇنىڭغا ھەرگىز ئۆكۈنمەيتتى، لېكىن «قىرچىن تال» ناملىق كىتاب يېزىپ، گۈلسىيما بىلەن نۇرسىيمادىن ئىبارەت ئىككى مۇھەببەت شاھىنىڭ سۆيگۈ زەنجىرىگە ئەسىر بولۇپ قېلىپ مۇشۇنداق قىسمەت، سەۋدالارغا گىرىپتار بولغىنىغا ئازابلىنىپ يىغلىدى، ئۇ يىغلاۋېتىپ ئۆز-ئۆزىگە خىتاب قىلدى:

—ھەي!... قىرچىن تال...

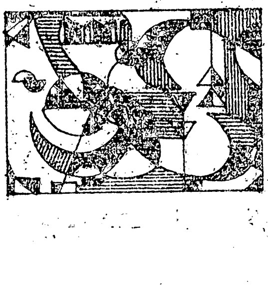

شېئىرلار

ئىككى شېئىر

ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر

شېھىتنىڭ نىداسى

ماشىنا شىخوغا يېقىنلاشقانىدا،
بىر چەكسىز شېھىتلىك بولدى نامايان.
«ئاھ...» دېدىم بىردىنلا كېلىپ ئېسىمگە،
شىددەتلىك جەڭلەردە كۆز يۇمغان ئوغلان.

قەبرىلەر ئالدىدا تۇردۇم باش ئېگىپ،
قەلبىمنى ئۆرتىدى قايغۇ ۋە ھەسرەت.
دېدىمكى «شېھىتلەر، جان - جىگەرلىرىم،
كەلدىمەن سىلەرنى سېغىنىپ، ئەسلەپ.

سىلەرنى ئەسلەيدۇ ۋىجدانلىق ئىنسان،
سېغىنىش ئوتلىرى قەلبىدە يېنىپ.
سىلەرنى ئەسلەيدۇ ئانا تەڭرىتاغ،
مۇسىبەت ئىلكىدە باغرى ئۆرتىنىپ.

ئاھ، سىلەر جەڭ قىلغان تاغ - دەشتلەر ئارا،
ھۆرلۈك تۇغىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ.
سىلەرگە قۇت تىلەپ ئانا يۇرتۇڭلار،
قالغانتى ھىجرانىدىن ئىقبالىنى كۆرۈپ.

كۆمپەيكۈم قىلدىڭلار قانچە پوتەينى،
يامغۇردەك ئوقلاردىن قۇيۇندەك ئۆتۈپ.
قانچىلاپ كېچىلەر بۇيرۇقنى كۈتۈپ،
ياتتىڭلار جىلغىدا سازلىقتا پېتىپ...»

دەل شۇ چاغ قەبرىدىن بىر ئاۋاز ياڭراپ،
خىيالىم بىردىنلا كەتتى بۆلۈنۈپ.
«ھەي يىگىت، مىڭ رەھمەت ياخشى
كۆڭلۈڭگە،
كېلىپسەن يىراقتىن بىزنى سېغىنىپ...

ئەللىك يىل بوپقالدى ياتقىلى بۇندا،
كەلمەكتە خەلقىمىز ئۇنتۇماي ئەسلەپ.
كەلمەكتە تەڭرىتاغ ئېتەكلىرىدىن،
قەلبىدىن رەڭمۇ رەڭ گۈللەر دەستىلەپ.

ۋە لېكىن بەزىلەر ئەيش - ئىشرەتتە،
ھوقۇققا، مەنسەپكە مەستانە بولۇپ.
تىلغا ئېپ قويمىدى نامىمىزنىمۇ،
ھەممىنى بىر يولى كېتىشتى ئۇنتۇپ...

ئېيتىپ قوي شۇلارغا بىز شېھىتلارنىڭ،
سۆزىنى يۈرەككە تەگكۈدەك قىلىپ.
بىز خالىس نىيەتلىك ئەل پەرزەنتلىرى،
بىزدە بار غۇبارسىز پاك ۋىجدان - قەلب.

تىلەيمىز سىلەرگە قۇت ۋە سائادەت،
يارىتىڭلار كۆرەشتە يېڭى بىر جاھان.
سىلەرنىڭ بەختىڭلار — بىزنىڭ بەختىمىز،
ئۆلمەيدۇ ئەل سۆيەر جەڭگىۋار ئوغلان...»

شېھىتنىڭ ئاۋازى ئۆچتى - دە، شۇدەم،
قەبرىگاھ بىردىنلا جۆمدى سۈكۈتكە.
ئويلاندىم ئولتۇرۇپ كۆزلىرىمدە ياش،
شېھىتنىڭ نىداسى ياندى قەلبىمدە.

ھەيرانمەن، بەزىلەر ئويناپ، يەپ - ئىچىپ،
ئۆتكۈزگەن ئۆمرىنى دەيدۇ «بەختلىك».
ھەيرانمەن، بەزىلەر مەنسەپ - قوغلىشىپ،
ياشاشنى بىلىدۇ بەكمۇ «شەرەپلىك».

مەن دەيمەن: ئەل ئۈچۈن شۇ شېھىتلاردەك،
جان پىدا قىلغانلار ھەقىقىي ئىنسان.
مەن دەيمەن: ئەلگە نەپ بەرمەي ئۆتكەنلەر،
ئانا يەر باغرىغا سىغمايدۇ ھامان...

www.uyghurkitap.com

مىسكىن تورغاي

ئاھ، شۇنچە مۇڭلۇق،
شۇنچە ھەسرەتلىك،
زارلىنىپ، تىپىرلاپ سايرايدۇ تورغاي.
چىرايى بەك سۇلغۇن، ۋۇجۇدى نىمجان،
قەلبىدىن ئۇرغۇيدۇ قايغۇ، نىداسى.

ئۇ تار قەپەزگە ئۇرار ئۆزىنى،
چۈشەنمەس ھېچ بەندە ئۇنىڭ سۆزىنى.
ئۇ پەرۋاز قىلماقنى قىلىدۇ ئارمان،
چەكسىز سامادا،
باغلارنى كېزىپ.
ئۇنىڭ شىپاسى — چەكسىز تەبىئەت،
كۆكلۈلگە ئارامدۇر ۋەتەن دالاسى.

شېئىرلار

ئابدۇساتتار ناسىرى

ھەسەت

ھەسەت نېمە؟
ھەسەت دېگەن ئىت!
كۈن بويى كارۋانغا
قاۋاپ چىقىدۇ.
ھەسەت نېمە؟
ھەسەت ئۇ مۈشۈك!
كۈن بويى تۆشۈكتىن
ماراپ چىقىدۇ.
ھەسەت نېمە ؟
ھەسەت ئۇ چاشقان!
كۈن بويى يۈرەكنى
غاجاپ چىقىدۇ.
ھەسەت نېمە؟
ھەسەت دېگەن ئىت!
مۈشۈك!
چاشقان!
ئۆمۈر بويى بىردىنى بىرى
قوغلاپ چىقىدۇ.

قارا كېچىلەر

ئاھ، قارا كېچىلەر،
قارا كېچىلەر،
سەن تال - تال سۈمبۈل چاچ،
قارا قۇندۇزۇم.
سېنىڭسىز يېتىلمەس،
سۆيگۈ ھېسلىرىم،

سېنىڭسىز كۆرۈنمەس،
كۆكتە يۇلتۇزۇم...
ھەسەتخور كۆزلەردىن
ساقلايسەن مېنى،
قاپقارا بۇلۇت ئورمان
بوستان ئىچىدە.
شۈكلاشقا ساتالماس
مېنى ھېچكىمۇ،
مەن تەنھا سۆيگەچكە
يارنى كېچىدە!

بالا

قويۇپ بەرسەك
ئۆزى تۇغۇلغان
كۆلچەككە قايتار بېلىقچىلار،
قويۇپ بەرسەك تۇغۇلغان
ئۇۋىسىغا قايتار قۇشلار.
قويۇپ بەرسەك ئادەم بالىسىنى
تۆت كوچا ئېغىزىدا
تەمتىرەپ قالار...

كېلەچەك

كېلەچەك نەدە؟
يېڭى تۇغۇلغان پەرزەنتنىڭ
يۇمۇق ئالقان
يۇمۇق كۆزىدە!...

قاباھەتلىك چۈش

(ھېكايە)

ھۈسەيىن تاش

1

ئالىيىشىل چىراغلار بىلەن تولغان كوچا. خىرە كافىخانا. ئارقا - ئارقىدىن ئۆلىنىپ ئۆتۈۋاتقان كىچىك ماشىنىلار... قېلىنلار! بىر - بىردىنى يەۋېتىشكۈدەك قىلىپ كەتكىنىنى، قولتۇقلىشىپ ماڭسىلا بولىدىغۇ. نومۇسنى بىلمەيدىغانلار! راست، كەچ بولغاندىكىن خەقنىڭ بىر - بىرى بىلەن نېمە كارى. بۇنداق ناچار ئادەت قاچان شەكىللىنىپ قالدىكىنەم... ياتاققا بېرىۋېلىشقا خېلى ماڭغان بولدۇمدە! ماشىنىدىن بىرەرنى كىرا قىلغان بولسامغۇ بىردەمدىلا بارىتتىم. بوپتۇلا، كېچىلىك مەنزىرىنى تاماشا قىلغاچ ماڭاي... كېچىلىك ئولتۇرۇش خېلىلا كېيىن ئاخىرلاشتى. نەجاتمۇ توي قىلىۋالدى. ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگىلى تۆت يىل، ساق - سالامەت تۆت يىل... نېمىدېگەن تېز - ھە! پەردەمۇ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تويي قىلدى. ساراڭنى، ئۈرۈمچىدە قالغان بولسا بىز بۇ چاغقىچە توي قىلغان بولاتتۇق، بەكمۇ تۈز ئىدى... بويتاقچىلىق. بىر ھېسابتا بويتاقچىلىق تۇرمۇشىمۇ بولىدىكەن.

ئىككى قەدەم ئارقىسىدا بىر قىز كېلىۋاتىدۇ، تونۇمىغىنىمنى؛ ھېلىلا بىر مەيدان تانسا ئوينىغان قىز شۇ ئەمەسمۇ؟ ئۆزىنى خېلى قاملاشقان كاسا پەتكەن. يۈزلىرى شۇنچىلىك سۈزۈك، كىچىككىنە مۇدۇر-چوقۇرمۇ يوق. كۆزلىرىنىڭ خۇمالىقچۇ-تېخى. تانسىدىكى قىستاڭچىلىقتا پۇتىنىمۇ دەسسەپ سالدىم. تارتىنچاق قىزدەك قىلدى. بىردەم مۇڭداشقاچ ماڭايمۇ-يا؟... تونۇمىغان ئادەمگە نېمە دېگىلى بولسۇن، نېمە دەپ ئويلاپ قالىدۇ. ئالدى تەرەپتە يىگىتى ساقلاپ تۇرغان بولسىچۇ... ئۇنىڭ بىلەن تونۇشۇپ قالساق، ئەتە مېنىڭ توغرامدا سۆز-چۆچەك بولسا... چىمىندە ماڭغىنىم تۈزۈك. چىرايىغۇ خېلى پەيزىكەن، قانداق بىر يىگىت بىلەن يۈرۈۋاتقاندۇ؟ تانسىخانىدا ئادەم كۆپ بولغاچقا، بىرنەچچە قېتىم چاپلىشىپ قالدۇق. بۇ يەردە يالغۇز ئۇچراپ قېلىشنى كىم بىلىدۇ. ئالدىمغا قاراپ ماڭاي. ئەستاغپۇرۇللا، ئالدى تەرەپتىن مەستلەر چىقىۋاتامدۇ-نېمە؟ قانداق بىرنېمىلەردۇ؟ دېيىشىپ قالمىغىيدىم. بۇ قىزغۇ خىيالىدا يوق كېتىپ بارىدۇ... مەن مېڭىۋېرەي...

— قەيەرگە ئاپئاق قىز؟

— مۇرات!...

مېنى چاقىرىۋاتامدۇ ياكى ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىرەرسىنىڭ ئىسمى مۇراتمىدۇ؟ ئاناڭنى خۇمسىلار، ھەممىسى ئەگىشىۋاپتۇ. ئالىيشىنى، قىز مېنى چاقىرىپتۇ-دە! قېنى، گەپ قىلماي تۇراي... قىز مەندىن ئۈمىد كۈتۈۋاتقاندۇ...

— ئاغىنىلەر، خاپا بولمايسىلەر، بۇ مېنىڭ سىڭلىم ئىدى.

— كۆتەر قاسقىنىڭنى!

تۇيۇقسىز بىر تەستەك تەگدى. قارامتۇق خۇمسى كاچىتىمغا ئەجەب ئۇرۇۋالدىغۇ! ئېلىشايمۇ؟ ياق، ئاناڭنى. بىكارچىلا...

— سەن بىزنى ئەخمەق كۆرۈۋاتامسەن، ھازىر مۇرات دەپ چاقىرسا، سەن سىڭلىم دەيسەنغۇ؟!...

ئەمدى قانداق چۈشەندۈرسەم بولار؟ گەپ قىلىشىنىڭ ئورنى قالمىدى. خەق ئۈچۈن بىكارلا بىر شاپىلاق يەۋالدىم. گەپ قىلماي تىكىۋەتسەمچۇ؟ تەستەك يەپ بولۇپ قاچقانىڭنىڭ پايدىسى نېمە؟

— بىز ياتاققا قايتقانتۇق...— دېدى قىز تىترەك ئاۋازدا.

— ياتاقتا نېمە ئىش قىلماقچى، ھا. ھا. ھا ئىككىڭلارزە...

كۈلۈشىنى، نېمىدېگەن يىرگىنىشلىك! كۈچۈم يەتسە كاچىتىغا تازا سالغان بولسام... ھەرگىز قاراملىق قىلىشقا بولمايدۇ. ئالداپ قۇتۇلۇش كېرەك.

— ئۇ مېنىڭ مۇھەببىتىم!...

ئوھوي، بۇ قىزمۇ ئۇستىكەنغۇ، قورقماي مېنى مۇھەببىتىم دېدى. خېلى يۈرەكلىككەن. بىچارە قىز نومۇستىن قىزىرىپ كەتتى. يۈزۈمنىڭ قىزىرىپ كەتكىنىگە قارىغاندا مەنمۇ قىزىرىپ كەتكەن بولسام كېرەك.

— ھەقىقىي ئاشىق - مەشۇق ئىكەنسىلەر. قېنى ئاغىنىلەر، بىز ماڭايلى، خەير - خوش، خۇدا قوشقان بىر جۈپلەر...

جىمجىت كېچە. كېتىۋاتىمىز، ھەر ئىككىمىز ئۈنسىز. نېمە دېسەم بولار. توۋا، ئەجەب ئۇسال ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدىمغۇ؟

— مەندىن رەنجىدىڭىزمۇ؟

بۇ قىز نېمىلەرنى دەپ يۈرىدىغاندۇ؟ مەن ئۇلار بىلەن ئوغۇل بالا تۇرۇپ ئېلىشالمىسام يەنە رەنجىشكە نېمە ھەققىم. «ئۇ مېنىڭ مۇھەببىتىم!...» بۇ سۆز جىسمىمنى ئېرىتىپ تاشلىغىلى تاس قالدى. تۇنجى قېتىم... ئەخمەق قىلىقىمنى، ئۇ باشقىلارنىڭ مەجبۇرلىشى بىلەن مۇنداق قىلدى دەپ قويغان تۇرسا...

— ياق، نېمىگە رەنجىيمەن؟ ئوغۇل بالا تۇرۇپ ئۇلارغا تۈزۈك گەپ قىلالمىدىم.

— ئۇنداق دېمەڭ، ھەرقانچە قىلسىڭىزمۇ ئۇلار دېگەن ئۈچ، كۈچىڭىز يەتمەيتتى. قىزلار راستىنلا ئاچچىق ئىكەنمىز...

— مېنىڭ ئىسمىمنى نەدىن ئاڭلىغان؟

— ۋېچىركىدا بىر سىنىڭ سىزنى مۇرات دەپ چاقىرغىنىنى ئاڭلىغانىدىم. خۇداغا شۈكرى، سىز بولمىغان بولسىڭىز، مەن... رەھمەت سىزگە.

رەھمەت... ئەسلىدە مەن رەھمەت ئېيتسام بولاتتى. «مېنىڭ مۇھەببىتىم!...» شۇنداقلا ئېيتىپ قويدى. بىراق شۇنداق بولسىمۇ ئادەم - ھە! ھەممە ئادەملەر مېنىڭدەك بولامدىغاندۇ؟ ئامەت! بۇ قىزنى تانسا ئوينىغاندىلا ياقتۇرۇپ قالغانىدىم. بۇ ئىشنىڭ ئاخىرى قانداق بولۇپ كېتەر؟ گەپ قىلمىسا مەيلى. مېڭىۋېرەي. جىمجىتلىق، قاچانغىچە ئۈنسىز ماڭارمىز. بۇ شېرىن مىنۇتلار مۇشۇنىڭ بىلەن ئاخىرلىشىپ كېتەرمۇ؟ ھەي، نېمىشقا دادىل گەپ قىلالمايمەن؟ مەنمۇ ئوغۇل بالا - ھە!...

2

بۇ شەھەرنىڭ كېچىسى نېمىدېگەن گۈزەل! قولتۇقلىشىپ كېتىۋاتقان ياشلار، ئالا - يېشىل چىراغلار، غۇيۇلداپ ئۈچۈۋاتقان ماشىنىلار. بۈگۈن بىزمۇ جۈپ. رەستىدە ئىككىمىز يانمۇ - يان كېتىۋاتىمىز. ئۇ مېنىڭ سۆيگۈنۈم. توغرىسى ئايالىم، مەڭگۈلۈك ئايالىم. ئۇ شۇنچىلىك خۇشال. بىزگە توي قىلغىلى ساق بىر ئاي بولدى. توي قىلغاندىن بۇيان بۈگۈن ئىككىمىزنىڭ تۇنجى قېتىم بىرلىكتە كىنو كۆرۈشىمىز. «ئۆلمەس سۆيگۈ»، بۇ كىنو خېلى ئېسىل ئىشلىنىپتۇ.

— ھېلىقى قىز ئەجەب ۋىجدانلىق ئىكەن. باشقىلار تەرىپىدىن دەپسەندە قىلىنىش ئالدىدا، پاك مۇھەببەت ئۈچۈن ياردىن سەكرىۋېلىپ ئۆز ھاياتىنى قۇربان قىلدى.

— قانداق، قىزلار ئاشۇنداق ۋاپادار كېلەمدىكەن؟!

بۈگۈنكى كۈلكە. يۈرىكىنىڭ قات - قېتىدىن چىققان كۈلكە. نېمىدېگەن يېقىملىق - ھە! بىز شەھەرنىڭ گۈزەل كېچىسىدە تاسادىپىي تونۇشۇپ قالغان. كىتابتىكىگە ئوخشاشلا... بىللە كېتىۋاتىمىز.

— بىراق، ئۇ دېگەن كىنو - دە!

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

90 - يىللاردا ئۇنداق قىزلارنى ئۇچراتماق تەس. قىزلارنى ۋاپادار بولسۇن دەپ ئىشلىگەن كىنودۇ، ھەقچان.

— ۋايىيەي، قىزلار ئاشۇنداق ۋاپادار بولمىسا كىنو قىلىپ ئىشلەرمىدى؟

— سىزمۇ ئاشۇنداق قىلالامسىز؟

— قىلمايچۇ؟ تېنى، ۋاقتى كەلسۇن.

سائەت ئون ئىككى بوپتۇ. ئۆيگە تېزرەك بېرىۋېلىش كېرەك. يەنە ئاۋارىچىلىققا يولۇقۇپ يۈرمەيلى. ئۆتكەندە ئاۋارىچىلىق تۈپەيلى رەشىدە بىلەن تونۇشۇپ توي قىلىۋالغانىدىم. ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسىمۇ كەلمەيدۇ. ھېلىقى رەزگىللەرنى بىر مېھمان قىلىپ قويغان بولسام بوپتىكەن. قىزىق ئىشلار... ئالدىمىزدا كىچىك ماشىنىدىن بىرسى تۇرامدۇ - نېمە؟ چوڭ يول بىلەن مېڭىۋەرگەن بولساق بوپتىكەن. رەشىدە بىلىكىمنى چىڭ تۇتۇۋالدى. بىچارەم قورقۇپتۇ - دە! مېنىڭ يۈرىكىممۇ جىددىيلىشىپ گۈپۈلدەپ سېلىشقا باشلىدى. قانداق ئىش يۈز بېرەر، قانداقتۇر بىر شۇملۇق بۇرنۇمغا پۇراپلا تۇرىدۇ. ئەنە تۆتى چۈشتى. تونۇيدىغان ئاغىنىلەر ئەمەستۇ؟! ئالدىمىزدا قاتارلىشىپ تۇرىدۇ. رەشىدە نېمە بولۇپ كەتكەندۇ؟ تۆت... قانداقمۇ كۈچۈم يېتەر.

— بۇنى قەيەرگە ئېلىپ ماڭىدىڭ؟

— بۇ مېنىڭ ئايالىم، ئۆيگە قايتىشىمىز.

— ئايالىڭ بولسا نېمە چاتىقىمىز!

— ئۇنداق قىلماڭلار ئاغىنىلەر...

چىڭراق تۇراي. بىرسى دېۋەيلەپ كېلىۋاتىدۇ. مۇشتلىشىدىغان بولدۇقتە! گەپ يېمەيدىغان بىر نېمىلەركەن. مانا ئەمەسە، «ۋايجان» پەشۋا جان يېرىگە تېگىپتۇ - دە! يەردە تولغىنىپ دومىلانىدى. بىر مۇشت بىلەن بېشىم قېيىپ، قۇلاقلىرىم غوڭۇلداپ كەتتىغۇ. ھەممىسى يوپۇرۇلۇپ كەلدى...

— بولدى قىلىڭلار، بولدى قىلىڭلار، سىلەردىن خۇش بوپ قالاي!...

— ئاستىراق ۋارقىرا، سېنى ئوبدان خۇش قىلىپ قويىمىز.

رەشىدە قەيەردە قالغاندۇ. ئاناڭنى، قورسىقىمغا ئەجەب دەسسىدى؛ رەشىدە... مەن ئۆزۈمچە يەردە يېتىپ قالدىمغۇ.

— قويۇۋېتىش، ئادەم قېلىپىدىن چىققانلار. بىز ئەر-خوتۇنلار، ئىپلاسلار، قويۇۋېتىش...

رەشىدە... يىغا. يۈرەكنى ئېزىدىغان ھەسرەت يىغىسى، ياق، قارشىلىق يىغىسى. مېنىڭ پۇت - قولۇمدا جان يوق. مىدىراپ باقاي. ئۆلۈپ كېتەمدىمەن - نېمە؟ ئۇنچىۋالا ئاسان ئەمەستۇ. بېشىم زىڭىلداپ ئاغرىپلا تۇرىدۇ. قورسىقىمغا ئەجەب تەپتى.

— مۇرات... قويۇۋېتىش ئادەم قېلىپىدىن چىققان ھايۋانلار!...

— رە... شىدە!...

ئۇلار كەتتى. رەشىدە نېمىشقا قېشىمغا كەلمەيدىغاندۇ؟ ئىسىت - ئىسىت، ئۇنى ئېلىپ كېتىپتۇ - دە! ئەمدى قانداق قىلغۇلۇق؟ توۋا، مەن چۈش كۆرۈۋاتامدىمەن... مېنى تازا نەس باستى. شۇ تاپتا تونۇش - بىلىشتىن بىرەرسى كېلىپ قالغان بولسا... ئورنۇمدىن تۇراي، راست، ماشىنىدىن بىرسى تۇيۇقسىز بېسىپ مېجىقىمنى چىقىرىۋەتسە قانداق قىلىمەن. تېزرەك تۇراي، تېز، پۇت - قولۇمدا جان يوق.

تىزىم سۇرۇلۇپ كېتىپتۇ. ئاناڭنى، بۇرنۇمدىنمۇ قان كېتىپتۇ. مەن دۇنياغا يارىماس ئادەم بولۇپ تۇغۇلغانمۇ؟... ساقچى... ساقچى ئىدارىسىگە دېسەم... بۇ چوڭ شەھەردىن رەشىدەنى تېپىش ئاسانغا چۈشمەيدۇ. ئىسسىت، ئىسسىت...

3

بۇ شەھەر چۈش كۆردى... قالايمىقان، تولىمۇ بىمەنە بىر چۈش. توۋا، بۇ چۈشنى ئەر-خوتۇن ئىككىمىز رەشىدە بىلەن مەندىن باشقا ھېچ كىشى بىلمەيدۇ. ياق، ھېلىقى تۆت خۇمسىمۇ بىلىدۇ. بىرەرسىنى تونۇۋالغان بولسام... بۇ شەھەرنىڭ چۈشى، بىر رەزىل چۈش. ئادەمنىڭ ۋىجدانىنى ئازابقا سالىدىغان قاباھەتلىك چۈش. بىچارە رەشىدە، قوينۇمدا قوزىدەك يېتىپ ئۇخلاۋاتىدۇ. ئۇخلىمىغان بولسا يۈرىكىمنىڭ سوقۇشىنى تىڭشاپ ياتقانىدۇ. ئۇنىڭ مېنى قۇچاقلاپ تۇرغان جىسمى، ھېلىقى كېچىدىكى تۆتىنىڭ قۇچىقىدا تاڭ ئاتقۇچە ئاياق-ئاستى قىلىنغان. مەن نېمىشقا مۇشۇنداق ئايال بىلەن بىر ئۆيدە تۇرىمەن، ئۇنى يەنە سۆيىمەن. نېمىشقا ئۇنىڭ بۇلغانغان جىسمىنى قۇچاقلايمەن. نېمىشقا ئاجرىشىپ كەتمەيمەن؟ ياق، ياق! رەشىدەدە گۇناھ يوق، نېمىشقا، زادى نېمىشقا شۇ كېچە خىيالىمدىن كەتمەيدۇ. بىزنى نەس باستۇرغان ھېلىقى كىنو «ئۆلمەس سۆيگۈ» يالغان، ھەممىسى يالغان! ئاشۇ كىنونى كۆرمىمىز دەپ...

— ھېلىقى قىز ھەجەپ ۋىجدانلىق قىز ئىكەن. باشقىلار تەرىپىدىن دەپسەندە قىلىنىش ئالدىدا، پاك مۇھەببەت ئۈچۈن ياردىن سەكرەپ ئۆلۈۋالدى.

— قانداق، قىزلار دېگەن ئاشۇنداق ۋاپادار كېلەمدىكەن؟!

... ...

— سىزمۇ ئاشۇنداق قىلالامسىز؟

— قىلمايچۇ، قېنى، ۋاقتى كەلسۇن.

رەشىدە ئۆلۈۋالمىغان بولسىمۇ، ئاجرىشىپ كېتەيلى دەپ تۇرۇۋالدى. قوينۇمدا ئۇخلاۋاتقىنى رەشىدە. ئەسلىدە ھېلىقىلار رەشىدەنىڭ ئۆلۈشىگە شارائىت بەرمىگەن بولۇشى مۇمكىن. راست، ئۇ ئۆلۈپ كەتسە مەن قانداق قىلاتتىم؟ بولدى، بولدى. يەنە نېمىدەپ ئۆتۈپ كەتكەن ئاشۇ بولمىغۇر ئىشلارنى خىيال قىلىمەن؟ رەشىدە نەچچە قېتىم ئاجرىشىپ كېتەيلى دېدى. ئۇنىمىدىم. مەن راستىنلا ئاق كۆڭۈل ئادەممۇ؟ بىلمەيمەن. ھېچنەرسىنى بىلمەيمەن. بىز ئىككىمىز ئەركىن مۇھەببەتلىشىپ تۇرمۇش قۇرغان ئەمەسمۇ؟! رەشىدە... رەشىدە خۇداغا شۈكرى. ئىككىمىز ئۆلۈپ تۈگەشكەن بولساق، قانداق قىلاتتۇق. ئۆلگەن بولساقمۇ بوپتىكەن. ھايات دېگەن شۇنچىلىكلا نېمىكەنغۇ. ئادەملەر بۇزۇلۇپ كەتتى. ئالدىنقى كۈنىلا ئىككى ئەر، بىر ئايال پىچاق يەپ ئۆلدى. بۇنداق ئىشلار دائىم دېگۈدەك ئۇچراپ تۇرىدۇ. ئەجەبلىنەرلىكى يوق. ھېلىقى لۈكچەكلەر... باشقىلارنىڭ ئايالىنى ئالدىدىلا بۇلاپ كېتىدىغان كىشىلەرمۇ ئادەملەر ئارىسىدا ياشايدۇ. ئۇلارمۇ ئۆزلىرىنى ئادەم دەپ ھېسابلىشىدۇ. ئادەملىكنىڭ

www.uyghurkitap.com

قېلىنىپى يوق... ھېلىقىلار تۆت...

— بۇنى قەيەرگە ئېلىپ ماڭىدىڭ؟

— بۇ دېگەن مېنىڭ ئايالىم. ئۆيگە قايتىشىمىز.

— ئايالىڭ بولسا نېمە چاتىقىمىز.

— قويۇۋېتىش، ئادەم قېلىپىدىن چىققان ھايۋانلار!...

رەشىدەنى سۆرەشتى. ئۇ بەكمۇ قىينالدى. مەنمۇ ھېچنەرسىنى بىلمەيتتىمەن. تاياقنىمۇ تازا يېدىم. بولدى، بولدى. يەنە نېمىشقا ئاشۇ ئىشلار ئېسىمدە قالىدۇ؟ تۆت، ئۇلار توپتوغرا تۆت. تۆت ئادەمگە قانداقمۇ كۈچۈم يەتسۇن؟ ئاز تاياق يېمىدىم. ھازىر خېلى ياخشىلىنىپ قالدىم. تېخى شۇ كېچىسى رەشىدەنى ماڭا قانداق قاراركىن دەپ ئىچىمدە ئۇنىڭغا غەزەپلىنىپ كېتىپتىمەن. ئۇ ئۆلۈۋالمىدى. رەشىدەدە نېمە گۇناھ، ئۇ ئۆلمەي ياشىشى كېرەك. بۇ بىر رەزىل چۈش. بۇ چوڭ شەھەرنىڭ چۈشى. لېكىن بۇ چۈش شەھەرنىڭ تەگپۈك ھالىتىنى بۇزالمىدى، بۇزالمايدۇ. ئىشلار تەبىئىي ھالدا يۈرۈشۈۋېرىدۇ، ھېچ ئىش بولمىغاندەك. ھېلىقى تۆت ئىپلاسنى تونۇمايمەن. راست، تونۇسام قانداق قىلالايتتىم.

— قانداق، قىزلار دېگەن ئاشۇنداق ۋاپادار كېلەمدىكەن؟

رەشىدە ۋاپادارلىق قىلالماي قالدى. ئامال قانچە؟ ئەجەب ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىۋەردىمغۇ. بىچارە رەشىدە ئۇخلىيالماي قالمىسۇن. ئويغانسىلا ئازابلىنىدۇ. نېمە، ئۇخلىماپتىمۇ - قانداق.

— رەشىدە ئۇخلىمىدىڭىزمۇ؟ سىزگە نېمە بولدى؟

— سىز نېمىشقا ئۇخلىمايسىز؟

— ئۇيقۇم كەلمىدى.

— ئاجرىشىپ كېتەيلى دېسەم ئۇنىمىدىڭىز.

— رەشىدە، ئۇنداق گەپنى قىلماڭ دەپ مەن سىزگە نەچچە قېتىم ئېيتىمەن.

ياشلىرىنى سۈرتىۋېتەي، «ئۇيقۇم كەلمىدى...» بۇ سۆزنى دېمەيدىغان گەپكەن. رەشىدە قانچىلىك ئازابلىنىۋاتقاندۇ. ھېلىقى كېچىسى ئۇ ئۆيگە تاڭ ئاتارغا يېقىن قايتىپ كەلدى. كىيىملىرى يىرتىلغان، چاچلىرى چۇۋۇلغان، ئۇلار ئالدى بىلەن...كېچىچە... ياق - ياق، ئاخىرىنى ئويلىماي. ئەڭ رەزىل چۈش...

— بىز ئاجرىشىپ كېتەيلى.

ئۇ شۇ كۈنى تاڭ ئاتارغا يېقىن كېلىپ ئالدىمغا تىزلاندى. قېشىغا يېقىن بارسام ۋارقىرىدى.

— يېقىن كەلمەڭ! مەن بۇزۇق، سىزگە خىيانەت قىلدىم.

— ياق، رەشىدە ئۇنداق دېمەڭ.

— يېقىن كەلمەڭ!

بۇلغانغان بەدەن. ئازاب ئىچىدە ئۆرتىنىۋاتقان... رەشىدە راستتىنلا ماڭا خىيانەت قىلدىمۇ؟ باشقىلار تەرىپىدىن مەجبۇرلاندىغۇ. مەن ئەجەب بىر قىسمىلا بولۇپ قالدىم. روھىي دۇنيارىمنىڭ ئاللىقانداق جايلىرى تەسۋىرلىگۈسىز قالايمىقان بوشلۇق ئىچىدە. بىلمەيمەن، بەدىنىم تىترەۋاتىدۇ. شەھەرنىڭ بۇ چۈشىنى كۆرگىنىمگە بىر ئاي بولدى. بىر ئايدىن بۇيان كېچىسىمۇ تۈزۈك ئۇيقۇ يوق. رەشىدە بىلەن بىرگە ياتقىنىمىز بىلەن بۇرۇنقىدەك قىزغىنلىق يوق. ھەر

ئىككىمىز جىمجىت. ئۈنسىز ئازاب ئىچىدە ئۆتۈۋاتىمىز. توۋا، مەن نېمىشقا ئاشۇنداق قىلىدىغاندىمەن؟ تېخىچە ئازاب. ئازابلانمىساممۇ بولاتتى... بۇ شەھەر بۇنداق چۈشتىن قانچىنى كۆرگەندۇ. كۆرۈۋاتقاندۇ. يەنە كۆرىدىغاندۇ، بىرنەرسە دېگىلى بولمايدۇ. ھايات داۋام قىلىۋاتىدۇ. يەنە داۋام قىلىدۇ. رەشىدە ئاجرىشايلى دېسە، ئاجراشقىلى بىر دېپتىمەن. كاللام قىزىپ قاپتۇ.

— ھوي، سىلەرگە توي خېتى بەرگىلى بىر ئاي بولىدىغۇ! يەنە نېمىدەپ كەلدىڭلار؟

— ئاجراشقىلى.

— ئاجراشقىلى؟ نېمە سەۋەبتىن؟

توي خېتى كېسىدىغان پېشقەدەم كىشىنىڭ سوئالى جاۋابسىز قالدى. يېنىپ چىقتۇق. توي قىلغىلى ئىككى ئاي بولدى. ئالدىنقى بىر ئاي تولىمۇ خۇشال - خۇرام، بەخت ئىچىدە ئۆتكەن بولسا، كېيىنكى بىر ئاي ئازاب ئىچىدە ئۆتتى. قاچانغىچە مۇشۇنداق ئازاب ئىچىدە ياشارمىز؟ ئىككى ئاي ئوتتۇرىسىدىكى پەرق تولىمۇ چوڭ. تولىمۇ پەرقلىق. بىر ئايدىن بۇيان ھەر ئىككىمىز گاراڭ.

— مۇشۇ كۈندە ياشلار - زە، بۈگۈنى توي قىلىپ ئەتىسىلا ئاجرىشىدىغان بولۇۋالدى.

توي قىلىپ بەخت ئەمەس، ئازابقا ئېرىشتىم. ئۇ كۈندە دېگۈدەك يۇيۇنىدۇ، لېكىن ھەر قانچە يۇيۇنسىمۇ روھىدا پۇراقسىز، ئاۋازسىز، رەڭسىز ھالەتتە شەكىللىنىۋاتقان داغنى قانداقمۇ يۇغىلى بولسۇن؟! ئۇ بوشلۇق بويىچە تۇرۇۋېرىدۇ. ياق - ياق، پاكلىق ھەم رەزىللىك دېگەنلەرنى ئادەملەر ئۆزلىرى ئىجاد قىلغان. ئۆزى ئىجاد قىلىپ ئۆزى سۆيىدۇ ھەم ئۆزى يىرگىنىدۇ. بۇ پەقەت ئادەمنىڭ ئېھتىياجى ئارقىلىقلا بەلگىلىنىدۇ. توۋا، ئادەملەر ھاياتتا مۇشۇنداق ئۆزىگە ئۆزى تەسەللى بېرىپ، ئۆزىنى ئۆزى گوللاپ ئۆتىدىغان ئوخشايدۇ. ئازابلانمىساممۇ بولىدىكەنغۇ. لېكىن كۆڭلۈم يەنىلا چىۋىن يەۋالغاندەك. مەن ئۆزۈمگە ئۆزۈم تەسەللى بەرمەكچى بولىمەن. ئوتتۇرۇقسىز خىياللار... كۆڭلۈم بىر قىسىملا... يېرىم. ئۆزۈمگە قانچە تەسەللى بەرسەممۇ ئوخشاش.

— سىزنىڭ مەندەك بىر بولغاننى جىسمىنى قانداق قۇچاقلىغىڭىز كەلگەندۇ.

— رەشىدە، مەن سىزگە قانچە قېتىم دەيمەن، ئۇنداق گەپلەرنى قىلماڭ، بولمىسا مەن...

بويۇنۇمغا گىرە سېلىپ يىغلىدى... بىز يېرىم كېچىدە چۈش كۆرۈۋاتىمىز. چۈشتىن ئاخىر ئويغىنىمىز، بىراق ھازىر ئەمەس. شەھەر چۈش كۆردى، تولىمۇ بىمەنە چۈش كۆردى...

— بىز مەڭگۈ بىرگە ئۆتىمىز رەشىدە، ئەمدى مەن سىزدىن بۇرۇن ئۇخلايمەن

رەشىدەنىڭ يۈزلىرى نېمىدېگەن سىلىق. چاچلىرىنىڭ يۇمشاقلىقىچۇ. بۇ يۈزلەر، بۇ يۇمشاق چاچلار، مەن قۇچاقلاپ تۇرغان ئەۋرىشىمدەك بەدەنلەر. ھېلىقى... مەن نېمىشقا ئاشۇ چۈشنىلا كۆرىدىغاندىمەن. رەشىدە شۇ تاپتا نېمىنى ئويلاۋاتقاندۇ، سوراپ باقاي، بىكارچىلا ئازابلىنىپ يۈرەمدۇ؟

— رەشىدە، نېمىنى ئويلاۋاتىسىز؟

— سىزنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— ساراڭلىقنى! نېمىدەپ مېنى ئويلايتتىڭىز؟ بىززە نەدىبىر ئىشلارنى تەگەپ ئولتۇردىكەنمىز.

رەشىدە جىمىپ قالدى...شەھەرنىڭ كېچىسى، شەھەرنىڭ چۈشى رېئاللىقتا بولۇشىغا ئىشەنمەيمەن. رەشىدەنى باشقىلارنىڭ ئېپقاچقانلىقى پەقەت چۈشۈمدىلا بولغان. ئۇنداقتا، ھازىر رەشىدە بىلەن بىر يوتقاندا ياتقىنىمۇ چۈشۈممىدۇ؟ رېئاللىق بىلەن چۈش ئاستىن-ئۈستۈن بولۇپ كەتتى. قاراڭغۇ كوچا. ئەتراپنى غۇۋا يورۇتۇپ تۇرغان يىراقتىكى كوچا چىرىغى.

— بۇنى قەيەرگە ئېلىپ ماڭدىڭ.

— بۇ دېگەن مېنىڭ ئايالىم، ئۆيگە قايتىشىمىز.

— ئايالىڭ بولسا نېمە چاتىقىمىز.

تۆت كۆلەڭگە رەشىدەنى سۆرەۋاتىدۇ... ئۇنى قەيەرگە ئاپارغاندۇ، تۆتىزە...

— يېقىن كەلمەڭ، مەن بۇزۇق. سىزگە خىيانەت قىلدىم.

رەشىدە ھەممە گەپلەرنى ئېنىق دېگەن تۇرسا، ئىشنىڭ تەپسىلى جەريانىنى سوراپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق... ئۇ نېمىشقا ئۆلۈۋالمىغاندۇ؟ ياكى مەن بىلەن خوشلاشقىلى كەلگەنمىكىنا؟ بەلگىلى بولمايدۇ. بولدى، بولدى. پاكلىق روھتىمۇ ياكى تەنىدىمۇ؟ تەندە بولسا ئۇ بىر ئاي جەريانىدا كۈندە دېگۈدەك يۇيۇندى. يۇيۇنغاندىمۇ بەدەنلىرى قىزىرىپ كەتكۈچە يۇيۇندى. ھېلىقىلارنىڭ جىسمى تەككەن جايلارنىڭ ھەممىسى يۇيۇلدى. جىسمى پاكلاندى. روھ دېگەن چەكسىز بوشلۇق. رەشىدەنىڭ روھى ساپ، ئۇ مېنى ئويلايدۇ، مېني سۆيىدۇ. دېمەك ئۇنىڭ روھى پاك. رەشىدە مېنى ياخشى كۆرگەندىكىن، ئۇنى پاك دەپ سۆيۈۋېرەي... ياق. توغرا چۈشىنىپ بولالمايدىغان ئىشلار ياكى بۇ خىل پاكلىقنى مەنلا سۈرۈشتۈرۈپ يۈرەمدىغاندىمەن؟ ئۇلار تۆت، تۆت. ناۋادا رەشىدەنىڭ بويىدا قالسىچۇ؟ ياق-ياق. خۇدا ساقلىسۇن. دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ تەكشۈرتۈپ تۇراي، بولمىغۇر رەزىل خىيال...

ئادەملەر ئۆمۈر بويى بىر نەرسىگە ئىنتىلىپ ياشايدۇ. ئۇ نېمىدۇ، پاكلىقمىدۇ، خاتىرجەملىكمىدۇ ياكى مەڭگۈلۈك ياشاشمىدۇ؟ ئادەملەر ئىنتىلگەن نەرسىگە مەڭگۈ يېتەلمەيدۇ. ئېھتىمال ئادەملەر ئىنتىلگەن نەرسىنىڭ نېمىلىكىنى ئۆزلىرىمۇ بىلمەيدىغاندۇ. ئۆلىدىغان ۋاقتىدا پانىي دۇنيادا بىر نەرسىسى قالغاندەك تۇيۇلىدۇ، ئۆلمەي ياشىسا ئىنتىلگەن نەرسىگە يېتەلمەي زېرىكىدۇ. دېمەك، ياشاش بىلەن ئۆلۈشنىڭ ھېچقانداق پەرقى يوقمۇ-قانداق؟ لېكىن مەن ئۆزۈمچە پاكلىق، ئازاب، تۇرمۇش، ياشاش دېگەندەك بىمەنە تار رامكا ئىچىدە تېڭىرقاپ يۈرۈۋاتىمەن...بوشلۇق ئىچىدىكى — ئادەم. ئادەم ئىچىدىكى — ئازاب، ئازاب ئىچىدىكى — بوشلۇق. توۋا، تولىمۇ مۇرەككەپ، تولىمۇ بىمەنە، قالايمىقان خىياللار قاينىمىدا قالدىمغۇ...رەشىدەنى ئۆزۈمنىڭ ئايالى بولغاندىكىن سۆيۈۋېرىشىمۇ بولاتتى. بىراق، يەنە شۇ پاكلىق رامكىسى. مەن پاكلىق ئۈچۈن ئازابلىنىۋاتقان بولۇشۇم مۇمكىن...رەشىدە

(داۋامى 59 - بەتتە)

لىرىك شېئىرىيەت ۋە مەپتۇنكار لەززەت

ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەتئىمىن

«ئىنسان بىلىمىنىڭ ھەممە ساھەسى شېئىرىيەت بىلەن تولغان»

— پائوستوۋسكىي

1

شېئىرىيەت — ئىنسان ئىختىرا قىلغان پۈتۈن مەنىۋى مۆجىزە ئىچىدىكى مۇقەددەس مۆجىزە. ئۇ ئالەمگە كەلگەن زاماندىن تاكى دەۋرىمىزگىچە ئۆزىنىڭ ئەفسۇنكار ئىقتىدارى ۋە مەپتۇنكار سېھرىي كۈچى بىلەن ئىنسان قەلبىنى مەھلىيا قىلىش ئىلكىدە تۇتۇپ كەلدى.

شېئىرىيەت، ئېھتىمال ئەڭ نەپىسىي مەنىدە بولسىمۇ، ئىنسان ئەقلىي كۈچلىرى بىلەن بىلىم جۇغلانمىلىرىنىڭ ئۆرلەپ كېتىشىنى ئەمەس، بەلكى ھەممىدىن ئىلگىرى ئىنسان ھېسسىياتىنىڭ ۋە تىلسىم تۇيغۇلىرىنىڭ ئىختىيارسىز ئەركىن تاشقىنىنى ئۆزىگە تەۋەللۇتگاھ قىلىپ مەيدانغا كەلگەن بولۇشى مۈمكىن. ئەڭ قەدىمكى مەنىۋىلىك نۇرى ۋە ھەر بىر زامان ئۈچۈن يېپيېڭى گۈلشەن ھېسابلانغان شېئىرىيەت، ئۆز تەرەققىياتىدا ھېسسىيات ئۇچقۇنى ۋە مۇزىكىلىق ئاھاڭدارلىقنى تەپەككۇر تىرەنلىكى ۋە تىل گۈزەللىكىنى بارغانسېرى يۇقىرى پەللىدە مۇجەسسەملەشتۈرۈپ كەلدى.

شېئىرىيەت — ئىنساننىڭ تۇنجى ئۆزلۈك پەلسەپىسى تامىلىنى ئاچتى. ئۇ تېخى ئىنساننىڭ مۇنەججىم سۈپىتىدە، كالىندار، سالنامىچى سۈپىتىدە تارىخنامە، كاھىن سۈپىتىدە ئېتىقاد مۇئەككەللىرىنى بەرپا قىلىشىدىن خېلى كۆپ ئىلگىرىلا بارغانسېرى قانات يېيىپ كېتىۋاتقان ئىجتىمائىي تۇرمۇش ئەينىكىدە ئۆز ئۆزىنى ئىختىرا قىلغانلىقى بولۇپ مەيدانغا كەلگەنىدى. ئەڭ تۇنجى مۇناجات، ئېتىقاد، تەنتەنە ۋە مەرسىيە ئەڭ ھېسسىياتلىق شېئىر ئىدى. لىرىكا — «ھېسسىياتنىڭ سۆزلىشى» (فېيېرباخ)، پەمىچە، ئىنسان سۇبيېكتىدىن چاقنىغان تۇنجى مەنىۋى سىگنال، — تۇنجى پەلسەپىۋى ئۇچۇر بولغان بولۇشى مۈمكىن. تارىخ ۋە ئۇنىڭ شېئىرىي شەكلى بولغان ئەپسانە (مىف) ۋە رىۋايەت (لېگېندا)، جۈملىدىن سىمۋول ۋە ئوبرازلاشتۇرۇلغان تارىخ — داستان (رومان) ئىنساننىڭ ھېسسىيات ئۇچقۇنلىرىنى ئەمەس، مۇھىمى ئىنسان تۇرمۇش تارىخىنىڭ ئەقلىي ئەسلىمىسىنى ۋە ھادىسىلىك تىزىمىسىنى ئەكس ئېتىش زۆرۈرىيەتلىرى بىلەن مەدەنىيەت

تارىخىغا كىرىپ كەلدى. شۇنداق، ھەم شېئىرىي شەكىلگە ئەدەبىيىنىڭ ژىيىنى ۋە كومپوزىتسىيە ئىقتىدارى ئارقىلىق كىرگۈزۈلگەن داستان ژانىرىنى تارىخ تەپسىلاتلىرىغا، لىرىك شېئىرىيەتنى پەلسەپىگە يېقىن دەپ قارايمەن. ئىجادىيەت ئەمەلىيىتى تارىخچىلارنىڭ مۇنەۋۋەر داستان مۇئەللىپى، پەيلاسوپلارنىڭ تەسەۋۋۇرچان لىرىك شائىر بولالىشى مۇمكىنلىكلىرىنى ئىزچىل ئىسپاتلاپ كەلدى.

ئۇيغۇر شېئىرىيەت تارىخى خەلق قوشاقلىرى، مەشرەپ، ناخشا - بېيىتلىرى، ئەلنەغمىلىرىنىڭ بىرىنچى دەرىجىلىك لىرىك شېئىرىي خەزىنە ئىكەنلىكىنى، يازما ئەدەبىيات ۋە كلاسسىك مۇقام نەزمىلىرىدىكى بارلىق لىرىك دۇردانىلەر خەلق لىرىك شېئىرىيىتى بازىسىدا دۇنياغا كەلگەن ۋە تاۋلانغانلىقىنى كۆرسەتتى. مىللىيەتلىك، فولكلورلۇق، تارىخىي قاتلاملىق تولۇق ئۇچۇرنىڭ چىنلىقى، بىۋاسىتىلىكى، جانلىق ۋە گۈزەللىكى خەلق لىرىك شېئىرىيىتىنىڭ ھاياتىي كۈچىنى تەشكىل قىلغان.

2

يېقىنقى زامان ئۇيغۇر شېئىرىيىتى بېيىت شەكلى نۇقتىسىدىن ئالغاندا ئەنئەنىۋى بارماق ۋەزنى بىلەن ئارۇز ۋەزنى شېئىرىي شەكلىگە قوشۇلغان يېڭىچە شېئىرىيەت شەكىللىرىدىن ئىبارەت ئۈچ خىل بەدىئىي قاتلام بويىچە ئۆز گۈلزارىنى داۋاملىق بېزىدى. بۇ ئۈچ خىل بېيىت شەكلى ھەققىدە تۆۋەندىكىچە توختىلىمىز:

مەلۇمكى، شېئىرىيىتىمىزنىڭ ئەڭ قەدىمكى، جۈملىدىن ئۆلمەس دائىمىي شەكلى خەلق شېئىرى فولكلورى بولۇپ، بۇ «تەبىئىي چەشمە» كىشىلەر ئېتىبارىدىن چەتتە قالدۇرۇلماسلىقى كېرەك. خەلق لىرىكىسى مەشرەپ — مۇقاملىرىمىزنىڭ ئادەم ئاتىسى ۋە ھاۋا ئانىسى بولغانلىقى شۈبھىسىز. ھېلىمۇ شۇنى ئېيتىش كېرەككى، شېئىرىيەتنى گۈللەندۈرۈشنىڭ بىرىنچى سەپەرۋەرلىك ئوبيېكتى خەلق ئاممىسىنىڭ ھېچقانداق بېسىمسىز ئەركىن ئىجادىيىتى بولۇشى كېرەك. خەلق لىرىكىسى ۋە فولكلورسىز شېئىرىيەت گۈلزارى خازانلىقتىن خالىي ئەمەس!

ئارۇز ۋەزنىدىكى ۋە كۆپ قىسمى كلاسسىك تۈس ئالغان ئۇيغۇر شېئىرىيىتى خەلقىمىزنىڭ كۈچلۈك تەپەككۇر ۋە يالقۇنلۇق ھېسسىياتچانلىقىغا ئىگە بەدىئىي مىراسى ۋە شېئىرىي ئەنئەنىسى بولۇپ، ئۇ يەنە ھازىرقى زامان شېئىرىيەت گۈلزارىمىزنى بېزەلدۈرۈپ تۇرماقتا.

ئەنئەنىۋى قوشاقچىلىق يىلتىزى ۋە ياۋروپا يېقىنقى زامان شېئىرىيىتى مېۋىلىرى بىرىكمىسى ئاساسىدا مۇشۇ ئەسىرنىڭ ئالدىنقى چارىكىدىن باشلاپ ھەر خىل ئەركىن بېيىت شەكلىدىكى شېئىرىي ئىجادىيەت ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ يېڭى تارىخىي دەھلىزىنى ياساندۇردى. دەۋر تېماتىكىسى تۈ-

پەيلى. بۇ خىل شېئىرىي شەكلى دەسلەپكى تولاراق ياڭزاق سېپاسى - ئىجتىمائىي ئاڭنى، يېقىندىن بېرى خېلىلا سالماقلىق تەسەۋۋۇرچان ھېسسىيات ئۇچقۇنلىرىنى ئۆز ئىگە مەزمۇن قىلىپ بارماقتا.

يېقىنقى بىر مەزگىلچە يىللار مابەينىدە شېئىرىي ئىجادىيەتنىڭ بىرمۇنچە خاس شەكىللىرى — نەسرىي شېئىر، ھازىرچە «گۇڭگا (غۇۋا)» ئىبارىسى بىلەن ئاتالمىش نۇۋاتچان شېئىر، بىر - ئىككى جۈملىلىك شېئىر قاتارلىق روھىيەتنى ئىزھار قىلىشنىڭ لىرىك بەدىئىي شەكىللىرى مەيدانغا كەلمەكتە. گەرچە نەچچە مىڭ يىللىق بەدىئىي تەپەككۇر بىرىزدىن بولارنىڭ قەدىمكى ئەۋرىشكىلىرىنى تاپقىلى بولسىمۇ، بۇ خىل شېئىرىي شەكىللەر ئومۇملۇق جەھەتتە يېنىلا يېڭىلىق بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. بۇ ماھىيەتتە ئىنساننىڭ تەپەككۇر ۋە تەسەۋۋۇر بوشلۇقىنىڭ بەدىئىي ئىجادىيەتكە يەتكۈزگەن يېڭى مۇمكىنلىكى توغرىسىدىكى بىر ئۇچۇر بولۇپ، ھېچقانداق تاسادىپىيلىقى يوق.

ئويلايمەنكى، شېئىرىي ئىجادىيەت ئۆز خەلقىمىزنىڭ تۇرمۇشى ۋە روھىيەت تارىخىغا ئۇيغۇن، ئەمما شېئىرىيەت ئەنىزارچىلىقى ئاساسلىنىدىغان ئۆلچەم نوقۇل چەتنىڭ بولۇش، مىللىتىمىزنىڭ بۇ جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكلىرىنى ئېتىبارسىز قالدۇرۇش راسا نورمال ھادىسە بولمىسا كېرەك. جۇلبۇل خەندىگە تۇتمقۇش ئۆلچىمى ئىملاجىنىڭ يولۇقىدىنلا مۇمكىن بولسىمۇ، ئۇنىڭ نۇقسانلىرىمۇ يېتەرلىك ئىكەنلىكىنى ھەممىمىز سېزىپ كېلىۋاتىمىز. بۇ نەسپىي مەنىدە شۇنداق، ئەلۋەتتە.

3

ئارۇز ۋەزنىدىكى شېئىر دېيىشىمىز، شېئىرىيەت تارىخىمىزنىڭ قەدىمكى بىر ۋەزىن شەكلى سۈپىتىدە مىڭ يىللار داۋامىدا ئېغىز ئەدەبىياتى ۋە يازما ئەدەبىياتىمىزدا ئىزچىللىشىپ كەلگەن. ئۇ بىزنىڭ مۇزىكا - ئۇسسۇللىرىمىزدىمۇ ئورتاق رىتىم ۋە تېمپا ھاسىل قىلىپ، داپ - زەخمەك ئۇرغۇلىرىدا ياشاپ كەلگەن. تۈرك - پارس - ئەرەب ئارۇز نەزەرىيىچىلىرى تەرىپىدىن «ئارۇز تۈركى» دەپ ئاتالغان بۇ ۋەزىن ئىسلامىيەتتىن كېيىن ئۆزىنىڭ ۋەزىن نۇسخىلىرىنى يەنىمۇ كېڭەيتتى ۋە جاھان ئارۇز شېئىرىيىتىگە تۆھپە قوشتى. ئارۇز شەكلىدىكى شېئىرىي ئىجادىيەت خەتتاتلار كۆچۈرمە قىلىشقان شېئىرىي توپلاملار ئارقىلىق بەدىئىي ئۇچۇر توشۇيغە كىرگەن ئۇزاق زامانلاردا ئۆز تارىخىي قاتلىمىغا يارىشا بەزى چەكلىمىلەردىن خالىي بولالمىغانلىقىنى يوشۇرالمايمىز. گەرچە «ئىلمىي ئارۇز» ھەققىدە خاس ئەسەر يازغان خەلىل ئىبنى ئەخمەت، شەمس قەيس، ئەبۇنەسىر فارابى، ئەتتۈركى، ئىبنى سىنا، نەسىرىددىن تۇسى، رەشىدى ۋەتۋات، ئىبنۇل ئەسىر، مەۋلانە قۇتبىددىن، ئەتا ئوللاھ ھۈسەيىن، ئەلىشىر ناۋائى، مىرزا بابۇر قاتارلىق غەربىي ئاسىيا ۋە مەركىزىي ئاسىيالىق ئالىم - ئۆلىمالار ئارۇز نەزەرىيىسى ۋە

ئاروز ئەنزارچىلىقى توغرىسىدا بىر قاتار ئەسەرلەر يازغان، ئاروز شېئىرىيىتىدىكى مەنە ۋە شەكىل ئۇقۇسانلىرى ئۈستىدە مەخسۇس توختالغان بولسىمۇ، ئەمما نەشىر تىرىدبونلىرى ۋە ئۇچۇر ئەفكارچىلىقىدىكى چەكلىمىلەر تۈپەيلى ئاروز تەنقىدچىلىكى كەڭ قانات يايالمىغانىدى. بۇنىڭدىن باشقا، يۇقىرىدا ئىسمى-ئاتالغان ئەسەرلەر ئاروزنىڭ ۋەزىن مىزانلىرى، شەكىل ئۆلچەملىرى، ئىستىلىستىك تەلەپلەر رامكىلىرى بىلەن قاتتىق چەكلەنگەن، كلاسسىكىزم رىجەلىرىنى تەكىتلەش بىلەن ئۆز سەھىپىلىرىنى بېزىگەنىدى.

ئاروز ۋەزنىدىكى شېئىرىيەتنىڭ بېيىت شەكلى، ئالاھىدىلىكى ئوخشىتىش — ماجازى تەلەپنى بېيىت ئىچىدە ئورۇنلاشتۇرۇشنى شەرت قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئوخشىتىش — ماجازى ۋاستىلەر شېئىرنى گۈزەللىكنىڭ گۈلتاجى قىلىنغان. بۇ ھال ئۆز ئۇتۇقلىرى بىلەن بىللە، يەنە تېماتىك ۋە ماجازى تەكرارلىققا ئېلىپ كەلگەن. مېنىڭچە، تېماتىك تەكرارلىق شۇ خىل تېمىنىڭ دائىمىي، ئىنسانىي، زۆرۈرىي قىممىتىنى ئەكس قىلسىمۇ، ماجازى تەكرارلىق شائىرنىڭ ئۆلمەس تېمىلارنى يېڭىدىن-يېڭى گۈزەل ماجازى شەكىلدە ئىپادىلەشتىكى ئىجادىي ماھارىتىنى كۆرسىتەتتى. كلاسسىك شېئىرىيەتتىكى ئىشقىي تېمىنى پەرھات، مەجنۇن نامىغا ماجازلاشنى بۇنىڭ بىر مىسالى قىلىش مۇمكىن.

ئاروز شېئىرىيىتى بەزىدە يۇقىرى قاتلام زىيالىيلار ئارىسىدا شېئىرنى بەيگە ۋە شېئىرىي لەززەتنىڭ خاس تۈرى بولۇپ، خەلق لىرىكىلىرى بىلەن مۇئەييەن مۇساپىدە مەشغۇلات ئېلىپ باردى. ئۇنىڭ ئەڭ مۇنەۋۋەر قىسمى ئاروز شېئىرىيىتىدىكى خەلق خاراكتېرى ئامىللىرى ئارقىلىق ئۆزىنىڭ خەلقپەرۋەرلىكىنى گەۋدىلەندۈردى.

ئېيتىش كېرەككى، ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ بىر مۇھىم ساھەسى بولغان ئاروز شېئىرىيىتىدىكى گۈزەل لىرىزىم ئەنئەنىلىرىنى ھازىرقى زامان ئۇيغۇر مەنىۋى تۇرمۇشىغا ئېلىپ كىرىش، ئاروز لىرىكىلىرىنى ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ مەڭگۈلۈك ژانىرى سۈپىتىدە داۋاملاشتۇرۇش — ئۇيغۇر ئاروز شېئىرىي مىراسلىرى ئۈستىدىن ئىجادىيەت نەزەرىيىسى، زوقلىنىش پسىخولوگىيىسى ۋە ئەنزارچىلىق جەھەتتە مەخسۇس تەتقىقات ئېلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلىدۇ.

ھازىرقى مەتبۇئات شەكلىدە ئۇچۇر قىلىنىۋاتقان ئاروز نەزمىلىرىمىزدە كىشىنى سۆيۈندۈرىدىغان لىرىك نەمۇنىلەر غىل-پال كۆزگە تاشلانسىمۇ، ئەمما، شېئىرىيىتىمىزنى قارماپ ئالغان نەسرىي ئىدىيىلەر بىلەن قويۇق ئىجتىمائىي ۋە ئەخلاقىي نەسىھەتكويلۇق كەيپىياتلىرى پەيدا قىلغان لىرىزىم بوھرانى ئاروز شېئىرىيىتىمىزنىمۇ تۇرغاق، قاتمال، روھسىز، زېرىكەرلىك ھالەتكە گىرىپتار قىلىپ قويىدى. بىز بەزى غەزەللەرنىڭ شەكلەن «فائىلاتۇن» داپ ئۇرغۇلىرى ناھايىتى راۋان، ئەمما، مەزمۇنەن يەكگەلتەك ئىبارە تىزمىسى بولۇپ قالغانلىقىدىن ئەسنەيمىز.

4

بارماق ۋەزنىدىكى شېئىرىيىتىمىز مۇشۇ ئەسىر بېشىدىكى ئىنقىلاب بورانلىرى ۋە گېزىت - ژۇرنال مەتبۇئاتى بىلەن بىللە مەنىۋى تۇرمۇشىمىزدا يېڭى جانلىنىش قوزغىغانىدى. ئۇ، قىسقىغىنە ۋاقىت ئىچىدە جاھان ئۇرۇشلىرى، ئىچكى ئىنقىلاب ۋە سىياسىي ھادىسىلەر بۆشۈكىدە كۆز يورۇتتى، تىل چىقاردى. سەھنە سەنئىتى ۋە داغدۇغىلىق تەشۋىقات ئۇنىڭ ھەر بىر قەدىمىگە ھەمراھ بولدى. ئارقىدىنلا نەسرىي ئەدەبىيات بەدىئىي ئىجادىيىتىنىڭ شاھانە شەكلى سۈپىتىدە بارماق ۋەزنىدىكى شېئىرىيىتىمىزنىڭ ئالدىغا ئۆتتى. ئەدەبىيات تەنقىدى ۋە سىياسىي نازارەت پات - پات بۇ خىل شېئىرىيەت گۈلزارىنى تەنتەنىلىك يىغىن مۇنبىرىگە ئايلاندۇرۇپ تۇردى. بولۇپمۇ تاكى 80 - يىللارغىچە ھەر قايسى ۋىلايەت - ئوبلاستلاردا شېئىرىيەت گېزىت سەھىپىلىرىنىڭ قوشۇمچە مەھسۇلى سۈپىتىدە، گېزىتچىلىك مىزانلىرى بىلەن تاللىنىپ ياكى ئۆزگەرتىلىپ كەلدى. نەتىجىدە، بىز لىرىزىم ئامىللىرى تولىمۇ كەمچىل، مەنتىقى ھەتتاكى سىياسىي، ئەخلاقىي تەپەككۇرنىڭ بارماق ۋەزنى كۆپلىۋېت شەكلىدىكى سۆز - جۈملە گۇرۇپپىلىرىنى يېزىشقا كۆندۇق. «سول» پىكىر ئېقىمى ئەسەبىيلەشكەندە، ھەتتا مەدھىيە، خاتىرە كۈنلىرى ۋە باشقا خىلدىكى جەڭگىۋار تېمىلاردا شېئىر زاكاز قىلىنىدىغان بولدى. بىزنىڭ ئالدىنقى ئەۋلاد شائىرلىرىمىز، ئۇلارنىڭ ئىسيانكار ئىلھام تۈپەيلى يازغان بەزى لىرىكىلىرىنى ھېسابلىمىغاندا، ئەنە شۇنداق «قېلىپقا قاراپ بۇت قۇيىدىغان» ھەيكەلتاراشلار بولۇپ قالغانلىقىنى ئىنكار قىلىش قىيىن. ئۇلار قانداق بولمىسۇن ئۆز دەۋرىنىڭ پەرزەنتلىرى ئىدى. ئۇلار ئۆزىنى ئوراپ تۇرغان تارىخنىڭ قاتمۇ - قات مۇھىتى، روھىيىتى ۋە ئاتموسفېراسىنى «ئۇخۇمنى يېرىپ چىققان چۈجە» دەك يېرىپ چىقىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئېيتىش كېرەككى، ئارۇز ۋەزنىدىكى شېئىرىيەتمۇ، ھەتتا خەلق قوشاقلىرىمۇ «كەسكىن» خاراكتېردىكى مەتبۇئات سالاھىيىتى تەلەپ قىلىدىغان، ئۆز لىرىكىلىرىنى «مېنىڭ يارىم ئىشچان يار» دەپ، بېشىغا ئېنىق كاكارلىق شەپكە كىيدۈرۈشى كېرەك ئىدى!

دەرۋەقە، ئىجتىمائىي مەسىلىلەر تىغمۇ - تىغ جەڭگىۋار ھالەتكە چۈشكەندە، لىرىزىمنىڭ سىياسىي فورما بىلەن جەڭگاھتىن ئورۇن ئېلىشى نورمال ۋە زۆرۈرىي ھادىسە ئىكەنلىكىدە شەك يوق. مەسىلە، مېنىڭچە، بىرىنچىدىن، بىزنىڭ يېڭى زامان بارماق ۋەزنىدىكى شېئىرىيىتىمىزنىڭ قىسقىلا ئەمما ئېغىر تارىخىنى ئاڭلىق چۈشىنىش؛ ئىككىنچىدىن، شۇ بىر جەرياندا مەيدانغا كەلگەن شېئىرىي ئىجادىيەت، شېئىرىيەت ئەنزارچىلىقى، شېئىرىيەت تەھرىرچىلىكى ۋە شېئىرىي لەززەتتىكى ۋاقتى ئۆتكەن قاراش، روھىيەت، ئۆلچەم، ئادەتنى، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر شېئىرىيىتىگە بۆھران يەتكۈزىدىغان زامان

روھىيىتى ۋە شېئىرىيەت قانۇنىيىتىگە زىت ھادىسە سۈپىتىدە بىر تەرەپ قىلىنىشتىن ئىبارەت.

5

يېقىندىن بېرى شېئىرىيىتىمىز مەنىۋى ئىپادىلىنىشنىڭ يېڭى شەكىللىرىنى ئىزدىنىش يولىدا نەسرىي شېئىر (لىرىك نەسىر)، «گۇڭگا (غۇۋا)» شېئىر شەكىللىرى بىلەن گېزىت-ژۇرنال سەھىپىلىرىنى يەنە ياساندۇرۇشقا كىرىشتى. بۇ ھادىسە، بىر تەرەپتىن يېڭى لىرىك ئىجادىيەت شەكلى سۈپىتىدە مەيدانغا كەلگەن بولسا، يەنە بىر تەرەپتىن، پۈتۈن ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە يېڭى لىرىزم ئازادلىقى ئىستەكلىرى كۆتۈرۈلۈۋاتقان پەيتتە يۈزبەردى.

ھازىرغىچە ئۆزىمىزنىڭ تۈزۈكرەك نەسرىي شېئىر توپلىمىرىمىزنىڭ نەشىر قىلىنمىغانلىقىنى ھېسابلىمىغاندا، «گۇڭگا شېئىر» مەسىلىسى بىر قەدەر ئىنكاس پەيدا قىلدى. بۇ خىل قىسقا، كۇپلېت شەكلىنى مۇئەييەنلەشتۈرمىگەن، تەسەۋۋۇرچان سىگناللىرى ئەركىن، مەنىسى بىر قەدەر غۇۋا بولغان شېئىرلارغا قارشى پىكىر بايان قىلغانلارمۇ، ھامىيلىق ئىپادىلىرىنى بىلدۈرگەنلەرمۇ، غۇدۇراپ قويغانلارمۇ بولۇشتى.

ئېيتىش كېرەككى، ئۇيغۇر شېئىرىيىتى لىرىزم قىممىتىگە تولىمۇ مۇھتاج بولۇۋاتقان مۇشۇ كۈنلەردە، «گۇڭگا» شېئىرلار بۇ جەھەتتىكى «بىر پىيالە شەربەت» بولۇپ مەيدانغا كەلدى. ئۇنى غەرب ئەستېتىكىسىدىكى ئاتالمىش «مودېرنىزم» دەپ ئاتالغانلىقى ۋە بۇ خىل شېئىرلارنىڭ ئۈلگىلىك بولمىغان، راسا لەززەتلىك چىقمىغان بىر قىسمىنىڭ تەسىرى تۈپەيلى ئۇنى لىرىك شېئىرىيەتنىڭ يېڭى بىر شەكلى سۈپىتىدە كىشىلەرنىڭ قوبۇل قىلىشىغا كاشىلا بولدى.

مېنىڭچە، «مودېرنىزم» ئىبارىسى ئومۇمەن تۇرمۇش ۋە ئىجادىيەتنىڭ ھازىرقى زامان شەكلىگە قارىتىلغان بولۇپ، ئۇ ھازىرقى زاماندىكى مەلۇم تۈزمۇش ۋە سەنئەت ئېقىمىغا قارىتىلمىغان. بۇندىن باشقا، يەنە خاس مەنىدىكى «مودېرنىزم» ئىبارىسىمۇ بار. مودا، بىناكارلىق، رەسساملىق، ئۇسسۇل، مۇزىكا ۋە ئەدەبىياتتا ئۆز ئالاھىدىلىكلىرى بولغان «مودېرنىزم» ئېقىم ياكى شەكىللىرى بار. «گۇڭگا (غۇۋا)» شېئىرىي شەكىل، مېنىڭچە، نوقۇل «مودېرنىزم» غە خاس ھادىسە بولماي، ئۇ سۇبيېكتىنىڭ ئوبيېكتىنى بىلىشى، ئەكس ئېتتۈرۈش، سۇبيېكت تۇيغۇلىرىنى ئىپادىلەش ۋاسىتىلىرىدىن بىرى. «مۇساپە»-كۆرۈش مۇساپىسى، ئۇچۇر بېرىشنىڭ قاتلام مۇساپىسى، تەسەۋۋۇر بوشلۇقىغا ھېس قىلىش ۋە ئىپادە بالداقلىرىنى قويۇش مۇساپىسى، ئاپتور، قەلبى ۋە كىتابخاننىڭ بايقىشى مۇساپىسى ... مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى گۈزەللىكنىڭ ئەستېتىك كاتېگورىيىسى بولغان «غۇۋالىق» نى مەيدانغا كەلتۈرىدۇ. ئېيتىش مۇمكىنكى، مەلۇم مەنىدە، غۇۋالىق گۈزەللىك

كۆرۈنۈشىنىڭ ئەفسۇنكار ۋە مەپتۇنكار شەكلىدىن ئىبارەت بولۇپ، ئاتەشىن ئېستېتىك لەززەت يارىتقۇچ ئىقتىدارىغا ئىگە.

«گۇڭگا (غۇۋا)» لىق، بىرىنچىدىن، مەۋجۇتلۇقنى كۆرسەتسە، ئىككىنچىدىن، مۇساپىنى كۆرسەتكەچكە، ئۇ ئىزدىنىشنى تەلەپ قىلىدۇ. قاراڭ، چىمەن شاھزادىسى پەرھاتقا، ئەرمەن مەلىكىسى شېرىن «چاھاننامە»دە غۇۋا كۆرۈنگەن. شېرىننىڭ مەۋجۇتلۇقى پەرھات قەلبىگە ئىشق ئوتىنى سالغان بولسا، چىمەندىن ئەرمەنگىچە بولغان مۇساپە (باشقا مۇشكۈللۈكلەر بىلەن قوشۇلۇپ) بۇ ئوتىنى پەرھات پائالىيىتى ۋە تەقدىرىنى بەلگىلىگۈچى يانغىنغا ئايلاندۇردى. دېمەكچىمەنكى، شائىر مەۋجۇت نەرسىنى غۇۋالاشتۇرۇشى، كىتابخان غۇۋالىقتىن سىمانىڭ مەنە مېغىزلىرى چىقىشقا ئىزدىنىشى لازىم. بۇ ئىككى شەرت ئەھدىلىشەلەيدىكەن، بۇ خىل شېئىردى شەكىل ئەدەبىياتىمىزدا يىلتىزلىيالەيدۇ. بۇ ماھىيەتتە، يەنىلا شېئىرىيىتىمىزدە لىرىزمنىڭ تەقدىرى بىلەن ئالاقىدار بىر تەرەپ قىلىنىدىغان ساھە.

6

شېئىرىيەت ئەنزارچىلىقىمىز — تونۇشتۇرۇش، رېكلاما (ئېلان خاراكتېرلىق تونۇشتۇرۇش)، باھا، تەنقىد، تەتقىقات، تەكلىپ-تەۋسىيە قاتارلىق ھەممە جەھەتلەردە تېخى «خارلانغان»، «ياتلاشقان» لىرىزمنى قايتا ئۆز نوپۇزىغا ئىگە قىلىش زۆرۈرىيەتلىرىنى چۇقان پەللىسىگە كۆتۈرۈشتىن خېلىلا يىراق. كىشىنى ئېچىندۇرىدىغىنى، دەل بۇنىڭ تەتۈرىسىچە، لىرىزمنى بوغۇدىغان بىر قاتار غەلىتە قاراشلار ھېلىمۇ پىكىر سەھنىسىدىن چىقىپ كەتكەن ئەمەس.

بىر قىسىم شېئىرىيەت كۆزەتكۈچىلىرى ئوخشىمىغان شېئىرىي تۈردىكى ئەسەرلەرنى، ئوخشىمىغان ئىجادىيەت ئېقىمىغا تەۋە شېئىرلارنى ئۆزى قوبۇل قىلغان ياكى ياقلىغان بىر تۈر، بىر ئېقىمنىڭ كۆز قاراشلىرىنى مىزان قىلىپ باھالاشقا ئۇرۇنىدۇ. ئۇلار «رەختىنى مېتىردا، سۇيۇقلۇقنى لىتىردا» ئۆلچەيدۇ، دېگەن ئادەتتىكى چۈشەنچىگىمۇ ھۆرمەت قىلغۇسى كەلمەيدۇ.

يەنە بىر قىسىم شېئىرىيەت كۆزەتكۈچىلىرى ئومۇمەن شېئىرىيەتنى، خۇسۇسەن لىرىك شېئىرلارنى نەسرىي ئەدەبىيات نەزەرىيىسى دەرسلىكلىرىدىكى كاتېگورىيە ۋە ئىنزاھلار، يېزىقچىلىق قائىدىلىرىنى ئۆلۈك پېتى ئەندىزە قىلىپ كۆزىتىشىدۇ. ئۇلار: «ئەدەبىيات تۇرمۇشنىڭ ئىنكاسى»، «تىپىك مۇھىت ۋە تىپىك قەھرىمان» قاتارلىق ھېكايە-دراما دەرىجىلىرى بىلەن لىرىك شېئىرىيەتكە نەزەر سالىدۇ.

يەنە بىر قىسىم شېئىرىيەت كۆزەتكۈچىلىرىمۇ بار. ئۇلار ئومۇمەن لىرىكىنى «ئۇلۇغۋار»، «قايناام-تاشقىنلىق»، «مەردىيەتچان» ئىجتىمائىي-ئەخلاقىي تېمىلاردىن چەتنەشكەن «چاكىنىلىق»، «ھېس-تۇيغۇ مەستانىلىكى»، «چۈشكۈنلۈك» دەپ قارىشىدۇ. ئېيتىش كېرەككى، لىرىزم چوڭ ئىجتىمائىي

تېمىسىمۇ كۈچلۈك لىرىك ئىقتىدار بىلەن ئىپادىلەيدۇ. ئىبن سىنا «كىتابۇل ئىشق» نامىلىق ئەسىرىدە مۇھەببەتنى پۈتكۈل كائىناتتىكى جىسىملارنىڭ كامالەتكە، ئەۋزەللىككە، مۇكەممەللىككە ئىنتىلىشى دەپ ئېيتقانىدى. ئۇ، سۇنغان تالنىڭ قايتا كۆكلىشىگە، كېسەلچان كىشىنىڭ سالامەتلىككە بولغان ئىنتىلىشىنى ئەنە شۇنداق مۇھەببەت دەپ ئىزاھلايدۇ. مېنىڭچە، لىرىكا ماكرو ۋە مىكرو ئالەمنى، پىكىرنى قەلبلەشتۈرۈپ ئىپادىلەش مۇمكىنلىكىگە ئىگە.

يەنە بىر قىسىم شېئىرىيەت داھىيلىرى، مۇھەممى شائىر ۋە تەھرىرلەر لىرىك شېئىرىيەتنىڭ ئەركىن ئىجادىي روھى ۋە ئەركىن كەيپىيات ۋە ئۇر- غۇلىرىدىن چۆچۈيدۇ. ئۇلار پىسخولوگىيىدىكى مەلۇم ئەقىدە بىلەن ئۆز- ئۆزىنىڭ روھىيىتىنى تىزگىنلەش، ئۆز - ئۆزىنى مۇئەييەن روھىي تۈزۈلمە سىستېمىسىدا كونترول قىلىش دېگەن يۈزلىنىشكە ئادەتلەندۈرۈشنى ھەممىدىن ئەۋزەل كۆرىدۇ. نەتىجىدە قاتمال، تار، ھاياتىي كۈچتىن قالغان «جان بېقىمىش پەلسەپىسى» نى يادرو قىلغان روھىي گارازىمغا كىرىۋېلىشنى خالايدۇ. ھەيرانمەن، سازەندە چالغۇ قورالىغا، ئۇسسۇلچى جىسمانىي بەدىنىگە، شائىر لىرىك قەلبىگە (ئاددىي تىلغا ئەمەس) ھاۋالە قىلىپ لىرىك ئەسەر ياراد- تىدۇ. بۇ ئۈچ خىل سەنئەتنىڭ ھاۋالە شەرتى ئەركىن تەسەۋۋۇر ۋە ئازادە ئىدراكتىن ئىبارەت. شائىرنىڭ تىلى بىرونوبائوئىرنى ئوتتا كۆيدۈرگەن جاي ئەمەس تۇرۇقلۇق، ئۇ لىرىكىغا نېمە ئۈچۈندۇر دادىل كىرەلمەي، لىرد- كىنى بوھرانغا يۈزلەندۈرۈپ قويۇشتى؟!

شېئىرىيەت ئەنئىزارچىلىقىمىزدا ئىلمىي تەپەككۇر ۋە ئەخلاقىي پەزىلەتكە زىت ئىللەتلەرمۇ بەزى - بەزىدە باش كۆتۈرۈپ قالىدۇ. مېنىڭچە، ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنى ھەر خىل ۋەزىن ۋە ژانىرلار ئوخشاش قەدىرلەنگەن، ھەر خىل ۋەزىن ۋە ژانىرلارنىڭ لىرىك ئىپادىلەش، تىل ئىشلىتىش ئالاھىدىلىكلىرى دەخلىسىزلەنگەن، ھەر خىل ۋەزىن ۋە ژانىرلارنىڭ ئۆزىگە خاس بەدىئىي لەززەت ۋە بەدىئىي باھا، ئۆلچەم ئۆزگىچىلىكلىرى بىر قەدەر روشەنلەشكەن شارائىتتىلا ئومۇمىيۈزلۈك گۈللىنەلىش مۇمكىن. بۇ ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە چەتنىڭ نەزەرىيىۋى دەستۇرلىرى بىلەن ئەنئەنىۋى ۋە ئەمەلىي ئىلمىي مۇھاكىمىنى قانات يايدۇرۇشنى؛ لىرىك شېئىرىي ئىجادىيەتنى ھەممە جەھەتتە قوللاپ، بۇ جەھەتتىكى ئىجادىيەت كۈچلىرىنى ئازاد قىلىپ، لىرىك ئىجا- دىيەتنى بوھراندىن قۇتۇلدۇرۇشنى ئالدىنقى شەرت قىلىدۇ.

7

شېئىرىيەت — ھېسسىياتنىڭ سىرتلىنىش ۋە ھېسسىياتنىڭ ھېسسىيات قوز- غىتىش شەكلى سۈپىتىدە مەيدانغا كەلگەنىدى. ھېسسىيات تۈپەيلى لىرىزىم شېئىرىيەتنىڭ تۇنجى تىنىقى ۋە دائىمىي يۈرەك سوقۇشى بولۇپ كەلگەن.

مەلۇمكى، ئىنسان پۈتۈن ھاياتىي ئىقتىدار تۇرلىرىگە، بىلىم تۈزۈل-

مىسى ۋە ئىجادىيەت ئىقتىدارىغا ئىگە، ئۆز سۇبيېكتىنى ئوبيېكتىلەشتۈرە-لەيدىغان ئىجتىمائىي مەخلۇق. ئۇنىڭ روھىيەت دۇنياسى كۆپ قاتلاملىق. ئۇ پوتېنسىئال ئاڭ، ئالدىنقى ئاڭنى دائىمىي ھېسسىيات، كەيپىيات، خاھىش ۋە ئىنتىلىش سارىيى قىلغان ھالدا، بەزى-بەزىدە ئاڭ مۇنبىرىدە مۇھا-كىمە ئېلىپ بارىدۇ. ئۇ تۇرمۇش ھاسىلاتلىرىنىڭ بىر قىسىم غەيرىي ماددىي ھېس ۋە تەسىراتلىرىنى ئۆزىنىڭ پوتېنسىئال ئاڭ ۋە ئالدىنقى ئاڭ سارد-يىغا چۆكمە شەكلىدە تىندۇرىدۇ، جەمغۇرلايدۇ. بۇ خۇددى «ئېيىق ئىنى»دەك ئۇنىڭغا دائىمىي، بىۋاسىتە، چىن مونولوگ ۋە كەيپىيات دەرگاھى ھېسابلىنىدۇ. تۇرمۇش چىنلىقى ئىنسان نەزىرىدە ئۇ ھازىر كۆرگەن ۋەقە-لىكلا بولماستىن، مۇھىمى، ئۇ كۆرگەن ياكى بىلگەن سان-ساناقسىز تۇرمۇش ھادىسىلىرىنىڭ ئۇنىڭ روھىيەت سارىيىدىكى چۆكمىلىرىدىن ئىبارەت بولىدۇ. بۇ چۆكمىلەر رېئاللىقتىن ئۇزاق ئۆمۈر بويى «تۇرمۇش تەجرىبىلىرى»، «تۇرمۇش تەسىراتلىرى» شەكلىدە توپلانغان ۋە شۇ شەخسنىڭ كىشىلىك قارىشى مايىللىدارلىقى بويىچە ھېسسىيلاشتۇرۇلغان بولىدۇ. بۇ چۆكمىلەر سۇ ئاس-تىدىكى تاشلاردەك تۇرغۇن ھالەتتە ئەمەس، بەلكى گاھى كۆتۈرۈلۈپ، گاھى تۆۋەنلەپ، گاھى توپلىشىپ، گاھى تارقىلىپ تۇرىدىغان ھەرىكەتچان زەررىلەردەك دائىمىي ھەرىكەتتە تۇرىدۇ. ئىنساننىڭ بىر نەرسىگە نەزەر سېلىشى، بىر تەسەۋۋۇرى، بىر كەيپىياتى ھەممىشە مۇشۇ ھەرىكەتچان زەررىلەر ئىشتىراكى بىلەن يۈز بېرىدۇ.

مېنىڭ قارىشىمچە، سەنئەتچى قەلبىدىكى تۇرمۇش-ئىجتىمائىي تۇر-مۇشنىڭ سەنئەتچى قەلبىدىكى مەنىۋى جۇغلانمىسىدىن ئىبارەت. بۇ ھەر قەدەمدە رېئاللىق بىلەن پوتېنسىئال ئاڭنىڭ روھىيەت شەكلىدىكى چۆكمىسى ئەرزىدە توپلىشىپ بارىدۇ. لىرىك شېئىرىيەت دەل ئۇنىڭ نۇتۇق شەكلى-دىكى رىتىمدار ۋە ئاھاڭدار فونتانلىشىشىدىن باشقا نەرسە ئەمەس.

ئىنسان ئۆز ھېسسىياتلىرى ئارقىلىق ھېسسىيات ۋە پىكىر زەرەتلىرى بىلەن تويۇنغان تۇرمۇش قاراشلىرىنى بەدەن ھەرىكىتىنى ۋاسىتە قىلغان ئۇسسۇل، تاۋۇش ۋە چالغۇ مېلودىيىسىنى ۋاسىتە قىلغان مۇزىكا، سىزىق ۋە بوياقنى ۋاسىتە قىلغان رەسساملىق قاتارلىقلار بىلەن سىرتلاشتۇرىدۇ. بۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، لىرىك شېئىرىيەتنى ئىنسان ھېسسىياتلىرىنىڭ نۇتۇق ۋاسىتە قىلىنغان ئۇسسۇلى، مۇزىكىسى، ئاپتوپورترېتى دېيىشمۇ مۇمكىن.

8

كلاسسىك نېمىس پەلسەپىسىنىڭ ئەڭ زور ۋەكىلى گېگېل ئۆزىنىڭ «ئېستېتىكا» ناملىق كىتابىدا لىرىك شېئىرىيەتنىڭ مەيدە تېمىلاردىن ئۆلە-مەس بەدىئىي ئەسەر يارىتىش فۇنكسىيىسى ئۈستىدە توختىلىپ مۇنداق دېگە-نىدى: لىرىك شېئىر «ئايرىم سۇبيېكتىنىڭ ئۆز-ئۆزىنى ئىپادىلىشى بولا-

www.uyghurkitap.com

غانلىقى ئۈچۈن، تولىمۇ ئاددىي مەزمۇنلارنى ئىشقا سېلىش بىلەن قانائەتلىنىدۇ». «لىرىك شېئىر دەرھال غايىب بولۇپ كېتىدىغان ھېسسىيات، قەلب شادلىقى، چاقماقتەك غەم - ئەندىشىسىز مەغرۇر كۈلكە، ئىچ ئاغرىتىش، غەزەپ ۋە ھەسرەت، قىسقىسى، ھېسسىياتچان تۇرمۇشنىڭ پارچە قويۇق ياكى سۇس كۆرۈنمىلىرى بىر دەقىقىدە مىڭ خىل ئۆزگىرىدىغان ھالەت ياكى بىر - بىرىگە تولىمۇ ئوخشاپ كېتىدىغان ئوبيېكتىپلار قوزغىغان پارچە - پۇرات ئۇچقۇر تەسىراتلاردىن چۆكمە ھاسىل قىلىپ، ئۇلارنى ئېپادىلەش ئارقىلىق ئۇزاققا بەرداشلىق بېرەلەيدىغان بەدىئىي ئەسەر قىلىپ چىقىدۇ①».

لىرىك شېئىرىيەت رېئاللىقنىڭ شائىر قەلبىدىكى چۆكمىلىرى، بۇ چۆكمىلەرنىڭ يېڭى رېئاللىق بىلەن سوقۇلۇشىدىن پەيدا بولغان كەيپىياتچان ھېسسىيات فونتانلىرىنىڭ ئەركىن بەدىئىي شەكىلدە ئىپادىلىنىشىدە شۈبھە يوق. لىرىك شېئىرىيەتتە رېئاللىق بىردىنلا غەيرىي رېئال چۆكمىگە ئايلىنىپ، ئۇ يەنە رېئاللىققا تەسىر كۆرسىتىدىغان بەدىئىي تۈسكە كىرىدۇ. روشەنلىكتىن غۇۋالىشىش ۋە غۇۋالىقتىن يېڭى روشەنلىككە يۈزلىنىشتىمۇ ئەھۋال خۇددى شۇنداق.

لىرىك شېئىرىيەت ھېسسىياتتىن ھېسسىيات پەيدا قىلىدۇ، چاقماقتىن ئوت تۇتاشتۇرىدۇ. بۇ يەردىكى ئىككىنچى (ھاسىلە) ھېسسىيات بىلەن تۇتاشقان ئوت بىرىنچى ھېسسىيات ۋە چاقماقتىكى ئۇچقۇندىن پەرقلىنىدۇ.

مانا مۇشۇ لىرىك شېئىرىيەت ئۇيغۇر شېئىرىيىتىمىزنىڭ ئەڭ قىممەتلىك ۋە ئەڭ كەمچىل ئامىلى بولۇپ قالغان!

بىز ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە لىرىزمنى قايتىدىن تەكىتلىگىنىمىزدە، ئۇنىڭ ئىندىۋىدۇئال خاسلىقىنى؛ ئۇنىڭ سۇبيېكت خاسىيەتلىرىنى؛ ئۇنىڭ پوتېنسىئاللىقىنى؛ ئۇنىڭ پارچە - پۇرات كۆرۈنۈشتىكى، ئەمما چىن ھېسسىياتچان تېما تېكىستلىرىنى؛ ئۇنىڭ ھېسسىياتتىن تۇغدۇرىدىغان «پىلىك»، «چاقماق»، «سىگنال» لىقىنى؛ ئۇنىڭ كۆڭۈلنىڭ ئېغىرلىق مەركىزىنى جەلپ قىلىشچانلىقىنى؛ ئۇنىڭ غۇۋا، ئەمما گۈزەل مەۋجۇتلۇق قىممىتىگە ئىگە ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ مايىلدارلىق ۋە خاھىشچانلىقىنى؛ ئۇنىڭ تېز ھەرىكەتچان ۋە ئۆزگىرىشچانلىقىنى؛ ئۇنىڭ ھېسسىياتتىن ئەقىلگە ئۆتۈشچانلىقىنى؛ ئۇنىڭ بىزار ياكى زېرىكىشلىكتىن خالىي شېئىرىي لەززەتدارلىقىنى — ھېچبولمىغاندا مۇشۇ ئون بىر نۇقتىنى گەۋدىلەندۈرۈشنى تەكىتلەيمىز.

لىرىزم قويۇق ھېسسىيات چىنلىقى شارائىتىدىن كۈچلۈك لىرىك شېئىرىي لەززەت پەيدا قىلىدۇ. لىرىك شېئىرىي لەززەت شېئىرىيەتتىن زوقلانغۇچىنىڭ قەلبىدە پەيدا بولغان شېئىرىي شەكىلگە كىرمىگەن شېئىرىي كەيپىيات ۋە شېئىرىي ئىدىلگە شىلىك بولۇپ، ئۇ سېھىرلىك جەلپكارلىققا ئىگە.

① شۇ كىتاب، خەنزۇچە نەشرى، 3 - توم، 191 - 192 - بەتلەرگە قارالسۇن.

تەسەللی

(ھېكايە)

ئەنۋەر رەھىم

— قىزىم، گۆھەرخاننىڭ ئوغلىنى يوقلاپ قويۇڭلار، بىچارىنىڭ تەچچە كۆڭلىگەلا تاپتۇ...

— ...

جانان ئانىسى ئېيتىپ بەرگەن ياتاقنى ئاسانلا تاپتى. ئۇ ئىشىكتىن كىرىشىگەلا دېرىزە تەرەپتىكى كارىۋاتتا ياتقان بىمار خۇددى شۇنىلا كۈتۈپ ياتقاندەك بوغۇق، تىترەڭگۈ ئاۋازى بىلەن ئۇنى چاقىردى:

— جانان... جانان...

چاقىرغۇچى 26 - 27 ياشلاردىكى يىگىت بولۇپ، دەل جانان يوقلىماقچى بولغان كونا قوشنىسى گۆھەرخاننىڭ يالغۇز ئوغلى ئىلھام ئىدى.

جانان بالىنىتسىدىكى باشقا بىمارلار ۋە ئۇلارغا قاراۋاتقان تۇغقانلىرى بىلەن سالاملىشىشقىمۇ ئۈلگۈرمەيلا ئىلھامنىڭ كارىۋىتى يېنىغا باردى. ئىلھامنىڭ سارغايغان يۈزىدە، نۇرسىز كۆزلىرىدە ۋە تىترىگەن لەۋلىرىدە ھەيرانلىق، خىجىللىق، شادلىق سۆيۈنۈشكە... ئوخشاش چىگىش ھېسسىيات ئىپادىلىنىپ تۇراتتى. نېمىشقىدۇر جاناننىڭ يۈزىگە قارىيالمايتتى.

— ئولتۇرۇڭ جانان، ئولتۇرۇڭ، — ئىلھام دەرمانسىزلانغان تېنىنى كۆچەپ تەۋرىتىپ، ئۆرە بولماقچى بولدى.

— بولدى ئۇزغانلىماڭ، — جانان ئۇنى بىر خىل سوغۇققانلىق بىلەن مەيدىسىدىن يېنىككىنە بېسىپ قويدى. قەلبىدە بولسا كۆڭۈلسىز ئەسلىمىلەر، خىلمۇ - خىل پىكىرلەر داۋالغۇيتتى.

ئىلھام گويا كۈچلۈك ھاياجىنىنى بېسىۋالماقچى بولغاندەك ياكى جاناننىڭ كېتىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگەندەك تىترىگەن قوللىرى بىلەن دەرھال ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدى. لېكىن شۇئان يەنە بۇ ھەرىكىتىدىن خىجىل بولغاندەك لاپپىدە جانانغا قاراپ قويدى. ئىلھامنىڭ مۇزدەك ياغاچتەك قورۇق قولىغا تېگىش بىلەن گويا قاندا قتۇر بىر ھاشاراتقا تۇيۇقسىز تېگىپ كەتكەندەك جانان بىردىنلا سەسكىنىپ تەنلىرى جۇغۇلداپ كەتتى. بىر نېمە دېمەكچى بولدى-يۇ، ئىلھامنىڭ چىرايىغا قاراپ توختاپ قالدى ۋە قولىنى تارتىۋېلىشتىنمۇ يالتايدى.

ياتاقتىكى باشقا ئۈچ بىمار ۋە ئۇلارغا قاراۋاتقان ئىككى ئايالنىڭ نەزەرى جانانىدىن بىراقلا ئۇلارنىڭ قولىغا يۆتكىلىپ مىختەك قادالدى.

— بۇ خېنىم ئۇنىڭ لايىقى ئوخشىمامدۇ؟ — دېدى قىرىق ياشلار چامىسىدىكى سېمىزلىكىدىن ئېڭەك گۆشلىرى ساڭگىلاپ قالغان ئايال.

— ياقەي، ئۇ دېگەنچۇ، ئەدلىيە نازارىتىدىكى ئەخمەتجاننىڭ ئايالى، —

دېدى 36 ياشلاردىكى سېرىق، يۈزى سوزۇنچاق كەلگەن يەنە بىر ئايال. ئۇ سۆزلەۋېتىپ ئاۋازىنى، ئەتەي غەلىتە بىر خىل سوزۇپ، ئالغاي كۆزلىرىنى شىپىلدىتىپ ئاجايىپ بىر مەخپىيەتلىكنى ئېيتىۋاتقان كىشىدەك يېنىدىكىلەرگە مەنىلىك قاراپ قويدى.

— جانان، مەن سىزگە يۈز كېلەلمەيمەن... مېنى كەچۈرۈڭ...— ئىلھامنىڭ قاتتىق خىجىللىقتا قىينىلىپ تەستە ئېيتىۋاتقان سۆزلىرى بالنىستىدىكىلەرنىڭ ئۇلارغا بولغان قىزىقىشىنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتتى.

جانان دەرماللىقتا ئۇنىڭغا نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي قالدى. ئىختىيارسىز ھالدا ئۆتكۈر كۆزلىرى ئىلھامغا تىكىلدى. قولىنى ئىلھامنىڭ قوللىرى ئارىسىدىن قانداق تارتىۋالغانلىقىنىمۇ بىلەلمەي قالدى. تاپقارا قوشۇمىلىرى تۈرۈلدى. لەۋلىرى بىلىنەر-بىلىنمەس تىترەيتتى. ئىلھامنىڭ كېيىنكى سۆزلىرى ۋە ھېلىقى ئىككى ئايالنىڭ كۈسۈلداشلىرى قۇلىقىغا كىرمەيتتى..

بۈگۈن ئۇنىڭ ئىلھامنى يوقلاپ كېلىشى پەقەت ئانا سۆزىنىڭ ھۆرمىتى، كونا قوشنىدارچىلىق ۋە يەنە... يۈزىسىدىن ئىدى. ئەسلى ئۇ ئىلھامنىڭ ئۆزىگە بىر نەچچە يىللاپ يوشۇرۇن كۆيۈپ يۈرگەندىن كېيىن ئارقا-ئارقىدىن قويغان تەكلىپىنى قەتئىي رەت قىلغاچقا باشقىلار بىلەن بىرلىشىپ، نەچچە قېتىملاپ ئەخمەتجاننىڭ ئالدىنى توسۇۋېلىپ ئۇرۇپ، باش-كۆزىنى قانغا بويىۋەتكەن ۋە توي كۈنى ئەتەي ماجرا چىقىرىپ جاناننى كۆچۈرىدىغان ماشىنىلارنىڭ ئەينەكلىرىنى چېقىۋەتكەنىدى... ئۇ، بۇلارنى ئەڭگۈ ئەپۇ قىلالمايتتى. لېكىن، ئىلھامنىڭ جۇدەپ بىر تېرە، بىر ئۇستىخان بولۇپ قالغان ئاجىز، بىچارە، سولغۇن ھالىنى كۆرۈپ ۋە ناماقۇللۇقىنى ئاڭلاپ كۆڭلى بىردىن يۇمشاپ قالدى. ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا ئوچۇق كۆڭۈللۈك بىلەن ئۇنى ئەپۇ قىلغانلىقىنى ئېيتتى.

ئىلھام گويا ئېغىر بىر غەم-ئەندىشىدىن خالاس بولغان كىشىدەك يېنىك بىر تىنىۋالدى. كۆز چاناقلىرىدا سىماپتەك ياش ئەگىدى. بۇ ھالنى كۆرۈپ جاناننىڭ ئۇنىڭغا بولغان ھېسداشلىقى قوزغالدى. بىردىنلا قۇلاق تۈۋىدە ئانىسىنىڭ: «...بىر نەچچە كۈنلۈككىلا قاپتۇ...؟» دېگەن سۆزلىرى ئاڭلانغاندەك بولدى. ئىلھامغا ئىچى ئاغرىشقا باشلىدى. كۆڭلى پەرىشان بولدى.

ئاھ بىچارە، تېخى ئۇن گۈلىنىڭ بىرى ئېچىلماي تۇرۇپلا... — سىزمۇ مېنى كەچۈرۈڭ، — جانان بۇ سۆزنىڭ ئۆز ئاغزىدىن قانداق قىسىلىپ چىقىپ كەتكەنلىكىنى سەزمەي قالدى.

ئۇ نېمىشقا ئىلھامدىن ئەپۇ سورايدۇ؟ ئۇنىڭ تەلىپىنى رەت قىلغىنىنى، ئەخمەتجان بىلەن توي قىلغىنىنى ئۈچۈنمۇ؟ ياكى... بۇنىسى جاناننىڭ ئۆزىگىمۇ ئېنىق ئەمەس ئىدى. لېكىن ئىلھام بولسا ئۆز ئالدىغا باشقىچە چۈشەنگەندەك قىلاتتى. چۈنكى ئۇ قاتتىق ھاياجانلىنىپ كېتىۋاتاتتى:

— ياق، ياق، سىز نېمىشقا ئۇنداق دەيسىز؟ — ئۇ ياش ئەگىگەن كۆزلىرىنى جانانغا تىكتى، لەۋلىرى تىترەيتتى،

دېمى سىقىلاتتى، سۆز ئېرى قولاشمايتتى.

— مەن ھېچنېمىگە ئەرزىمەيمەن. مەن ئادەم ئەمەس. سىلەرگە مېڭلارچە ناماقۇل... سىلەرگە بەخت تىلەيمەن، سىلەرگە...

جانان ئېلھامىنىڭ بۈگۈن - ئەتىلا ھەتتا ئۇنىڭ كۆز ئىچىدىلا جان ئۈزۈشى مۇمكىنلىكىنى ئويلىغىنىدا كۆڭلى قاتتىق پەرىشان بولدى. قەلبىنى بىر خىل قورقۇنچلۇق ۋەھىمە چۇلغىۋالدى. ئۇ قايتماقچى بولۇپ ئاستا ئورنىدىن تۇردى. يۈرىكى رىتىمسىز دۈپۈلدەيتتى. ئازراق تەسەللى بېرىپ قويماقچى بولدى، لېكىن نېمە دېيىشىنى بىلمەيتتى. خۇددى ئۆز ئاكىسىدىن ياكى يېقىن تۇغقىنىدىن ئايرىلىپ قالىدىغاندەك تۇيۇلدى، ئازابلاندى. يوغان قوي كۆزلىرىدە ياش ئەگىدى. «ئۇ ئۆلۈپ كېتىدۇ، ئۆلۈپ كېتىدۇ» دېگەن تۇيغۇ قەلبىنى چۇلغىۋالدى. ئۇ ھەممىنى ئۇنتۇدى. بالنىتسىدىكى ئادەملەر، نەرسىلەر ئۇنىڭ كۆزىگە كۆرۈنمەيتتى. كاللىسىدا غۇۋا بىر ئوي پەيدا بولدى. سېھىرلەنگەن كىشىدەك ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا ئاستا ئالدىغا ئېگىلدى. ئېلھامىنىڭ قاشلىرىغىچە چۈشۈپ تۇرغان چاچلىرىنى قايرىۋېتىپ خۇددى مېھرىبان ئانىلاردەك ياكى كۆيۈمچان ھەدىلەردەك ياكى سەبىي نارسىدىدەك ئۇنىڭ پېشانىسىگە يېنىككىنە سۆيۈپ قويدى.

گويا جانانىنىڭ ۋۇجۇدىدىكى ھارارەت لەۋلىرى ئارقىلىق ئېلھامىنىڭ ئەزرائىلنىڭ كۆلەڭگىسىدە بارغانچە مۇزلاپ كېتىۋاتقان بەدىنىگە بىردىنلا ئىللىق، ئىسسىق ئېقىم تاراپ، بىلىنەر - بىلىنمەس سوقۇۋاتقان يۈرىكى يېڭى ھاياتىي كۈچ قوشۇلغاندەك يەنە رىتىملىق دۈپۈلدەشكە باشلىدى. ئۇ ھاياتىدا شۇ مىنۇتقىچە سەزمىگەن، ھېس قىلىپ باقمىغان ئاجايىپ شېرىن لەززەتكە، شادلىققا، بەختىيارلىققا چۆمدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بالنىتسىدا ياتقانلىقىنى، ئەزرائىلنىڭ ئالقىنىدا جان تالىشىۋاتقانلىقىنى... ھەممىنى ئۇنتۇدى. ئىختىيارسىز ھالدا ياشلار تۆكۈلۈۋاتقان كۆزلىرىنى يۇمدى. قەلبىدە ئۆزى ئۈچۈن دۇنيادىكى ئەڭ شېرىن لەززەتكە، چەكسىز بەختكە بولغان تەشنالىق ئوتى لاۋۇلداپ ياندى. ھېچنېمىنى سەزمەس مەستخۇش ھالەتتە ئېگىلگىنىنى سەل كۆتۈرۈپ بىر خىل خىيالىي ئىلتىجا بىلەن لەۋلىرىنى يېرىم ئاچتى.

جانان ئۇنىڭ مەقسىتىنى، توغرىسى ئاخىرقى ئۆتۈنۈشىنى سەزدى بولغاي، ئايدەك يۈزى شەپەقتەك قىزىرىپ كەتتى. شۇ مىنۇتلاردا ئۇنىڭ نېمىلەرنى ئويلىغانلىقى ئېنىق ئەمەس، بەلكىم ئۇ ھېچنەرسىنى ئويلاشقا ئۈلگۈرمىگەندۇ. بەلكىم... ئۇ بىر خىل خىيالىي تۇيغۇ ئىچىدە يەنە ئېگىلىشتى. چوغدەك قىزىل لەۋلىرىنى ئېلھامىنىڭ گەز باغلاپ قۇرۇشۇپ كەتكەن لەۋلىرىگە يېقىن ئەكەلدى...

ھېلىقى ئىككى ئايال گويا بىر نەرسىدىن يىرگەنگەندەك يۈزلىرىنى پۈرۈشتۈرۈپ پاكىز پولغا شارتتىدە تۈكۈردى. ئۈچ بىمارنىڭ ياشراق بىرسى تەتۈر قارىۋالدى. قالغان بىمار غەزەپتىن چەكچىيىپ كەتتى.

ئىشىك ئالدىدا خېلىدىن بۇيان ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغان گۆھەرخان ئانا بولسا «تۇۋا، تۇۋا» دەپ پىچىرلىغىنىچە ھەدەپ ياقىسىنى چىشلەيتتى.

ئىزلىنىش، سىناق، پىشىقلىق

تۇز قەسىدىسى

ئابدۇقادىر جالالىدىن

1

باشقىچە كۈيلەيدۇ ئالتۇن مەيسى
شاخلاردا تۈنىگەن قانداق بىر ئانار؟
كېلىپلا يوقالدى سىياھ پەنجىسى
پەنجىلەر كۆكتىن يوپۇرماق ياغار.
تۇغۇلدۇم خىيابان قۇشىنىڭ رەڭگىدە،
شاخلارنىڭ ئەۋجىدىن يۈكسەلەر ئاسمان
چۆكۈپ يەر يوپۇرماق قاينىمى ئىچرە،
قۇترىغان ئوت كەبى ئۆزىدۇ ھەريان.
بىلىسەڭلار، باغلاردىن باشلىنار يولۇم،
قېنىمغا ئىبادەت ئەيلىدىم ھەر ئان.
يوقالغان چاقماقنىڭ ئېغىر تېشىدا،
ئاھ، مېنىڭ جىملىقىم قىلىپتۇ جەۋلان.
تونۇتسام ئۆيۈمنىڭ كېسەكلىرىنى،
ئۆيلىرىم ئىزدىدى، تۇرۇشتى يوقلاپ،
ئىسىمدە، «خوش» دېدىم ئاداققى بىر رەت
يەنىلا شۇ يەرگە كەلدىم دۇدۇقلاپ.

2

ھەي، قېنىم، تەرتىپلىك قۇشلار سەپىرى
قانىتىنىڭ مەۋجىدە يالتىراپ سابا،
چاقنىسا دېڭىزنىڭ قولىدا سەدەپ
قىلدىڭمۇ ئۇنى سەن تەۋرەڭگۈ نىشان
كۆرۈنۈپ كۆزۈڭگە شۇنچە دىلرەبا!؟
سەدەپ!
تۇز ئارا چايقىلىپ سوزۇلغان ئالقان.
قەيەرگە كۆچتىڭكىن بەزمىسى كۆزنىڭ،
ئاقىرىپ كۆرۈنەر شۇتاپتا جاھان.
ئاق!—
ھاۋادەك يامرىغان بابىل مۇنارى؛
ئاقىنىڭ قىيامىغا چىقتىم يامىشىپ،
تەجەللى بولماقتا سۆيگۈم تۇمارى.
نېمە دەيمەن جەۋھەر رەڭگىنى؟
نېمە دەيمەن سەدەپ رەڭگىنى؟
نېمە دەيمەن تۇزنىڭ رەڭگىنى؟
ئاق!
نېمە دەيمەن ئاقىنىڭ رەڭگىنى؟
دېڭىزدا خاراموش ئۈزگەن ئاق يەلكەن
يىراققا ئېپكەتتى تۇزنىڭ رەڭگىنى.
ساھىلدىن كۆۋرىگەن ئاتەش بىر ئۇپۇق
ئاق قىلىپ تاۋلىدى تېنىنىڭ بەرگىنى.

3

نۇرلارنى سۈمۈرگەن يامبۇنىڭ چەرخى،
ئۆچمەكتە تۈندىكى تۈنىنىڭ ئەۋجىدە.
كۆي ئۆرلەپ بىر يۇتۇم تۇزنىڭ تەپتىدىن،
ئوتلارغا سىڭمەكتە زېمىندا زىندە.
تەقدىرنىڭ تىترەڭگۈ تارىنى بويلاپ،
تۇزلارنىڭ قويۇنى بارىدۇ ئاقتا.
ئاي نۇرى قىروغا ئايلىنىپ تاڭدا،
چېچەكنى چىللايدۇ يىپىنىپ شاختا.
ئەي دەرەخ، پەسىللەر دەۋرىگەن دەمدە
بىر ئوچۇم ئاق تۇزنى سورۇدۇڭ كۆككە.
قاناتلار پەرۋازى تۇزلار ھېيدىدىن
يېتىدۇ كۆچلىنىپ ساماۋى چەككە.
قېنى، تۇز، ئايان قىل ئەرشنىڭ پايانى
رىشتىنىڭ ئەگىزى باشلايدۇ قايان؟
لەززەتنىڭ يېلىنجاپ تۇرغان قاقچۇشى
ۋەزنىمنى كۆرسىتەر ئاچچىق تۇز سىمان.
كۆزلەرنىڭ شەبنەمگە پىنھانلىغان دەرەخ،

سۇخەنساز ۋەزنىمنى قىلما قىتا كۆزنەك،
مەڭگۈگە ئوت ئالغان يۇمران لالىسىنى،
قۇچما قىتا توك بىلەن تويۇنغان چۆنەك.

4

ئۇيقۇچان تېنىمگە تۆكۈلۈپ ۋولقان
ھۆججەيرەم سانىدا ئېچىلار رۇجەك.
سۈكۈنات شەكلىدە ئۇخچۇدۇم زىنھار
بەھرىمدىن چۆللەردە ئېچىلار چېچەك.

لەھزىدە ئەسلىمدىن غايىبمەن، ياتىمەن ـــ،
قاشالىق قەبرىستان بەزمىگاھ ماڭا.
قەسەملەر تېگىدە چاپچىغان ئاتىمەن،
ئۇنتۇلغان قەترە تۇز بەزمىگاھ ماڭا.
ۋەھدەتتە ئۆزۈمنى ئەيلىدىم تەقسىم،
ئېيتىڭىز سىرىمنى ماڭا ھەر نېمە.
ھاياتقا ھامىلدار قەتلىگاھ ئىچرە،
ئەي، كەپسىز يېزىقلار ئۆگەنسەن نېمە؟

شېئىرلار

پەرھات تۇرسۇن

بوشلۇق

1

قوغلار مېنى
بىر ۋىلىسىپىت
ھېچكىم مىنمىگەن

2

قولۇمدىكى پاكىز بىر كىتاب
ئاپئاق بىر كىتاب
بولغانمىغان قىلچىمۇ
شۇندىلا ئەمەسمەن يېزىقنىڭ قۇلى
ئەركىنلىكتىن بولدۇم بەھرىمەن
ئاشۇ ئاپئاق بەتلەر يۈزىدە
كۆرەلەيمەن خالىغىنىمنى
بار ئۇندا
بار بولۇپ باقمىغان ئەڭ گۈزەل مىسرا
ئەڭ گۈزەل
ئەسلا بوپ باقمىغان يالىڭاچ رەسىم
ئەڭ ئوتلۇق بىر كۆيۈنۈك نوتىلىرىنى
شۇنىڭ بىلەن
تاشلىدىم يىغلاپ
ئاقتى يېشىم ئۇزاقتىن ئۇزاق

3

ئۆيۈم، سەن نەدە؟
ئۆيۈمنىڭكى يوقتۇر ئىشىكى
ئاھ!
كەڭدۇر نەقەدەر
ئىشىكسىز ئۆيلەر
چۈنكى
چۈنكى بولغاچ ئىشىكسىز

4

بەلكىم يولدا
ھە، بەلكىم ئۆيۈمدە
بىر ۋىلىسىپىت قوغلايدۇ مېنى
ھېچكىم مىنمىگەن

گۆدەك چېغىم بۇ
بىلمەيتتىم ئۇ چاغلار كىيىم كىيىشنى
ھە، بۈگۈن
كىتاب...
...كۆرەلەيمەن...

www.uyghurkitap.com

ئاچلىق ۋە مەستلىك

ئەتىمۇ سۈرگۈم بار ئاچلىق پەيزىنى
بى پەيزى ئالەمدىن تاپتىم شۇنىلا
يارىم بار شەھەرگە قۇستۇم مەستبولۇپ
...   .
كىمكىن ئۇ تاشلىنىپ ياتقان كوچىدا

قولۇمدا ئازابنىڭ تارتىنچاق قولى
ھۇدۇقۇپ كېتىمەن بولۇپ كېتىشىنى
ئاھ، تەنگە سانجىلار يامغۇر تامچىسى
يامغۇردا ھۆل بولغان ئۇ كىمنىڭ چېنى

جانانىمنىڭ پايپاقسىز ئاپئاق پۇتلىرى
كەتمەكتە يادىمدىن چىقىپ يىراققا
ئازابلىق كوچىلار نەقەدەر ئورۇق
ئېلىشىپ قالدىكىن ئۇچى قاياققا
تۇرىندۇ دەرەخلەر ئارا لەپەڭشىپ
گاھ ئوخشار تارىيىپ بارغان يوچۇققا

بەك يىراق سېزىلەر يامغۇر تامچىسى
نەلەردە قالغاندۇ بىچارە تېنىم
تۈگىمەس سوزۇلۇش قىسقىراشلارنى
بېشىمدىن كەچۈرۈپ بۇ يەردە روھىم
بوغۇلغان ئۇن كەبى بوغۇلۇپ گاھى
مەستلىكنى زارىقىپ كۈتەر بېتىنىم

چىگىش مەنزىرە

قومۇشلار تىترىشەر شورلۇق دالىدا
قۇرىغان لەۋلەرگە ئوخشايدۇ بۇ يەر
چاشقانلار ساداسى يېقىن بەك يېقىن
يېقىندۇر يىراقتىن ھەتتا ھىميالدىن
پۈرۈلدە قاچىدۇ پاتىنچۇق بەدەر.

بېشىمنى كۆتۈرۈپ قارايمەن ساڭا
ئىڭرىلاپ ۋە لەيلەپ تۇرىدۇ جىسمىڭ
كۆلكىلىك تۇيۇقسىز ئۆلمەك بولغىنىم
ناخشىلار سادىسى ئاڭلانماس ماڭا
ئايىدۇر گاسلىقىم چوڭقۇر گاسلىقىم

تۇرۇستىن كۆزۈمگە تامىدى بىر تامچە
تۆگىدى كۆز يېشى بوزۇق ئايالنىڭ
يىرىكىم نەلەرگە چۈشۈپ قالدىكىن
قولىدا بارمىدۇ ئۈزۈكى يارىنىڭ.

1999 - يىل

— ناسارا داماسقا

بىر دەھشەت ئېپكەلدى قۇيرۇقلۇق يۇلتۇز
شۇم خەۋەر مۇنچىدا يۈرەر يالىڭاچ
ئاھ، نۇرلۇق قۇيرۇقى ئەجەب گۈزەل - ئۈز
چۈنكى ئۇ ئېچىرقاپ كەتكەن بەكمۇ ئاچ.

يۇپۇرۇلۇپ كەلمەكتە مېنىڭ روھىمغا
ئەجەلنىڭ ئۈنىدە ئۈنلەپ كۆچمە قۇم
مەنمۇ ھەم بىر گەۋدە بولۇپ ئۇنىڭغا
يىراقلاپ كېتىمەن بۇ يەردىن چوقۇم.

غايەت زور كېمىدە تەنھا قولۇمنى
بىلمەيمەن كۆتۈرۈپ كۈتكىنىم نېمە
ئۆلۈمنىڭ قولىدا كۆرۈنگەن يولۇم
بىلمەيمەن قەيەردىن يۈرگەن قەيەرگە.

ئاخىرقى موخۇركام كۆيدۈردى لەۋنى
ئۆلۈمدەك قاپقارا چىقتى تىنىقىم
ئازابلىق كۆيۈكگە چالما پەرچەڭگى
مۇڭلىرلار ئازابى يۇتتى كۆي ئارا
ئۆرتىنەر ئۆلۈكلەر لېكىن بېتىنىم

يالىڭاچلىنىش

ئىسسىقلىق مەنبەسى يوقتۇپ دېڭىزنىڭ
ئاقماقتا زۇلمەتنىڭ چوڭقۇرلۇقىغا
مەنىدىن قۇتۇلدى، بىر سەزگۇ—سۆيۈش—
سىڭىشىپ دېڭىزنىڭ شاۋقۇنلىرىغا
تېنىمدىن ئاقماقتا تېنىگە يارنىڭ
يۇقۇملۇق كېسەلنىڭ مىكروبلىرىدەك

سىڭگەنكەتە يارغا ھەم ياردىن دېڭىزغا
مەۋجۇدات مەۋھۇمات بارچە كېسەلدەك
قۇتۇلۇپ شائىرنىڭ نېرۋا توردىن
ئازلىنىپ يالىڭاچ ياتقان ئايالدەك
سۈرمەكتە پەيزىنى يالىڭاچلىقنىڭ
ئىسسىقلىق مەنبەسى يوقتەكەن دېڭىزنىڭ

ئىككى شېئىر

تەلئەت قادىرى

مېنىڭ ناخشام

تىك چوققىنى قامالىغان بۈركۈتنىڭ
كۆزلىرىگە سىڭىپ كەتسەم بەزىدە.
قىيا تاشتىن قاڭقىپ كەتكەن دولقۇننىڭ
زەربىسىدىن مەن قايتىمەن ۋە يەنە.

جان قىينايدۇ بەلكى ئاچچىق سۆكۈتلەر،
ناخشىلىرىم ساداسى شاۋقۇن بورانىدەك.
باش سۆڭەكلەر ئۈنۈپ چىقار قۇملاردىن
شېھىتلەرنىڭ ئىسيانلىرى—چۇقانىدەك.

مەن يوقايمەن شۇندا گويا چاقماقتەك،
يەر شارىغا گۈلدۈرماما قالدۇرۇپ.
شۇ ناخشامنى دولقۇنلىرى دەريانىڭ
تەكرارلايدۇ قايتا - قايتا ياڭرۇرۇپ.

قەلبىمدە بىر قۇش

ئۇچۇرما بولۇپ قالغان بىر گۈزەل قۇش،
ياتىدۇ قەلبىمگە سالغان ئۇۋۇدا.
پات - پات تىلا ئىنتىلىپ بەلكى تەمشىلىپ
زەڭگەررەڭ ئاسمانغا شۇڭغۇش ئويىدا.

ئۇ مېنىڭ قەلبىمنىڭ كاۋاكلىرىدا
تۇغۇلغان ئىدى، ھەم چىقارغان قانات.
روھىمنى ئوزۇقى قىلىپ ئۇ قۇشنىڭ
قەلبىمنى قىلغانتىم گويا كەڭ ھايات.

ۋە لېكىن چىدالماي بەلكى قۇش بۈگۈن
تەلپۈندى تاناتلار سىلكىپ كەڭلىككە.
يەنىلا بوپقالدى تۇتقۇن ۋە ئەسىر،
ئۇرۇلۇپ قەلبىمنىڭ چېكى - گىرۋەككە.

ئۆزۈمگە

مەمتىمىن مەمتىز

ئۆزۈمنى سۆيۈشنى بىلمىگەچ زىنھار،
ئۆزگىنىڭ سۆيۈشىگە ئېرىشەلمىدىم.
قەدەمدە پۈتلىشىپ يۈردۈم ھەر چاغ،
كۆڭلۈمگە شۈكرى قىلىپ يۈرمىگەچ دائىم.

ئۆتمەكتە كۈنلىرىم دائىملا تەنھا،
دوستلاردىن - كىشىلەردىن بولەكمەن جۇدا.
ئىزدىسەم تېپىلماس ئۆزۈمگە ھەمراھ،
ئۆمىدنى سۆيدۈمەن تاللىغاچ جۇرا...

ئېچىمدىن تۆكۈلۈپ كۈلمىدىم زىنھار،　　كۈلمىسەم، ھېچقاچان يۈرمىدىم خاپا،
مەن كۆرگەن كۈلكىنىڭ ھەممىسى يالغان.　　دۇنياغا چۈنكى مەن يىغلاپ يارالغان.

چۈش ئەمەس يا رېئاللىق

مۇھەممەتياسىن ئوسمان

بىرگىلەردە شەبنەم يوق، قىياقلاردا ناز-خۇلۇق
شىۋاقلاردا پۇراق ھەم، مەست بولمايدۇ كۆڭۈللەر.
سېنىڭ مېنى ئۇنتۇشۇڭ بولۇپ ئۆتكەن بولغۇلۇق،
ساڭا بولغان ئەقىدەم كۆزلىرىمدىن تۆكۈلەر.

خاھىشىمنى تامامەن سىڭدۈرۈۋەتتىڭ گۈگۈمغا،
يۇيۇن مەيلى زەمزەمدە، سەن بىر روھىڭ قاتىلى.
قىيالماسلىق نەزەرىڭ نۇر چاچالماس يولۇمغا،
سوقۇلمايتۇ ئېگىزگە چۈنكى غۇرۇر پاسىلى.

بولدى كەتكىن، كېتىۋەر كۆڭلىگە نالەرنىڭ كەينىدىن،
يىغلاپ تۇرۇپ سۆيگەنتىم، يەنە يىغلاپ قالىمەن.
ھەسرەت ماڭا قالغىنى بىۋاپانىڭ مەيلىدىن،
مەن ئاھ، بۇندا ھەممىگە مىسكىن نەزەر سالىمەن.

ئاختۇرمىسۇن ۋە لېكىن مېنى سوغۇق نىگاھلار،
مەن ئاۋارە بولمايمەن تەسكىن ئىزدەپ ئۆزگىدىن.
خالىمايمەن يانمىسۇن بىر رەت ئۆچكەن چىراغلار،
ئايان ماڭا كەلگۈسۈم ياساپ ئېيتقان سۆزۈڭدىن.

سەلكىن شامال ناھاجەت، چىقسۇن قاتتىق شىۋىرغان،
ئېپقاچمايمەن ئۆزۈمنى ماڭا كېرەك مالاللىق.
يامغۇر ياغسا ئورماندا سۆيۈشلەرنى قىل ھىمات
مېنىڭ ئۈچۈن مۇھەببەت چۈش ئەمەس يا رېئاللىق.

دۇنيادا بىر قىز، ئاشىق يۈرىكىم

ئالىم تۇرسۇن

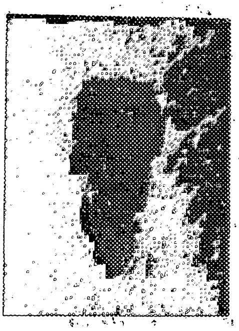

ئاپتور 1969 - يىلى 1 - ئايدا لوپنۇر ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1988 - يىلى لوپنۇر ناھىيىلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ، قەشقەر سىدەن شۆبىسىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىغا قوبۇل قىلىنغان. 1991 - يىلى ئوقۇش پۈتتۈرۈپ لوپنۇر ناھىيە گۈلباغ يېزا ئاقچىكە كەنتىدە، 1992 - يىلىدىن باشلاپ لوپنۇر ناھىيىلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلىمەكتە.

ئۇ 1989 - يىلى «تارىم» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان «سۆيگۈ» ناملىق شېئىرى بىلەن ئەدەبىي ئىجادىيەت سېپىگە كىرىدىپ كەلگەن بولۇپ، ھازىرغىچە «سېغىنىش ھېسلىرى»، «ئانىجان، ئەللىيەك ھايات ناخشىسى»، «مەغرۇرلۇق مۇنارى يىگىرمە يېشىم»، «بەشىنچى ئوكيان مەرسىيەسى»، «ئېسىڭدىمۇ، قەشقەر يوللىرى»، «خەير - خوش، مەن تونۇغان سۆيگەن ئۇنۇتقىنىم»، «ئۇچان تەزكىرىسى» قاتارلىق 100 پارچىدىن ئارتۇق شېئىرلىرى ھەر قايسى مەتبۇئاتلاردا ئېلان قىلىنغان.

ئۈمىدۋار يۈرىكىم مۇقەددەس ئىلاھ

مەن قۇياش نۇرىدا ياشارغان ۋۇجۇت
مەغلۇبلۇق كېچەمگە ياقىدۇ چىراغ.
تەڭرىنى ئەھدىدە تۇرغۇزدۇم كۆپ رەت،
ئايرىدىم. ئۆزۈمنى ئەمرىدىن يىراق.

غالىبلىق ئىستىكىم تۆكەر تال - تال نۇر
خىزىرلىق دەۋاسى قىلمىدىم ئەمما.
ئەيلىدىم ئادەملىك روھىمغا قۇدرەت،
كۆلكەمدە يېشىلدى تالاي مۇئەممما.

روھىمنى تولغاتتى قاتتىق زىمىستان،
ئېچىلدىم شۇنىڭدەك خۇشبۇي گۈل بولۇپ.

ئىستەكلەر غارىغا كىردىم نەچچە رەت،
ئۈچىنچى كۆزۈمنى نۇرلۇق ياندۇرۇپ.

ئۆزۈمنى ئۆلتۈردۈم، تىرىلدۈردۈم كۆپ،
ئادەملىك لايىھەم بولمىدى تامام.
تەڭرىنىڭ سەۋرىسى ئاشقىچە بىلىكىم،
بۇ تەكرار يېڭىلاش قىلىدۇ داۋام.

ئىنسانلىق قۇدرىتىنى كۆزگە ئوخشىتىپ،
قايغۇغا يول قويۇش قاتتىق بىر گۇناھ.
ئۈمىدۋار روھىمدىن ھەيكەل قاتۇرۇپ،
شۇڭلاشقا ئۆزۈمدە چاقناتتىم ئىلاھ.

قايغۇ

يۈرىكىمدە ئۈزۈپ يۈرگەن بېلىقچى كىمدۇ؟
سۈزۈپ يۈرەر سانسىز تورلار بېلىقلىرىمنى.
يوقالمايدۇ دىل كۆكىمدىن نېمىشقا قايغۇ؟
ھەسرەت ھەيدەي ئوۋلاپ ئالىدى تىنىقلىرىمنى،

يۈگەلمەكتە ھەشقىپىچەك غولى بويۇمغا،
سۇغارماقتا بولاقلىرىم ئۇنى ئۇھسىنىپ.
تون - سەرپايلار تىكىلمەكتە شۇتاپ تويۇمغا،
ياش تۆكمەن كىملەرگىدۇر مەخپىي تېۋىنىپ.

قارا كۆزۈم قارشىسىدا قارا بىر قول بار،
ئۇزاتماقتا تۇزۇپ كەتكەن بىر دەستە چېچەك.
ھەممە جايدا گۈل-چېچەك بار، يۈرىكىمدە قار،
كەچكۈزدەكلا سېزىلمەكتە ماڭا كېلەچەك.

مەجرۇھلانغان يۈرىكىمنى كىمگە كۆرسىتەي؟
دىل ئازارسىز پاك سۆيگۈنى كىملەردىن كۈتەي؟!

مەغرۇر قەلئە

مەن ئويلايمەن سېنى قەلئە دەپ،
ئىشىكلىرىڭ تاشتىن ياسالغان.
مەن يىراقتىن كۆپ كۆرگەن سېنى،
بىراق ساڭا كىرىپ باقمىغان.

مەن ئويلايمەن مەغرۇر قەلئە دەپ،
ئىشىكلىرىڭ مەھكەم تاقالغان.
سەيلىچىلەر كەلسىمۇ كۆپ رەت،
ھېچ كىشىنى قوبۇل قىلمىغان.

مەن ئويلايمەن سېنى قەلئە دەپ،
كىرىشكە يول ئىزدەپ يۈرىمەن.
جەزمەن بىر كۈن ئېچىلار ئىشىك،
تۇنجى بولۇپ ئۆزۈم كىرىمەن.

كۆز

ياپراقلار شىلدىرى غەمكىن كۈي بولۇپ،
تۆكۈلەر مۇڭ باسقان جىمجىت دالىغا.
مۇقەددەس پەسىلنىڭ مىس گۈلى سولۇپ
چېچىلار ئالتۇنرەڭ زېمىن باغرىغا.
قار كەبى تۇزىندى گۈللەرنىڭ بەرگى،
خازانلار سەلكىندە يۈرىدۇ ئۇچۇپ.
ئالتۇن تار ئەۋجىدە يىغلايدۇ يۈرەك،
ئۆتكەندە مۇڭلۇق كۈي دىللارنى قۇچۇپ.
پۈشۇلداپ قوزغالغان چويىز كۈندۈكى
كۆزلەرنى بېزەيدۇ ئاچچىق ياش بىلەن.
ئاخىر رەت ھەسرەتلىك پۇلاڭلاتقان قول،
تۆكۈلگەن خازاننى ئەسلىتەر چەمەن.
جۇدالىق كۈيىگە بۆلۈنۈپ دۇنيا،
يىغلايدۇ ئېيتقۇسىز ھەسرەتكە چۆمۈپ.
سەن بىلەن شاد كۈلگەن كۈنلەر مەھبۇبەم،
خازانلار ئاستىدا قالدى كۆمۈلۈپ.
سىرغىدى نادامەت ياشلىرىم ئاستا،
قالغاندا ئۇ كۈنلەر شىرىن چۈش بولۇپ.
ئاڭلىنار قايغۇلۇق دىلىمغا گويا،
ياپراقلار شىلدىرى غەمكىن كۈي بولۇپ.

شېئىرلار

كورەشجان ئۆمەر

ئادەم ئىزدەش ئېلانى

ئولجا ئۈچۈن كەتكەنىدىم چىقىپ،
ئىشىكىمنى چەكمىدىم تېخى.
كۆزۈم ئىچكىرى، قاشلىرىم ئېگىز...
چاچلىرىم قوڭۇر، بەدىنىم قارىدەك...
مېردىئانلاردا كۆرسەڭلار ئەگەر،
ماڭا تېزدىن بېرىڭلار خەۋەر!

چۈشتىكى ئۈرۈش مەنزىرىسى

شەھەر يىغلار بوۋاق بالىدەك،   دىۋانە چال دېمەدا قىلار،
ئانا ياتار ھىلىنىپ. قانغا   تومۇرلاردا قاتقان يوللارغا.

دېكابر ئاخشىمى

ئۇزاق كېچىلەر كېلىندۇ ئۇچۇپ،
چۈش چىرمەنغان قىزغۇچ يوپۇرماقلاردىن.
خەت تاپشۇرۇۋالغان قوللاردا
گىلىرەڭ تىترەكلەر كۆۋەججەيدۇ مۇزدىكىدەك.
تۇمانلىق بۇ كېچە
غېرىبىستانار يالغۇز ئاياغ تىۋشى.
قار ئالىمىدىكى ياڭراق ئۇ گەۋدە —
(پورتىرتى پىكاسونىڭ)
مىندىرلايدۇ تەڭكەش قىلىپ ۋاقىتقا.
پۈتكەن ماي بويا قلار ئېلىپ چىقىپ كىشىلەر بۇندىن،
چىلاشتۇرۇپ ھەسرەتكە تۇغۇمىنى سەنەملەرنىڭ.
سالدۇرۇپ تاشلانغان گىلىرەڭ يوپۇقلار
ئەسلەنمەيدۇ كۆز يېشىمىسمان كېلەچەكتە.
ئۇركۇپ كەتكەن مۇشۇكلەر توپى
ئايلىنىپ كېتەلمەس
توسۇلۇپ تۇرغان بەكلا قېلىن قاراڭغۇلۇقتىن.
بىز چوڭ بولغان ئاشۇ تاغلىق يۇرت،
ئۇچۇپ ئۆتەر شەھەر ئاسمىنىدىن.
قاراپ قالىمىز ئىنىم ئىككىمىز،
... ئانا ... ئانا ...
ھەسرەتلىك تىنىقلار ۋىژىلدىتىپ كۆيدۈرىدۇ تۇتاش تىنىقلارنى،

كۆيۈپ تۇرغان جەزىرىلەردە
تىنەپ يۈرەر شۇنچە قەدىمىي ئاسىي روھىمىز.

ئۇلار پەقەت ... پەقەت ئاشۇ روھ
كالىندارنىڭ ئەڭ ئاخىرقى رەقەملىرىنى
تاشلاپ ئۆتۈپ كېتىدۇ بىزگە ئېغىردىن ئېغىر.

ئانا ...! دادا ...!
ئۇچۇپ كېلىڭلار تاغلىق يۇرت بىلەن
روھىم نۇر ئەمگەن كۆزنىكىگە شەھەرلەرنىڭ.

ئۆتۈشمە كۆۋرۈكلەر بەك كۆپ بۇ جايدا
ئۇ، مۇزىكا رەقەملىرىدەك
يېقىنلىشىدۇ چوچۇلۇپ تۇرغان تارلارغا.
بارماقلار ئەزەلدىنلا مەۋجۇت ئەمەستەك
سىڭىپ كېتەر تاغ سۈيىنىڭ شوخلۇقلىرىغا.
يۈز بېرىدۇ شۇنداق بىر ئىشلار
كېچە ئاسمىنىدا ئۆچكەن ئۇچقۇندەك.
غايىب بولۇپ كېتىدۇ يەنە.

ئاھ! ئۈزۈك مىسرالار، ئۈزۈك مىسرالار
چېتىلغان سىلەر داۋامىدىكى ... ئانامدىكى ...
ئەجەبمۇ خۇش يۇراق تەسەۋۋۇرلارغا.
ئۇچراشساق دەيمەن،
يۇلتۇزلاردەك يىراقتا تۇرغان ئالۇچىدەك نېپىز لەۋلەردە.
ئىس - تۈتەككە تولغان ۋوكزالدا
يۈگۈرسەك ... يۈگۈرسەك ... يۈگۈرسەك ...

شەبنەم كۆز يېشىدۇر گەچكى قۇياشنىڭ

مۇھەممەتتۇرسۇن ھەسەن

سەگەندى زېمىننىڭ غۇبارسىز كۆزگۈسى،
ئاخىرقى شولىلار ئۆپۈپ مەڭزىدە.
شەبنەم كۆز يېشىدۇر كەچكى قۇياشنىڭ،
يالتىرار مەرۋايىت ياپراق بەرگىدە.
يىراقتىن يېيىلىپ كەلمەكتە گۈگۈم،
سېغىنچىم تاقەتسىز يوق ماكاسىرداش.
تۇرىمەن يۆلىنىپ قېرى سۆگەتكە.
تەنھالىق كۈيۈمگە شامالار دىلكەش.
ھىجرانلار سىلكىتىپ كىرپىكلىرىمنى،
كۆپەيدى تامچىلار يۇمران چىملاردا.

گويا شام نۇرىدەك ھالسىز يۈرىكىم،
بىر سۆيگۈ مۇڭسىرار قەلبىم قېتىدا.
ئاداققى تەبەسسۇم ئۆچتى ئورمانىدىن،
تىڭلايدۇ قەلبىمنى سۈكۈتلۈك ئاسمان.
ۋىسالسىز سۆيگۈدىن تىلىمەيمەن مەدەت،
خىيالەن بىر روھقا ئەگىشىپ پىنھان.
ئالدىمدا پەقەتلا دەريا دولقۇنى،
لەۋ ياقار ساھىلغا يېنىش - يېنىشلاپ.
ئايرىلىش كۈيىنى ئېيتار تومۇزغا،
چۈشەر كۆك سەتھىدىن شەبنەم تامچىلاپ.

مۇئەككەل

غوجەمەت مۇھەممەت

كەلگىن گۆھەر تۇغمىساڭ، تۇخۇم تۇغقىن كۆك تۇخۇم،
پالاق بولماس كىمنىڭ سۇنۇپ كەتسە ماچتىسى.

كۆلچەك قازدىم سەن ئۈچۈن، ئىچكىن زەھەر بىر يۇتۇم،
ئەمەس ھەسەل سۇۋالغان ئەزرائىلنىڭ قاچىسى.

كۈنلەر ئۆتۈپ مەن ئۆلۈپ، لەيلەپ چىقار ھاۋاغا،
شېھىدىر بولۇپ تىرىلگەن ئاۋاقسىدە چەستىم.
ئۆلۈم بىلەن باشلانغان چەكسىزلىكتە چېگرا يوق،
تەگرى مېنى دۇدۇقلاپ ئوقۇپ يۈزەر بىتتىنىم...

ھەيھات دەيمەن مىڭ ھەيھات، كۆزۈم ئاچسام قاراڭغۇ،
كۆزۈم يۇمۇپ كۆرىمەن بۇ ھاياتنى مۇكەممەل.
قۇل بولغۇم بار روھىمغا، ئۇ ياشايدۇ قەيەردە،
ئۆلۈم، ئۆلۈم، ئۆلۈمدۇر مەن چوقۇنغان مۇئەككەل.

رەڭدار نەپەسلەر

ئەھەت يولداش

سەۋدالىقنى باشلاپ تېۋىشىنىڭ،
ئۇچۇپ ئۆتتى مەھەللىك تامان.
ئاق شولىلار يىپسىز مارجانىدەك،
سەكرەپ چۈشەر يوللارغا لەرزان.

ياپراقلاردا قاناتلىق يۇلتۇز،
بوستان چېچىنىك يەلپۈيدۇ شامال.
كېچىلەردە سېغىنچىلىك بىلەن،
چۆچەك بولۇپ قالىدىك ئېھتىمال.

قومۇشلۇقلار تارتقاندا يىپەك،
كېلەر قىزلار توقۇشقا ئۇنى.
جاڭگالىدىكى ئازغىن تورغايلار،
سۇنار ئاڭا «چۇ - چۇ» لىرىنى.

شورلۇقلارغا پاتار نازۇك ئىز،
لەپەڭلەيدۇ كۈتۈش قىرلاردا.
سۆيگۈلەردە چايقىلار سەھرا،
سېھىرلىنىپ ياڭراق جىرلاردا.

شېئىرلار

ئوسمان قاۋۇل

سەن مېنىڭ چوغلۇقۇم - چوغلۇقۇم ئەبەد

سەن مېنىڭ چوغلۇقۇم-چوغلۇقۇم ئەبەد،
لېۋىڭدىن تۆكۈلەر ئوماق جىلمىيىش.
نەزەرىڭ پەلەكتە كېزىدۇ مەغرۇر،
مەڭزىڭدە ئوخلايدۇ تاتلىق بىر سۆيۈش.

سەن مېنىڭ چوغلۇقۇم-چوغلۇقۇم ئەبەد،
نازلىرىڭ ئالەمگە ياقار ئوت-ئاتەش.
تولغىنىپ بېقىشىڭ شۇنچىلىك نەپىس.
گۈزەلسەن، ئامەتتۇر ساڭا قۇت تىلەش!

www.uyghurkitap.com

سەن مېنىڭ چوغلۇ قۇم-چوغلۇ قۇم ئەبەد،
بىر قۇشمەن يېنىڭدىن سايراپ كەتمىگەن.
سەندىكى نازاكەت يەڭگا نىلمىقى،
كۆڭلۈمنى بىردەممۇ ناشاد ئەتمىگەن.

سەن مېنىڭ چوغلۇ قۇم-چوغلۇ قۇم ئەبەد،
سوغ-جۇتتا سولمىغان خىسلىتىڭ ئۇلۇغ.
يۈرىكىڭ يالقۇنجار چوغ بولۇپ گويا،
شۇ چوغدەك ئوبرازىڭ دىلىمدا ئويۇقلۇق...

ساھىلدىكى بىر گونا قولۋاق

1

ساھىلدىكى ئەي گونا قولۋاق
ئازابىمنى ئېلىپ كەت يىراق.
ئۆتۈندۈم قەلبىمنى ساڭا ھېلىلا...

2

نى-نى سۆيگۈلەرگە بولدۇڭسەن گۇۋاھ،
قاغجىراپ سىلىقلانغان گىرۋەكلىرىڭدە.
يۇمران كاسسىلارنىڭ قالدى ئىزناسى!
سايەڭ بولالمىدى كۆزلەرگە پەردە،
يوچۇقتۇڭ ئاڭدى مۇڭلۇق گىتار ناۋاسى!..

3

تىنتىيدۇ كۆزلىرىم مەينەت قىرغاقنى،
ئەي، ئەبجەق، ئوماق قولۋاق
مەپتۇن مەن ساڭا...

(بېشى 5 - بەتتە)

مۇقاملىرىنىڭ ئاھاڭلىرى ئادەملەرگە ئىختىيارسىز ھالدا ئالاھىدە بىر كەيپىيات بەخش ئېتىپ خۇشاللىق ئۈستىگە خۇشاللىق ئەۋج ئالدى.

زال ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئۇيغۇر خەتتاتلىرىنىڭ ئەسەرلىرى، مىللەتنىڭ نەچچە مىڭ يىللىق بىباھا سەنئىتى كۆز ئالدىمىزدا نامايان بولۇپ تۇراتتى. كۆرسەڭمىزمۇ يەنە كۆرگىمىز كېلىپ تۇراتتى.

بۈگۈنكى ئىقتىسادىي قىيىنچىلىق يىللىرىدا ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ خۇشاللىقىغا سەۋەبچى بولغان بۇ كۆرگەزمىنى ئۇيۇشتۇرغان «تەڭرىتاغ» شىركىتىنىڭ مەسئۇلى يولداش مۇھەممەتجان ھەمرايېۋ ۋە «ئىنتېر-ئاسىيا» شىركىتىنىڭ پرېزىدېنتى كامىلجان يولداشئۇلارغا چىن دىلىمىزدىن مىننەتدارلىق بىلدۈرىمەن ۋە قولۇمنى كۆكسۈمگە قويۇپ تەزىم قىلىمەن.

كېرىم بەھرىدىنوۋ
تاشكەنت شەھىرى

نىگار جىلۋىسى

(نەسىرلەر)

تۇرسۇن مۇھەممەت

ئاپتور 1963 - يىلى 8 - ئايدا قەشقەر كونىشەھەر ناھىيىسىنىڭ ئوپال يېزىسىدا تۇغۇلغان. 1986 - يىلى شىنجاڭ داشۆنىڭ ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن، ھازىر «قەشقەر گېزىتى» ئۇيغۇرچە تەھرىر بۆلۈمىدە مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىمەكتە.

ئاپتور 1986 - يىلى «تارىم» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان «قىيانلىق دەريا پروۋىنسىيىسىدىكى پېرسوناژلار ئوبرازى ۋە ئۇلارنىڭ يارىتىلىش ئالاھىدىلىكلىرى» ناملىق ئوبزورى بىلەن ئەدەبىي ئىجادىيەت سېپىگە كىرىپ كەلگەن. شۇنىڭدىن كېيىن ھەرقايسى مەتبۇئاتلاردا «مەرسان خىياللار»، «دېڭىز»، «بەخت»، «كۈلكە ۋە ياش»، «ئارمان» قاتارلىق يىگىرمىگە يېقىن نەسرى ئېلان قىلىنغان، ھازىر ئۇ «خىياللار ساھىلى» ناملىق نەسرلەر توپلىمى ئۈستىدە ئىشلىمەكتە.

سادا

ئانا دىيار تۇپىسى مەن ئۈچۈن قىممەتلىك مامۇق تۆشەك. تاقەتسىزلىنىپ تۇپراققا ئۆزۈمنى تاشلايمەن، قۇلىقىمنى يەرگە يېقىپ غايىب سادالارنى ئاڭلايمەن. سادالارغا جۆر بولۇپ كۈلىمەن. سادالارغا جۆر بولۇپ ئۆلىمەن. سادالاردىن مەست بولغىنىمدىن كېيىنلا بۇ دۇنياغا قايتىپ كېلىمەن. بۇ سادالارنى يەر تەۋرىگەندە پەيدا بولىدىغان دولقۇنلار ئازغاشتۇرۇۋېتەلمەيدۇ، قوترىغان جۇدۇن-چاپقۇنلارمۇ ئارىلاشتۇرۇۋېتەلمەيدۇ. جىن-شايا تۇنلارنىڭ ۋارقىراپ-جارقىراشلىرىمۇ بېسىپ كېتەلمەيدۇ.

تاش

يەر ئاستىدىن قېزىۋېلىنغان تاش گوياكى بىر ئەينەك. مەن ئۇنىڭغا قاراپ ئولتۇرۇپ كىملىكىمنى بىلىۋالىمەن.

يەر ئاستىدىن قېزىۋېلىنغان تاش، تاش يۈزىدە ئاتىلارنىڭ چېكىم-چېكىم تۇياق ئىزلىرى. ئات ئۈستىدە ئولتۇرۇپ يېڭىش-يېڭىشلاپ قارىۋالىمەن.

يەر ئاستىدىن قېزىۋېلىنغان تاش، جاھاننامە ئەينىكى. ئاشۇ ئەينەككە قاراپ ئولتۇرۇپ تەقدىرىمنى كۆرۈۋالىمەن.

تىلسىم

چەكسىز كەتكەن قۇملۇق، گوياكى تىلسىم. كۆز يەتكۈسىز قۇم بارخانلىرى ئارىسىدا تارىخ يالدامىلىرىدىن پۈتكەن بىر ئۆي قەد كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ. ئىشىكى ئالدىدا نەچچە مىڭ ياشلارغا كىرگەن بىر نىگار جىلۋە قىلىدۇ. ھەممە كىشى ئۇنىڭغا ئىنتىلىدۇ، ئۇنىڭغا تەلپۈنىدۇ. ئۆتمۈشۈمنىڭ سىرلىرى يوشۇرۇنغان قۇتىنى ماڭا سۇنىدۇ. ھەممە كىشى ھەيرانلىق بىلەن ماڭا تىكىلىدۇ، تەلمۈرىدۇ.

مەن ئاشۇ نىگارىمنىمۇ، ئۇ ماڭا ئۇزاتقان قۇتىنىمۇ تونۇدۇم. كەل، ساڭا كۆز تەگمىسۇن ئۈچۈن، نازۇك بويۇنۇڭغا يۈرىكىمنى تۇمار قىلىپ ئېسىپ قوياي!

كۈتۈش

ھەر كۈنى كەچتە، ئۇ ئۆز ئاشىقىنىڭ خىيال سارايلىرىغا كىرىپ كېلىدۇ. ئۇنىڭ كېچىسى ئاشىقىدىن سادا كۈتۈپ ئۆتىدۇ.

ھەر كۈنى ئەتىگەندە، ئۇ ساۋىنسىزلىغان مېھمانلارنى كۈتۈۋالىدۇ. ئۇلارنىڭ قاتارىدىن ئاشىقىنى تاپالماي، ئويچان كۆزلىرىدىن ياش تۆكىدۇ.

نادامەت يېشى

مەن ھەر قېتىم نىگارىمنىڭ ئاشۇ سىرلىق كەپە ئىشىكىدە تۇرۇپ ماڭا ھەدىيە قىلغان جىلۋىسىنى ئەسلىگىنىمدە، غەيرەتلىنىپ كۈلىمەن.

مەن ھەر قېتىم ئاشۇ نىگارىمنىڭ يەر ئاستىدىن كېلىۋاتقان تاتلىق ئىڭرىشىنى ئاڭلىغىنىمدا، نادامەت يېشى تۆكۈپ ئۆلىمەن.

گۈلدەستە

مەن باھاردا بىر دەستە گۈل تىزىپ لوڭقىغا سېلىپ قويدۇم، كۆز تەگمىسۇن دەپ ئۇنى قەلب قەسىرىمگە يوشۇردۇم. ياز كەلگەندە باشقىلار گۈل دەستىلىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈشۈپ شادلىق بەزمىسى قۇرۇشتى. مەن بەزمىگە قۇرۇق قول باردىم ۋە ئۆزۈمنىڭ ئازغانلىقىمنى ھېس قىلدىم.

كۆز ۋە قىش مەۋسۈمىدە، تەڭتۇشلىرىم كۆز ياشلىرى بىلەن يۇيۇپ، يۈرەك قانلىرى بىلەن سۇغارغان گۈللىرىنى كۆتۈرۈشۈپ، بىر-بىرىنى مۇبارەكلەشتى. مەن قەلب قەسىرىمنى ئاختۇردۇم. ئەمما، ئۇنىڭدا گۈلدەستە تۈگۈل قۇرۇپ كەتكەن گۈل بەرگىلىرىمۇ يوق ئىدى. مەن ئۇلارغا ھالسىزلىنىۋاتقانلىقىمنى سۆزلەپ بەردىم.

يانىدۇرقى يىلى باھاردا، مەن گۈلدەستە تىزىش ئىستىكىدە باغچىلارنى كەزدىم. لېكىن، ھېلىقى باھاردا دەستە تىزغان گۈللىرىمگە ئوخشايدىغان

گۈللەرنى تاپالمىدىم. مەن دوستلىرىمغا ھاياتىمنى قايتىدىن باشلاش قارارىغا كەلگەنلىكىمنى ئىقرار قىلدىم.

بۇلبۇلنىڭ نالىسى

غۇنچىلىرىم، سېنىڭ گۈزەللىكىڭ، سېنىڭ خۇش-پۇراقلىرىڭ جېنىمنىڭ جاپاسى بولسىمۇ، ماڭا بىھېساب كۈچ - قۇۋۋەت ئاتا قىلىدۇ.

پورەكلەپ ۋايىغا يەتكەن، تاڭ سەھەر ياپراقلىرىڭ ۋە بەرگىلىرىڭدىن تۆكۈلگەن شەبنەم يارىلانغان يۈرىكىمگە مەلھەم بولىدۇ.

توزىغىن، مەن كەچتە توزىغان ياپراقلىرىڭ ۋە تارقاتقان پۇراقلىرىڭغا ئەگىشىپ مېڭىپ، ئەل-جامائەتكە نىمجان ئەمەسلىكىمنى نامايان قىلاي.

نەسرلەر

پولات ھېۋزۇللا

بالىلىق يوقالماس

(تۇرمۇش مەندىن تارتىۋالغان نەرسىلەرنى ھامان قايتۇرۇپ بېرىدىكەن. ھەتتا مەن خالىمىساممۇ).

بالىلىقىم بولۇپ باقمىغانىدى. مەن تۇغۇلۇپ ئەقلىمنى جىددىيلىك، غەم - غۇسسە ئىچىدە تاپتىم، باشقا بالىلاردەك غەمسىز ئوينىشقا ۋاقتىم چىقمىدى. شۇ تەرىقىدە چوڭ بولدۇم. يوقاتقان بالىلىقىم، تۇغۇلۇپ باقمىغان بالىلىقىم ئاشۇ يوقالغان پېتى كېتىشى كېرەك ئىدى. ئۇنىڭغا تەۋە بولمىغان مېڭىلىرىمدە سىرلىق ئەرۋاھتەك پەيدا بولۇپ مېنى قىينىمىسا بولاتتى.

ئويۇن خاراكتېرىنى ئالغان ئەھمىيەتسىز ئىشلارغا مېنىڭكە بولۇشقا ئامراق بولۇپ قالدىم. غەمسىز ئىدىم، ئۆتمۈشۈمنى قىلچە ئويلىمايتتىم. لېكىن كەلگۈسىمنى ئويلاشقا ھەپسىلەم يوق ئىدى.

شەيتان

سەن شەيتان بولماقچى ئىدىڭ، لېكىن بولالمىدىڭ. كىشىلەرنىڭ نەزەر-لىرىدىن ئېشىپ جىسمىڭغا باغلانغان ئارغامچا سېنى ئېتىكابتا ئولتۇرغان مۆمىن قارىغا ئايلاندۇرۇپ قويدى: لېكىن سەن ئۆزۈڭ ئالدىدا شەيتان سانالمىساڭمۇ باشقىلارنىڭ ئالدىدا شەيتان سانىلىۋەردىڭ.

ھورۇنلۇق

سىرتتىن ئاڭلىنىۋاتقان ئاياغ تىۋىشلىرى تاڭنىڭ ئاللىقاچان ئاتقان-لىقىدىن دېرەك بېرەتتى. ئەمما مېنىڭ تېڭىم تېخى ئاتمىدى، ياكى مەن

بىرنەرسىنى كۈتۈۋاتقەن، ئازاب، تەشۋىش يولىمىغان سەھەرنى كۈتۈۋاتقەمەن. مېنىڭ قۇياشىم، مېنىڭ سەھىرىم، مېنىڭ ساپ ھاۋايىم، مېنىڭ باشلىنىشلىرىم ھەر قانداق كىشىنىڭكى بىلەن ئوخشاشمايتتى.

كەچۈرۈم

ئۇ مېنى كەچۈرمەيدى. قارىغاندا ئۇ مېنى مەڭگۈ كەچۈرمەيتتى. ئۇنىڭ ئاشۇ غەزەپ ئۇچقۇنلىرى يېنىپ تۇرغان كۆزىدىن بىزار بولدۇم. ئۇنىڭ ئاشۇ غەزەپلىك كۆزى ئارامىمنى بۇزدى. مەن ئۇنىڭ نەپرىتىگە بەرداشلىق بېرەلمەي ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتتىم.

ئۇ مېنى كەچۈرمەيدى. ئۇ كەچۈرمىگەچكە مەنمۇ پۈتكۈل ئۆزۈمنى ئەپۇ قىلالمايتتىم.

مەن يىرتىپ پارە-پارە قىلىۋەتكەن ئۆتمۈشۈمنى ئۇ خۇددى قىممەتلىك ئاسار-ئەتىقىنى ساقلىغاندەك ساقلاۋاتاتتى. خەير دېيەت مەن ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتتىم. داستىنى ئېيتقاندا، مەن ئۇنى ئەمەس، قەلبىمدىكى «ئۇ»نى ئۆلتۈرۈۋەتتىم.

نامەرت

سەن ھەتتا ئۆزۈڭگىمۇ نامەردلىك قىلىسەن. شۇڭا باشقىلارغا ئەلۋەتتە نامەرتلىك قىلىسەن-دە، «مېنى» بىرنەچچە ئادەم بىرلىشىپ تەشكىل قىلغانىدى.

مەن باشقا ئۆزۈمگە قارىغاندا ئۇ ئۆزۈمگە ئۆچ بولۇپ قالدىم. ئۇ مېنى ئالدىمدىلا تىللىغانىدى. ئۇ «مەن» باشقا «ئۆزۈم»گە قارىغاندا ئابرويلۇق بولۇپ پۈتكۈل «ئۆزۈم»گە ۋەكىللىك قىلىش سالاھىيىتىگە كۆپرەك ئىگە بولۇۋالغانىدى. شۇڭا ھەسەت تۇيغۇسىمۇ بار ئىدى. لېكىن ئۇ كۈچتۈنگۈر بولغاچقا مۇشتلاشسام تاياق يېيىشىم ئېنىق ئىدى. ئالداپ دائىما چۈشۈرەي دېسەم ئۇ ئەقىللىق ئىدى. غەيۋىتىنى قىلىپ سېسىتاي دېسەم قابىلىيەتلىك ھەم پەزىلەتلىك ئىدى. شۇڭا مەن ئۇنىڭغا بۆھتان چاپلىشىم، روھىمنىڭ خوجايىنىغا چىقىپ ئۇنى كۆزدىن يوقىتىشىم كېرەك.

سەن

مەۋجۇتلۇقۇڭ بەزىدە ساختىلىققا ئايلاندى. سەممىمىيلىكىڭ ساڭا سەممىمىي بولماي قالغان چاغلاردا...

سەن ياشىساڭ، تىنچلىق ئۇزۇن ياشىساڭ ئۇ ئۆلەتتى شۇنچىلىك ئۇزۇن ۋاقىت ئۆلۈپ ياتاتتى. لېكىن سەنمۇ ياشىدىڭ، ئۇمۇ ياشىدى. ۋاقىتسىز تۇغۇلۇپ قالغان بوۋىقىنى ئانا كىشىلەرگە سەزدۇرمەي بېقىپ چوڭ قىلغىنىدەك مۆجىزە ياراتتىڭ، سەن بەردىبىر ئۆلىسەن. ئۆلۈشۈڭ ئاسان، ئۆلۈشۈڭ ھەقىقەت. باشقىلارمۇ، ئەجەلمۇ سېنى ئۆلتۈرىدۇ. سەن ئۆلسەڭ سەندىن ھېچنېمە قالمايدۇ. ئەزەلدىن بۇرۇن ئۇ سېنى ئۆلتۈرەلىسە ئۇ مەڭگۈ ياشايدۇ. سەن ئاشۇ سۆيۈملۈك قاتىلىڭنى يارىتالىساڭ سەن غالىب.

مەن تېنىمگە يۈز كېلەلمەيمەن

مەن تېنىمگە يۈز كېلەلمەيمەن، غۇرۇرۇم كۆتۈرمىگەچكە ئەمەس ئۈچۈن كىشىلەرگە تەلمۈرۈپ قاراشنى خالىمىدىم-دە، ئاچ قالدىم، ئۇزۇقلىنىش تېنىمنىڭ ئەڭ ئەقەللىي ھوقۇقى ئىدى. بەدىنىم زەئىپلەشتى، مەن تېنىمگە يۈز كېلەلمەيمەن.

باشقىلاردىن ئارتۇقراق بولغان قانائەتسىز تەلۋىلىكىم زور ئىشلارنى ۋۇجۇتقا چىقىرىشقا مېنى مەجبۇرلايتتى. مەن ئارام ئېلىشنى ئۇنتۇپ ئىشلىدىم. مېڭەم چارچىدى، پۇت-قوللىرىم، پۈتكۈل جىسمىم تالدى. مەن تېنىمگە يۈز كېلەلمەيمەن.

يۈك

ئەمدى بىپەرۋا ئەمما سەگەك بولۇش ئادىتىمگە ئايلاندى. مەن ئۆز-ئۆزۈمنى تەربىيىلىمەكتىمەن، ئەمما كەلگەن كىچىك زەربىلەرگە پەرۋا قىلمايمەن. مەن ھامان بىپەرۋا بولالىساممۇ ئەمما ھەرگىز بىپەرۋا بولالمايمەن. چوڭراق بىر، مەلۇم بىر خىل زەربىنىڭ ئۆز-ئۆزۈمنى ئۆلتۈرۈۋېلىشىمغا سەۋەبچى بولىدىغانلىقى ئېدى. ئۆزۈمنى ئۆلتۈرۈۋالالماسلىقىم ئۈچۈن قولىدىن كەتكەن بۈگۈنىدىن ۋاز كېچىپ ئەتىگە ئېرىشىشىم كېرەك ئىدى. مەن ئۆزۈمگە ئەرزىمەس نۇرغۇن نەرسىلەرنى بەكلا بالدۇر، بەكلا كۆپ تەۋە قىلىۋالغانىكەنمەن. شۇڭا ئۇلارنىڭ قولىدىن كېتىش مۇمكىنچىلىكى ھەقىقەت بولسىمۇ مېنىڭدىن رەھىمسىزلەرچە كۆپ يۈز ئۆرۈشىگە بەرداشلىق بېرەلمەيتتىم. شۇڭا مەن ئەڭ قەدىمەتلىك نەرسىلىرىمدىن باشقىلىرىنى روھىمدىن سىرتقا تاشلىۋېتىشىم كېرەك ئىدى. بۇمۇ مېنىڭ يوغان چامداپ مېڭىشىم ئۈچۈن...

مەن بىپەرۋا ئىدىم، ئەمما ئىرادىلىك ئىدىم. مەن ياردار بەدىنىمدىن ئوق تەگكەن بىلەك، قول، پۇتلىرىمنىڭ پۈتۈنلەي كېسىپ تاشلىنىپ ئاقىۋەت يالغۇز بىر يۈرەكلا قالغان پېتى مەنزىلىمگە بارىدىغانلىقىمغا ئىشىنىمەن.

(بېشى 30 - بەتتە)

ئۇخلاۋاتىدۇ. ياق! ئۇ ئۇخلىمىدى. ئۇنىڭ خىيالىدا يەنە شۇ رەھىمسىز كېچە، رەزىل چۈش. نومۇسسىز ئەبلەخلەر. ئۇلارنىڭ ئالداشلىرى، يېلىنىشلىرى، ئارقىدىن ۋارقىراش، ئەڭ ئاخىرىدا مەجبۇرىي كىيىملىرىنى سالدۇرۇشلىرى، ئەسەبىيلەرچە سۆيۈشلىرى، ئارقىدىنلا يەنە... ئاشۇلار ھۆكۈمران بولۇپ لەپىلەپ يۈرىدىغاندۇ.

ئادەملەر تولىمۇ ئەخمەق. قارشى تەرەپتە ئۆزىدىگە نىسبەتەن قىلچىلىك ياقتۇرۇش بولمىسىمۇ، خالىمىسىمۇ ئۆز كۆڭلىنى خۇش ئېتىشىدۇ. نېمىشقا ئاشۇ رەزىل چۈشلەر خىيالىمغا كىرىۋالىدۇ؟ ئويلىماي دېسە تېخى. رەشىدەدە گۇناھ يوق. مەندىچۇ؟ ئەلۋەتتە مەندىمۇ گۇناھ يوق. ئۇنداقتا رەشىدەنى سۆيۈۋېرەي...

«ئىزلەنمە ھېكايىلەر»

تۇمانلىق يەكشەنبە

(ھېكايە)

قاھار نىياز

ئۇ ئەترگۈلنىڭ بۇنداق سەت، كۆرۈمسىز نەرسە ئىكەنلىكىنى تۇنجى قېتىم ھېس قىلدى. ئۇنىڭ قات-قات بەرگىلىرى پۈرلىشىپ كەتكەن لاتا پۇرۇچلىرىغا ئوخشايتتى. ئۇنىڭدىن كېلىۋاتقان پۇراقچۇ؟ خۇشبۇيمىش. ئۇ ئەترگۈل ھىدىنى ئىچىگە كۈچلۈك سۈمۈرۈپ بېقىپ سەسكىنىپ كەتتى. ئۇنىڭ نەزەرىدە بۇ شاللاق كوچا ئاياللىرىنىڭ يۈزىگە سۈرۈۋالغان ئۇپا-ئەڭلىكتىن كەلگەن يىرگىنىشلىك پۇراققا ئوخشاپ قالاتتى. «ئەترگۈل كۈلەرمىش، ئادەمگە مۇڭلىنىپ باقارمىش، ئۇ ھېسسىياتچان قىزغا ئوخشايمىش». ئۇ قاچانلاردا ئاڭلىغان شۇ سۆزلەرنى ئېسىگە ئالدى. كىشىلەر ئاغزىغا كەلگەننى جۆيلۈۋېرىدۇ. قېنى بۇنىڭ كۈلگىنى، ئۇ شۇنداق سوغۇق، ھېسسىياتسىز، بوتتەك قېتىپ تۇرۇپتۇ. بۇنىڭ ئاۋۇ بۇلۇڭدىكى سۈپۈرگىدىن نېمە پەرقى؟

ئۇ تەشتەكتىكى گۈلگە ئۇزاقتىن-ئۇزاق تىكىلىپ قارىدى. گۈلنى خۇددى مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كەتكەندەك، ياكى تىمتاس ھالدا بىر نەرسىنى خىيال قىلىۋاتقاندەك جىمجىت قېتىپ قالغانىدى.

ئۇ ئەمدى تەشتەكتىكى چىرىپ كەتكەن تۇپراقتىن كېلىۋاتقان قىغ ھىدىنى پۇراپ قالغاندەك بولدى. ھۇ لەنەتى!... گۈلمىش تېخى، مۇشۇ نەرسىنىمۇ پەرۋىش قىلىپ كەتكىنىمىنى. بۇنىڭ زادى نېمە پايدىسى بار؟ يا قۇشتەك سايراپ بېرەلمەيدۇ، ياكى باشقا ئىشقا ئەسقاتمايدۇ. گۈل ئۇنىڭغا شۇنچىلىك ئەھمىيەتسىز ھەم بەدبەشىرە كۆرۈنۈپ كەتتىكى، كۆتۈرۈپلا دېرىزىدىن تاشلىۋەتكۈسى كەلدى. لېكىن بۇ نىيىتىدىن يانىدى. چۈنكى ئۇ ھېچكىمنىڭ بىكاردىن - بىكارغىلا بۇنداق قىلغىنىنى كۆرۈپ باقمىغانىدى. بىرسى كۆرۈپ قالسا مازاق قىلىشىدىن قورقتى...

بۇ بىر تەشتەك گۈل ئۇنىڭغا خوتۇنىدىن قالغانىدى. خوتۇنى بىلەن ئاجرىشىپ كەتمەستە ئۆيىدە بۇنداق گۈل تەشتەكلىرى كۆپ بولىدىغان. خوتۇنى گۈلگە تولىمۇ ھېرىسمەن ئايال ئىدى. خوتۇنىنىڭ نېمىشقا بۇنداق ئادىتى بارلىقىنى ئۇ ئانچە چۈشەنمەيتتى. ئەمما خوتۇنى كېتىش ئالدىدا تاپشۇرۇپ كەتكەن بىر نەچچە تەشتەك گۈلگە ھەرھالدا سۇ قۇيۇپ، پەرۋىش قىلىپ تۇردى. بۇ خىل ئادەت ئۇنىڭ گۈلگە ھېرىسلىكىدىن ئەمەس، بەلكى نېمىشقىدۇر قىلمىسا بولمايدىغاندەك بىر رېغبەتسىزلىكتە ئايلىنىپ قالغانلىقىدىن ئىدى. ئەمەلىيەتتە

ئۇ گۈل ھەققىدە ھېچنېمىنى ئويلاپ قويمايتتى. بىكار ۋاقتىنىڭ كۆپلۈكىدىن شۇنداق قىلدى دېسىمۇ بولاتتى. شۇنداقتىمۇ گۈللەرنىڭ قاغىنى بارا-بارا سولىشىپ قۇرۇپ كەتتى. پەقەت مۇشۇ ئەتىرگۈل ۋە يەنە ئىسمى نامەلۇم بىر تەشتەك گۈللا ھازىرغىچە قۇرۇپ قالماي كۆكلەپ كېلىۋاتاتتى.

دېرىزىنى ئېچىۋەتتى. تورالۇق-تۇمەن ۋاڭ-چۇڭلار ئۆي ئىچىگە بۆسۈپ كىردى. ئۆينىڭ سەل نېرىسىدا چوڭ يول بار ئىدى. يولدا ماشىنىلار، پىيادىلەر، ھارۋىلىقلار، ۋېلىسىپىتلىكلەر توختاۋسىز ئۇياقتىن-بۇياققا ئۆتۈشەتتى. ھەممىسى نېمىلەرگىدۇر ئالدىرايتتى، بىر كۈچى بىلەن ئالغا ئىنتىلەتتى، ھېچكىم بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى بولمايتتى. ئۇ ھەر كۈنى بۇنداق مەنزىرىلەرنى تولا كۆرۈپ جاق تويۇپ كەتكەنىدى. ئۇلار نېمىگە شۇنچە ئالدىرايدىغاندۇ؟... خۇددى بارىدىغان مەنزىلىدە تۈگىمەس بايلىق باردەك... بەرىبىر مۇشۇ بىر كۈن كەچ بولىدىغۇ؟... ئۇ ئاشۇلارنىڭ ھەرقانچە ئالدىرىسىمۇ، بىر ئۆمۈر ماڭسىمۇ ھامان ئۆلۈپ، بىر ئوچۇم تۇپراققا، تۇپراقتىن ماۋۇ ئۆزى تۇرغان ئۆينىڭ تېمىدەك تاملارنىڭ بىر تال كېسىكىگە ئايلىنىپ كېتىدىغانلىقىنى ئويلاپ، ئۇلارنى شۇنچە بىچارە ھېس قىلدى، ھەممىسىگە ئىچى ئاغرىدى.

چۇرۇقلاپ سايراۋاتقان قۇشقاچلارنىڭ ئاۋازى ئۇنىڭ خىيالىنى بۆلۈۋەتتى، ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىدى. دېرىزىگە يېقىن يەردىكى قارىياغاچتا بىر توپ قۇشقاچلار چۇرۇقلىشىپ شاختىن-شاخقا قونۇپ يۈرەتتى. ئۇلار زادىلا تېنىم تاپمايتتى. باشلىرىنى توختىماي مىدىرلىتاتتى. پۇررىدە ئۇچۇپ دەرەخنى بىر-ئىككى ئايلىنىپ يەنە قونۇۋالاتتى. نېمىگە شۇنچە خۇشال بولۇشۇپ كېتىدىغاندۇ؟ خۇددى بايرام بولىۋاتقاندەك. مېنىڭچە ئۇلارمۇ چوقۇم بىرەر نەرسىگە تەنتەنە قىلىۋاتقان ياكى بىرەر مۇھىم مەسىلىنى مۇھاكىمە قىلىشىۋاتقان بولسا كېرەك. بولمىسا بىكاردىن-بىكار بۇنچە خۇشال سايرىشىپ كېتەمدۇ؟ ئادەملەر بىلمىگەن بىلەن ئۇلارنىڭمۇ ئۆز تىلى بار. ئۇلارمۇ بىزدەك كۈلىدۇ، يىغلايدۇ، ۋارقىرايدۇ، ئاچچىقلىنىدۇ ياكى بىر-بىرىگە ئىچ سىرىنى تۆكۈشىدۇ، قەلبىنى ئىزھارلىشىدۇ.

ئۇ شاختىن-شاخقا سەكرەپ چۇرۇقلىشىۋاتقان قۇشقاچلارغا ئۇزاق قاراپ تۇردى. قۇشقاچلار ھەقىقەتەن كۆپ ئىدى. تۇرۇپلا كاللىسىغا بىر خىيال كېلىپ قالدى: بۇلار مېنى مەسخىرە قىلىۋاتامدۇ-نېمە؟ بولمىسا نېمە دەپ دەرەخ تېپىلمىغاندەك ھەممىسى مېنىڭ بېشىمغا كېلىپ سايرىشىدۇ؟ راست، بۇ بىر-نېمىلەر ئۆزىچە ماڭا قاراپ كۈلۈۋاتىدۇ، مېنىڭ يالغۇزلۇقۇمنى زاڭلىق قىلىۋاتىدۇ. مېنىڭ لەقىمىنى بىلىۋاپتۇ-دە، بۇ ھارامزادىلەر. بۇرۇن ئەجەب سەزمەپتىمەن. ئۇ ئەمدى قۇشقاچلارغا بىردىنلا ئاچچىقلىنىپ قالدى. قېرىشقاندەك قۇشقاچلار تېخىمۇ يۇقىرى ئاۋاز بىلەن ئۇنىڭ مېڭىسىنى قوچۇۋەتتى. تېخى بىر جۈپى پۇررىدە ئۇچۇپ كېلىپ، ئۇنىڭ دېرىزىسى ئۈستىدە بىر ئايلىنىۋېتىپ يەنە دەرەخكە قونۇۋالدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئۇ ئەمدى قۇشقاچلارنىڭ ئۆزىنى مەسخىرە قىلىۋاتقانلىقىغا تولۇق ئىشەندى. سەپرايى ئۆرلەپ چۇدۇنى تۇتتى. قۇشقاچلارنى قوغلىۋېتىشنى ئويلىدى. لېكىن قانداق قوغلىۋېتىش كېرەك؟ يا ئاتقۇدەك بىر نەرسە يوق ئىدى. دېرىزىدىن پەسكە چۈشكىلى بولمايدۇ. ئاتايىن ئىشىكتىن چىقىپ بىرمۇنچە تار كوچىلارنى ئايلىنىپ دەرەخنىڭ يېنىغا بارسۇنمۇ؟ ئۇ مۇشۇ كىچىككىنە ھارامزادىلەرنىڭمۇ ئۆزىنى كولدۇرلىتىۋاتقانلىقىنى ئويلاپ تورالماي كەتتى. بىكار ۋاقتىدا رەگەتكىدىن بىرنى ياساپ قويمىغانلىقىغا پۇشايمان قىلدى. ئاللىسىغا بىر ئەقىل كەچتى، دېرىزىنىڭ تەراپىغا قارىۋىدى، بىرمۇ ئادەم يوق. «ھاۋ... ھاۋ... ھاۋ... ھې... ھاۋ!...» ئۇ ئىتنى دوراپ بار كۈچى بىلەن قاۋىدى، ئىتتەك تەراپقا قاراپ قويدى. قۇشقاچلارغا ئۇنى يەتمىدى بولغاي، ھېچقايسىسى مىتمۇ قىلىپ قويمىدى. ئۇ ئەمدى يەنە قاۋاشتىن نومۇس قىلدى. راست، دېرىزىنى يېپىۋېتىشكىلا بولامدىمۇ؟ بايا نېمىشقا بۇنى ئويلىمىغاندۇ؟ ئۇ ئۆز ئەقلىدىن مەمنۇن بولۇپ دېرىزىنى مەھكەم ياپتى، ئىلغۇچنى ئىلىۋەتتى.

جىمجىتلىق. باش - ئاخىرى يوق جىمجىتلىق. گويا پۈتۈن جاھاندىكى ھەممە جانلىق ئۆلۈپ تۈگەپ ئۆزى يىگانە قالغاندەك. گويا بارلىق ئاۋازلارنىڭ ھەممىسىنى بىرسى «ھاپ!» دەپلا يۇتۇۋالغاندەك.

تۇيۇقسىز ئىشىكنى بىرسى چەككەندەك قىلدى. قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ ئاڭلىدى جىم.

— كىرىڭ! ھېچكىم يوق. قۇلىقىمغا شۇنداق ئاڭلىنىپ كېتىپتۇ - دە! مەيلى كىم بولسىمۇ بىرسى كىرسە بولاتتى. ئۇ ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلاپ قويدى.

كارىۋاتقا كېلىپ ئولتۇردى. ئۆيگە بىر قۇر نەزەر سېلىپ چىقتى. جەلپ قىلارلىق ھېچقانداق يېڭىلىق يوق ئىدى.

تۇيۇقسىز ھېلىقى كىچىك مىلىچ مال دۇكىنىدا ئۇچراتقان ئاق يۈزلۈك، پومساق ئايال يادىغا يەتتى. (شۇ ئايالمۇ ئۇنى مەسخىرە قىلغانىدى). ئۇ پۈكەيدىكى ماللارغا قارىغاچ ئۇيان قىتىن - بۇيان قىتقا ماڭاتتى. قاپقارا پارقىراق ئۆتۈكى غىچ - غىچ قىلاتتى. بۇ ئاۋاز ئۇنىڭ قۇلىقىغا مۇشت ئۇرغاندەك ئاڭلانغانىدى. دىققىتى چېچىلغانىدى. ئۇ ئايالغا ھومسىيىپ قارىدى. بايىقى يۇمىلاق، پومساق يۈزى بىردىنلا كۆزىگە سەت كۆرۈنۈپ كەتتى. مېنى تونۇيدىغان ئايال بولسا كېرەك، شۇڭا قەستەن ئۆتۈكىنى غىچىلدىتىپ.... غىچىلدىغان ئاۋاز بارغانسېرى كۈچىيىپ دۇكاننى بىر ئالدى، يۈرىكىنى تاتىلاشقا باشلىدى.

— خېنىم، سېسىق ئۆتۈكلىرىنى كۆزۈمدىن يوقاتسىلا، مېنى زاڭلىق قىلمىغان سىلى قاللىمۇ ئەمدى؟

ئايال بۇرۇلۇپ ئۇنىڭغا نەزىرىنى ئاغدۇردى، دەققە ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدى. ئۈستى - بېشىغا سىنچىلاپ قاراپ چىقتى:

— كاللىلىرى جايىدىمۇ قانداق؟ — دېدى ئۇ ئاخىرى، — مەن سىلىنى نە دە كۆرگەن.

— تولا كاپشىماي كۆزۈمدىن يوقال-

سىلا، بولمىسا ھېلى بىكار...

— تۇۋا خۇدايىم، قىيپقىزنىڭ سارا ئىكەنغۇ ماۋۇ...

ئايالىنىڭ كېيىنكى ئاخىرلاشقانلىقتىن ئۇ مۇشتۇمىنى كۆتۈرۈپ يۈگۈرۈپ كەلدى. ئايال «ئاپەي!...» دېگىنىچە دۇكان سىرتىغا ئۆزىنى ئاتتى. ئۇ بۇنىڭدىن يېرىم يىل ئىلگىرىكى ئىشلار ئىدى.

ئەجەب تولغان چوكان ئىدى، ئەمەلىي ئۈچ ئىنسىنىغۇ... بەدىنىدە تازا قىزىنىپ قارىۋالسا. (چۈنكى ھازىر ئۇنىڭ لەقىمى نېمىشقىكىن كېشىلەر تەرىپىدىن ئون - تىنسىز ئۇنتۇلۇپ كەتكەنىدى.) لېكىن ئۇ چوكان ئۇنىڭغا ئىككىنچى يولۇقمىدى. ئېھتىمال باشقا يەردىن كەلگەن چوكان بولسا كېرەك. ئۇ يۇمشاق چوكاننىڭ لىمىلداپ تۇرغان بەدىنىنى يالىڭاچ ھالدا كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. بىردىنلا ھەۋىسى قوزغالدى. ئۇنى قۇچاقلاپ سۆيگەن، كارىۋاتقا ياتقان كۆرۈنۈشلەرنى تەسەۋۋۇر قىلدى... تۇرۇپلا يۇمشاق چوكاننىڭ ئورنىنى ئۆز ئايالىنىڭ سىماسى ئىگىلىۋالدى. ئايالىنىڭ تىنىقى، نازلىرى، ئوھ تارتىشلىرى كۆز ئالدىدا شۇنداق ئېنىق جىلۋىلەندى. ئۇ ئايالىنى خىيالىدىن چىقىرىۋېتىپ ھېلىقى چوكاننى ئويلاشقا بار كۈچى بىلەن ئۇرۇنۇپ كۆردى. لېكىن ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۇ چوكاننىڭ قىلىقلىرىنى تەسەۋۋۇر قىلالمىدى. ئۇ چوكان پەقەت ئۇنىڭغا قاپىقىنى تۈرگەن ھالدا قاراپلا تۇراتتى. ئۇ ئايال بىلەن ئۇنداق مۇناسىۋەت قىلىش مۇمكىن ئەمەستەك ئىدى. پەقەت ئۆز ئايالىلا ئۇنىڭغا بىردىنبىر ئەڭ تونۇش، ئەڭ يېقىن ھەم... ئۇنىڭ خۇي - پەيلىنى، نازلىرىنى، ئۆزگىچە پۇراقلىرىنى ئېنىق يادىغا ئالالايدى، ئىختىيارسىز دېمىنى ئىچىگە تارتىپ قويدى.

ۋۇي، ئەجەب ئۇنى ئويلاپ كەتتىمغۇ، خۇددى قويۇۋەتكىنىمگە پۇشايمان قىلغاندەك. بولدى ئۇنى خىيال قىلمايمەن، خىيال قىلماسلىقىم كېرەك. خىيال قىلىشقا بىر نەرسە تاپالمىسام، ھايۋانلارنى خىيال قىلساممۇ بولىدىغۇ؟ ئۇ ئاخشامقى بۆرىلەرنى ئېسىگە ئالدى. ئاشخانىدا تاماق يېگەچ «ھايۋانات دۇنياسى»نى كۆرگەنىدى. ئاپئاق قارلىق دالىدا ئىككى بۆرە بىر - بىرىنى قوغلىشىپ كېتىۋاتاتتى. «نېمە دېگەن ئەسەبىي» دەپ ئويلىغانىدى ئۇ، «بىر - بىرىنى تالاشقۇدەك نېمە؟» لېكىن ئۇنداق بولمىدى. بىردەم ئەركىلىشىپ ئويناشقاندىن كېيىن ھېلىقىدەك... تېلېۋىزوردا ئاخىرىنى كۆرسەتمىدى. پەقەت بالىلىق بولغانلىقىنىلا ئېيتتى. ئەر - خوتۇن بۆرىلەر ئەتىگەندىن - كەچكىچە بالىلىرىغا ئوزۇق ئىزدەيتتى، ئۇلارنى ئەركىلىتەتتى، ئۇ يەر - بۇ يەرگە ئاپىرىپ تاغ - داللارنى ئايلاندۇراتتى، ئىش ئۆگىتەتتى. لېكىن باشقا ھايۋانلارغا شۇنچىلىك ۋەھشىي ئىدى. ئۇ بۆرىلەرنىڭ كۆپ جەھەتتىن ئادەملەرگە ئوخشايدىغانلىقىنى ھېس قىلدى. راست، بىر چاغلاردا بىزنىمۇ بۆرىدىن تۆرەلگەن دېگەن رىۋايەتنى ئاڭلىغاندەك قىلىمەن. لېكىن بۇنىڭ ماڭا نېمە ئەھمىيىتى؟ ئۇ ئورنىدىن تۇردى، ئۆيى ئىچىدە ماڭدى. موخوركا

www.uyghurkitap.com

ئوراپ تۇتاشتۇردى، كۆپكۆك ئىس ئاستا سوزۇلۇپ تۈرۈسقا كۆتۈرۈلەتتى ۋە نەلەرگىدۇر غايىب بولاتتى. «ئەجەب ئىچىم سىقىلدى» دەپ ئويلىدى ئۇ، «ئىزدىپ قىلىپ بولسىمۇ بىرەرسى كىرسە بولاتتىغۇ».

شىرەنىڭ يېنىدىكى ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇردى. شىرە ئۈستىدە قېتىپ كەتكەن نان پارچىلىرى، ئىككى تاختا كونا گېزىت، قاسما قىلىشىپ كەتكەن بىر لۆڭگە تۇراتتى. ئۇ لۆڭگىنى ئېلىپ قوزۇققا ئىلىپ قويدى. ئورۇندۇق يېنىغا كېلىپ بولۇپ، يەنە يېتىش قارارىغا كەلدى. كارىۋاتقا قىڭغايدى.

لەقەم، ئۇنىڭ لەقىمى قىزىق. يا ئېغىزدا دېگىلى بولمايدۇ. ۋىچىلدىغان. غىچىلدىغان ياكى شۇنىڭغا ئوخشاپراق كېتىدىغان ئاۋاز بولسىلا ئۇنىڭ سەپرايى ئۆرلەيدۇ. ھەممىسى ئۆزىگىلا قارىتىلغاندەك ھېس قىلىدۇ. بۇ لەنىتى لەقەمنى ئاشۇ ئىدارىدىكى سەت، ھەجىپىلا يۈرىدىغان ۋالاقتەككۈر خىزمەتداشلىرى تاپقان. ياق، توغرىسى ئۆزى تاپقان. شۇ كۈنى ئۆزى كەچلىك كۆڭۈل ئېچىشقا بارمىغان بولسا بۇ ئىش يوق، ئۇ بۇرۇنمۇ ھېچكىم بىلەن ئارىلاشمىغانىدىكەن، چاقچاقلىرىغا ئارىلاشماي تەنھا يۈرگەندىكەن. بارمىسا ھېچكىم بىر نېمە دېمەيتتى. توي - تۆكۈن، نەزىر - چىراقلارغىمۇ خۇشى تۇتسا ياكى خوتۇنىنىڭ سەت تۇردۇ دېيىشى بىلەن بېرىپ قوياتتى. باشقىلارمۇ بۇنىڭغا كۆنۈپ كەتكەنىدى. شۇ كۈنى ئۆزىدىن كەتتى. ئۇ كۈنى ئىدارىدە نورۇز بايرىمىنى تەبرىكلەش يۈزىسىدىن كەچكى كۆڭۈل ئېچىش پائالىيىتى ئۆتكۈزۈلگەنىدى. ئايالى ئۇنى زورلاپ دېگۈدەك ئۆيىدىن ئېلىپ چىقتى. ئولتۇرۇشقا ئاساسەن دېگۈدەك ياشلار قاتناشقانىدى. 30 - 40 چە ئادەم يىغىلغانىدى. ناخشا - ئۇسسۇل، تانسا ئارىلىقىدا ئويۇن باشلاندى. بۇلار تولىمۇ قىزىق ئويۇن تاپقانىدى. كىچىك كارتوچكىلارغا تەلەپ يېزىلىپ ئولتۇرغانلارنىڭ ئالدىغا بىر - بىرلەپ ئېلىپ كېلىنەتتى. ئولتۇرغان ئادەم كارتوچكىدىن بىرنى تەۋەككۈلگە تارتاتتى، نېمە يېزىلغان بولسا شۇنى ئورۇنلاپ بېرەتتى. سورۇن قائىدىسى شۇنداق چىڭ بولىدىكى، ھېچكىمنىڭ ياق دېيىشىگە ياكى چىقىپ كېتىشىگە يول قويۇلمىدى. «خالىغان بىر ھايۋاننىڭ ئاۋازىنى دوراپ بەرسۇن». ئۇنىڭ بېشىدىن تۈتۈن چىقىپ كەتتى. مانا تويە، شۇنچە خەقنىڭ ئالدىدا، چوپچوڭ بولغاندا سەتلىشىپ نېمىنى دوراپ يۈرەرمەن؟ ھەممەيلەننىڭ كۆزى ئۇنىڭغا تىكىلگەنىدى. شوخراق ئىككى سورۇن باشقۇرغۇچى ئۇنى سۆرەپ دېگۈدەك ئوتتۇرىغا ئېلىپ چىقتى. ئۇ دەسلەپ تارتىنىپ كەتتى، كېيىن مەڭزىلىرى قىزىشقا، پۇت - قوللىرى تىترەشكە باشلىدى. ئاغزىغا گەپمۇ كەلمەيۋاتاتتى. جۈپ - جۈپ كۆزلەر ئۇنىڭغا تىكىلىپ تۇراتتى. ئۇ ئۆمرىدە بۇنچىلىك كۆپ ئادەمنىڭ بىرلا ۋاقىتتا ئۆزىگە نەزەر ئاغدۇرغىنىنى كۆرۈپ باقمىغانىدى. ئارقىغا ئۆرۈلۈپلا قېچىپ چىقىپ كەتمەكچىمۇ بولدى. لېكىن بۇ تېخىمۇ سەت ھەم

كۆلكىلىك بىر ئىش بولاتتى. نېمىلا بولمىسۇن بىر نەرسىنى دوراش كېرەك! بىردىنلا ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا چاشقان كەلدى. ئۆيىدە چاشقان كۆپ ئىدى، دائىم كېچىلىرى چاشقانلار ئۇۋىسىدىن چىقىپ چىيىلدىشىپ ئۇنىڭ ئۇيقۇسىنى قاچۇراتتى. چاشقاننىڭ ئاۋازى ئۇنىڭغا ئەڭ تونۇشلۇق ئىدى.

— چاشقاننى دوراپ باقاي...

كۆپچىلىك ئۇنىڭ بۈگۈنكى غەيرىتىدىن ھەيران قالدى ھەم خۇشال بولۇشتى، قىزغىن چاۋاك ياغدۇردى.

«ۋىچ... ۋىچ... ۋىچ!..... چىس... چىس... چىس......»

كۆپچىلىك تېلىقىپ-تېلىقىپ كۈلۈشتى، كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتتى، بەزىلىرى قورسىقىنى چاڭگاللاپ قالدى.

شۇ ئولتۇرۇشتىن كېيىن، ئۇنىڭ چاشقاننى دورىغانلىقى ھەققىدىكى خەۋەر ھەممەيلەننىڭ ئاغزىدا بىر كەلدى. چاشقاننىڭ ئاۋازى ھەممىسىگە ياد بولۇپ كەتتى.

ئۇ ھەيران قالدى ھەم قاتتىق ئاچچىقلاندى. ھېچكىمنىڭ كۆرسەتكەن دومۇرلىرىغا بۇنچىلىك كۈلمىگەن خالايىقنىڭ ئۆزىگە شۇنچە چاپلىشىۋالغانلىقىدىن ئاھانەت ھېس قىلدى. كۆپچىلىكتىن ئۆزىنى تېخىمۇ چەتكە ئالىدىغان بولۇۋالدى. كىم يېنىدا مۇشۇ توغرۇلۇق گەپ قىلسا، ئادىتىسى ئىسقىرتىپ قويسىمۇ خۇيى تۇتاتتى. ھەتتا كېيىنكى كۈنلەردە بىر-ئىككىسى بىلەن سوقۇشقانمۇ بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئىشداشلىرى ئۇنىڭغا چاقچاق قىلماس بولدى ۋە بارا-بارا بۇ لەتتەمىنى ئۇنتۇپ كېتىشتى. لېكىن ئۇنىڭ جېنى بولمىغان خۇيى يوقالماستىن، بەلكى سەۋەبسىزلا ئادەملەردىن نەرسە كېرەكلەرگە يۆتكەلدى. ئىشىك، شىرە، ئورۇندۇق... لارنىڭ غىچىلداشلىرى ئۇنىڭ يۈرىكىگە مىخ سانجىلغاندەك يېقىمسىز، سەت ئاڭلىنىدىغان بولدى. بولۇپمۇ ئايالى بىلەن ئاجرىشىپ كەتكەندىن كېيىن بۇ ھالەت تەبىئىيلا كۈچىيىپ كەتتى، بولارنى ئويلىماسلىققا ئۆزىنى شۇنچە زورلاپ باقسىمۇ زادىلا كۆڭلىدىن چىقىرىۋېتەلمەيتتى. ئويلىغانسېرى ئىچى تىتىلداپ كېتەتتى. لەقىمى يوق چاغدا، بولۇپمۇ يېڭى تۇتۇي قىلغان چاغلاردا، ئۇ خېلى تىنچ ئۆتۈۋېتەتكەن، ئۇ ۋاقىتلاردا بۇنداق نەرسىلەر خىياللىغىمۇ كىرىپ چىقمايتتى. ئۇنىڭ بۇرنىغا ئايالىنىڭ تېتىقلىق [illegible] ئۇرۇلدى. تويى كېچىسى يادىغا يەتتى. تۇنجى قېتىم ئۇ بەكمۇ ھودۇققانىدى، ئاجايىپ لەززەتلەنگەن، لېكىن پۈتۈن ئەزالىرى، ھەتتا كىرپىكلىرىمۇ چىپىلداپ تەرلەپ كەتكەنىدى. ئەتىسى بىر-بىرىگە تىك بېقىپ قارىيالماي يۈردى. بولۇپمۇ ئۆزىنى گويا يەكلەنگەن ھەم نومۇسلۇق ئىش قىلىپ قويغان گۇناھكار ئادەمدەك ھېس قىلدى. كېيىنچە ئۇ خوتۇنىغا ئىچكىرىپلا قالدى. سۆيۈپ قانمايدىغان، تۇچاقلاپ ھارمايدىغان بولدى. ھەممىسى كۆشىدىن كۆتۈرۈلەتتى. ھەتتا ئۇ ئوغلىدىنمۇ... تېخى بىر ياشقا تولمىغان ئوغلىنىڭ ئانىسىنىڭ باغرىدا ھەھەڭم ئېمىشىپ ئۇنىڭ ئاپپاق، تولغان كۆكسىلىرىنى ئاچكۆزلۈك بىلەن پايلى

ماشىنىرى بىردىنلا ئۇنىڭدا ئوغلىغا نىسبەتەن ئۆچمەنلىك پەيدا قىلدى. ئوغلىنى ئېلىپلا كارىۋاتقا تاشلىۋەتكۈسى كېلىپ كەتتى. نېمە ئۈچۈن شۇنداق بولۇپ قالغىنىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى.

ئاي - كۈنلەر بىر - بىرىنى قوغلىشىپ ئۆتۈۋەردى. بالىسىمۇ چوڭ بولۇۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئايالىغا بولغان ھېسسىياتى سەۋەبسىزلا بارا - بارا سوۋۇشقا باشلىدى. ئايالى ئۇنىڭ ئۈچۈن بولسىمۇ، بولمىسىمۇ بولۇۋېرىدىغانىدەك ئىدى. ھەممە نەرسە ئەھمىيەتسىز ھەم بىمەنىدەك تۇيۇلىدىغان بولۇپ قالدى. يالغۇز، تەنھا چاغلىرىنى سېغىندى: ۋاراڭ-چۇرۇڭ، غەم- غۇسسە يوق ئىدى. نېمە ئىش قىلىشى، نەدە تۇرۇشى بىلەن ھېچكىمنىڭ چاتىقى بولمايتتى. ھازىرچۇ؟ ئائىلىسىنىڭ مەلىك ياگزا غېمى، كەپسىز بالىسىنىڭ باش ئاغرىتىشلىرى، ئىشتىن يېنىپ كېلىپ ئەمدى ئۆھ دەپ يېتىشىغا ئايالى يېنىغا كېلەتتى. دەسلەپ تاغدىن-باغدىن گەپ قىلاتتى. ئاندىن ئۇنى خەتلەردەك ئۇنى- بۇنى قىلىشقا دەۋەت قىلاتتى. كالىسىغا كەلگەن خىياللىرىنى، تۇغقانلار، قوشنىلار... بىلەن بولغان ئۇششاق- چۈشەك ئىشلارنى، ئۆيگە شۇنداقلا ئۆزىگە نېمىلەرنى ئامانچى بولۇۋاتقانلىقىنى... ئۇزاق سۆزلەيتتى. ئۇ جىمجىت ئاڭلايتتى، زادىلا پوزىتسىيە بىلدۈرمەيتتى. پەقەت ئاخىرىدا بىر- ئىككى ئېغىز گۇدۇڭشىپلا قوياتتى. خۇددى بۇ ئۆينىڭ ئەزاسى ئەمەستەك ئىدى. كۈنلەر ئۆتۈۋەردى. ئائىلىنىڭ پارلاق يۈكى خوتۇنىنىڭ ئۈستىگە يۈكلىنىپلا قالدى، بارغانسېرى جۇدەپ ياشلىقى سۇسلىشىپ كېتىۋاتاتتى. بۇنداق تۇرمۇشتىن خوتۇنىمۇ خېلى بۇرۇنلا زېرىكىشكە باشلىغانىدى. لېكىن ئېغىزىدىن چىقىرالمايتتى. پەقەت يالغۇز قالغانىدا مىشىلداپ يىغلىۋالاتتى. ئاخىر چىدىيالمىدى. ئېغىر - بېسىق، تەمكىن دەپ ئويلىغان ئېرىنىڭ ئەسلىدىنلا يېغىزەل ھەم قولىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدىغان ئادەم ئىكەنلىكىگە تولۇق كۆزى يەتتى.

— ئاجرىشىپ كېتەيلى، — دېدى ئۇ ئاخىرى، — مېنىڭ چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى. ئەڭ ياخشىسى بالا بىر چاغدا ئاجرىشىۋالايلى.

ئېرىگە بۇ سۆزلەر بەكلا غەلىتە ئاڭلاندى. ئۇ ئايالىنى بۇنداق دەيدۇ دەپ ئويلىمىغانىدى، لېكىن گەپ قىلمىدى. موخۇركىسىنى قاتتىق - قاتتىق شوراپ، ئۈن- تىنسىز ئۇزاق ئولتۇردى. كېيىن گەپ قىلمايلا سىرتقا چىقىپ كەتتى. خوتۇن كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلاپ بۇقۇلداپ يىغلىدى. ئېھتىمال ئۇ ئېرىدىن تاتلىق سۆز كۈتكەن، تەسەللى تەمە قىلغان بولغىيدى. لېكىن ئېرىدىن كۈتكىنىگە ئېرىشەلمىدى. دېمەك، ئۆزىدىن زېرىككىنى مانا مەن دەپ چىقىپ تۇراتتى. ئۇ بۇقۇلداپ، ئىچ- ئىچىدىن تۆكۈلۈپ يىغلاپ كەتكەنىدى. ئېرىنىڭ نېمىسىگە ئارتىشىپ شۇنچە يىغلىغان بولغىيدىكىن تاڭ؟...

دېگەنىدەك ئۇلار ئۇزاق ئۆتمەيلا ئاجرىشىپ كەتتى... ئۆيىدە ئۆزىمۇ بىلمەستىن ئايالىنى ئويلاپ سالغانلىقىنى تۇيۇقسىز ئېسىگە ئالدى-دە، كالىسىغا سىغدىلىپ كىرىپ، خىياللىرىنى چالغىتىۋاتقان بۇ لەنەتتى

خوتۇننى ئىچىدە تىللاپ قويدى. نېمە دەپ تىللىغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى. «خوتۇنۇمنى ئويلىمايمەن» دېگەن بىر سۆز ئۇنىڭ كاللىسىدا ئەگىپ يۈرەتتى. لېكىن بۇ خىل ئورۇنۇش كۈچى ئاجىز بولۇپ، ھېچقانداق كۈچ كۆرسىتەلمەيۋاتاتتى. كاللىسىنىڭ بىر بۇرجىكىدە غۇۋا ئۇقۇم سۈپىتىدە ئەگىپلا يۈرەتتى. قانداقتۇر بىر كۈچ ئۇنى ھامان ئايالى تەرەپكە سۆرەيتتى. ئەمەلىيەتتە باشقا ئويلىغۇدەك نەرسىمۇ تېپىلمايۋاتاتتى.

ئۇ ئېغىر خورسىندى. موخوركا ئوردى. ئۆيىنىڭ ئىچىنى تۇمانلىدەك ئىس قاپلىدى. تۇمانلار، كۆكۈش تۇمانلار. ئۇنىڭ قەلبىنى چۈشىنىكسىز بىر تۇمان قاپلىۋالغانىدى. بۇ تۇمان قىش كۈچىگە ئىگە ئىدى. بارغانسېرى قاپساپ كېلىپ ئۇنىڭ يۈرىكىنى مۇجۇيتتى، ئاغرىتاتتى. بۇ زادى قانداق تۇمان؟ نېمىشقا ئۇنىڭ يۈرىكى سەۋەبسىزلا سىقىلىدۇ؟... بۇنىڭغا ئۇ جاۋاب تاپالمىدى.

ئۇ ئەمدى كارىۋاتقا ئەركىن سوزۇلدى. تورۇسقا قاراپ تىنىمسىز قىلماي ياتتى. ھېچنېمىنى ئويلىماسلىق قارارىغا كەلدى. بېشى چىڭقىلىۋاتاتتى. كېلى قىچىشقاندەك بولدى. ئارقىدىنلا يۆتىلىپ كەتتى. ئاغزىغا خەپرۇك چىقتى. بېشىنى كۆتۈرۈپ تۈكۈرۈۋېتىش زادىلا خۇشيا قىلمىدى. ياتقان پېتى تۈكۈرسە ئەلۋەتتە ئۆزىنىڭ يۈزىگە چۈشەتتى. ئۇ ئاخىرى تۈكۈرۈكنى يۇتۇۋېتىش قارارىغا كەلدى.

بۇ دېگەن ئۆز گېلىمىدىن چىققان نەرسە، ھېچنېمە بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەتراپىمدا بۇنى كۆرۈپ قالغۇدەك ئادەممۇ يوق. ئۇ خەپرۇكنى غىرتتىدە يۇتۇۋەتتى. تورۇس ئۇنىڭغا بەكلا قارىداپ كەتكەندەك كۆرۈندى، ئۇ يەر-بۇ يەرلىرىگە چۈشۈن قونۇۋالغانىدى. خۇددى جانسىز مەخلۇقلاردەك قىمىر قىلمايتتى. بەلكىم ئۇخلاۋاتقان بولسا كېرەك.

ئۇ كۆزىنى يۇمدى. ئۇنى يىراقتىن شېرىن بىر ئويقۇ ئۆز باغرىغا چىللاۋاتاتتى. مۈگدەشكە باشلىدى. تۇيۇقسىز تىرىقلىغان ئاۋازدىن چۆچۈپ كەتتى. قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ قۇلاق سالدى. يەنە تىرىقلاش، ئاندىن چىس... چىس... ۋىچ... ۋىچ... ۋىچ... چاشقان! ئۇ ئورنىدىن دەس تۇردى. بىرەرمۇ چاشقان كۆرۈنمەيتتى. ھۇ لەنىتىلەر، يەنە پەيدا بوپتۇ-دە! خېلى يوقاتقاندەك قىلىۋىدىم. ئۇ بۇلۇڭدىكى ئىشكاپنىڭ ئاستىدىن تاختىمۇشۇكنى ئالدى. بىر ئايدىن ئاشتى، تېخى بىرەرمۇ چاشقان چۈشمىگەنىدى. بۇ ھارامزادىلەرمۇ قۇۋلىشىپ كېتىپتۇ. ئۇ تاختىمۇشۇكنى سەل بوشراق قىلىپ قۇرۇپ قويۇپ ئورنىدىن تۇردى. قورسىقى ئاچقانلىقىنى سەزدى. ئاللىقاچان چۈش بولۇپ كەتكەنىدى. تاماق يېيىش كېرەكمۇ؟ قورسىقى تويسا يەنە خىيال باساتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھازىر يېسە، كەچتە يەيدىغانغا يوق. ئۇخلاي دېسە ماۋۇ چاشقان يەنە ئارام بەرمەيدۇ. ئەڭ ياخشىسى كوچىغا چىقىپ بىردەم ئايلىناي، ئاندىن ئىككىنى ئېلىپ كىرگەچ پۇت-قولۇمنى تازا ھاردۇراي، ئاندىن كارىۋاتقا ئۆزۈمنى تاشلاي-دە، پۇككىدە ئۇيقۇغا كېتەي. لېكىن

www.uyghurkitap.com

كوچىنىڭ ئايلانغۇدەك قىممىتى بار؟ بەرىبىر ئۇنى ئۆزىگە تارتقۇدەك بىرەر يېڭى نەرسە كۆزىگە چېلىقمايدۇ. لېكىن... (ئۇ ئايالىمنى ئۇچرىتىپ قالارمەنمىكىن دېگەن خىيالىنى ئېسىگە ئالدى-يۇ، دەرھال بۇ ئويىدىن نومۇس قىلىپ توختىۋالدى). لېكىن بىرەرسى بىلەن گەپلىشىۋالسىمۇ ھېسابقۇ؟ بىرەرسىگە سوقۇلۇپ كەتسە شۇ كىشى، يولنى خاتا ماڭسا ساقچى، ھال باھاسىنى سورىسا پىركازچىك بىلەن پاراڭلىشىۋېلىشى مۇمكىن. لېكىن بۇ چاغدىكى گەپلەر ھەممىلا ئادەمگە دېيىلىدىغان گەپلەرغۇ؟ خۇددى ئۈنئالغۇغا ئېلىپ قويغاندەك. يەنە كېلىپ ئۆزى ئاۋۋال سەۋەب قىلىشى كېرەك. بولمىسا ھېچكىم، شۇنچە كۆپ ئادەمنىڭ بىرەرسىمۇ ئۇنىڭغا نەزەرىنى ئاغدۇرۇپ قويمايدۇ.

نىمىلا دېگەنبىلەن ئۇ ئۆيدە ئولتۇرغاندىن كوچىغا چىققان ياخشىمىكىن دېگەن ئويغا كېلىپ قالدى.

ئۇ بىر نان، كىچىك بوتۇلكىلىق ھاراق ۋە بىر قاپ تۇزلىغان سەي كۆتۈرۈپ كىردى. كۆڭلى بەكلا غەش ئىدى. ھېچكىم بىلەن گەپلىشەلمىدى. بىرسىگە سوقۇلۇپ كەتتى. چوڭ يولنى قەستەن كېسىپ ئۆتتى. لېكىن ئۇنىڭغا گەپ قىلىدىغان ئادەم چىقمىدى. ئۇ ئاچچىقىدا دۇكانغا كىرىپ كىچىك بوتۇلكىلىق ھاراقتىن بىرنى ۋە سەي ئالدۇردى. ناۋايخانىغا كىرىپ نان ئالدى. ھەممىسىنىڭ باھاسى قەغەزگە يېزىقلىق، سوراش ھاجەتسىز ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ساتقۇچىلارمۇ ئالدىراش بولۇپ، ئۇنىڭغا قارىغۇچىلىكمۇ ھەپىلى بولمىدى.

ئۇ ئىشكاپنىڭ تارتمىسىدىن سۈپسۈزۈك ئەينەك رومكىنى ئالدى. ھاراقنىڭ ئاچچىق ھىدى ئۆينى قاپلىدى. رومكىدىكى ھاراققا قاراپ ئولتۇرۇپ كەتتى. ئۇ پات-پات زادىلا بولالمىغانىدا مۇشۇنداق يالغۇز ئولتۇرۇپ ئىچىپ قوياتتى. بەك ئاچچىق بولغاچقا كۆپ ئىچەلمەيتتى. ئۇنىڭ نەزىرىدە ھاراق كۆلرەڭ، پورۇقلاپ قايناۋاتقان، دۇغ سۈيىدەك قويۇق-قىراق ھالەتتە بولۇشى كېرەك ئىدى. چۈنكى شۇ چاغدىلا ئۇ ئۆزىنىڭ ئەسەبىي قۇدرىتىنى سىرتقى كۆرۈنۈشىدىلا نامايان قىلالىغان بولاتتى. لېكىن ئۇ ھەيران ئىدى. بۇلاق سۈيىدەك سۈپسۈزۈك، مۇزدەك. بىر قاراشتا ئادەمگە تاتلىقتەك تۇيۇلىدىغان بۇ غەلىتە ئىچىملىكنىڭ قۇدرىتىگە ئەقلى يەتمەيتتى. نىمىلا دېگەنبىلەن بۇ بىر ھەقىقەت ئىدى. ئۇ رومكىنى قولىغا ئېلىپ گۇپپىدە كۆتۈرىۋەتتى. ئەيھاناس! زەھەرمۇ مۇنچە ئاچچىق بولماس. ئۇ قېقىلىپ كەتتى. نان چايندى.

ھاراق يېرىمىدىغاندا ئۇنىڭ بىردىنلا قەي قىلغۇسى كەلدى. ئەمدى ئىچمەي، جىنىم بەك قىينىلىپ كەتتى.

ئۇ ئورنىدىن تۇردى، بېشى سەل پىرقىرىغاندەك بولدى. كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلىدى...

ئايالى ئالدىغا بىر لېگەن پولۇ قويدى. پولوغا بىيە، گۆلە بېسىلغانىدى، ئىسسىق ھورى كۆتۈرۈلەتتى. جوزا ئۈستىدە چاشقانلار يۈگۈرۈشۈپ يۈرەتتى. شۇنچىلىك ئوماق ھەم چىرايلىق ئىدى.

—ھېلىمۇ مۇشۇلارنى بېقىپ قويۇپ-تىمەنكەنمىز، —دېدى ئايالى، — بولمىسا زېرىكىپ ئۆلەركەنمىز. مەن بۇلارنى ئۆز بالامدەك كۆرىدىغان بولۇپ قالدىم.

چاشقانلار ئايالىغا قاراپ كۈلۈپ قويدى. چىسلداپ سايرىشىپ كەتتى. ئايالنىڭ قوللىرىدا، مۈرىلىرىدە ئوي-ناپ يۈرەتتى. ئېڭەكنگە تەلمۈرۈپ قا-راشتى. يوغان بىر چاشقان يۈگۈرۈپ كېلىپ ئېڭەكنگە ئالدى پۇتلىرىنى تىق-تى. ئۇ چاشقاننى ئەتتىرەۋەتتى.

—ھاي، ئۇنداق قىلماڭ، بېرى كې-لىڭلار، گەپ بىلەن بولۇپ كېتىپ سى-لەرگە ئاش بېرىشنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن.

ئايال بىر تەخسىگە پولو ئېلىپ كې-لىپ چاشقانلارغا قويۇپ بەردى. ھەم-مە چاشقان زىل ئاۋازلىرى بىلەن تەڭلاچۇر قىراشتى: «رەھمەت سىزگە ئاپا» ئۇ چاشقانلارغا ھومىيىپ قاراپ قويدى.

... ئايالى بىلەن كارىۋاتتا ياتات-تى.

— مەن يوق بەكمۇ غېرىبسىنىدىم، — دېدى ئايالى، — كۈندە ئاخشىمى ئۇخ-لىماي تولغىنىپ چىقىمەن. ئۈگىنىپ قاپتىكەنمەن. — ئايالى شۇنداق دېگەچ يوتقاننى قايرىپ بەدىنىنى ئېرىگە كۆرسەتتى، بەكمۇ ئورۇقلاپ كەتكەنىدى، سۆڭەكلىرى قولغا ئۇرۇناتتى. كۆكسى-نىڭ ئورنى مەيدىسىنىڭ ئىچىگە ئويۇ-لۇپ كىرىپ كەتكەنىدى. ئۇ ئايالىنىڭ بەدىنىنى سىلىدى. تاشتەك قاتتىق ھەم مۇزدەك سوغۇق. ھەممە يېرىنى ئۇزاقتىن - ئۇزاق سىلاپ چىقتى. زادىلا ئىسسىيدىغاندەك ئەمەس ئىدى. باياتىن قۇچاقلاپ ئەجەب سەزمەپتىمەن دەپ ئويلىدى ئۇ، ئۇنى چوقۇم ئىسسى-تىمەن، ئىسسىتىشىم كېرەك. ئۇ ئايا-لىنى سۆيدى، پۇرىدى، يېنىش - يېنىش-لاپ سىلىدى...

ئۇ ئويغىنىپ كەتتى. يەردە دۈم ياتاتتى. ئورنىدىن تۇرۇپ كىيىملىرى-نى قاقتى. «توۋا، قاچانلاردا يەرگە چۈشۈپ كەتكەندىمەن، شۇنچە يىقى-لىپمۇ ئويغانمىغىنىمنى. ئۇ بېشىنىڭ سەل ئاغرىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى. دېرى-زىدىن سىرتقا قارىدى. كۈن بىرچەت-كە قىيسايغانىدى. ئاچچىق بىر قاچا سۈيۇقئاش بولغان بولسا قانداق ياخ-شى بولاتتى-ھە! بىراق ئەمدى پۇل يوق، كېلەر ھەپتە مائاش بەرسە تازا بىر تويۇۋالمەنغۇ، دەپ ئويلىدى ئۇ.

كارىۋاتقا ئولتۇرۇپ چۈشلىرىنى ئەسلەشكە باشلىدى. قىزىق، بالىسى زادىلا چۈشىگە كىرمىگەنىدى. بالىسى-نى ئۇ كوچىدا ناگاھان - ناگاھاندا ئۇچ-رىتىپ قالاتتى. ھەي، شۇ بالامۇ ئۆي-دان ئەمكەنتۇق، نېمىلا دېگەن بىلەن مېنى زېرىكتۈرمەيتتى، چاقىلداپ ھاز-مايتتى...

بەش ياشلاردىكى بۇ ئوغۇل بالىنىڭ چاچلىرى، قاشلىرى ساپسېرىق، كۆز-لىرى كۆپكۆك. ئىچىدە قۇرت بار-دەك زادىلا جىم تۇرمايدۇ. ھەدېسىلا ئۇنىڭ - بۇنىڭ بىلەن چېپىلىپ باقىدۇ، ئۆيدىكى قولغا چىققۇدەكلا نەرسە بول-سا ھەپىلىشىپ بۇزۇپ باقمىسا ھېساب ئەمەس. ھەپتىدە بىرەر قېتىم بىر چىنىنى سۇندۇرۇپ تۇرىدۇ. ئۇ بۇنىڭ-دەك كەپسىز، بۇزغۇنچى بالىنى كۆرۈپ باققان ئەمەس. بەزىدە ئۆزىنىڭ با-لىسى ئىكەنلىكىگە ئىشەنگىمۇ قالىدۇ. ئوغلىنىڭ بۇرنىنىڭ بىر تۆشۈكىدىن

دائىم پوتلىسى چىقىپ تۇرىدۇ. خارت-خارت قىلىپ تارتىپ قويىدۇ.

دادىسى تازا بېرىلىپ تېلېۋىزور كۆرۈۋاتقاندا ياكى كارىۋاتتا مۇشۇنداق يېتىپ خىيال سۈرۈۋاتقانلىدا يۈگۈرۈپ يېنىغا كېلىدۇ-دە، يىرىك ساقاللىق ئېڭەكلىرىگە چوكۇلدىتىپ تۆت-بەشنى سۆيۈۋېتىپ، يۇمران مەڭزىنى سۈركەشكە باشلايدۇ.

— ئوھۇش، بولدى قىلە، — ئۇ بالىنى ئىتتىرىۋېتىپ ئېڭىكىگە مۇزدەك تەگكەن نەرسىنى سىلاپ باقىدۇ، — ئوغلىنىڭ ماڭقىسى.

— بۇرنۇڭنى تاشلىساڭ بولمامدۇ؟ قاچانغىچە چوڭ بولمايسەن؟

بالا ئالدىراپ چاپىنىنىڭ يېڭىنى ئۆۋەت بىلەن بۇرنىغا ئاپىرىدۇ.

— ئاپلا، ما كاساپەتنى. يېڭىڭگە ئېرىتما دەيمەن! مۇنداق قىلە!

بالا شۈمشىيىپ تۇرۇپ يەر تېگىدىن دادىسىغا قاراپ قويۇپ ئىككى قولىنى ئالدىغا چىقىرىدۇ. پارقىراپ قوغۇشۇندەك قېتىپ كەتكەن چاپىنىنىڭ يېڭىنى كۆرۈپ دادىسىنىڭ سەپرايى ئۆرلەيدۇ، بىرمۇنچە قايناپدۇ، قولىغا بىر كاللەك قەغەزنى تۇتقۇزۇپ تالاغا بۇيرۇيدۇ. بىراق بالا ئەتىسىلا يەنە كونا ئادىتىنى داۋاملاشتۇرۇۋېرىدۇ...

ئۇ پىسسىڭىدە كۈلۈپ قويدى. ئوغلىنى كۆرگۈسى كەلدى. قەلبىگە ئىللىقىنە بىر سېزىم يامرىدى.

«ھازىر بولسىمۇ-ھە! يەنە شۇنداق ماڭقىسىنى سۈۋاپ بىزنى سۆيۈپ قويسىمۇ مەيلى ئىدى.» ئۆز-ئۆزىگە پىچىرلىدى.

ئۇ يەنە ئادەم سېغىنىپ قالدى. مەيلى كىم بولسىمۇ بىرسى كىرسە بولاتتىغۇ ئاخىر! قەلەندەر بىر نەرسە تېلەپ كىرگەن بولسىمۇ بولۇۋېرەتتى. بىر ئىككى ئېغىز گەپ قىلىشسىلا كۇپايە ئىدى. كۆڭلى ئارامىغا چۈشكەن بولاتتى. ئۇ مۇشۇ ئولتۇرۇشىدا نېمىدۇر بىر نەرسىنى كۈتۈۋاتقاندەك قىلاتتى. لېكىن نېمىنى كۈتۈۋاتقانلىقىنى ھەرقانچە ئويلاپمۇ تاپالمىدى. ئىشقىلىپ ھامان بىر ئىش يۈز بېرىدىغاندەك، بىرەر مۆجىزىۋى ئەھۋال يۈز بېرىدىغاندەك ئىدى. ئۇنىڭ مۆجىزىۋى ئەھۋال دەپ نېمىنى كۆزدە تۇتىدىغانلىقىنى ئۆزىمۇ ئېنىق دەپ بېرەلمەيتتى.

موخۇركا ئوراپ تۇتاشتۇردى. بىگىز بارماق تومۇلۇقىدىكى تاماكىنى كۆچەپ ئىككى تارتىۋىدى، خۇددى كانىيىغا بىرسى زىق تىققاندەك چىدىغۇسىز ئېچىشىپ كەتتى. كۆزلىرىدىن ياش چىقتى، بىردەم ھاسىراپ دېمىنى ئېلىۋالدى. يەنە چېكىشكە باشلىدى.

تۇيۇقسىز تاماكا چوغىدىن چۈشكەن بىر تال ئۇچقۇن بىلىكىگە چۈشۈپ، پىژژىدە كۆيدۈرۈۋەتتى. ئۇ سەكرەپ كەتتى. تاماكىنى غەزەپ بىلەن يەرگە ئاتتى، مىڭنى قاغىدى. «قۇرسىقىم ئاچ، شۇڭا تاماكا ئېغىر كېلىۋاتىدۇ» دەپ ئويلىدى ئۇ. شىرەدىكى نانغا قاراپ قويدى، زورلاپ بولسىمۇ ئازراق يېيىش كېرەك.

ئۇ قاچىغا سۇ قۇيۇپ نان چىلىدى. يېرىمىنى ئىچىپ قالغىنىنى زادىلا ئىچكۈسى كەلمىدى. نان بەكمۇ ئاچچىق يېقىلغانىدى.

ئىشىك ئالدىغا مەقسەتسىزلا چىقتى. ئۆينىڭ ئەتراپىنى سانجاق-سانجاق پاكار كېسەك ئۆيلەر ئوراپ تۇراتتى.

لېكىن بۇ ئۆيلەرنىڭ كۆپىنچىسىنىڭ ئىشىكى ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئەكسى تەرىپىگە قارايتتى. شۇڭا ئاۋۇ يەردىكى يۇندا كۆلچەكلىكىگە بىرە-بىرە يۇندا تۆككىلى ئادەم چىقىپ قالمىسا، بۇ تار كوچىدىن ئانچە ئادەم ئۆتمەيتتى. تۇيۇقسىز چوڭ يول تەرىپىدىن ئىككى بالا يۈگۈرگىنىچە بۇ تەرەپكە كەلدى. ئۇ ئۆزىگە يېقىنراق تام تۈۋىدە ئولتۇرۇپ موخۇركا ئوراشقا باشلىدى. بىرسى سەرەڭگە يېقىپ بەردى. نۆۋەت-نۆۋەت بىلەن ھوزۇرلىنىپ چېكەتتى. بىر-بىرىگە قاراپ كۈلۈپ قويۇشاتتى. ئاشۇ بالىلار چېھرىدا ئۇنىڭدەك تېپىنالمايتتى. خۇددى ئىنتايىن قىممەتلىك بىر نەرسىنى ئىچىگە يۇتۇۋالماقچى بولغاندەك ھەۋەس ۋە قانماسلىق ئىچىدە ئىچىگە شورايتتى. بىرسى ئوغلىغا سەل ئوخشىشىپ قالاتتى، لېكىن سېرىق ئەمەس ئىدى.

بۇ بالىلارغا قاراپ ئولتۇرۇۋېرىپ ئۆزىنىڭمۇ خۇمارى تۇتۇۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى. يېنىپ كىرىپ چاپاننىڭ يانچۇقىنى ئاختۇرۇۋىدى، موخۇركا تۈگەپتۇ. بايا تاشلىۋەتكەن موخۇركا كۆتىكىنى تېرىپ ئېلىپ قايتا تۇتاشتۇردى. كاردىۋاتقا سوزۇلۇپ ياتتى.

«ھەي، بۇ بىر كۈنمۇ كەچ بولىدى» دەپ ئويلىدى ئۇ «بۈگۈن ئەجەب ئاچ قالدىما، ئاناڭنى...»

بەزى-بەزىدە قوشنىسى ئۇنىڭغا بىرەر قاچا ئاش ئەكىرىپمۇ بېرەتتى. يالغۇز دەپ شۇنداق قىلاتتى. چىقىپ كېتىۋاتقاندا: — قاچىنى سۇنۇۋېتەرسىز ھە! — دەپ قوياتتى. ئۇ ئاشنى گەپ قىلماي ئالاتتى-يۇ، ئىچىدە بىر ئاز خورلۇق ھېس قىلاتتى. قوشنىسى ئۆزىنى كۆزگە ئىلمايۋاتقاندەك بىلىنەتتى. ئىنسانىيەتتە ھەممە ئادەم ئۇنىڭ كۆزىگە شۇنداق كۆرۈنەتتى.

ئۇنىڭغا نىسبەتەن ھەممىلا ئادەم ئۆزىگە بۇيرۇق قىلىش ئۈچۈن يارالغاندەكلا تۇيۇلاتتى. ئىدارە باشلىقى، كوچىدىكى ئادەملەر، ئايالى، بالىسىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە ئىدى. ئۇ بۇ قىزغىن، ئەسەبىي ئادەملەرگە بەكلا ئۆچ بولۇپ كەتكەنىدى. شۇڭىمۇ ئادەملەرگە ئارىلىشىشتىن قورقاتتى. بۇيرۇق قىلغۇچىلارمۇ، ئۇنى ئىجرا قىلغۇچىلارمۇ بەرىبىر ئۆلىدىغۇ؟ ئۇلارنىڭمۇ شۇ ئاددىي ھەقىقەتنىمۇ چۈشەنمەي، خۇددى مەڭگۈ دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى بولىدىغاندەك چاي تەكلىشىپ، غادىيىپ ياشايدىغىنىنى قىزىق.

لېكىن رېئاللىق ئۇنىڭ خىيالى بويىچە ئەمەس، بەلكى ئۆز رېتىمى بويىچە شۇنچىلىك تەبىئىي ھەم بىر خىل يوسۇندا كېتىۋېرەتتى. ھېچقانداق ئالاھىدە بىر ئىش يۈز بەرمەيتتى. بەزىدە ئۇ بۇنداق ئەھۋالغا قاراپ بارلىق ئادەملەرنى گويا بىر سايىدەك، بار-يوقلۇقىنى بىلگىلى بولمايدىغاندەك، پەقەت ئۆزى ئادەم بار دەپ ھېس قىلغىنى ئۈچۈنلا ئالدىدا «ئادەم» ئاتالغۇسىدىكى نەرسىلەر مىدىراپ يۈرگەندەك ھېس قىلاتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇ بىردىنلا غەيرەتلىنىپ، ئۆزىنى دۇنيادىكى ھەممىدىن ئۈستۈن ئىلاھىي كۈچتەك، ھەممىسىنى ئۆز روھىيىتىدە باشقۇرۇۋاتقاندەك قىلىپ، چەكسىز بىر قۇدرەت ۋە ئۇلۇغۋارلىق سېزەتتى...

چېكىدىغان موخۇركىسىمۇ تۈگىدى. ئۇخلاش كېرەك. ئۇخلىغاندىلا ھەممىنى

www.uyghurkitap.com

ئۇنتۇلغىنى، ھەممىدىن قۇتۇلغىنى بو-
لاتتى. ئۇخلاش ھەم ئۆلگەنلىك ئەمەس،
ھەم ياشىغانلىق. بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن
ياخشى چارە ئىدى.

ئۇ كۆزىنى مەڭگەم يۇمۇپ جىمجىت
ياتتى. ئايالى، لەقىمى، ئىشىك ئال-
دىدىكى ئىككى بالا، چاشقانلار... ئۇنىڭ
قاپقاراڭغۇ خىيال دۇنياسىدا
چۈشىنىكسىز، گادىرماش ھالەتتە ئاي-
لىنىپ يۈرەتتى. بۇ نەرسىلەر بىر-
بىرى بىلەن شۇنچىلىك ئېلىشىپ كەت-
كەن ئىدىكى، قايسىنىڭ ئايال، قاي-
سىنىڭ چاشقان، يەنە قايسىنىڭ باش-
قا نەرسە ئىكەنلىكىنى ئۇ ئۆزىمۇ ئاي-
رىپ بېرەلمەيتتى...

... ئۆلۈم، جىنازا... ئۇ جىنازا ئىچىدە
ياتاتتى. ئۇ ئۆلگەنىدى، كۆمگىلى ئېلىپ
كېتىۋاتاتتى. «ئۆلۈم دېگەن مۇشۇنداق
بولىدىكەن-دە» دەپ ئويلىدى ئۇ، «مەن
تېخى ھېچنېمىنى خىيال قىلغىلى بول-
ماسمىكىن دەپ ئويلىغانىدىم. خىيال
قىلىدىكەنسەن، پەقەت، ئۇنى باشقىلار-
غا بىلدۈرەلمەيدىكەنسەن. قىسقىسى،
مىدىرلىيالمايدىكەنسەن. ھەي، ئايا-
لىم بىلەن بىر كېچە يېتىۋېلىپ ئۆل-
گەن بولسامۇ ئارمانسىز كەتكەن
بولار ئىدىم. لېكىن مەن قاچان ئۆل-
گەنىدىمەن؟ نېمە سەۋەبتىن ئۆلگەنىدى-
مەن؟» ئۇ بۇلارنى ھەرقانچە قىلىپمۇ
ئەسلىيەلمىدى. ئەسلىگەن تەقدىردىمۇ
ئۇ بەربىر ئۆلگەن تۇرسا، ئۇنىڭ
ئەمدى نېمە پايدىسى؟ خەيرىيەت، ئەم-
دى مەڭگۈ تارا گۆر ئىچىدە ياتىدى-
غان بولدۇم. ئادەمگە بۇنىڭدىنمۇ زې-
رىكىشلىك ھەم ئازابلىق ئىش بولامدۇ؟
ئۇ كېتىۋاتاتتى. بۇ يول تۈگەيدى-
غاندەك ئەمەس ئىدى. بىردىنلا قۇلى-
قىغا غىچىلدىغان ئاۋاز ئاڭلانغاندەك
بولدى. بىر خىل رېتىمدىكى زىل ئاۋاز
ئىدى، شۇنچىلىك ئېنىق ئاڭلىنىۋا-
تاتتى. جىنازىنىڭ ئاۋازى دەپ ئوي-
لىدى ئۇ ئىچىدە. ئۇنىڭ غەزىپى يەنە
قوزغالدى. تىرىكلىكىمدىغۇ ھەممىنىڭ
ئازابىنى تارتتىم، ئەمدى ئۆلگەندىمۇ مې-
نى جىم ياتقۇزمامسەن؟ ئۇ شۇلارنى
ئويلاپ قاتتىق جىلى بولدى. يىغلىغۇسى
كەلدى. بىردەم يېتىپ باقاي، بۇ
ئەڭ ئاخىرقىسىغۇ. ئېھتىمال قەبرىستان-
لىققىمۇ يېقىنلىشىپ قالغاندىمىز.

لېكىن بۇ ئاۋاز توختايدىغاندەك
ئەمەس ئىدى. چوقۇم جىنازا كۆتۈر-
گەنلەرنىڭ ئىشى دەپ ئويلىدى ئۇ
ئىچىدە، جىنازىنى قەستەن يۇقىرى-
تۆۋەن قىلىپ ئاۋاز چىقىرىۋاتقان
گەپ. راست، جىنازىنى كىم كۆتۈرگەندۇ؟
ئۇ ئەڭ ئاخىرقى قېتىممۇ ئۆزىگە
ئاراملىق بەرمىگەن بۇ لەنىتىلەرنىڭ
كىملىكىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن،
ئاستا بېشىنى كۆتۈرۈپ جىنازىنىڭ
يوچۇقىدىن قارىدى. ئالدى تەرىپىنى
ئىككى ئادەم كۆتۈرۈپ كېتىۋاتاتتى.
ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۇلارنى تونۇيال-
مىدى. ئەمدى ئارقا تەرەپكە ئۆرۈلۈپ
قارىدى. قىزىق، ئارقا تەرەپنى ھېچ-
كىم كۆتۈرمىگەنىدى. جىنازا كەينىدە
بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى. توۋا، بۇ
قانداق بولغىنى؟ ئېھتىمال بۇ مۇشۇن-
داق ياسالغان جىنازا بولسا كېرەك.

ئۇ ئورنىدا ياتتى... گۇدۇڭشىغان
ئاۋاز ئاڭلانغاندەك بولدى. ئايالى
بىلەن بالىسىنىڭ ئاۋازىدەك قىلاتتى.
توغرا، شۇلار ئىدي. ئۇلار بىرنېمىلەرني

دېيىشىۋاتاتتى. دەسلەپ نېمە دې-
گەنلىكىنى ئاڭقىرالمىدى. قۇلىقىنى
دىڭ تۇتتى:

— دادامنى تېزرەك كۆمۈۋەتسەك بو-
لاتتى ئاپا، يېڭى دادام قاچان كېلىدۇ؟

— ھازىر داداڭنى كۆمۈۋېتىپلا ئۆيگە
بارساق ساقلاپ ئولتۇرىدۇ، — دېدى
ئايالى، — ئەمدى سەن ئاجايىپ ياخشى
بىر دادىغا ئېرىشىسەن. ئۇ ساڭا دې-
گىنىڭنى ئېلىپ بېرىدۇ. ئۇرمايدۇ،
تىللىمايدۇ. بىز بېرىپلا توي قىلىمىز.

— ئۇنداق بولسا تېزرەك بولساق
بولاتتى ئاپا، قەبرىستانلىق يىراقمۇ؟

— خېلى بار.

— مەن بەك ھېرىپ كەتتىم ئاپا،
مېنى تاۋۇتنىڭ ئۈستىگە چىقىرىپ
قويە.

— ياق بالام، سەن چىقىۋالساڭ
يامان بولىدۇ... يەنە كېلىپ ئۇلار ئىك-
كىسى تاۋۇتنى كۆتۈرگىلى ئۇنىمايدۇ،
ھېلىقىۇ ئۇلارنى پۇل بېرىپ ئاران
ئۇناتتۇق...

— جېنىم ئاپا، مېنى تاۋۇتقا چىقى-
رىپ قوي، تاۋۇتقا مىنىمەن!...
ھى... ھى... ھى!...

ئۇ دەرغەزەپكە كەلدى. «ئەمدى چى-
دىغۇچىلىكىم قالمىدى، ئۆلتۈرۈۋېتى-
مەن!» ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەت-
تى... ئۇ ئۆز كارىۋىتىدا ئولتۇراتتى،
يۈرىكى گۇپۇلدەپ سوقۇپ كەتكەنىدى.
ھاسىراپ ئۇزاقتىن - ئۇزاق ئولتۇرۇپ
كەتتى.

ئۆي ئىچىدىكى قاراڭغۇلۇق يامىرىغا-
نىدى. نەرسىلەرنى بەكمۇ غۇۋا ئىلغا
قىلغىلى بولاتتى. ئۇ گويا يىراق بىر
سەپەردىن ھازىرلا قايتىپ كەلگەن
ئادەمدەك چوڭقۇر بىر ئۇھ تارتىپ قويدى.
ئەمدى قورسىقى ئاچقانىدەكمۇ قىلمايتتى.
لېكىن پۇت - قولىدا ماغدۇر يوق
ئىدى. بېشى چىڭقىلىپ ئاغرىۋاتاتتى.

كىم بولسىمۇ بىرسى كىرسە بولا-
مامدۇ؟ ئوغرىدىن بىرى پىچاق كۆتۈ-
رۈپ كىرسىمۇ مەيلى ئىدى! بىر - ئىككى
ئېغىز پاراڭلىشىۋالسىلا بولاتتى.

ئايالى، بالىسى. بالىسى بولسىمۇ
كىرىپ قالسا - ھە! ئۇنىڭغا قەلبىدىكى-
نىڭ ھەممىنى تۆكۈۋالسا... بۇ بەك
ياخشى بولاتتى. ئۇ شۇنداق خىيال قى-
لىپ تۇراتتى، ئىشىكنى بىرسى چەك-
كەندەك قىلدى. ئۇ سەكرەپ ئورنىدىن
تۇردى. بىردىنلا خۇشاللىنىپ كەتتى.
«ئوغلۇممىكىن» دەپ ئويلىدى ئۇ،
ئەگەر شۇ بولسا «دادا، ئاپام ئاغرىپ
قالدى، سېنى كەلسۇن دەيدۇ» دېسە
ئۇ شۇ خىيال بىلەن ئىشىكنى ئاچتى...

❁❁❁❁❁❁❁

شېئىردىكى ئەپسانە ۋە ئەپسانىدىكى مۇزىكا

پەرهات ئىلياسىنىڭ «قومۇشلۇقتىن باشلانغان يوللار» ناملىق پوۋېستىغا بېغىشلايمەن.

ئەكبەر سالىھ

كائىناتنىڭ بۇ زوجىكىدىكى ئېنىقداتىي كەپىدىن تەمتىلەپ چىقىپ كەلگەن بىر سەبىي گۇگراش ئاشۇ مۇقەددەس كىندىكتىن يىپ تارتقىنىچە يىراق-يىراقلارغا ئۇزاپ كەتتى. ئەمما بۇ ئۇچقۇر ئاياغلار قەدىمى يەتكەنلىكى يەرگە گىگانت بالىلادەك مەغرۇر ئۇندەشلەرنى تىكلىۋەتكەن، كائىناتنىڭ ئەڭ چەت زۆھرە يۇلتۇزلىرىغا قەدەم باسقان ھالەتتىمۇ، ئۇزاق خىلۋەتتىكى ئاشۇ قەدەم كەپە، ئاشۇ «قومۇشلۇقتىن باشلانغان يوللار»... يەنىلا ئالتۇن سۇپىچاقلاردا قەد تىكلەۋاتقان بۇ زامانىۋى ئاڭغا ئۆزىنى ئەسلىتىدۇ، سېغىندۇرىدۇ...

بۇ قېتىم بىزنىڭ زوقلىنىش مۇھىتىمىزغا ئاققۇ پەيدەك لەيلەپ كىرگەن ئاشۇ پاك ۋە چەن قەدىمكى قومۇشلۇق ماكان تۇيغۇمىزنى چوغدەك يېلىنجىغان بىر پارچە لىرىك شېئىر ئۈستىدە قايتا قۇرۇۋالدى.

ساجىدەنىڭ تېنىدىن باراقسانلىغان تومۇشزار ماكان بىر گۈزەل ئەپسانە، بۇ ئەپسانە ساجىدەنىڭ دانىيار بىلەن بۇلاق بويىدا تونۇشۇپ قالغانىدا تۇقۇلۇشقا باشلايدۇ. ساجىدە بۇ ئەپسانىنى ئىلاھىي ئاۋازدا بايان قىلغۇچى، شۇندا قىلا بۇ ئەپسانىنىڭ ئۆزى. ئۇنىڭ ئارمانلىق خىياللىرى ئۇنى پارچىلاپ قومۇشلۇق يوللارغا، دەريا، سازلىقلارغا چېچىۋېتىدۇ. شۇڭا قومۇشزارنىڭ ھەممە يەرلىرىدىن شېئىر پۇرىقى، ساجىدەنىڭ پۇرىقى كېلىدۇ.

ساجىدەنىڭ رېئال ماكانىدىكى سەرگۈزەشتىلىرى مۇنداقلا ئېيتقاندا ھاياتتىكى بەختسىز بىر كەچمىش. مۇبادا ئۇنىڭ پىسخىك ماكانىدا باراقسانلاپ تۇرغان ئارمانلىرى بولمىغانىدا ئىدى، ئۇ بىزنىڭ روھىي دۇنيايىمىزنى ھېچقاچان بۇنچىلىك چايقىتالمىغان بولاتتى.

ئەسەردە مەنزىرە، مۇھىت، خىيال ۋە تەسەۋۋۇر دېڭىز سۈيىدەك تولۇق سۈيۈلدۈرۈلۈپ ساجىدەنىڭ ئوبرازى ئاشۇ تىپتىنچ دېڭىز سۈيى تېگىدىن شۇڭغۇپ چىقىپ كېلىۋاتقان ئاپئاق بېلىقتەك جەلپكار ۋە مول ھېسسىياتلىق يارىتىلغان. ئاپتور ئالاھىدە ۋە ساددا بىر تۇرمۇش مۇھىتى بىلەن بۇ مۇھىتتا ياشاۋاتقان ساجىدەنىڭ ئاق پاك ئانىمىتىنى شېئىردى ۋە مۇزىكىلىق كەيپىيات ئىچىدە چىنلىق بىلەن يۇغۇرۇپ، ئەسەردە كىتابخاننىڭ تۇيغۇلىرىنى

قوچۇۋېتىدىغان، كىتابخانىنى بۇ قومۇشزار ماكانغا باشلاپ كىرىدىغان بىر خىل سېھىرنى كۆچنى يارىتالمىغان. «شۇنىڭ بىلەن يۈگىمەچ گۈللەر قومۇش باراڭنى بويلاپ پېلەك تارتىپ تېخىمۇ يۇقىرى ئۆرلەشكە باشلىدى. ئاندىن قومۇش باراڭنى ئارتىلىپ چۈشۈپ تەرەپ-تەرەپكە يېيىلغىلى تۇردى. ھەش-پەش دېگۈچىلا ھويلا، قومۇشلۇق، دەريا... پۈتۈن زېمىننىڭ ھەممىسىنى يۈگىمەچ گۈل بېسىپ كەتتى!

ساجىدە بۇ ئاجايىپ مەنزىرىلەردىن قاتتىق ھۇزۇرلىنىپ كەتتى.

بىر چاغدا يۈگىمەچ گۈللەر ئۆزىنى بۇ ئاپەتتىن قاچۇرۇپ ماشىنىنى ئۆلە-تىرىلىشىگە قارىماي ھەيدەپ كېتىپ بارغان دانىيارنى ماشىنا بىلەن قوشۇپلا يۈگىۋالدى-دە، يۇقىرى كۆتۈرۈپ ئېلىپ چىقىپ كەتتى.»

ساجىدە دانىيار بىلەن خۇپىيانە ھا! ھا! ھاياتلىق مېۋىسىگە ئېغىز تەگكۈزۈشكەندىن كېيىن، قومۇشلۇق ماكانىنىڭ تىنچلىقى، پاكلىقى ۋە ئېغىر خىيالدەك جىمجىتلىقى بەربات بولدى. ساجىدەنىڭ يۈرىكىگە دەز كەتتى. بۇ ئىپتىدائىي ئاڭنىڭ مەشھۇرى. زامانىۋى ئاڭ بۇ گۈزەل ناخشىنى تولۇقى بىلەن ئوقۇشى كېرەك ئىدى. ئەپسۇس... شۇنىڭدىن كېيىن ساجىدە دانىيارنى كۈتتى. ئەمما ئۇ مەڭگۈلۈك ئازاب بىلەن ئىگىرىغىنىچە، بۇ ئىپتىدائىي ماكانغا قومۇش بولۇپ كۆكلەپ سىڭىپ كەتتى.

ئادەم پسىخىك ماكاندا رېئال ماكاندىكىدىنمۇ ئۇزۇن ھەم بەختلىك ياشىيالايدۇ. شۇنداقلا رېئال ماكاندىكىدىنمۇ ئۆتە ھەم ئازابلىق ياشايدۇ. شۇڭا بۇ ماكان ئادەمگە ئەڭ ئەركىن دۇنيا. ساجىدەنىڭ رېئال ماكاندىكى پائالىيىتىنىڭ پسىخىك ماكانغا ئۆتەلىشى سەۋەبلىك بىز خىلۋەتتىكى بۇلاق سۈيىنىڭ قويۇق ياپيۇزلار ئارىسىدا ئاستا ۋە ئېغىر ھالدا تىم-تىم ئېقىۋاتقان ھالىتىدەك كۆز ياشلىق بىر مۇزىكىنى ئاڭلىغاندەك بولىمىز. بۇ مۇزىكا ئوكسۇشتەك تىترەڭگۈ ۋە شۇ قەدەر ھەسرەتلىك.

ساجىدەنىڭ خىيال، تەسەۋۋۇرلىرى ئەتراپتىكى مۇھىت ۋە ئەھۋاللارنىڭ تەسىرىدىن ئايرىلمىغان. شۇڭا ئۇ بىزگە رېئال ماكاندىكى مۇزىكىلاشقان بىر خىل چىن تۇيغۇلارنى بەخش ئېتىدۇ ۋە بىزنىڭ يۈرەك رىتىمىمىزنى قايناملىق سۈكۈتلەرگە باستۇرىدۇ. تېخىمۇ مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن ھېس قىلساق بۇ سۈكۈتلەر ھاياتلىقىمىزنىڭ تىمتاس تۇرۇۋاتقان ئەڭ نازۇك ھېسلىرىدىن تارتىپ، قىيىنلاۋاتقان تەگسىز ئارمانلىرىمىزغىچە بولغان بارلىقىمىزنى كۆيدۈرگۈچ قوللار بىلەن سىلاۋاتقانلىقىنى، كۆپ چېكىتلەرنىڭ ئورنىغا جاۋاب بېرىشنى كۈتۈۋاتقانلىقىنى سېزىمىز. شۇنداق، «دۇنيا سۈكۈتكە پاتقان؛ ھەممە نەرسە ھەرىكەتتىن توختىغان؛ يۇلتۇزلار جىمىرلاشتىن، قومۇشلار شىۋىرلاشتىن، پاقىلار كۇرۇلداشتىن، شاماللار غۇرۇلداشتىن؛

سۇلار ئېقىشتىن، يەر شارى ئايلىنىشتىن، تىرىكلەر ئۆلۈشتىن، ئۆلۈكلەر تىرىلىشتىن...»

(داۋامى 84 - بەتتە)

www.uyghurkitap.com

بالىلار ئەدەبىياتى

كۆڭۈل

(ھېكايە)

تۇرسۇنمۇھەممەت پەخرىدىن

ياز كېلىشى بىلەنلا مەن ھەر يىلى يازلىق تەتىلدە چىقىپ دەم ئالىدىغان يېزا كۆز ئالدىمغا كېلەتتى. نەغمىچى قۇشلارنىڭ سايراشلىرى، ماھىر تەبىئەتنىڭ قىر - داللارغا سالغان نەقىشلىرى، يېشىل دەل - دەرەخ، رەڭدار گۈل - گىياھ، ئوت - چۆپلەرنىڭ پۇراقلىرى يېزىغا بولغان تەلپۈنۈشۈمنى تېخىمۇ كۈچەيتەتتى. مانا بۇ يىلقى ئوقۇشلىرىمىزمۇ تۈگەپ، يازلىق تەتىلىمىز باشلاندى. خىيالىمغا يەنە يېزا مەنزىرىسى كىرىۋالدى. كۆجۈم مەھەللىلەر، گۈل - چېچەككە پۈركەلگەن مېۋىلىك باغلار، پايانسىز كەتكەن سالا ئېتىزلار، يىراقتىن كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان قىزغۇچ، ساغۇچ ئارىلاش بىنالار، سۇپسۈزۈك ئېرىق - ئۆستەڭلەر، سۇ ياقىلىرىدىكى بۆلجۈرگەنلىك چاتقاللار... ئوخشاش چۈشلىرىمگە يېزىلىق دوستلىرىم بىلەن باغ ۋە داللاردا چۇرقىرىشىپ ئويناپ سۇغا چۆمۈلگەنلىرىمىز، سېغىز كولاپ، تۆت قۇلاق ئىزدەپ سەيلە قىلغانلىرىمىز، كېچىلىرى چۆچەك ئېيتىشقان ياكى مۆكۈ - مۆكۈلەك ئوينىغانلىرىمىز كىرەتتى. ئەنە شۇنداق ئەسلەش، سېغىنىش بىلەن تەتىلىمىزنىڭ بىرنەچچە كۈنى ئۆتۈپ كەتتى. شەھەر ھاياتى زېرىكىشلىك، مەنىسىز سېزىلمەكتە ئىدى.

ئولتۇرسام - قوپسام خىيالىم يېزىدا...

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئاپام مېنى شەرق مەھەللىدىكى كىچىك ئاپاملارنىڭ ئۆيىگە سەييادان ئېلىپ كېلىشكە ئەۋەتتى. يولدا ئوينىغاچ مېڭىپ، كىچىك ئاپاملارنىڭ ئۆيىگە قانداق بېرىپ قالغانلىقىمنى تۇيماي قالدىم. كۈن چىقىش تەرەپكە قارىتىپ سېلىنغان دەرۋازىدىن كىرىشىمگە كۆزۈم ھويلىدا تۇرغان كۆك ھارۋىغا ۋە ئۇنىڭ يېنىدا تۇۋرىدىن كوۋۇسلىتىپ يەم يەۋاتقان ئاتقا چۈشتى. بۇ مەن تونۇيدىغان ئات، چوڭ دادامنىڭ جىرەن ئېتى ئىدى. ھارۋىمۇ دەل ئۆزى. قانداقتۇر بىر ئىسسىق ئېقىم ۋۇجۇدۇمغا تارقىغاندەك بولدى. خۇشاللىقىمدىن ئالدىراپ كىچىك ئاپاملارنىڭ ئۆيىگە ئۆزۈمنى ئاتتىم. ئۆيگە كىرىشىم بىلەنلا كۆزۈم ئالدى بىلەن يېزىدىكى چوڭ ئاپامنىڭ ئوغلى رۇستەمكامغا چۈشتى. ئۇ كۆرپە ئۈستىدە ئولتۇرۇپ كىچىك ئاپاملار بىلەن سۆزلىشىۋاتقانىكەن. مەن يۈگۈرۈپ بېرىپ رۇستەمكامنىڭ بوينىغا ئېسىلدىم. ئۇ مېنى مۇرەمدىن تۇتۇپ ئەھۋال سورىدى:

— قانداق ئەھۋالىڭ، ئوقۇۋاتامسەن، سەھراغا قاچان چىقىسەن؟

رۇستەمكام كۆڭلۈمدىكى گەپلەرنى

تېپىپ سورىغاچقىمۇ ئىچ - ئىچىمدىن خۇشال بولۇپ كەتتىم:

— سېنىڭ بىلەن چىقىپ كېتىمەن، بىزنى يازلىق تەتىلگە قويۇپ بەرگىلى بىر ھەپتە بولدى، — دېدىم مەن رۇستەمكامنىڭ يېنىدىن جاي ئېلىپ.

— بوپتۇ، مەن بىلەن چىقىپ كەت. سەھرادىكى ئاغىنىلىرىڭ سېنى قاچان چىقىدۇ دەپ سوراپ تۇرىدۇ. ئۆرۈكلەرمۇ پىشىپ تۈگىمە بولۇپ قالدى.

ئۆرۈكنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ئاغزىمغا سۇ كەلدى. ئالتۇندەك سۈزۈك ئاق ئۆرۈكلەر، قىزىلقاچا، كىشمىشلەر كۆز ئالدىمدا گەۋدىلەندى.

— سەھراغا قاچان ماڭىسىلەر، — دېدىم رۇستەمكامغا تاقەتسىزلىنىپ.

— مەن بازارغا بېرىپ كەلگەندىن كېيىن، — دېدى ئۇ، — ئەسلىدە سىلەرنىڭ ئۆيگىمۇ بېرىپ كەلمەكچى ئىدىم، بازاردىكى ئىشىمنى پۈتتۈرۈۋالمىسام بولمايدۇ...

— مەن سېنىڭ بىلەن بىللە چىقىپ كېتىمەن جۇمۇ؟ — دېدىم رۇستەمكامغا بايىقى سۆزۈمنى تەكرارلاپ.

— ماقۇل دېدىمغۇ، ھەدەممۇ بىللە چىقىدۇ، — دېدى رۇستەمكام جاۋاب كۈتكەندەك كىچىك ئاپامغا قاراپ.

— سىز بازاردىكى ئىشلىرىڭىزنى پۈتتۈرۈۋېلىڭ، زاكىر سىيادانىنى ئاپىرىپ بەرگەچ ئاپىسىغا دەپ قويۇپ كېلىسۇن. ئەتە ئەتىگەندە ماڭايلى، قانداق؟

— ئۇنداق بولسا ھازىرلا بېرىپ ئاپامغا دەپ قويۇپ كېلەي.

— نەرسە - كېرەكلىرىڭنى ئېلىپ ئەتىگەنلىكتە كېلىشكىمۇ ئۈلگۈرىسەن.

سېنى ساقلاپ تۇرىمىز، سەن كەلگەندىن كېيىن ماڭىمىز، — دېدى كىچىك ئاپام بېشىمنى سىلاپ.

مەن كىچىك ئاپام قەغەزگە ئوراپ بەرگەن سىيادانىنى ئېلىپ ئۆيگە ئۇچقاندەك چاپتىم. ئۆيگە كىرسەم ئاپام كىر يۇيۇۋېتىپتۇ. مەن كىرىپلا سۆزلەپ كەتتىم:

— ئاپا، سەھرادىن رۇستەمكام كىرىپتۇ، ئەتە ئەتىگەن چىقىپ كېتىدىكەن. كىچىك ئاپاممۇ چىقىدىكەن، مېنى بىللە ئېلىپ چىقىدىغان بولدى، — دېدىم قولۇمدىكى قەغەزگە ئورالغان سىيادانىنى تەكچىگە قويۇۋېتىپ.

— رۇستەمكام كىرىپتۇ؟ قاچان؟ بىزنىڭكىگە كەلمەمدىكەن؟

— بىزنىڭكىگە كېلەلمەيدىغان ئوخشايدۇ، بازاردا ئىشى بار ئىكەن، — دېدىم يېڭىم بىلەن پېشانەمدىكى تەرلىرىمنى سۈرتۈپ.

— نېمانچە قىزىرىپ كەتتىڭ، يۈگۈرۈپ ماڭغان ئوخشىمامسەن؟ كېيىملىرىڭنى يۇيۇۋاتاتتىم، قۇرۇغاندا دەزماللاپ بېرىمەن، بۈگۈن يېتىپ دەمىڭنى ئال. — دېدى ئاپام قولىنى ئىشتىن توختاتماي.

— تېزرەك دەزماللاپ بەر، بۈگۈن كىچىك ئاپاملارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ قونىمەن.

— نېمىنگە ئالدىرايسەن، قولۇمنى بىكار قىلىپ نەرسە - كېرەكلىرىڭنى تەييارلاپ بەرمەيمەنمۇ؟ ئەتىگەنلىكتە سېنى مەن ئۆزۈم ئويغىتىپ قويىمەن...

بۈگۈن ناھايىتى تەستە كەچ كىردى، ئورنۇمغا كىرىپ ياتتىم. بىراق ئۇزۇنغىچە كۆزۈمگە ئۇيقۇ كەلمىدى.

قاچانلاردىدۇ ئۇخلاپ قاپتىمەن. بىر چاغدا ئاپامنىڭ ئاۋازى قۇلىقىمغا كىردى:

— زاكىر، بالام، تۇرغىن! كۈن چىقىپ كەتتى. چايلىرىڭنى ئىچىپ ماڭ، كىچىك ئاپاڭلار سېنى ساقلاپ قالمىسۇن!

دەرھال ئورنۇمدىن تۇردۇم-دە، كىيىملىرىمنى كىيىپ، يۈزۈمنى يۇدۇم، ئالدىراپ-تېنەپ چېيىمنى ئىچىپ، ئاپام بوپلاپ بەرگەن كىيىملىرىمنى ئالدىم، ئۇنىڭغا يېزىدىغا چىققاندا ئوقۇيدىغان كىتابلىرىمدىن بىر نەچچىنى سېلىپ ئۆيدىن چىقتىم. ئاپام مېنى دەرۋازىغىچە ئۇزىتىپ ئارقامدىن قاراپ قالدى. مەن يەنە يۈگۈرگەنچە كىچىك ئاپامالارنىڭ ئۆيىگە قاراپ ماڭدىم... ئۇلارنىڭ دەرۋازىسىنىڭ قىيا ئوچۇق تۇرغان بىر قانىتىنى ئىتتىرىپ ھويلىغا كىرسەم تونۇگۈن مەن كۆرگەن ئات - ھارۋا يوق؛ كىچىك ئاپامالارنىڭ ئىشىكىگە كېلىپ قارىسام قۇلۇپلاقلىق. بېشىمدىن بىرچېلەك سوغۇق سۇ قۇيۇۋالغاندەك ئەندىكىپ تۇرۇپ قالدىم. شۇ قورۇدىكى قوشنىسى خېلىچەمدەملەرنىڭ ئۆيىگە كىرىپ سورىدىم:

— خېلىچەمدە، كىچىك ئاپامالار يوقمۇ؟

— تونۇگۈن كەچتە سەھراغا چىقىپ كەتتى. سەھرادىن تۇغقىنى ھارۋا ئەكىرگەنىكەن، — دېدى ئۇ ماڭا مۇلايىملىقىنە جاۋاب بېرىپ.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ قولۇمدىكى بوپا چۈشۈپ كەتكىلى تاس قالدى، ئۆپكەم ئۆرۈلۈپ كۆزلىرىمگە ياش كەلدى.

— نېمە بولدى، بىرەر مۇھىم ئىش بارمىدى؟ — دېدى خېلىچەمدەم ماڭا كۆڭۈل بۆلۈپ.

ھېچنېمە دېمەي كەينىمگە بۇرۇلدۇم-دە، ئېگىزدىن يىقىلىپ چۈشكەن ئادەمدەك ھالسىزلىنىپ ئۆيگە يول ئالدىم. ئۆيگە كەلگىچە كىچىك ئاپامالارنىڭ قورسىقىدا قانداق جىن كىرگەنلىكىنى بىلەلمەي ئەلەم چېكىپ ماڭدىم. ئېيتقىنىنى ئېيتسام كىچىك ئاپامالارغا ئۆچلۈكۈم كەلدى. ئۆيگە كىرىپلا بوپىنى كارۋاتقا تاشلىدىم. ئاپام مېنى كۆرۈپ ئالدىمغا كەلدى. كۆزلىرىمدىكى ياشنى كۆرۈپ:

— نېمە بولدى بالام، نېمىشقا يىغلايسەن؟ — ئاپام ماڭا قاراپ تېڭىرقاپ قالدى.

— كىچىك ئاپامالار سەھراغا چىقىپ كېتىپتۇ، — ئەلەمدىن غەزىپىم ئۆرلەپ ئۆزۈمنى كارۋاتقا تاشلىدىم.

— ئۇلار قاچان چىقىپ كېتىپتۇ؟ — ئاپام يېنىمغا كېلىپ سورىدى.

— تونۇگۈن...

— تونۇگۈن؟ — ھەيران بولدى ئاپام، — ساڭا ئەتىگەنلىككە ماڭىمىز دەپتىكەنغۇ؟

— كىچىك ئاپامغۇ شۇنداق دېگەن، بىراق مەن ئۇلارنىڭ مۇنداق قىلارىنى نەدىن بىلەي...

— توۋا، — دېدى ئاپام، — بۇ ئۇلارنىڭ نېمە قىلغىنىدۇ، كىچىك بالىنى ئۇمۇلدۇرۇپ. بولدى بالام، يىغلىما، بىرەر تونۇشلار چىقىپ قالسا سېنى شۇلارغا قوشۇپ قويىمەن. ئالدىرىمىساڭ، دادىڭ نىلقىدىن كەلگەندە ئۆزۈم ئېلىپ چىقارمەن.

— ياق، بۈگۈن، بۈگۈن بولمىسا ئەتە يېزىغا چىقىمەن، — دېدىم جاھىللىقىم تۇتۇپ.

شۇندىن كېيىن ئاپام ئۇقۇشۇپ

يۈرۈپ مەھەللىمىزدىكى قېيۇمكامنىڭ دوستلىرى بىلەن يەكشەنبە كۈنى ئۆرۈك سەيلىسىگە چىقماقچى بولغانلىقىنى بىلىپتۇ. ئاپام مېنى يەكشەنبە كۈنى شۇلارنىڭ ھارۋىسىغا سېلىپ قويدى. چۈش بولاي دېگەندە يېزىغا يېتىپ چىقتۇق. چوڭ ئاپاملارنىڭ ئۆيىگە يېقىن كەلگەندە قېيۇمكام مېنى ھارۋىدىن چۈشۈرۈپ قويدى. ئۆزلىرى يۇقىرىقى مەھەللىگە قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

چوڭ ئاپاملارنىڭ ھويلىسىغا كىرسەم ئۇلار گۈللۈك ئارىسىدىكى بۇگۈلۈك ئۈستىدە تاماققا ئولتۇرۇشقانىكەن. ئۇلار مېنى كۆرۈپ «زاكىرغۇ، زاكىر چىقىپتىغۇ؟» دېيىشتى. چوڭ ئاپام ئالدىمغا يۈگۈرگەندەك كېلىپ پېشانەمگە سۆيدى. جوزىدىكىلەر ماڭا ھەيران بولۇشۇپ، بەزىلىرى خۇشال بولۇشۇپ قارايتتى. مەن چوڭ ئاپامنىڭ قولىدىن چىقىپ چوڭ دادامنىڭ يېنىغا باردىم. ئۇ قولۇمدىن تۇتۇپ تېشىدا ئولتۇرغۇزدى-دە:

— قانداق ئوغلۇم، تىنچ تۇردۇڭمۇ؟ ئاتا - ئاناڭ تىنچلىقمۇ؟ قانداق چىقتىڭ؟ — دېدى.

— قېيۇمكاملار بىلەن چىقتىم، ئۇلار مېنى دەرۋازا ئالدىدا ھارۋىدىن چۈشۈرۈپ قويۇپ ئۆزلىرى يۇقىرىقى مەھەللىگە ئۆتۈپ كەتتى.

— ھوششەرە، — دېدى چوڭ دادام، — ئوقۇشلۇرۇڭ قانداقراق؟

— 4 - سىنىپقا كۆچتۈم. يازدا ئوقۇيدىغان كىتابلىرىمنى بىللە ئېلىپ چىقتىم.

— يارايدۇ، يىگىت، — دېدى چوڭ دادام، — قاراڭلار، ئوقۇيدىغان كىتابلىرىنىمۇ ئۇنتۇماي ئېلىپ چىقىپتۇ.

— مەن ئۇنتۇپ قالىدىغان كىچىك ئاپام ئەمەس، — دېدىم قورسىقىمدىكى ئاچچىقىنى چىقىرىۋېلىش ئۈچۈن.

ھەممە پاراقلاپ كۈلۈشتى، كىچىك ئاپام بىلمىنەر - بىلمەنمەس ھەجىيىپ:

— مېنى دەۋاتامسەن؟ — دېدى ماڭا كۆز تىكىپ.

— ھە، رۇستەمكام ئىككىڭلار مېنى ئالداپ قويۇپ كېتىپ قاپسىلەرغۇ؟ سىلەر ئەچىقمىساڭلارمۇ ئۆزۈم چىقالامدىكەنمەن؟ — دېدىم كىچىك ئاپامغا قادىلىپ.

— بالام، تاماققا قارا، قورسىقىڭ ئېچىپ كەتكەندۇ، — دېدى چوڭ ئاپام ئالدىمغا تاماق كەلتۈرۈپ.

رۇستەمكاڭ ئالداپ قويغىنى ئۈچۈن كېيىنچە بىرەر ۋاقىت چىقىرىپ سېنى قوغۇنلۇققا ئاپىرىپ ئوينىتىپ كەلسۇن، چىلگىلەر پىشىپ قاپتۇ، ئۆزۈڭ يېگەچ بىزگىمۇ ئالغاچ كەل، بولامدۇ؟ — دېدي چوڭ دادام بېشىمنى سىلاپ.

ماقۇل دېگەندەك بېشىمنى ئىرغىتىپ جوزىدىكىلەرگە كۆز يۈگۈرتتىم. رۇستەمكام كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا كىچىك ئاپامغا قارىدى. كىچىك ئاپام بولسا كىرىدىكىگە نان تۇرۇپ قالغان ئادەمدەك دېمى ئىچىگە چۈشۈپ ئولتۇرۇپ كەتتى. مەن خۇشاللىقىمدىن باغقا قاراپ يۈگۈردۈم...

ئۆگەي ئانا

(ھېكايە)

ئوسمان قادىر

مەن باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 2-سىنىپىدا ئوقۇۋاتقان چېغىمدا، ئانام ئاغرىپ دوختۇرخانىغا كىرىپ قالدى. ئانامنىڭ چىرايلىرى سارغىيىپ، ئورۇقلاپ بارغانسېرى ئاجىزلاپ كەتتى. ئانام ئاق يۈزلۈك، ئوتتۇرا بوي، كەم سۆزلۈك، چىرايىدىن دائىم كۈلكە يېغىپ تۇرىدىغان مېھرىبان ئايال ئىدى. مېنىڭ چىراي-شەكلىم ئانامغا بەكمۇ ئوخشايتتى. شۇڭا مېنىڭ بەزى كەپسىز ئاداشلىرىم چىشىمغا تېگىپ ئەتەي:

— ئىلھام قىز،— دېيىشەتتى.

ئانام دوختۇرخانىدا ئۇزاق يېتىپ قالدى. بارغانسېرى ئاجىزلاپ، چىرايلىرى تېخىمۇ سۇزۇلۇپ، دائىم كۆز يېشى قىلىدىغان بولۇپ قالدى. دادام مېنى دوختۇرخانىغا كەچلىك تاماق ئاپىرىدىغاندا پات-پات بىللە ئاپىراتتى. ئانام مېنىڭ بېشىمنى سىلاپ، ئانىلىق مېھرى بىلەن پىشانەمگە سۆيۈپ قوياتتى ۋە كۆزىدىن ئاققان ياشلار ياستۇقىغا ئېقىپ ھۆل قىلىۋېتەتتى. مەن بۇنىڭ سىرىنى بىلەلمەي:

— ئانام ئەجەبمۇ يىغلاڭغۇ بولۇپ قاپتۇ،— دەپ ئويلايتتىم.

ئانام كۈندىن-كۈنگە ئورۇقلاپ، چىرايلىرى سارغىيىپ، بىر تېرە-بىر ئۇستىخان بولۇپ قالدى. ئانامنى يوقلاپ كېلىدىغانلارمۇ كۆپەيگىلى تۇردى. ئانامنىڭ مەكتىپىدە بىللە ئىشلەيدىغان ئوقۇتقۇچىلار كۈنىدە دېگۈدەك مېنىڭدىن ئانامنىڭ ئەھۋالىنى سورايتتى ياكى نۆۋەت بىلەن دوختۇرخانىغا بېرىپ ئانامنى يوقلايتتى. كېيىنكى كۈنلەرگە كەلگەندە ئانام ھوشسىز دېگۈدەك ياتتى. تاماقنىمۇ تۈزۈك يېمەيتتى. ھەتتا تىلدىنمۇ قالدى. مەن گۆدەك بولغانلىقىمدىن «ئانام ئۇخلاۋاتىدۇ، ئارام ئېلىۋاتىدۇ» دەپ ئويلاپتىمەن. بىچارە دادامنىڭ ساقاللىرى ئۆسۈپ خۇددى كىرپىنىڭ تىكەنلىرىدەك بولۇپ كەتتى. ئورۇقلاپ، كۆزلىرى قىزىرىپ قانداقتۇر قىممەتلىك بىر نەرسىسىنى يوقىتىپ قويغاندەك ئولتۇرغان يېرىدە خىيال سۈرىدىغان پەرىشان ھالغا چۈشۈپ قالدى. ئەتىياز كۈنلىرى ئىدى. يەرلەرنىڭ پاتقاقلىرى تېخى قۇرۇپ كەتمىگەن، ھاۋا ئۆزگىرىپ سوغۇق شامال چىقىپ تۇرغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە مەن مەكتەپتىن قايتىپ كەلسەم ئانامنى ئۆيگە ياندۇرۇپ ئەكېلىپ ياتقۇزۇپ قويۇپتۇ. ئانام ئارانلا نەپەس ئالاتتى. ئۆيدە موماممۇ بار ئىكەن. قوشنىلىرىمىزنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەي كىرىپ-چىقىپ تۇراتتى. ھەممەيلەن قانداقتۇر بىرەر پالاكەت يۈز بېرىدىغاندەك ئەنسىز كۆرۈنەتتى. ئەتىسى مەن مەكتەپكە ماڭاي دەپ تۇرۇشۇمغا مومام مېنى چاقىرىپ:

— ئىلھامجان، ئوبدان بالام، بۈگۈن مەكتەپكە بارمىغىن، ئىشىڭ بار، — دېدى.

ئارىدىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكەنلىكى ئېسىمدە يوق، دادام، مومام ھەم قوشنىلىرىمىز ئۆيۈر - تۆپۈر بولۇپ ئالدىرىشىپ كەتتى. مومامنىڭ يىغا ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئانامنىڭ يېنىغا كەلسەم قوشنىمىز ئانامنىڭ ئېڭىكىنى داكا بىلەن تېڭىۋاتقانىكەن. بۇنى كۆرۈپ بەك قورقۇپ كەتتىم. يۈرىكىم سىقىلىپ، ئۆزۈمنى يوقاتقان ھالدا يىغلاپ ئانامنىڭ قولىنى چىڭ تۇتۇپ: «ئانا، جېنىم ئانا! مېنى تاشلاپ كەتمە، ئوبدان ئانا، مەن سېنى بۇندىن كېيىن ھەرگىز خاپا قىلمايمەن» دەپ يالۇرۇپ يىغلىدىم. لېكىن ئانامدىن سادا چىقمىدى. ئۇنىڭ قوللىرى پۈتۈنلەي مۇزلاشقا باشلىغانىدى.

دادام، مومام ۋە باشقىلار ئۆزىنى تۇتالمىغان ھالدا كۆز يېشى قىلىشتى. ئانامنى قوزغىماي ئۈستىگە ئاق رەخت يېپىپ قويدى. مومام مېنىڭ بېلىمگە ئاق باغلاۋېتىپ كۆز يېشىنى توختىتالمىغان ھالدا:

— بالام، بىز ئاناڭدىن ئايرىلدۇق، مېنىڭ كۆيۈمچان قىزىم بىزنى تاشلاپ كەتتى، — دەپ مېنى باغرىغا بېسىپ، مەڭزىنى مەڭزىمگە يېقىپ يىغلاپ كەتتى. مەن نېمە دېيىشىمنى، قانداق جاۋاب قايتۇرۇشنى بىلمەي، ئىختىيارسىز كۆز يېشى قىلدىم، ئانامغا ئۆزۈمنى ئېتىپ بولۇشىچە يىغلىدىم...

شۇنىڭدىن كېيىن ئارقا - ئارقىدىن يەتتە نەزىر ۋە قىرقى نەزىرلەرنى ئۆتكۈزدۇق. ئۇزۇن ئۆتمەي مومام سىڭلىم مېھرىگۈلنى «مەن بېقىپ قاتارغا قوشۇپ بېرەي، قىزىمنىڭ قايغۇسى شۇنىڭ بىلەن بىر ئاز يەڭگىللەپ قالار» دەپ يۇرتىغا ئېلىپ كەتتى. مەن دادام بىلەن قالدىم.

مەن دائىم ئانامنى ئەسلەيتتىم، چۈشۈمگە كىرىپ قالسا، ئانام شۇ كۈنلا ئۆگۈمدا ئۆيگە قايتىپ كېلىدىغاندەك، مەكتەپتىن ئۆيگە قايتىشقا ئالدىرايتتىم. ئۆيگە كېلىپ ئانامنىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ ئۆپكەم ئۆرۈلەتتى... بۇنداق چاغلاردا ئانامنىڭ رەسىمىگە قاراپ ئۇزۇن سىلاپ يىغلىسام، خېلى يەڭگىللەپ قالاتتىم. دادام كەچتە ئىشتىن كەلسە، مېنىڭ يىغلىغىنىمنى كۆرۈپ:

— ئىلھامجان، يەنە يىغلاپسەن - ھە! كىم سېنى خاپا قىلدى، — دەيتتى - دە، بىردىن كۆزىگە ياش ئالاتتى.

دادامغىمۇ تەس ئىدى. ئانام ھايات ۋاقتىدا ئاش - ئاماق ئېتىش، ئۆي ئىشى، كىر - قات يۇيۇشنىڭ ھەممىسىنى ئۆزى قىلاتتى. ھازىر پۈتۈن ئۆي ئىشى دادامغىلا قاراشلىق ئىدى.

دادامنىڭ چاچلىرىغا ئاق كىرىپ، پېشانىسىگە ياغاچ پوستىدەك قاتار - قاتار قورۇقلار چۈشۈپ، بىراقلا قېرىپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى. ئانامدىن ئايرىلغاندىن كېيىنكى قىسقىغىنە بىر يىل ئىچىدە خۇددى ئون يىلدەك بىلىنىپ كەتتى. ئۆيدە ئولتۇرسام غېرىبلىق، يېتىملىق ھېس قىلىپ، ئۆيىمىزدىن سوغۇق شامال چىقىپ تۇرغاندەكلا بىلىنىدىغان بوپقالدى. دادام خىزمەتنى تىرىشىپ ئىشلەيتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئۆيىنىڭ ھەممە ئىشى دادامغىلا قاراشلىق ئىدى. مەنمۇ ئۇششاق-چۈششەك ئىشلارنى قىلاتتىم. لېكىن يەنىلا ئانامنىڭ يوقلۇقى ئۆيىمىزنىڭ زىننىتىنى ئۇچۇرۇۋاتقاندەك ئىدى. دادامنىڭ بەزىدە ساقاللىرى ئۆسۈپ كەتكەن، كۆڭلىكىنىڭ ياقىلىرى كىرلىشىپ قالغان، روھىي چۈشكۈن ھالەتتە كۆرسەم ئانام يادىمغا كېلىپ قاتتىق ئازابلىناتتىم. دوستلىرىمنىڭ ئانىلىرى بىلەن بىرگە تۇرغىنىنى، ئانىلىرى بىلەن خۇشال-خۇرام بىللە كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالسام، كۆڭلۈم يېرىم بولۇپ بويۇنۇم قىسىلىپ قالاتتى. ئۆزۈمنى «يېتىم» ھېس قىلىپ بىئارام بولاتتىم.

بىر كۈنى كەچتە دادام ماڭا:

— بالام ئىلھامجان، ئاناڭ ئالەمدىن ئۆتكىلى بىر يىلدىن ئاشتى، سەنمۇ جىق چاپا تارتتىڭ. بىز كۆپ قىيىنالدۇق. شۇڭا ساڭا بىر «ئانا» ئەكېلىپ بېرەيمىكىن دەيمەن، — دېدى.

مەن دەسلەپ بىر ئاز ئىككىلەندىم. كېيىن «مېنىڭمۇ باشقا ئاداشلىرىمغا ئوخشاش ئانام بولىدىغان بولىدى. مەكتەپتىن كەلسەم ۋاقتى قارارىدا ئىسسىق، ياخشى، مەززىلىك تاماقلارنى يەيدىغان بولىدۇم» دەپ خۇشال بولۇپ ھاياجانلاندىم.

بىر يەكشەنبە كۈنى ئەتىگەندە دادام مېنى بالدۇرلا ئويغىتىۋەتتى. ئۆزى بىر ئاز جىددىيلەشكەن ھالدا:

— ئىلھامجان، ئويغان بالام، ماڭا ياردەملەش، بۈگۈن ئۆيگە مېھمان كېلىدۇ، — دېدى.

دادام بىلەن ئىككىمىز ئىشىك-دېرىزىلەرنى سۈرتۈپ، پەردىلەرنى تۈزەشتۈردۇق. پوللارنى يۇيدۇق. دادام مېنىڭ باش-كۆزۈمنى يۇيۇپ، پاكىز كىيىملىرىمنى كىيدۈرۈپ قويدى. دادام ساقاللىرىنى پاكىز قىرىپ، يېڭى كىيىملىرىنى كىيىپ ياشىرىپلا قالدى. چۈشكە يېقىنلاشقاندا دادام سىرتقا چىقىپ كەتتى. ئالاھەزەل قىرىق مىنۇتلاردىن كېيىن دادام بىر ئايالنى ئۆيگە باشلاپ كىردى ۋە مېنى تونۇشتۇردى. تىنچلىق-ئامانلىق سورىغاندىن كېيىن، ھېلىقى ئايال مېنىڭ بېشىمنى سىلاپ قويدى. دادام ئۇ ئايالنى ماڭا تونۇشتۇرۇپ:

— بالام، بۇ مەريەمخان ئاچاڭ، بۈگۈندىن كېيىن ساڭا ئانا بولماقچى، — دېدى.

ماڭا ئانا بولغۇچى ئۇ ئايال پاكار، سېمىز، ئاق سېرىق، كۆلگەندە ئاغزىدىكى تۆت دانە ئالتۇن چىشى پارقىراپ تۇرىدىغان ئايال بولۇپ، خېلى سىپايە، مۇلايىمدەك كۆرۈنەتتى.

بىر-ئىككى ئايدىن كېيىن دادام توي قىلىپ، ئانامنى ئۆيىمىزگە يۆتكەپ كەلدى. بىر مەزگىل خېلى ياخشى ئۆتتۇق، بولۇپمۇ دادام ئۆيدە بار ۋاقىتلاردا ئانامنىڭ ماڭا بولغان پوزىتسىيىسى، كۆيۈنۈشى، مۇئامىلىسى باشقىچە بولاتتى. كېيىنچە مېنىڭ ئىسمىم «ئىلھامجان» بولماي ئۇنىڭغا «يېتىم ئوغلاق»، «ئانىسىنىڭ بېشىنى يېگەن شۇم» دېگەندەك لەقەملەر قوشۇلۇشقا باشلىدى. كۈندە دېگۈدەك دىلىم ئازار يەپ، دەشنەم ئىشىتىپ، كۆز يېشىم قۇرىمايدىغان بولدى. ھەر خىل ئىشلاردا مەندىن قۇسۇر تېپىپ ئەدىپىمنى بېرەتتى. مەن تاماقنى

قوشۇق ياكى چۆكا بىلەن ئىتتىك يېسەم مېنى ئەيىبلەپ: «تاماقنى خۇددى كالا ھەلەپ يېگەندەك يەيسەن؟!» دەپ ماڭا دەشنەم بېرىپ تىللايتتى. ئالدىرىماي، ئاۋاز چىقارماي ئاستا يېسەم بۇرنىڭدىنمۇ قۇسۇر چىقىرىپ: «نېمانچە خېنىملاردەك مىسىداپ ئولتۇرىسەن؟ تېز - تېز يەپ تۈگەتمەي...» دەپ تىللايتتى. يا كۆلەلمەي، ياكى يىغلىيالماي ئازاب ئىچىدە كۈن ئۆتكۈزىدىغان بولدۇم. مېنىڭ بەكرەك قورقىدىغىنىم ئۆگەي ئانام ئادەم كۆرمەيدىغان يوتام ياكى كاسسامنى چىمدىۋالاتتى. بۇنداق ئىشلارنى ھەرگىزمۇ دادامغا دېيەلمەيتتىم. دېسەم ئۆگەي ئانام خاپا بولۇپ:

— چۇۋاينىمەك، يېتىم ئوغلاق، مېنى تېخى دادىڭ قەلەندەرگە چېقىشتۇرغۇدەك بولدۇڭمۇ؟— دەپ ئەدىبىمنى بېرەتتى.

بەزىدە چۈشۈمدە ئانامنىڭ مېنى ئەركىلىتىپ، بېشىمنى سىلاپ پېشانەمگە سۆيۈۋاتقان ياكى بېشىمنى قۇچىقىغا قويۇپ تېلپۈنزور كۆرۈۋاتقان ھالەتتە كۆرسەم، ئانامنى سېغىنىپ، قەلبىم ھاياجانلىنىپ تاندا قىتۇر پېشانەمدە ئانامنىڭ سۆيگەن ئىزى قالدىمىكىن دەپ سىلاپ كېتىمەن ۋە ئىختىيارسىز كۆزۈمگە ياش ئالىمەن.

مەن يېتىملىكتە قېقىلدى- سوقۇلدى بولۇپ يۈرۈپ، ئۆز ئىستىقبالىمنى ئويلايدىغان بولۇپ قالدىم. شۇڭا ئىرىشىپ ئوقۇدۇم. قارىغاندا مەن خېلى چوڭ بولۇپ قالغان ئوخشايمەن. خۇددى يىغلىغىنىمنى ئانام بىلىپ ياتقان يېرىدە تىنچ ياتالمايدىغاندەك ھېس قىلىدىغان بولدۇم. پەقەت يىغلىمايدىغان، ئۇنىڭ ئورنىغا تېخىمۇ جاھىللىق بىلەن تىرىشىپ ئۆگىنىپ، دادامنى ۋە مۇئەللىملەرنى خۇشال قىلىدىغان بولدۇم.

مەسەللەر

ھەسەن تېلمۋالدى

ئىككى بۆرە

ئىككى بۆرە دوست بولۇپ،
ئوزۇق ئىزدەپ مېڭىشتى.
نۇرغۇن جاپا - مۇشكۇلدە،
بىر ئولجىغا ئېرىشتى.

قىزغىنىشىپ ئىككىسى،
تۇردى بىر پەس قارىشىپ.
خىرقىراشتى ئولجىنى،
بىر - بىرىدىن تالىشىپ.

ئۇزۇ قلۇقنى تەڭ يېيىش،
نومۇس ئىشتەك تۇيۇلۇپ.
تالىشىشتىن باش - كۆزى،
كەتتى قانغا بويۇلۇپ.

ئۇلار قاتتىق ئېلىشىپ،
يوقاتقاندا ھوشىنى.
پۇرسەت تېپىپ تۈلكىۋاي،
ئېلىپ قاچتى ئولجىنى.

ماختانچاق پاقا

ئەتىگەندىن تا كەچكىچە كوركىراپ،
قومۇشلۇقنى كېچىگەچ پاقا بېشىغا.
ئۇنىڭ شۇ سەت ئاۋازىدىن زېرىكىپ،
كەپتۇ توشقان سۆزلەشكىلى قېشىغا.

دەپتۇ: «كىمنى چاقىرىسەن يېنىڭغا،
تېنىم تاپماي بۇنچىۋالا ۋارقىراپ.
ئارامىنى قويمىدىڭغۇ كۆڭۈلنىڭ،
ئەتىگەندىن تا كەچكىچە كاركىراپ».

«كۆرمىدىڭمۇ» دەپتۇ پاقا ماختىنىپ،
«مەزمۇن قوشۇپ تۈرگىنىمنى ئاخشامغا.
بۇ ماكاندا ئەڭ ئاتاقلىق چولپانمەن،
زوقلىنىدۇ بۇلبۇل ھەتتا ناخشامغا».

«باھا بەرسۇن» دەپتۇ توشقان «باشقىلار،
ياخشى ئەمەسسەن ئۆزۈڭنى ماختىساڭ.
بىلەلەيسەن ھەر بىر ئېيتقان ناخشاڭنى،
ئۈنئالغۇغا ئېلىپ ئوبدان ئاڭلىساڭ».

تەدبىرلىك خوراز

ئاچ تۈلكە كەلدى تىمىسقىلاپ ھەريان،
ئۇچرىدى ئاڭا يوغان بىر خوراز.
ئېتىلماق بولۇپ ياندى پەيلىدىن،
ئىش قىلالاي دېدى، ئويلىنىپ بىرئاز.

يالغان ھەمجىيىپ دېدى: خورازغا،
«ئاڭلىسام قاپسەن يولۇڭدىن ئېزىپ،
خالىساڭ ئۆيگە ئەپ كېتەي سېنى،
يۈرمە كوچىدا بىھۇدە كېزىپ».

سېزىپ تۈلكىنىڭ يامان پەيلىنى،
خوراز دەرەخقە چىققىۋالدى تېز.
دېدى «بۇرادەر كەلگەن يولۇڭغا،
نېمىشقا چوڭقۇر قالدۇرغانتىڭ ئىز.

ئىزىڭنى پۇراپ تېخى ھازىرلا،
ئىككى ئىت ئىزدەپ كەتتىكەن سېنى.
«ئادىشىپ قالدۇق ئىزچى بارمۇ دەپ»،
خېلى ئاۋارە قىلىشتى مېنى.

تۈلكە ھودۇقۇپ دېدى خورازغا:
«مەن كېتىۋالاي قالماي سەپەردىن،
ھېلىقى ئىتلار كەپقالسا يەنە،
قۇتۇلالماق تەستۇر بەلكى خەتەردىن».

(بېشى 75 - بەتتە)

ياخشى ئەسەرلەرنى ئۇچرىتىش تەس بولۇپ قالدى. ئىنسانىيەت ئالەمى مەسىلىسىز دەرىجىدىكى تاۋارلىشىش تەسىرىگە ئۇچراپ، سەنئەتنىڭ ئىستېدادى ئاجىزلىشىۋاتقان بۇ كرىزىس دەۋرىدە كىشىنى ئۈمىدلەندۈرىدىغان يېڭى كۆچلىرىنىڭ ئوتتۇرىغا چىقىشى ئاسان ئەمەس.

يېقىنقى قول سېلىۋاتقاندا كۆزىمىز چۈشىدىغىنى ساجىدەنىڭ قومۇشلۇقتا ئايلىنىپ كەتكەن ئارمانلىق تېنى. سۆكۈتكە ياتقۇرۇلغان ماكان. ئەمما بۇ سۆكۈتنىڭ بولۇشى بۇ ماكاندا يەنە دېيىلگەن، دېيىلىۋاتقان ۋە دېيىلمىگەن نۇرغۇن ئەپسانىنىڭ بارلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ. بىز پەرھات ئەلىياسقا ساجىدەنىڭ قەلبىدىكى «ئۆلۈم» دېگەن سۆزنىڭ ئورنىغا ئالماشقان «ھايات» سۆزىنىمۇ ۋايىغا يەتكۈزۈپ ئېيتىشىنى تەۋسىيە قىلىپ قويۇپ، بۇ ئەپسانىنى ئۆزىمىز تايتاڭلاپ چىققان مۇشۇ قەدىمكى ھەم قەدىناس قومۇشزار ماكاندىن ئىزدەيلى. بەلكىم شېئىر پۇراپ تۇرغان ساجىدە ئاشۇ يەردىن مۇزىكا بولۇپ لەيلەپ چىقار، بەلكىم...

ئوتاش قەلبلەر

(ئەدەبىي ئاخبارات)

قۇربان توختى

— دادا، ۋۇخەندىن خەت كەپتىمۇ؟
— راستىنلا قىزىمىزدىن خەت كەپتۇ، تېخى ئانچىلا تېز-ھە!
— راستىنلا سىڭلىمدىن كەپتۇ. نېمە دېگەن ياخشى، قېنى ئوقۇپ كۆرەيلىچۇ، دادا.

يەكەن ناھىيىلىك دورا شىركىتىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى قاسىم زىياۋۇدۇن ئەمدىلا تاپشۇرۇۋالغان بىر پارچە خەتنى ئېلىپ ئۆيگە كىرىشى بىلەن تەڭ، ئائىلە ئەزالىرى يەۋاتقان تاماقلىرىنى قويۇشۇپ، ئۇنى گۈررىدە ئورىۋېلىشتى. ئۇلار دىرىلدەپ تىترەۋاتقان قوللىرى بىلەن تاقەتسىزلىك ئىچىدە كونۋېرتنىڭ ئاغزىنى ئاچتى ...

× ×

دادا، ئاپا، ئاچا-ئۇكىلار، ياخشىمۇسىلەر؟ مېنىڭ بۇ خېتىمنى تاپشۇرۇپ ئالغاندىن كېيىن بەلكىم ھەيران قالارسىلەر، چۈنكى مەن ھەپتىنىڭ ئالدىدا سىلەرگە بىر پارچە خەت سالغانىدىم.

دادا، مېنىڭ بىر ئېغىز سۆزۈم سىزنىڭ ئېسىڭىزدىمۇ؟ چوقۇم ئېسىڭىزدە! مەن سىزگە ئۆزۈمنىڭ كەلگۈسىدە بىر ناخشىچى بولۇپ چىقىش ئارزۇيۇمنىڭ بارلىقىنى ئېيتقانىدىم. بىلەمسىز، مەن ھازىر شۇ ئارزۇيۇمنىڭ تۇنجى قەدىمىنى غەلىبىلىك بېسىپ ئۆتتۇم. دادا، ئەگەر قىزىڭىزنىڭ بۈگۈنكى شادلىقىنى، ھاياجىنىنى ئۆز كۆزىڭىز بىلەن كۆرگەن بولسىڭىز، شادلىق ۋە خۇشاللىقنىڭ جۇشقۇن قاينىمى ئىچىدە كۆزىڭىزگە ياش ئالغان، يۈگۈرۈپ كېلىپ مەڭزىمگە تالىقىنە بىرنى سۆيۈپ قويغان بولاتتىڭىز. ئاپام ۋە ئاچا-سىڭىللىرىممۇ شۇنداق قىلاتتى. ئۇلار ماڭا گۈلمۇ تاقاپ قوياتتى-تېخى! بۈگۈن مەن مۇشۇ خۇشاللىق مىنۇتلاردا ئائىلىمىزنىڭ ھەممە ئەزالىرىغا بەش قولدەك ئېنىق بولغان تۇرمۇش سەرگۈزەشتىلىرىمنى خاتىرە سۈپىتىدە يەنە بىر قېتىم قايتا يېزىپ چىقىشنى توغرا تاپتىم.

دادا، 1989-يىلى 7-ئايدا ئىللىق ئائىلىدىن، تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ئانا دىيارىدىن ئايرىلىپ چىققىنىمغا 150 كۈن ئەتراپىدا بولغان، ئادەملىرى، گەپ-سۆزلىرى، بىنالىرى، ئېرىق-ئۆستەڭ ۋە يوللىرى پۈتۈنلەي ناتونۇش بولغان يەكەن ناھىيە بازىرىدە تېنەپ-تەمتىرەپ يۈرگەن، ئۈچىدا كىرلىشىپ كەتكەن بىر قۇرلا يېرتىق كىيىمى قالغان، چاچلىرى چۇۋۇلغان، تۇرقىدىن ئاچ-زارلىق ۋە روھىي ئازاب چىقىپ تۇرىدىغان، پۈتۈن بەدىنىنى سولۇق قىچىشقاق بېسىپ كەتكەن گۆي-ماكانسىز 14 ياشلىق بىر قىز ئىدىم. كېيىن ئۆزۈممۇ

www.uyghurkitap.com

بىلمەيمەن، قانداق بولۇپ سىزگە — ھەقىقىي دادىلىق مېھرىنى يەتكۈزەلەيدىغان مېھرىبان دادىغا يولۇقتۇم. شۇ كۈندىن باشلاپ مېنىڭمۇ ئۆيۈم، قەرەللىك يەيدىغان تامىقىم، يۇمشاق ئورۇن-كۆرپەم بولدى. تويۇنۇپ تاماق يېدىم. يۇيۇنۇپ - تارانىدىم. شۇندىلا ئۆزۈمنى ھاياتلىق ئالىمىدە بىر ئادەم ئەۋلادى سۈپىتىدە كۆردۈم. كەلگۈسىگە، قىسقىسى ئۆزۈمنىڭ ھايات ئىمكانىيىتىگە ۋە ھايات قالىدىغانلىقىمغا ئىشەنچ باغلىدىم، قەلبىم ئىللىدى.

كىشىلەرنىڭ «باھارنىڭ جۇدۇنى، گۈلنىڭ تىكىنى بار» دېيىشكىنى شۇ بولسا كېرەك. ئەندىلا تۇپراق ئاستىدىن باش كۆتۈرۈپ چىققان يۇمران بىخقا ئوخشاش كۆتۈرۈلۈۋاتقان كۆڭلۈمگە يەنە غەم - ئەندىشە چۈشتى. خەنزۇ تىلىدىمۇ سۆزلىشىشنى بىلمەيدىغان بۇ ئائىلىنىڭ ئەزالىرى ئاشۇ كۈنى ساپ ئۇيغۇر تىلىدا سۆزلىشىپ بىر نەرسىنى تالىشىۋاتاتتى. سىز بولسىڭىز ئۈن - تىنسىز ئولتۇراتتىڭىز. ئۇلارنىڭ تۈرۈلگەن قاپاقلىرىدىن، قوللىرىنى شىلتىشلىرىدىن چوقۇم مەن توغرۇلۇق پاراڭ بولۇۋاتقىنىنى پايقىدىم. سىلەرنىڭ گېپىڭلارنى چۈشەنمەي تولىمۇ بىئارام بولدۇم. شۇنداقتىمۇ سىلەرنىڭ تالاش-تارتىش قىلىشىۋاتقانلىقىڭلار ئېنىق ئىدى. شۇ كېچىسى پەقەتلا ئۇيقۇم كەلمىدى. راستىنى ئېيتسام، ئەندىشىگە چۈشكەنىدىم. كۆڭلۈمدە «بۇلار ئۆيىدىن ھەيدەپ چىقارسا يەنە نەلەردە تېنەپ سەرسان بولۇپ يۈرەرمەن. كىملەرنىڭ ئىشىكى ئالدىدا سارغىيارمەن» دېگەن خىيال كېزەتتى. خېلى ئۇزۇندىن كېيىن سىزنىڭ بوش، ئەمما ئورغۇلۇق سۆزلىرىڭىز ئاڭلىنىشقا باشلىدى! مەن ئۇخلىغان بولۇپ كۆزۈمنى مەھكەم يۇمغىنىمچە ھەر بىر ئېغىز سۆزگە گويا مەن ئاشۇ سۆزلەرنى چۈشىنىدىغاندەك زەڭ قويۇپ ئاڭلايتتىم، نەپەس ئېلىشىممۇ بارغانسېرى جىددىيلىشىپ كېتىۋاتاتتى. سىز ئۇزۇندىن - ئۇزۇن سۆزلىدىڭىز. باشقىلار سىزنىڭ گېپىڭىزنى ئىخلاس بىلەن ئاڭلاۋاتقان بولسا كېرەك، ئىككىنچى بىر ئادەمنىڭ ئاۋازى ئاڭلانمايتتى. شۇ يوسۇندا خېلى ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتتى، بىر چاغدا ئىللىق بىر قول پېشانەمنى يەڭگىلگىنە سىلىدى. مەن كۆزۈمنى ئاستا ئاچتىم، سىز ماڭا تىكىلىپ تۇراتتىڭىز.

— قىزىم، — دېدىڭىز يېقىملىق ئاھاڭدا، سىزنىڭ خەنزۇچە تەلەپپۇزىڭىز ئۆلچەملىك بولمىسىمۇ، بەك يېقىملىق ئىدى، — بەلكىم چۈشەنگەنسەن، كەچتىن بېرى سەن توغرۇلۇق تالاش - تارتىش قىلىشتۇق، ئائىلىمىزدىكىلەرنىڭ بەزىلىرى سېنى ئۇزىتىپ قويايلى، ئائىلە يۈكى ئېغىرلىشىپ كېتىدۇ دېيىشتى. دېمىسىمۇ راست، ئائىلىمىزنىڭ كىرىم مەنبەسى بەك ئاز. ئالتە جان ئادەم ياشايدىغان بۇ ئائىلىدە پەقەت مەنلا ئىشلەيمەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە، سېنىڭ جاراھەتلىرىڭنى داۋالىتىش ئۈچۈنمۇ... بولىدىلا، ئۇنداق دەپ سېنى يولغا سېلىپ قويغىلى بولامدۇ، مەن ئۇلارغا چۈشەندۈردۈم. بۇندىن كېيىن ئۇنداق ئويدا بولمايدىغان بولۇشتى. سەن ئەمدى ئائىلىمىزنىڭ رەسمىي بىر ئەزاسى بولدۇڭ، — دېدىڭىز.

ئەندىشە ئىچىدە ئازابلىنىۋاتقان

كۆڭلۈم قايتىدىن باھار شادلىقىغا چۆمـ
دى. ئاتلىق خىياللار ئۆلكىدە قاچانـ
لاردۇر كۆزۈم ئۇيقۇغا كېتىپتۇ.

دادا، مەن ھېچقاچان سىزدىن بـۇ
خىل سىرلىق تىكىلىپ قاراشنى، بۇ
خىل ئۆكۈنۈش ۋە ئۇلۇق - كىچىك تىـ
نىشلارنى كۆرمىگەن دەپ ئويلىمىغان،
ئەمما كۆردۈم، كۆرگەندىمۇ ئۇيغۇرلار-
نىڭ ئەنئەنىۋى بايرىمى قۇربان ھېيت
كۈنى كەچتە كۆردۈم. ئاشۇ سىرلىق تىكىلىپ
قاراشلار، تۇپەيلى، گېلىم غىققىدە بو-
غۇلۇپ قالغاندەك ھېچنەرسە يېگۈم
كەلمىدى. راستىنى ئېيتقاندا مەن شۇ
كۈنى، پەقەت شۇ كۈنىلا ئاچا يېمى مول-
چىلىق داستىخاننى كۆرۈۋاتاتتىم. ئۆز
كۆزۈمگە ئىشەنمەيلا قالدىم، ئۇيغۇرلار-
نىڭ قۇربان ھېيتى قالتىس بولىدىكەن.
گۆش، سامسىلار، كەمپۈت، پىچىنە - پىـ
رەنىكلەر، ۋاي - ۋۇي، قايسى بىرىنى
دەپ بولغىلى بولسۇن؟... مېنىڭ ئاشۇ
نېمەتلەردىن تازا تويۇپ، ھوزۇرلىنىپ
يېگۈم كەلدى. راستىنىلا شۇنداق قىلـ
غۇم بار ئىدى. ئەپسۇس سىزنىڭ ئاشۇ
قاراشلىرىڭىز...

بىراق، سىزنىڭ ئاشۇ قاراشلىرىڭىزنى بىر
سىرلىق كۈلكە يوققا چىقاردى. ئەمدى
مەڭزىڭىزدە ئانچە قىزغىن بولمىغان
بىر كۈلكە جىلۋىلىنەتتى، تۇرۇپ ماڭا
ئىچ ئاغرىتقاندەك قىلاتتىڭىز. بۇنىڭ
بىلەن كۆڭلۈمدە «ھە، دادام ئەسلى
ماڭا ھېيتلىق قىلىپ بەرگەن كىيىمگە
ئىچ ئاغرىتىۋاتىدىكەن، داستىخاندىـ
كى نېمەتلەرنى مەندىن قىزغىنىۋاتـ
ماپتىكەن-دە!» دېگەن خىياللار كەچتى.
ئىشتىھايىم ئېچىلدى. نېمىنى دېسەم
شۇنى ئېلىپ بەردىڭىز. شۇ كۈنى ئاچا-
سىڭىللىرىم «تازا ئاچ كۆز نەرسىكەن»
دەپ قالدىمىكىن، بىلمەيمەن، ئىشقىـ
لىپ نېمىنى خالىسام شۇنى، بولۇپمۇ
گۆشنى تويۇپ يېدىم. سىزمۇ دېگىنىمـ
چە ئېلىپ بەردىڭىز. ئەمما نېمە ئۈچـ
ۈندۇر چېھرىمگە تەشۋىشلەنگەندەك
قارايتتىڭىز. كېيىن يېگەنلىرىمنىڭ كۆپ
قىسمى يانىدى. بۇنى مەن غىزانى كۆپ
يەپ قويغانلىقنىڭ تەسىرى دەپلا چۈشەنـ
گەنىدىم.

— دۇگدۇڭ!

بۇ سىزنىڭ ئاۋازىڭىز ئىدى. مەن
ئۆيگە ئالدىراپ كىرىپ ئالدىڭىزدا
توختىدىم.

— ماۋۇنىڭغا قارا، — سىز شۇنداق
دېدىڭىز - دە، قولۇمغا بىر ئەينەكنى
تۇتقازدىڭىز. مەن ھەيرانلىق ئىچىدە
ئاۋۋال سىزگە، ئاندىن ئەينەككە قارـ
دىم. ئەينەككە قاراش بىلەن تەڭ چۆ-
چۈپ كەتتىم. ھەيرانلىقىم تېخىمۇ ئاشـ
تى، كۆزۈمنىڭ ئېقى تامامەن سارغىـ
يىپ كەتكەنىدى.

— قانداق، تۇزىسەن قىزىم، نېمىنى
ھېس قىلدىڭ؟

— سىزنىڭ سۆزىڭىز نېمە شۇنچىدۇر
قايغۇ ئارىلاش ئىدى. مەن ھېس قىلغانـ
لىرىمنى دېدىم. سىز مېنىڭ ئورنۇمغا
كېلىپ ئولتۇرۇپ سۆزىڭىزنى داۋاملاشـ
تۇردىڭىز:

— قىزىم، بەلكىم داستىخاندىكى يە-
يىشىمغا قاراپ مەندىن رەنجىپ قالـ
غانسەن، راستىنىلا ئۆزۈممۇ كۆپ ئازابـ
لاندىم، نېمىشقا ئازابلاندىم؟ ساڭا بۇ-
رۇنراق قارىمىغىنىم، دىققەت قىلمىغىـ
نىم ئۈچۈن ئازابلاندىم. داستىخاندا
ئولتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن كۆزۈڭگە

www.uyghurkitap.com

كۆزۈم چۈشۈپ قالدى، قارىسام جىگەر كېسەللى بولۇپ قالغانلىدەك قىلىسەن، ئىچىم سىيرىلدى. داستىخاندىكى گۆش ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ساڭا زىيان قىلىدىغىنىنى ئۈچۈن تولىمۇ ئەپسۇسلاندىم، بەرمەي دېسەم يېگۈڭ بار. ئامالسىزلىقتىن بۈگۈن بىر كۈن سېنىڭ دېگىنىڭ بويىچە يېمەكلىك بېرىشنى توغرا تاپتىم. لېكىن ھەممىسىنى ياندۇرۇۋەتتىڭ. شۇنداقتىمۇ قورقۇپ كەتمە قىزىم، كېسەللىك ئانچە ئېغىر ئەمەس...

شۇ چاغدا مەن بىلىپ تۇردۇم دادا، كېسىلىم ئېغىر ئىدى، پەقەت سىز ماڭا تەسەللى بېرىش ئۈچۈنلا شۇنداق دەۋاتاتتىڭىز. «ئەمما داۋالاش ئۇسۇلىغا كۆنمىسەك بولمايدۇ. بالا دېگەن دادىسىنىڭ سۆزىگە ماقۇل بولىدۇ. شۇنداقمۇ؟ بۈگۈندىن باشلاپ ساقىيىپ بولغۇچە گۆش ۋە باشقا قورۇمىلارنى يېمىگىن. پەرھىزلىك تاماق قىلىپ بەرگەندىن باشقا تاۋۇز بىلەن پەمىدۇر يەيسەن، قالغىنىغا دورا بېرىمەن، تاماق ۋە ياتىقىڭ ئايرىم بولىدۇ... شۇنداقمۇ قىزىم» دەپ ئىللىق تەبەسسۇم قىلدىڭىز. بىر جۈپ كۆزىڭىزدىن ھەقىقىي ئاتىلىقنىڭ مېھرىنى كۆردۈم. گېلىمنى يىغا قاپلاپ «ماقۇل» دېگەن سۆزنى چىقىرىشقا ئامال بولمىغىنى ئۈچۈن سىردىقلىق قاپلاپ كەتكەن كۆزۈمنى سىزگە تىكىپ تۇرۇپ، باش لىڭشىتىپ ماقۇل بولدۇم، شۇندىلا ھېلىقى قاراشلىرىڭىزنىڭ، سىرلىق كۈلكىڭىزنىڭ مەنىسىنى تولۇق چۈشەندىم.

شۇندىن كېيىنكى ئىشلار سىزنىڭ تاپشۇرۇقىڭىز بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ئوتتۇرانچى ھەدەم مەخسۇس مېنى كۈتۈشكە مەسئۇل بولدى. بۇ ئائىلىدە ھېچكىممۇ مەندىن يىرگەنمىدى، مەندىن قاچمىدى. باشقىلارنىڭ سىزگە «بۇ قىزنى ئۆيدىن دەرھال يوقىتىڭ، بولمىسا ئائىلىڭىزنى جىگەر كېسەللى بېسىپ كېتىپ تۈگىمەس ئاۋارىگەرچىلىككە قالىسىز، ئۇنى ئاز دېگەندەك بۇ كېسەل ئىدارە ئىچىگە تاراپ كەتسە بۇ ئاقىۋەتكە نېمە دەپ جاۋاب بېرىسىز؟ تىلغا ئېلىشقا ئەرزىمەيدىغان بۇ ئىشنى قىلىمەن دەپ باش-ئاخىرى يوق خاپىلىققا قالماڭ يەنە» دېگەن تەنبىھلىرىنى ۋە «بۇ قىزنىڭ كېلىپ چىقىشىنى كىم بىلىدۇ، كېسەلدىن ساقىيىۋېلىپلا ئۆيدىن بىر نەرسىلەرنى ئېلىپ قاچامدۇ-تېخى! ئۇ چاغدا نەلەردىن ئوغرى ئىزدەپ يۈرىسىز؟» دېگەندەك ۋەھىمىلىك سۆزلەرنى ئەمدىلا ئۆگىنىۋاتقان ئۇيغۇر تىلى چۈشەنچەمگە تايىنىپ بىلدىم. لېكىن سىز ئۇلارغا پىسەنت قىلمىدىڭىز، ئۆز قىزىڭىزدەك كۆرۈپ داۋالاپ ساقايتتىڭىز، ئاشۇ نىجىس كېسەل ماڭا چاپلاشقان مەزگىلدە ئىللىق چىرايىنى مەن پەقەت ئائىلە ئىچىدىلا كۆرەلىدىم. سىرتقا ھاجەتكە چىققان چاغلىرىمدا ھەممە ماڭا يىرگىنىش بىلەن تىكىلەتتى، مەندىن قاچاتتى. كىيىمىمنىڭ كىيىمىگە تېگىپ كېتىشىدىن ئېھتىيات قىلاتتى. باشقىلار مېنىڭ كېسىلىمنىڭ ئۆزلىرىگە يۇقۇپ قېلىشىدىن شۇنچە قورقاتتى. ھەتتا ئۆز مىللىتىم بولغان خەنزۇلارمۇ شۇنداق قورقاتتى.

شۇ كۈنلەردە ئاچىلىرىم بىلەن قىلىشقان شوخلۇقلىرىمىزنى، ناخشا توۋلاپ، ئۇسسۇل ئوينىغانلىرىمىزنى ئەس-

لىسەم ئۆزۈمنى قويغىلى جاي تاپالماي قالىمەن دادا، ئائىلىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك خەنزۇ تىلىنى ياخشى بىلگەچكە تىل جەھەتتىن پەقەتلا قىيىنچىلىق بولمايتتى.

دادا، ئاشۇ قېتىم يەڭگە ئاچام بىلەن كىچىككىنە بىر ئىش تۈپەيلى چېقىشىپ قالغانىدا، سىزدىن قاتتىق قورققانىدىم. ئەمدى مېنى بۇ ئۆيدىن ھەيدەپ چىقىرىدىغان بولدى دەپ ئەندىشە قىلغانىدىم. ئۇ قېتىم يەڭگە ئاچام سەل يەڭگىللىك قىلدى. ئۇ مېنى: «ئۆيدىن چىق، كۆزۈمدىن يوقال!» دېدى. قانداقسىگە ئاغزىمغا كېلىپ قالدىكىن بىلمەيمەن. مەنمۇ: «ئۆيدىن سەن چىق، بۇ دېگەن مېنىڭ ئۆيۈم، بىلەمسەن، بۇ ئۆيگە مەن قىز، سەن كېلىن» دەپ سالىپتىمەن. يەڭگە ئاچام ئاچچىقىغا پايلىماي پاكىتىدە يىغلاپ تاشلىدى. مەن قورقۇشسىراپ تۇرغان شۇ مىنۇتلاردا ماڭا تونۇش خۇش كۈلكىڭىز بارلىق ئەندىشىلىرىمنى يوققا چىقاردى. سىز كۈلدىڭىز. راستتىن خۇشاللىق كەيپىياتىڭىز بىلەن قاقاقلاپ كۈلدىڭىز. يەڭگە ئاچام ئۆزىنى سىرتقا ئاتتى. باشقىلارمۇ كۈلدى. كېيىن مەنمۇ كۈلدۈم. سىز يېنىمغا كېلىپ بېشىمنى سىلاپ تۇرۇپ:

— رەھمەت قىزىم، بۇ ئۆينى چىن يۈرىكىڭىزدىن ئۆز ئۆيۈم دەپ تونۇغىنىڭىزغا رەھمەت، — دېدىڭىز. مەن شۇ چاغلاردا دادىلىق مېھرىنىڭ قانچىلىك چوڭقۇر بولىدىغانلىقىنى، دادىنىڭ بالا ئۈچۈن قانچىلىك ئاۋارە بولىدىغانلىقىنى چۈشەندىم. پەقەت شۇ چاغدىلا سىز قايتا-قايتا سورىغان ئائىلەمنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى ۋە ھەقىقىي ئادرېسىنى ئېيتىپ بەردىم.

سىز ئائىلىنىڭ ئىللىقلىقى ئارقىلىق مەن ئەزگەن ئائىلەمنى، دادىلىق مېھرىڭىز ئارقىلىق دادام شۆي جەنخۇانى سېغىندۇرۇۋاتاتتىڭىز.

دادا، مەن سىزنىڭ شۇ يىلى 1-ئاۋغۇستتا مەخسۇس داستىخان تەييارلاپ تۇغۇلغان كۈنۈمنى خاتىرىلەپ بەرگەنلىكىڭىزنى، ئانام ۋە ئاچىلىرىمنىڭ سوۋغا تەقدىم قىلغانلىقىنى، 1990-يىلى 1-ئاۋغۇستقا ئاتاپ يەنە سوۋغا ئەۋەتكىنىڭلار ۋە باشقىلارنى دوستلىرىمغا، مۇئەللىممگە، تاغ-دالىلارغا، دەرەخلەرگە، قۇشلارغا قالدۇرماي سۆزلەپ بەردىم. ئۇلارغا سىزنى، مېنىڭ ئاشۇ ئائىلەمنى، ئاق كۆڭۈل ئۇيغۇر مىللىتىنى چۈشەندۈردۈم، چۈشەندۈرۈۋاتىمەن.

شۇ يىلى 20-ئاۋغۇستتا سىزنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىڭىز بويىچە يازغان خېتىمنى تاپشۇرۇپ ئالغان دادام شۆي جەنخۇا، قەدىمكى دىيار يەكەنگە يېتىپ باردى. ئۇنىڭ ئېيتىشىچە مېنى ئۆزى تەسەۋۋۇر قىلغانىنىڭ تامامەن ئەكسىچە كۆرۈپ ھەيران قاپتۇ. دادام مېنى كۆرۈپ شادلاندى، خۇشال بولدى. مېنى باغرىغا بېسىپ ئۈنسىز ياش تۆكتى. يۈزۈمنى، بەدەنلىرىمنى يەڭگىل سىلىدى. كۆزلىرىمگە ئۇزۇن-ئۇزۇن تىكىلىپ قارىدى. ئۇ مېنىڭ نەچچە مىڭ كىلومېتىر يىراقلىقتىكى بۇ دىيارغا كېلىپ قېلىشىمنى خىيالىغا كەلتۈرمىگەنىكەن. ئۇ كۈلەتتى، لېكىن شادلىقىنىڭ ئارقىسىدا بىر غەمنىڭ گۇڭگا كۆلەڭگۈسى كۆزۈمگە كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ سىرنى ئاخىر ئېيتتى. ئۇ ماڭا:

— قىزىم، داداڭغا ئېيتقىن، مەن پەقەت ئىككى خىش قارا چايدىن باشقا ھېچقانداق سوۋغا ئېلىپ كېلەلمىدىم. چۈنكى ئۇيغۇرلارنىڭ نېمىنى ياخشى

www.uyghurkitap.com

كۆرىدىغانلىقىمنى بىلمىدىم. جىق ئەمەس ئىككى مىڭ يۈەنلا پۇلۇم بار، ئاشۇنى بەرسەم سېنى قايتۇرۇپ بېرەمسەن، — دېدى.

سىز مېنىڭ تولىمۇ قىيىنچىلىق ئىچىدە دېگەنلىرىمنى ئاڭلاپ:

— قىزىم، دادىڭىزغا ئېيتىپ قويۇڭ، بىز ئۇيغۇرلاردا قىلغان ياخشىلىقنى پۇلغا ساتىدىغان ئادەت يوق! — دېدىڭىز.

دادام بۇ سۆزىڭىزنى ئاڭلاپ ۋە ماڭا قىلىپ بەرگەن سەككىز قۇر كىيىمنى كۆرۈپ ئۈن سېلىپ يىغلاپ كەتتى، ھەتتا سىزگە باش ئۇرماقچىمۇ بولدى.

دادا، ھازىرمۇ دائىم دېگۈدەك ئاچىلىرىم بىلەن ناخشا ئېيتقۇم، ئۇسسۇل ئوينىغۇم ۋە ئانام بىلەن رېشىلىيە ئىشلىگۈم كېلىدۇ. سىلەردىن ئايرىلغان كۈنى، يەنى 1989 - يىل 25 - ئاۋغۇستنى ئەسلىسەم ئۆزۈمنى تۇختىتالماي يىغلاپ كېتىمەن. مۇشۇنداق چاغلاردا سىلەر قۇربان ھېيتلىق ئېلىپ بەرگەن گۈللۈك قىزىل كۆڭلەكنى ئېلىپ باغرىمغا باسىمەن، سۆيىمەن. دائىم ئۇنى كىيىپ يۈرگۈم كېلىدۇ. لېكىن ئۇنىڭ كونىراپ كېتىشىدىن ئەندىشە قىلىپ يەنە چىرايلىق تاتلاپ چامادىنىمغا سېلىپ قويىمەن.

دادا، بۈگۈن سىزگە ئېيتقان ئارزۇيۇمنىڭ ئۈنجى قەدىمىنى بېسىپ خوبېي ئۆلكىسى ئويۇشتۇرغان ئىشتىن سىرتقى سەنئەتكارلارنىڭ ناخشا ئېيتىش مۇسابىقىسىگە قاتنىشىش شەرىپىگە مۇيەسسەر بولۇپ، مۇسابىقىدە نەتىجىگە ئېرىشىپ چەكسىز شادلاندىم، ئەمما بىر نەرسە ماڭا كەمدەك تۇيۇلۇۋاتىدۇ. كۆزلىرىم نەچچە مىڭ تاماشىبىن ئىچىدىن سىزنى ئىزدەيدۇ. سىز ھەقىقەتەنمۇ مېنىڭ ياخشى دادام، ياخشى ئۇيغۇر ئوغلانى ئىدىڭىز.

دادا، سەھنىدىن چۈشۈۋېتىپ ئۈزۈلمەي ئۇرۇلۇۋاتقان چاۋاكلار ئارىسىدىن تونۇش بىر ئاۋازنى — مېنى ئىللىق چىراي ئېچىپ كۈتۈۋالغان تارىم دەرياسىنىڭ دولقۇنلىرىدىن كەلگەن شاۋقۇن ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك قىلدىم. سىلەرگە بولغان سېغىنىشىم ھەسسىلەپ ئېشىشقا باشلىدى. سەھنىدىن چۈشۈپ كېتىۋېتىپ كۆزۈم يەنىلا تاماشىبىنلار ئارىسىغا تاشلىنىپ سىلەرنى ئىزدىمەكتە ئىدى... مەن شۇنداقلا شىنجاڭغا قايتىشىم، ئۇ يەردە چوڭقۇر يىلتىز تارتىشىم كېرەكلىكىنى ھېس قىلدىم. مەن چوقۇم قېشىڭلارغا پات ئارىدا يېتىپ بارىمەن، مېنى كۈتۈڭلار! خەير، سىلەرگە سالامەتلىك تىلەپ، سىلەرنىڭ خوبېي ئۆلكىسى ۋۇخەن شەھىرى چىڭشەن رايونى رىنجا يولى 47 - كوچا 10 - قورۇ 13 - نومۇرلۇق ئۆيدىكى قىزىڭلار دۇڭدۇك.

× ×

قاسىم زىياۋۇدۇن خەتنى ئوقۇپ بولۇپ بالىلىرىغا تەكشى قاراپ چىقتى. ئاجايىپ بىر ھال: ھەممە چىرايدا كۈلكە، ھەممە كۆزدە ياش.

— ئاچامنىڭ نەتىجىسىنى تەبرىكلەپ ۋە قايتىپ كېلىشىنى قارشى ئالىدىغىنىمىزنى ئىزھارلاپ دەرھال خەت يېزىۋېتەيلى!

— دادا، شۇنداق قىلايلى، ئۇ ئۇيغۇرلارنىڭ مېھمان دوستلۇقىنى يەنە بىر قېتىم ھېس قىلىپ قالسۇن، ھازىرلا يېزىۋېتەيلى.

قاسىم ئاكا خەت يېزىش ئۈچۈن قولىغا قەلەم ئالدى. ئائىلىنىڭ باشقا ئەزالىرى ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتى. ئۇلار سوۋۇپ قېتىپ قېلىۋاتقان تامىقىنى ئەستىن چىقىرىپ قويۇشقاندەك قىلاتتى.

دۇنيا شېئىرىيىتىدىكى پېشكى نەمۇنىلەر

شېئىرلار

باتۇر روزى تەرجىمىسى

مۇھەررىردىن: چەت ئەل زامانىۋى (ئاۋانگارت) ئەدەبىياتى تىلغا ئېلىنسا كىشىلەرنىڭ كۆز ئالدىدا ئەڭ ئاۋۋال سىمۋولىزم شېئىر دېگەن نام پەيدا بولىدۇ. سىمۋولىزم شېئىر دېگەن غەرب مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ ئاساسى ھۇلى، ئۇ ئۆزىدىن كېيىنكى ھەر قانداق بىر ئەدەبىي ئېقىملارغا چوڭقۇر ئىز قالدۇرغان. دېمەك، ئۇ پۈتكۈل زامانىۋى ئەدەبىياتنى چۈشىنىشنىڭ بىردىنبىر ئاچقۇچى.

شۇڭا تۆۋەندە بىز ھەرقايسى قاتلام ئۇيغۇر كىتابخانلىرىنىڭ ئېستېتىك تەلىپىنى نەزەردە تۇتۇپ، ئەنە شۇ سىمۋولىزم ئەدەبىياتىدىكى ئەڭ ئاساسلىق پېشۋالارنىڭ بەزى ۋەكىللىك ھەم چۈشىنىشلىك، ئاممىباپراق شېئىرلىرىنى ھۇزۇرۇڭلارغا سۇنىمىز.

گۈگۈم گارمونىيىسى

بودلېر [فرانسىيە]

گۈگۈم كەلدى، تىترەپ كەتتى شاختا چېچەكلەر،
ئۇلار تامام ئىسلاشقاندۇر، ئىسرىقدان ئوخشاش؛
رەڭ، ئاۋازلار قوچۇلماقتا كەچكى شامالدا،
مىسكىن ۋالىس ئويناماقتا قايغۇرغانچە باش.
گۈللەر تامام ئىسلاشقاندۇر ئىسرىقدان ئوخشاش،
ئىسكرىپكا يارىلانغان يۈرەكتەك تىترەر؛
مىسكىن ۋالىس ئويناماقتا قايغۇرغانچە باش،
گۈزەل ئاسمان پاجىئەلىك مېھراپتىن بەتتەر.
ئىسكرىپكا يارىلانغان يۈرەكتەك تىترەر،
يۇمشاق كۆڭۈل ئۆچ بوشلۇققا — زۇلمەتكە چەكسىز!
گۈزەل ئاسمان پاجىئەلىك مېھراپتىن بەتتەر،
چۆكۈپ ئۆلدى قۇياش قاتقان قېنىمغا تەگسىز.
يۇمشاق كۆڭۈل ئۆچ بوشلۇققا — زۇلمەتكە چەكسىز،
يورۇق ئۆتمۈش يىغىۋالغان ئىزلارنى تامام!
چۆكۈپ ئۆلدى قۇياش قاتقان قېنىمغا تەگسىز...
ئاھ سېغىنچىم دىل بۈيۈك زات نۇر سەپكەنسىمان؛

www.uyghurkitap.com

تۇيغۇ

رىمبو [فرانسىيە]

يېشىل ياز ئاخشىمى ئايلاندىم دالا،
ئېگىزلار سانجىلدى، دەسسەلدى ئوتلار.
شامالغا پۈركەلدى بېشىم چۈشۈمدەك،
تاپىنىم ساپ ـ سالقىن ھاۋانى تۇيار.
ھېچنېمە دېمىدىم ئويۇمۇ قۇرۇق،
بىر چەكسىز مۇھەببەت قەلبىمنى سۈرەر.
كەتتىمەن يىراقلاپ سەيياھ سىگاندەك
قىلدىم تەبىئەتنى سايا ھەت خۇشال،
ھەمسەپەر بولغاندەك گويا كى دىلبەر.

كونا كىيىم يىغقۇچى ئايال

مالارمې [فرانسىيە]

بىر جۈپ ئۆتكۈر كۆز نۇرۇڭ بىلەن،
ئىچ ـ تېشىمنى كۆردۈڭسەن شۇ تاپ،
كىيىمىمنى سالدۇردۇڭ تامام،
مەن يالىڭاچ، بىر ئىلاھسىمان.

سەھەر

ئۇنگارىتتى [ئىتالىيە]

چەكسىزلىكتە يورۇتىمەن ئۆزۈمنى.

تەڭرى روھى

گېپئوس [روسىيە]

سەن ياسىغان شەيتاننى تەڭرىم،
شەيتاننى دەپ تەۋەندىم ساڭا.
دەردلىرىمنى كۆردۈم شەيتاندىن،
سۆيگۈم تالىق شەيتانغا شۇڭا.
دەم ئېلىشىپ، دەم چەككەنچە دەرد،
ئۇ ئۆزىگە توقۇماقتا تور.
ھېسداش بولماي قاندا قىمۇ ئاڭا،
دەردمەنلىكى ماڭا ئوخشاشتۇر.
تەنلىرىمىز يېتەر ئەرشكە،
سوتلا ئۇنى، تۆلە تىكىن بەدەل:
بەرگەن چاغدا شەيتانغا جازا
تەلۋىلىكنى كەچۈرگىن تۈگەل.

دەرۋازامغا بېغىشلىما

نىتزى [گېرمانىيە]

ئۆز ئۆيۈمدە تۇرىمەن ھەر ۋاق،
ھېچكىمنىمۇ باقمىدىم دوراپ.
ئۆزلىرىنى مازاق قىلمىغان،
ئۇستىلارنى قىلىمەن مازاق.

«ئايلانما ياغاچ ئات» كۆۋرۈكى

رىلكى [ئاۋستىرىيە]

كۆۋرۈكتە تۇرغىنى بىر ئەما كۆلەڭ،
نامسىز دۇنيادىكى پاسىل تاشىمان.
ئېھتىمال تۇرار ئۇ بىر خىللا ئەبەد
ئايلىنار يۇلتۇزلار ئۇنى ھەر زامان.
ئۇ پۈتۈن ئاسمانغا تەۋرەنمەس مەركەز.
ئاقىدۇ بار رەڭلەر ئەگىپ شۇ تامان.
ئۇ ئادىل، يۆتكەلمەس ئورنىدىن پەقەت،
چايلاشقان گادىرماش ئاچا يول ئارا:
لەيلىگەن مىللەتنىڭ ئارىسىدا دەل
دوزاخنىڭ ئىشىكى كۆرۈنەر غۇۋا.
ئەي تەڭرى، قاندا قىمۇ يا شارسەن ئۆلسەم؟
ئەي تەڭرى، قاندا قىمۇ يا شارسەن ئۆلسەم؟
چېقىلسام نە ئامال (چەينىمىكتۇرسام)؟
بۇزۇلسام نە ئامال (شارابىڭ تۇرسام)؟
مەن سېنىڭ كىيىمىڭ، ھۈنىرىڭ ئۇرمەن.
مەن ئۆلسەم قالارسەن ئۆيسىز، ماكانسىز،
ئۇنى كۈتەر ئىدى سېنى خۇش كالام،
گەر مېنى يوقاتساڭ، بەرقۇت كالاچمۇ
پۇتۇڭدىن ئايرىلار، تامام ۋەسسالام!

تاشلايدۇ سېنى ھەم ئۈستۈڭدىكى تون،
كۆزۈڭگە يۈزۈڭنى قىلىپ سەن ياستۇق—
ئىللىپ ئاللايسەن ھازىرمۇ بىر ئاز،
ئىزلەيسەن ئاقىۋەت سەن مېنى ئۇزاق،
تاكى كۈن پاتقۇچە يوچۇن خادا تاش—
باغرىنى قىلغۇچە ساڭا پايانداز.
مەن ئۆلسەم قانداقمۇ قىلارسەن تەڭرى؟
تەشۋىشلەر ئىلكىدە قالىدىغان شۇئان.

ئىككى شېئىر

ئېزرا پوند [ئامېرىكا]

دەرەخ ئۆسەر ئالقانلىرىمدىن،
بىلىكىمدىن چىقار يوپۇرماق.
دەرەخ كۆكسۈمدە پەس تامان ئۆسەر،
شاخلار تېنىمدە بىلىكىم كەبى.

سەن دەرەخ،
سەن مۇخ،
مەيىن شامال پۈلەڭگەن گۈل سەن،
ئەخمەق قىلىق دەر بۇ ھەممىنى ئىنسان.

يەر ئاستى ۋوگزالدا

ئاۋام ئارا ئاشۇ يۈزلەر ئەرۋاھتەك ئايان،
ھۆل ۋە قارا شاخلار ئۈزرە گۈلبەرگى چەندان.

ئەلۋىدا «V»

مادئاس ھېرمان [گېرمانىيە]

شەيتان بىلەن ئوينىشقان مىسال
چۆكمەكتىسەن
زۇلمەت تېتىكى ئېقىنلىرىغا،
سەن ھاجەتمەن ئەڭ يالتىراق مارجانغا
مۇھتاج ئەمەسسەن
زۇلمەت تېتىكى ئېزىتقۇلارغا.

يەلكەنگە باغلانغان تەۋرەنمەس يېپلار،
سەن ئۈچۈن پەقەت
يوللىرىڭنى تۇرمىتا بىزەپ،
چۆكمەكتىسەن غەرەزسىز
قەلبىمگە
قەبرىلەرگە چۆككەندەك گويا.

مەن بۇندا ۋەزنىڭنى ئۆلچەمەكتىمەن،
ئۇزاتماقتىمەن ئۆيۈڭگە سېنى
ھاياتىڭنىڭ قىرغىقىغىچە تا.
ئېلىپ خۇشبۇي ئابىدىدەك سۆڭەكلىرىڭنى
ئېقىپ كەتتىم يىراققا قاراپ.

ئاتەش روھى

ۋىلىيامس [ئامېرىكا]

ياشىنىپ قالدىم.
ئوت يېنىدا ئىللىيالامسىلەر؟
ئولتۇرساممۇ مەركىزىدە يالقۇنىنىڭ
كاسىلدايدۇ چىشلىرىم!
قايدىن تاپاي راھەتنى ئىزلەپ؟

ئۇ ئەمەس سۇمرۇغۇم ياسىغان ئۇۋا

ھوپكىنس [ئەنگلىيە]

مۇبادا بولسام سەن قالىغان پالما،
تىرىلىپ شېخىمدا بەرسۇن سۆيگۈك جان.
مەن سېنى قۇچاقلاي، شاخلىرىم كۆيسۇن
سۇمرۇغلار تىرىلىپ ئەيلىسۇن جەۋلان،
پالمىلار ئۆسسۇن مەيلى كۈل ئارا
زېمىن بولسۇن ھەتتا قاقاس يەرسىمان.

بولسام ئەگەر سەن تاللىغان پالما،
ئوتتۇن قىلىپ قالسۇن دېھقانلار شۇئان،
مەيلى مەن كېسىلەي، بولىدۇ چوقۇم—
تەشنالىق، تىرىلىش سەۋداسى ئايان:
كۆرەر ئۇ مەن ياققان يالقۇنلار ئارا
كۆيگۈچى قۇش ۋە شۇ دەرەخنى ھامان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

شائىر بولۇپ قالغان ئوخشايمەن

(تەسرات)

مۇھەممەتجان راشىدىن

«مەن ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى»دە ئېلان قىلىنغان «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىنىڭ كىتابخانلار ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان يازغۇچى، شائىر، ئوبزورچىلارنى باھالاپ چىقىش پائالىيىتىنىڭ خۇلاسە تىزىملىكىدە ئۆز ئىسمىمنىڭ چىقىپ قالغىنىغا ئىنتايىن خۇشال بولدۇم. يوشۇرمايمەن. خۇشال بولغاندىمۇ خۇددى «نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتى»غا ئېرىشكەندەك خۇش بولۇپ كەتتىم. چۈنكى، ئۇ ھەقىقىي شان-شەرەپ خۇشاللىقى ئىدى. ئۇنى پۈتۈن ھايات تارىخىمدا ئېرىشكەن مۇكاپات، ئالغان ئۇنۋان، قازانغان شان-شەرەپلىرىمدىن ئېشىپ كەتتى ۋە پۈتۈن ئۆمرۈمدە يولۇققان بەختسىزلىك، چەككەن جاپا-مۇشەققەتلىرىمنى ئۇنتۇلدۇردى، دېسەممۇ لاپ ئۇرغان بولمايمەن. بىر ئويلىسام 38 يىللىق ئىجادىيىتىمنىڭ ھاردۇقۇم چىققاندەكمۇ قىلىدۇ. شۇنى كېسىپ ئېيتالايمەنكى، بۇ باھالاش خۇلاسىسىنىڭ ماڭا بەخش ئەتكىنى ھەرگىز شۆھرەت تۇيغۇسى ئەمەس، شەرەپ تۇيغۇسى! ئۇنىڭ ئەڭ قىممەتلىك يېرى، باھالاشقا كەڭ كىتابخانلار رايىنىڭ ئىشتىراك قىلغانلىقىدا، بۇ ئۇنىڭغا ناھايىتى زور ھەققانىيلىق ئېلىپ كەلگەن ئاساسىي ئامىل. ھەرقانداق ئادىل خۇلاسە ۋە ھەقىقىي نەتىجىلىكنى تارىخنىڭ ھۆكۈمىدىنلا كۈتۈشكە، خەلقنىڭ باھاسىدىنلا ئىزدىنىشكە توغرا كېلىدۇ. بىز ئەدەبىي ئىجادىيەتتە باشقا ئەگرى-توقاي يوللاردىن ئېرىشكەن نەتىجىلىق بىلەن ھەر بىر كىشى ئۈستىدىكى ئاقىلانە باھامۇ ئەنە شۇنىڭ دەلىلى، مەن بۇ يەردە ئازغىنە ئەسلىمىگە قايرىلىدىغاندەكمۇ قىلىمەن:

مەن شېئىرىيەتكە 1955-يىلى كىرىشكەنىدىم. بىز ئۈچۈن ئۇ چاغلاردا تېيىپجان ئېلىيوپ، نىم شېھىد، ئابدۇلەھەي روزى، تۇردى سامساق، باتۇر راشىدىن، ئابدۇكېرىم خوجا قاتارلىق داڭلىق شائىرلارنىڭ ئەسەرلىرى غايىبانە ئۇستازلىق قىلاتتى؛ رەخىم قاسىم، قەمەر قۇربان، مۇھەممەتجان سادىق، مىركامىل ياقۇپى، مىرزايىت كېرىمى، ھەجەر قادىر قاتارلىق ئىز بېسىپ كېلىۋاتقان شائىر، شائىرەلەرمۇ ئۈلگە ئىدى، ئۇلارنىڭ كەينىدىن قولىمىزغا قەلەم ئېلىپ، بىزمۇ سەپكە قېتىلدۇق. بىزدە خۇددى ئىلىمنىڭ بەشىنچى ئاي بۇلبۇللىرىدەك بەس-بەستە سايرايدىغان شىجائەت بار ئىدى، لېكىن، ئۇزاق ئۆتمەي ئەدەبىيات-سەنئەت تەقىپ ئاستىغا ئېلىنىپ، ئۇنىڭ تېپى

دائىرىسى تارىيىپ كەتتى، بىز بىرلا خىل سايراشقا مەجبۇر قىلىندۇق. ئەدەبىيات - سەنئەت خەلقتىن تامامەن دېگەندەك ئايرىلىپ، شېئىرىيەت سىيا-سەتنىڭ قاپىيىلەشتۈرۈلگەن تەشۋىقاتى بولۇپ قالدى. گويا بۇ زېمىندا ئەدەب بولۇشنىڭ پۈتۈنلەي ئىمكانىيەت ۋە زۆرۈرىيىتى تۈگىگەندى. ئەمما، بۇنىڭلىق بىلەن قەلەمنى تاشلىۋېتىش بىز ئۈچۈن ناھايىتى چوڭ يوقىتىش ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە، خۇددى چېچىلغان ھەرقانداق سۇغا پىسەنت قىلمايدىغان يانتىڭدەك لاۋۇلداپ تۇرغان ئىجادىيەت ئىشقى بىزنى تىنچ قويمايتتى. نەتىجىدە بىز ئۈچۈن سۈكۈت ۋە چىدامغا مۇراجىئەت قىلىشقا توغرا كەلدى. چۈنكى بىز ھەر قانچە ياش بولساقمۇ، ئەدەبىيات - سەنئەت دېگەننىڭ مەڭگۈ ئۇنداق تار، كىچىك، تېيىلغاق يول ھالىتىدە كېتىۋەرمەيدى-غانلىقىنى بىلەتتۇق. شۇڭا ھەممە ئىش ۋاقىتنىڭ ئېقىشىغا تاشلاندى. ئامې-رىكا يازغۇچىسى جېك لوندونىڭ: «قەيسەرلىك — يازغۇچىنىڭ يازغۇچى بولۇشىدىكى سىر» دەپ ئېيتقىنىدەك، بۇنىڭغىمۇ ئۇزاق مۇددەتلىك جاسارەت كېرەك ئىدى. گەرچە، كۆپچىلىك قەلەمكەشلەر بۇ مۇشكۈل مۇساپىنى ئاڭلىق (ئەمما چارىسىز) قوبۇل قىلغان بولسىمۇ، ئۇلاردىن ئۇ يىللاردا ئۇرۇلماي - سوقۇلماي ئۆتۈپ كەتكەنلىرى ناھايىتى ئاز چىقتى، باشقىلارغا ئوخشاش مەنمۇ كۈتمە-گەن ئوڭۇشسىزلىقلارغا يولۇقتۇم. چۈنكى، ئۇ چاغلاردا مەن ئېھتىياتچان بولۇش-نىڭ زۆرۈرلۈكىنى بىلگىنىم بىلەن ئويلىرىم تېخى سادا ئىدى، ئۆز - ئۆزۈمگە «ساق بولساملا كىم مېنىڭدىن قۇسۇر چىقىرالايدۇ؟» دەپ ئويلايتتىم. تىرناق ئاستىدىن كىر ئىزدەپ، قۇرۇق چاقماقتىن ئوت چىقىرىدىغان زىيانكەشلەر ئۇخلىسام مېنىڭ چۈشۈمگىمۇ كىرمەيتتى. مېنىڭ شېئىر يازغىنىمغا مومام (ئانامنىڭ ئانىسى)نىڭ تولىمۇ مەستلىكى كېلەتتى. بوۋامدىن ياش قېلىپ، تۇل بالىنى قاتارغا قاتقۇچە جىق جاپا تارتىپ كەتكەچكىمىكىن، مۇڭلۇق تېمىلاردا يازغان شېئىرلىرىمنى ئوقۇپ بەرسەم يىغلاپ كېتەتتى، بالىلىرى ۋە نەۋرىلىرىنىڭ ئارىسىدا، خۇددى كۆڭلىنى مەنلا چۈشىنىپ، دەردىگە مەنلا يېتىپ يۈرگەندەك، مېنى باشقىچىلا ياخشى كۆرەتتى. موماملار ئابرال تېخى باغرىدىكى توقاي دەپ ئاتىلىدىغان بۈك - باراقسانلىق مەھەللىدە بولۇپ، بۇ ئانامنىڭ تۇغۇلغان يۇرتى ئىدى، بۇ يەرنىڭ ئۆرۈك، ئالمىسىغا ئۈششۈك تەگمەيتتى، بېغى يوق ئائىلىلەر ئىنتايىن كەم ئىدى، مەھەللىنىڭ ئوتتۇرى-سىدىن توختىماي ئېقىپ تۇرىدىغان ساي سۈيى بىلەن مەھەللىنىڭ جەنۇبىي تەرىپىنى ياقىلاپ ئۆتىدىغان قاش دەرياسى سۈيىنىڭ شارقىرىشى كەچ كىرى-گەندە تېخىمۇ ئەۋجىگە چىقاتتى، مېنىڭ سېھرىي كۈچ ۋە گۈزەللىككە تولغان بۇ مەھەللە ھەققىدە يازغان شېئىرلىرىمنى مومام تېخىمۇ سۆيۈنۈپ ئاڭلايتتى. «تۇغۇلغان يەرنىڭ تېشى گۆھەر» دېگەننى مومامدەك چۈشىنىدىغانلار كۆپ بولمىسا كېرەك. مومام مۇنداق شېئىرلاردىكى تەسۋىرلەرنى ئاڭلىغاندا «راست دېسە راست دەپ، تەستىقلىغانىنىڭ ئۈستىگە، مېنى ئالاھىدە ماختاپ

كېتەتتى. دەسلەپتە، ھەر قېتىم بارسام ماڭا شېئىر ئوقۇتۇپ ئاڭلاپ يۈردى،
كېيىن بولسا، شېئىرلارنى ساراي ئۆيىنىڭ ئەللىك - ئاتمىش يىلدىن بېرى
چىقىۋېتىلمىگەن قانىتىچىلىك كىر يوقتۇرماي، ناۋاتتەك پاكىز تۇتۇپ كەلگەن
ئىشىكىگە يازدۇرۇۋالىدىغان بولدى. ئاڭلىسام، مومام مەن بىلەن پەخىرلىنى-
گەچكە، ئۆيگە كەلگەن مېھمانلارغا شېئىرلارنى كۆرسىتىپ مېنى بىر ھازىرغىچە
ماختاپ بېرىدىكەن.

مومام مېنىڭ ئىشىكنى شېئىر بىلەن تولدۇرۇۋېتىشىمگە-ۋۇ رازى ئىدى،
ئەمما ھاياتتا ئويلىغانىنىڭ ھەممىسى ۋۇجۇتقا چىقىۋېرىدۇ دەمسىز؟! كۆپ
ئۆتمەي پاراكەندىچىلىك كۈنلەر باشلىنىپ كېتىپ، مەن ئۇلارغا ئۇلگۇرمىدىم.
كىشىلەرگە تۇرمۇشتىن كېلىدىغان خاتىرجەمسىزلىكلەر كۆپەيدى، ۋەھىمە،
ئەندىشە، تەشۋىش دەيدىغانلار ھەممىلا ئادەمنى يوقلاپ تۇرىدىغان بولدى،
مەدەنىيەت ئىنقىلابى جەريانىدا بۇرۇن يازغان شېئىرىم تۈپەيلى تۈرمىگە
كىردىم. لېكىن، شېئىر دېيەت بىلەن شۇغۇللىنىشىمغا يەنىلا پۇشايمان قىلمىدىم.
بۇنىڭ بىر تەرىپى مەندە ئىجادىيەت ئىشقىنىڭ «چىقماس كېسەل»دەك چوڭ-
قۇر يىلتىزلىق ئىكەنلىكىدە ئىدى. كېيىن تۈرمىدىن چىقىپ ئانامدىن ئاڭ-
لىسام، مومام رەھمەتلىك «ئىست شائىر بالام!» دەپ مەن ئۈچۈن يىغلاپ
يۈرۈپ ئۆلۈپ كېتىپتۇ، شۇلارنى ئويلىسام، ھازىرمۇ ئىككى كۆزۈمگە لىققىدە
ياش كېلىدۇ. شۇندىن باشلاپ مومام مېنىڭ ئالدىدا تېخىمۇ ئۇلۇغ ئىنسان
سۈپىتىدە نامايان بولىدىغان بولدى. ئۇنىڭ روھىي دۇنياسى كىشى يىغلاپ
تۇرۇپ ئوقۇيدىغان ئاجايىپ مۇڭلۇق شېئىر ئىدى: رەھمەتلىك مېنىڭ كېيىن-
كى شېئىرلىرىمنى ئاڭلاشقا ئۈلگۈرەلمىدى. بۇ مېنى بىر ئۆمۈر داغدا
قويدى. شۇڭا، تۇقسانىدا ۋاپات بولغان موماي ماڭا گويا تۇقسان يىل
بۇرۇن ئۆلۈپ كەتكەندەك، مەن دۇنيادا شېئىرنى خۇددى مومام ئۈچۈنلا يازى-
دىغاندەك، ئۇنىڭ ۋاپاتى بىلەن مېنىڭ شېئىرلىرىمنى ئاڭلايدىغان ئادەم-
لەرنىڭ ھەممىسى تۈگەپ كەتكەندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. بۇ ھەسرەتنىڭ ئەسەبىي-
لىكىدىن ئىدى، ئەلۋەتتە.

بىز دەسلەپتە بىللە يولغا چىققانلار نۇرغۇن ئىدۇق، كېيىن بوران-چاپ-
قۇنلاردا سېپىمىز شالاڭلاپ كەتتى، بەزىلەر جىسمانىي جەھەتتىن نابۇت قىلىن-
تىپ، زېھنىي ئىقتىدارىنى يوقاتتى. بەزىلەر روھىي جەھەتتە قاتمۇ-قات
زەربىلەرگە ئۇچراپ، ئۈمىدسىزلىك ۋە روھىي چۈشكۈنلۈك ئىچىدە قەلەمنى
تاشلىۋەتتى. مېنىڭ تارتقان زىيان، چەككەن روھىي ئازابلىرىم يۇقىرىدا
ئېيتىلغانلار بىلەنلا چەكلەنمەيتتى. يامان يىللاردا تۈرمە سىرتىدا قالغان «تىيان-
شان تىلەكلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمىم يوقىلىپ كەتتى، تۈرمىدىن چىقىرىۋېت-
كەن بىر تۈركۈم غەزەللىرىممۇ ئاشۇ ئاقىۋەتتە يوقالدى. ئۇلارنى ئويلىسام،
«شائىرلىق» دېگەن بۇ ئازاب-ئوقۇبەتلىك كوچىدىن ئاللىقاچان قايتىپ
چىققان بولاتتىم. ئەمما، مومامنىڭ روھى مېنى چىداملىق-غەيرەتلىك بولۇشقا

ئېيتىلىدى. ئۇ مېنىڭ نەزىرىمدە شېئىر خۇمار خەلقىمىزنىڭ ئېزىلگۈ بىر ئەزاسى، ئاددىي ئەمما يۈكسەك نامايەندىسى ئىدى. مېنىڭ يەنە داۋاملىق يېزىشىم لازىم بولدى. مەندىكى شېئىر ئىشقى يەنە غەيرەت-جاسارەت بىلەن قوزغالدى.

مەن ئوڭۇشسىزلىقلار ئىچىدە چىدام ۋە جاسارەتنىڭ ماڭا قانچىلىك ئەسقاتقانلىقىنى سۆزلەپ ئولتۇرمايمەن، تۈرمە ئىچىدىمۇ داۋاملىق مەشىق قىلىپ شېئىر يېزىشتىن قول ئۈزمىدىم، يازدىم. خەنزۇچە ساۋاتىمنى چىقىرىپ، شېكسپىرنىڭ درامىلىرىنى كۆرۈپ چىقتىم. «622-مەھبۇس» ناملىق كىتابىنى تەرجىمە قىلىپ چىقتىم. مەن ئۈمىدلىك ئىنسان ئىدىم، لېكىن يۇقىرىقىلار ئاسانغا چۈشمەيتتى. ماڭا يەنىلا چىدام ئەسقاتتى. ئۇ بولمىسا مېنىڭ بۈگۈنكى ئەدەبىي ھاياتىم بولمىغان بولاتتى. ماڭا مۇنداق باھالاشلارغا قاتنىشىشمۇ نېسىپ بولمىغان بولاتتى. مەن «تارىم» ژۇرنىلىغا بېسىلغان «شائىرلىقنى ئويۇن دەپ قالماڭ» دېگەن شېئىرىمدا، ئىجادىيەت يولىنىڭ بىر ھەۋەسكار ئۈچۈن، ئۇنى خىلمۇ خىل ئوڭۇشسىزلىق، ھەتتا قاباھەتكە ئىتتىرىش ئېھتىمالى بولغان مۇشەققەتلىك سەپەر ئىكەنلىكىنى ئىزاھلىغانىدىم. راستىنى ئېيتقاندا، بىرتال بۇغداي بىلەن سەمىرىپ، بىرتال ئېرىق بىلەن ئورۇپ كېتىدىغان چىدامسىزلىق بۇ يولنىڭ دۈشمىنى ئەمەس، بۇ جەھەتتە ئۆزۈمدىن كۆرە، ئەڭ ياخشىسى شائىر مىرزا يېتىم كېرىمى ۋە مىركامىل ياقۇبەكلەر ئاچايىپ ئۈلگىلىرىنى تىلغا ئېلىشنىڭ ئۆزىلا كۇپايە. مەشھۇر رۇس يازغۇچىسى تولستوي: «يۈرەك قېنىنى يېزىقچىلىققا بېغىشلىغان يازغۇچىلار ھەر قېتىم قەلەم ئۇچىنى دۈۋەتكە چىلىغىنىدا، دۈۋەتتە ئۆز تېنىنىڭ ئىسسىق قانلىرىنى قالدۇرىدۇ» دېگىنىدە، ئېھتىمال، يازغۇچى ئۆز ئەسەرلىرىنى پەيدىنپەي جەھەتتىن ۋايىغا يەتكۈزۈپ، ئىسمى-جىسمىغا لايىق سالاھىيەت يارىتىش ئۈچۈن ناھايىتى زور بەدەل تۆلىشىنىڭ تەبىئىيلىكىنى كۆزدە تۇتقان بولسا كېرەك. لېكىن، بىزنىڭ ئەدەبىي ئىشتىميا قىقا چېتىشلىق سەرگۈزەشتىلىرىمىزنى قوشقاندا، ئۇنى «زۆرۈر قۇربانلار بېرىش، ھەتتا ئىسسىق جاننى سېلىپ بېرىش» دېگەن جۈملىلەرگە ئالماشتۇرۇش توغرا كېلەتتى. چۈنكى، مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا ئۇ چاغلاردىكى ئەدەبىيات خۇددى قول كۆيدۈرۈپ تۇرغاندەك ئوت ئىدى.

پارتىيە 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن ئەدەبىيات-سەنئەت ئىسكەنجىلەردىن ئازاد بولدى، ھەقىقىي خەلق ئەدەبىيات-سەنئىتى بارلىققا كەلدى، ئۇ بىز كۈتكەن خاسىيەتلىك بىر باھار ئىدى. بۇ باھار شېئىرىيەتكىمۇ ئوبرازلىق تەپەككۇر ۋە خىلمۇ خىل ئىپادىلەردە يېزىشنىڭ ئىمكانىيىتىنى بەخش ئېتىپ، قايتىدىن قاناتلاندۇرۇش، يېڭىباشتىن ئات ئىگەرلەش باشقا قەلەمكەشلەر قاتارىدا ماڭىمۇ نېسىپ بولدى. ھەممە گەپ ھەقىقىي تۈردە خەلق ئالقىشلايدىغان يولنى تۇتۇشتا ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە كالىندارچىلىق ۋە ساراي

شائىرلىرى بولۇشنىڭ ۋاقتى ئۆتكەنلىكى بارلىق ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ئېنىق ئىش بولۇپ قالدى. بىزنىڭ سەنئەتخۇمار خەلقىمىز يالغان تەسۋىرلەر بىلەن كەمبەغەللىكىنى بوياشتىن، ساختا مەدھىيىلەر بىلەن «ياشا - ياشا!» دەۋېرىشتىن بىزار ئىدى، ئۇلار ھەقىقىي ئادەمدەك ياشىشىنى، مەنىۋى تۇرمۇشنىڭ بېيىشىنى، خىلمۇ خىللىقىنى تەلەپ قىلاتتى. ھايات شېئىرغا، شېئىرلار ھاياتقا تەسىر قىلدى، شېئىرىيەتتە خۇددى تار كەتكەن قاپتاللاردىن كۆتۈرۈلۈپ چىقىۋاتقان كۆكلەم مايسىلىرىدەك گۈزەل مەزمۇنلار بارلىققا كەلدى. تۈرمىلەردىمۇ تاشلىمىغان قەلىمىم بىلەن يەنە شېئىر يېزىشقا كىرىشتىم. سانىسام، بۇنىڭغىمۇ ھەش - پەش دېگۈچە ئون يىلدىن ئېشىپ قاپتۇ. يەنە كېلىپ، بۈگۈن كىتابخانلار ياخشى كۆرىدىغان قەلەمكەشلەرنىڭ قاتارىغا ئۆتۈپ قاپتىمەن.

مەن ھېلىغىچە ئۆزۈمنىڭ قايسى پەللىگە يېتىپ كەلگەنلىكىمنى بىلمەيتتىم. چۈنكى، يازغۇچى، شائىر دېگەنلەردە ئاخىرقى مەنزىل بولمايدۇ. ئۇ ئۆمۈر بويى ئۆزى شۇغۇللىنىۋاتقان ئىشنىڭ ئىسكەنجىسىگە بەنت قىلىنغان بولىدۇ، ئىلھاملار ئۇنى تىنچ قويمايدۇ، پىكىردىن-پىكىرگە تېمىلار ئۇيقۇ بەرمەيدۇ، ماۋزۇلار ئۇنى تالىشىپ ئۆچىرەتتە تۇرىدۇ. ئۇ: مېنىڭ ئىشىم ئاخىرلاشتى، دەپ ئېلان قىلىشقا قادىر ئەمەس. مەيلى مېنىڭ شېئىرلىرىم ھەققىدە يېزىلغان ئوبزورلار، ھەۋەسكارلاردىن كېلىۋاتقان خەتلەر بولسۇن، مەيلى شاگىرتلىرىمنىڭ يۈكسىلىشلىرى، دوستلارنىڭ تەبرىكلىرى بولسۇن، ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىمۇ بۇ قېتىمقى باھالاشتەك مېنى بەلگىلىك بىر مەنزىلدە كۆرسىتەلمەيتتى، چاكارلىيالمايتتى، ئۇلار تارقاق ئىدى. بۇ قېتىمقى باھالاش بولسا، مېنىڭ بىر مەزگىللىك ئەجرىمنىڭ قىممىتىگە نومۇر قويۇپ چىقتى، مەن ھەممىدىن كۆرە بۇ باھالاش نەتىجىسىنىڭ، مېنىڭ شېئىرلىرىمغا ئادەتتە ئامىمىدىن كېلىۋاتقان ئىنكاسلار بىلەن ئوخشاش چىققانلىقىغا ھەيران قالدىم.

بۇ نۆۋەت باھالانغان قەلەمكەشلەردىن كىتابخانلار نەزەرىدە ھەرقايسىمىزنىڭ ئۆز دەرىجىگە خاس ئالاھىدىلىكلىرىمىز بولسىمۇ، ئەمما ماڭا نىسبەتەن ئېيتقاندا، ئۇ مېنىڭ شېئىرىيەتتە رېئاللىقنى، تۇرمۇشقا يۈزلەنگەنلىكىمدىن باشقا نەرسە بولمىسا كېرەك، دەپ ئويلايمەن. چۈنكى، ئۇسلۇب، تىل جەھەتتە راۋان، چۈشىنىشلىك بولۇشى، تېما، پىكىر جەھەتتە يېڭى، چوڭقۇر بولۇش — مېنىڭ ئىزچىل تىرىشىش نىشانىم بولۇپ كەلدى. ئاخىرى سىڭدۈرگەن ئەجرىم نەتىجىگە ئايلاندى، جەمئىيەتنىڭ ھەر بىر بۇلۇڭ - پۇشقاقلىرىدىن مېنىڭ شېئىرلىرىم توغرىسىدا ياخشى ئىنكاسلار كېلىپ تۇردى. بۈگۈن ئۇلارنىڭ بەزىلىرىنى خۇددى بۇ قېتىمقى باھالاشقا قاتناشقانلار سۈپىتىدە ئىختىيارسىز كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۈم: بىر كۈنى بىرەيلەن كېلىپ ماڭا: «خەۋىرىڭ بارمۇ، پالانى مەسچىتتە جامائەت سېنىڭ ‹بۇ دۇنيا› دېگەن شېئىرىڭ ئۈچۈن ساڭا دۇئا قىپتۇ!» دېدى. مەن ھاياجانلىنىپ كەتتىم، شۇ چاغلاردا

مەن بۇ شېئىرىمنىڭ غۇلجا خەنزۇ بازىرىدىكى بىر ئاشخانىغا تۈرمىدە دوست-بۇرادەرلىرىمنى ئەسلەپ يازغان «چەك» دېگەن بىر غەزىلىم بىلەن بىللە چوڭ خەتلىك قىلىپ كۆچۈرۈلۈپ بىر تامغا چاپلاپ قويۇلغانلىقىنىمۇ كۆرگەنىدىم. دېمەك، خەلق ئۆزىگە بېرىلگەن ياخشى ئوزۇقنىڭ قەدىر-قىممىتىنى بىلەتتى، بايىقى شېئىر كىشىلەر قەلبىنى زىلزىلىگە سالالىغان، ئۇلارنىڭ ئويىدىكىنى تېپىپ چىقالىغانىدى. ئەمەلىيەتتىمۇ، دۇنيادىن ئىبارەت بۇ ناھايىتى قەدىمكى (كونا) شەيئىي ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە تېخى يېڭى تېما ھالىتىدە تۇراتتى. مەن ئۇنى «تۆت كۈنلۈك ئالەم»، «ۋاپاسىز دۇنيا» دېگەنگە ئوخشاش مۇجەسسەم پىكىرلەرنى چۆرىدەپ تۇرۇپ، ئەتراپلىق ھالدا ئوبرازلىق تىل بىلەن شەرھىيلەپ چىققان بولدۇم، ئۇنىڭدا ھەرگىز بىر مىللەت ياكى بىرلا تائىپىگە قارىتىلغان نوقۇل مۇمكىنلىك تەشۋىقاتى كۆتۈرۈپ چىقىلغان بولماستىن، ئەكسىچە، بۇ دۇنياغا ئىنسان بولۇپ يارالغانلارنىڭ ھەممىسىنىڭ تەڭ مالال، پاك ياشاشىنىڭ لازىملىقى ئىلگىرى سۈرۈلگەن. بۇ، كىشىلەر ۋۇجۇدىدىكى ھەققانىي تۇيغۇغا تامامەن ئۇيغۇن. بۇ شېئىر ئۈچۈن چېلىنغان چاۋاكلار ھەرگىز ئاددىي خەلقنىڭ ئالقىشى بولماستىن، بەلكى ئاچقان يېرىگە بارغان نانىنىڭ مىننەتدارلىق جاۋابى. بۇ ئۇلارنىڭ كۆڭلىدىكىنى ئەكس ئەتتۈرگەن، مەن ئۇلارنىڭ نەزىرىدە ئۆزلىرى ئۇزاقتىن بۇيان دېمەكچى بولۇپ يۈرگەن، ئەمما قاملاشتۇرۇپ دېيەلمەيۋاتقان گەپلىرىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك شېئىرلاشتۇرۇپ چىققۇچى ئىدىم.

جەنۇبىي شىنجاڭنى ساياھەت قىلىپ كەلگەن بىر بۇرادىرىم ماڭا ئالاھىدە كېلىپ بىر شەھەردە بىر ئايالنىڭ مېنىڭ «ئۆز يارىڭ» دېگەن شېئىرىمنى بىر نەچچە ئايالغا ئۈنلۈك ئوقۇپ بېرىۋاتقانلىقىنى، ئۇلارنىڭ «شېئىر دېگەن مۇنداق بولامدۇ!» دەپ تەرىپلىشىپ كەتكەنلىكىنى يەتكۈزدى. ئۇ سۆزىنىڭ ئاخىرىدا: «پاھ، پاھ، شۇ ئاياللارنىڭ كۆڭلىدىكىنى قەيەردىن تېپىۋالغانسەن؟» دەپ چاقچاقمۇ قىلدى، ئۇ شېئىردا سۆيگۈ-مۇھەببەت، ئائىلە تۇرمۇشىدا ۋاپادارلىق نۇقتىسىدىن كۈچلۈك تەشۋىق قىلىنغانىدى. مېنىڭ ئەسلىشىمچە، بىزنىڭ كۆپ شېئىرلىرىمىز سۆيگۈ مۇھەببەتتىكى ساداقەت-ۋاپادارلىقنى پەقەت ئاشىق-مەشۇقلارنىڭ قىز-يىگىتلىك مەزگىلىدىلا خاس پەزىلەت سۈپىتىدە كۈيلەپ كەلدى. مەن ئۇنى ئائىلە تۇرمۇشىدىمۇ شەرھىيلەپ، مۇھەببەتتىكى پاكلىقنىڭ زۆرۈرىيەت دائىرىسى ئۆمۈر بىلەن بىر مەنزىلدە كۆرسەتتىم، بۇنىڭ بىلەن ئۇ تېخىمۇ يۈكسەكلەشتى، يۇقىرىقى شېئىردىن باشقا «مۇھەببەتتە ياشايمىز»، «ۋىسال لىرىكىسى» قاتارلىق شېئىرلىرىم ھەم ئەنە شۇنىڭ مىسالى. مېنىڭ شېئىرلىرىم ئېھتىمال، كىشىلەرگە ئاشۇ نۇقتىلاردىمۇ ئىجادىي، يېڭى تۇيۇلغان بولۇشى مۇمكىن.

مەن ئانىلار تېمىسىدىمۇ كۆپ شېئىر يازدىم، دۇرۇس، بۇ تېمىدا يېزىلىپ، ئانىلار ئۇلۇغلانغان شېئىرلار ناھايىتى كۆپ، لېكىن ئۇلاردا بىرلا

خەلىق ئېغىر ئىدى. ماڭا بۇ تېمىدىمۇ ئىزدىنىش زۆرۈر بولۇپ چىقتى. نەتىجىدە «قانداق قىلارمەن»، «ئانا يار ئۆيلەر بېھىش»، «ئانا دېسەم»، «سەن يوق» دېگەن بىر قاتار شېئىرلارنى يازدىم. «قانداق قىلارمەن»نى ئوقۇپ بەرگىنىمدە مۇيەسسەرپەتلەر يىغلىدى، ياشلار ئويغا چۆمۈلدى. «سەن يوق»نى تېلېۋىزوردا ئوقۇپ ئۇزۇن ئۆتمەي، بىر دوستۇم ماڭا قىزىق بىر ئۇچۇر يەتكۈزدى: «بىزنىڭ مەھەللىدە بىر ياش چوكان ئانىسىنى رەنجىتىپ قويۇپ بېرىش-كېلىش قىلمىغىلى تۆت ئاي بولۇپ قاپتىكەن، — دېدى ئۇ، — سىزنىڭ شېئىرىڭىزنى تېلېۋىزوردىن ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئەتىسى ئۈچ-تۆت پولاق بىر نەرسە ئېلىپ، ئانىسىنىڭكىگە يىغلاپ كىرىپ كەپتۇ، ئانىسى ئاۋۋال ھاك-تاك قىلىپ، كېيىن ئۇمۇ قوشۇلۇپ يىغلاپ كېتىپتۇ. ئەسلىدە ئانىدىنقى كۆڭلى سىزنىڭ شېئىرىڭىزنى مومايمۇ ئاڭلاپ كۆز يېشى قىپتىكەن. شۇنداق قىلىپ ئۇلار ئەپلىشىپ قاپتۇ. كېيىن ھېلىقى موماي قىزىقچىلىق قىلىپ: ھېلىقى بالىمۇ يەزنى تۆت ئاي قېيداشتۇرۇپ يۈرگىچە، ئاشۇ شېئىرنى بالدۇرراق ئوقۇسا بولمامدۇ؟ دېگەن». بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ مەن كۈلۈپ كەتتىم. بىر شېئىرنىڭ مۇنچىلىك تەسىر قوزغىيالىشىنى ئۆزۈممۇ ئويلاپ باقمىغانىدىم. بۇنداق تەسىراتنىڭ ئەڭ چوڭىنى شائىر ئىمىن ئەخمىدىنىڭ بولتۇر ئۈرۈمچىدىن يازغۇچى ئابدۇراخمان ئارقىلىق ئېيتقان سەممىي سالامىدىن ئاڭلىدىم. شائىر ئۇنىڭغا: «يېقىندا جەنۇبىي شىنجاڭنى ئايلىنىپ كەلدىم. كۆپ كىشىلەر مۇھەممەتجاننى سورۇشتۇردى، شېئىرىيەت ھەققىدە سۆز بولغانلىكى يەردە ئۇنىڭ شېئىرلىرى تەرىپلەندى. كۆپ كىشىلەر مەندىن غايىبانە سالام ئېيتتى، سىز بۇنى مۇھەممەتجانغا ئۇنتۇلماي يەتكۈزۈپ قويسىڭىز» دەپتۇ. مەن بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، «يىللار ئىزى» توپلىمىم ئارقىلىق جەنۇبتىكى تېرىنداشلار بىلەن تېخىمۇ چوڭقۇرراق مۇڭدىشالىغانلىقىمغا تولىمۇ خۇشال بولۇپ كەتتىم.

بولتۇر نورۇز بايرىمىدىكى بىر ئىش مېنى تېخىمۇ ھاياجانغا سالدى. مەن بايرام مۇناسىۋىتى بىلەن ئۇيۇشتۇرۇلغان ئاممىۋى سەنئەت سورۇنىدا بىر شېئىر ئوقۇدۇم. ئۇنىڭدىكى:

ناننى بىلىپ، تونۇمىساڭ دېھقاننى،
بۇ دۇنيالىق ئىمتىھانىڭ نۆل، دەيدۇ!

دېگەن مىسرالارنى ئوقۇغىنىمدا پۈتۈن زالدىكى تاماشىبىنلار مېنى گۈلدۈراس ئالقىش-چاۋاكلارغا كۆمۈپ تاشلىدى. بۇنىڭغا شېئىردا يۈكسەكلەشتۈرۈلگەن دېھقاننىڭ قەدىر-قىممىتى پىكىرىدىكى ھەققانىيلىق بىلەن سەۋەب بولغانىدى، مانا بۇ خەلقنىڭ كۆڭلىدىكى ئارقىلىق خەلقنىڭ ئۆزىنى يېزىش مەقسىتىگە يەتكەنلىك بولاتتى. مەن مۇشۇ ئارقىلىق ئاستا-ئاستا خەلقنىڭ قەلبىگە كىرىپ بارغان، مېھماندىن ئۆزگە ئايلانغان، ئۇلار بىلەن كۆڭۈل ئالماشتۇرغانىدىم.

شېئىردىكى پىكىرنىڭ ئىنچىكە، چوڭقۇر بولۇشى بىلەن تىلىنىڭ

چۈچۈك، راۋان بولۇشى — شېئىرىيەتتە ئاسان يەتكىلى بولىدىغان ئىش ئەمەس. يېتەلمىسەممۇ مەن ئۇنىڭغا يۈرۈش قىلغانمەن، ئاخىرى ئۇنىڭ كىشىلەرگە بەخش ئەتكەن ھوزۇرىدىن بۇنىڭغا سىڭدۈرگەن ئەجرىمىنىڭ بىكارغا كەتمىگەنلىكىگە كۆزۈم يەتتى. بىر ئىش تېخى يادىمدا: 1985 - يىلى يازدا «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىنىڭ ئۇيۇشتۇرۇشى بىلەن بىر تۈركۈم قەلەمكەشلەر خوتەندە بولدۇق. بۇ پائالىيەتتە پېشقەدەم يازغۇچى، شائىرلاردىن مەرھۇم زۇنۇن قادىرى، تېيىپجان ئېلىيوپ، تۇردى سامساقلارمۇ بار ئىدى. ساھىبخان ۋىلايەت بىزنى ناھايىتى ياخشى كۈتۈۋالدى. بىرنەچچە كۈتكۈچى قىزلارنىمۇ ئورۇنلاشتۇردى. ئۇلار بىزنىڭ خىزمىتىمىزنى خۇددى ئۆز ئاتا - ئانىلىرىنىڭ، قېرىنداشلىرىنىڭ خىزمىتىنى قىلغاندەك قىلىشتى. ئۇلار ئۈچۈن بىز داستان يازسىمۇ ئەرزىمەيتتى. خوتەندىن ياناردا ئۇلار خاتىرە سۆزى قالدۇرۇش ئۈچۈن بىزگە خاتىرە دەپتەرلىرىنى سۇنۇشتى. مەن باشتا نېمە دېسەم بولاركىن، دەپ ئويلاندىم، كېيىن قەلەمنى ئالدىم - دە، مەدىنە ئىسىملىك بىر قىزنىڭ دەپتىرىگە:

ئىسسىق چاي، ئىسسىق چىراي سىزدىن بولدى،

رەنجىمەڭ، قۇرۇق رەھمەت بىزدىن بولدى! — دەپ يېزىپ قويدۇم، ھېلىقى قىز بۇنىڭدىن خۇددى تاۋار - دۇردۇن كىيگەندەك خۇش بولۇپ كەتتى. بۇ ئىككى قۇر نەزمىنى يازغۇچى مەمتىمىن ھوشۇرمۇ پىكرىنىڭ يېڭى، تىلىنىڭ چۈچۈك، ۋەزنىنىڭ يەڭگىللىكى بىلەن ماختاپ كەتتى. ئارىدىن ئىككى يىل ئۆتۈپ، 1987 - يىلى كەچكۈزدە قارامايدا يەنە جەم بولۇپ قالدۇق؛ ئايتاردا، پائالىيەت جەريانىدا بىزگە ناھايىتى قىزغىن خىزمەت قىلغان مېھمانخانا ئاشخانىسىغا بىر لەۋھە تەقدىم قىلىش زۆرۈر بولۇپ قالدى. بۇنىڭغا بىر نەچچىمىز شېئىر يېزىپ باقتۇق، ئەمما، لەۋھەگە ئازراقلا سۆز لازىم ئىدى، شۇ چاغدا مەن خوتەندە يازغان بايىقى بىر بېيىتلىق شېئىرنى سۇندۇم، رەھبەرلىك ئۇنى قىزغىن قوبۇل قىلىپ لەۋھەگە ئىشلەتتى، كېيىن خۇلاسە يىغىنىدا پېشقەدەم شائىر ئابلىز نازىرى شېئىرىيەت ئۈستىدە توختىلىپ، مۇشۇ ئىككى مىسرا يىغىنچاقلىقىنى ھەقىقىي ئىلھام ۋە پىششىق ماھارەتتىن ئاپىرىدە بولغان يىغىنچاقلىق شېئىر، دەپ ماختىدى. دېمەك، ئۇ تۆۋەنكىنىمۇ، يۇقىرىدىكىمۇ بىردەك ئالقىشقا ئېرىشتى. شۇ قېتىم قارامايدىن ياناردا مۇشۇنداق شېئىرلارنىڭ جۈملىسىدىن، پېشقەدەم ئارتىستكا گۈلگىنەنىڭ ماڭا سۇنغان خاتىرە دەپتىرىگىمۇ:

ئاسان ئىكەن دەستىلاشماق،

قىيىن ئىكەن خوشلاشماق. — دەپ ئىككى قۇر شېئىر قالدۇرغانىدىم، گۈلگىنەنىڭمۇ بۇنىڭدىن مىننەتدار بولۇپ كەتكەنلىكى ھېلىمۇ ئېسىمدە.

مەن كېيىنكى يىللاردا «سەن مەندەك بولالامسەن»، «ئون بەش چۆچەم»، «تامچى توغرىسىدا مۇخەممەس»، «يامان بولىدۇ»، «ئىنجىق» قاتارلىق يەنە

ئۇرغۇنلىغان ساتىرىلارنىمۇ يازدىم، بۇنىڭدىنمۇ ئوبيېكتىپنى خەلقنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشىدىن ئىزدىدىم، شېئىرنىڭ تېمىسىنى ئۇلارنىڭ ئاغزىدىن، ماتېرىيالىنى شۇلارنىڭ ھايات پائالىيەتلىرىدىن ئالدىم، ئۇلار مۇنداق ساتىرىلارنى سۆيۈنۈپ ئوقىدى. ساتىرىدىن ئىبارەت بۇ سۈپۈرگىنىڭ قولۇمدىن چۈشۈپ كەتمەسلىكىنى تەلەپ قىلىشتى. «ئىلى گېزىتى» ۋە «شىنجاڭ گېزىتى»گە بېسىلغان «بىر دېھقاننىڭ سوۋغىتى» ناملىق ماقالىدىكى ئىلقىلىق دېھقان مۇتەللىپ ئىسھاقنىڭ ماڭا بىر دانە سۈپۈرگە سوۋغا قىلغانلىقى ئەنە شۇنىڭدىن ئىبارەت ئىدى.

يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان بىر قاتار ئەمەلىي مىساللارنىڭ ئىجادىيەت جەريانىدىكى ئىنكاسلىرىنىڭ ھەقىقىي دەلىلى بولۇپ، بۇ قېتىمقى باھالاش ئۇلارنى تېخىمۇ مەركەزلىك ئەكس ئەتتۈردى. بۇ خىل بىردەكلىك مېنىڭ ئىجادىيىتىمدە قىممەت ياراتتى. مەيلى ماڭا ئادەتتە مەدەت بېرىپ كېلىۋاتقان كىشىلەر بولسۇن ياكى بۇ قېتىمقى باھالاشتا مېنى مۇئەييەنلەشتۈرگەن كىشىلەر بولسۇن، ئۇلار ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنى يۈكسەلدۈرۈش يولىدا ئەجىر قىلىۋاتقان ئۆز شائىرلىرىغا سەگەكلىك بىلەن دىققەت قىلىپ كېلىۋاتقانلىقىنى جاكارلىدى، ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن قانداق يۈزلىنىش، كىمنى يېزىش ۋە قانداق سەۋىيە يارىتىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى چۈشەندۈردى. بۇ جاكار ۋە چۈشەندۈرۈشلەردىن شېئىرىيىتىمىز ئۈچۈن زۆرۈر بولغان بىرنەچچىلىگەن ئەڭ ياخشى ئوبرازلارنىمۇ ھېس قىلغىلى بولىدۇ. بۇ جەھەتتە مېنىڭ تەسىراتلىرىم ناھايىتى چوڭقۇر.

مەن كىتابخانلارنىڭ رايىنى سىناش پائالىيىتىنى ئۇيۇشتۇرغان «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىنىڭ خىزمىتىگە مۇشۇ باھالاش ئۈچۈن جەدۋەللەر تارقىتىلغاندىلا ئاپىرىن ئوقۇغانىدىم، بۇ ئاپتورلار بىلەن كىتابخانلار ئوتتۇرىسىدىكى چۈشىنىشنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشتا ناھايىتى زۆرۈر خىزمەت، ئىلگىرى مەن «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى شېئىرىيەتتە چوڭلارنىڭ سورۇنى ئەمەس، ياشلارنىڭ مەشىق مەيدانى، شۇڭا پۈتكۈل ئىجادىيەت قوشۇنى ئۈچۈن ئۇنىڭ ئارتۇقچە پائالىيەتچانلىقى يوق دەپ قاراپ كەلگەنىدىم. بۇ قېتىم خۇسۇسەن كېيىنكى ھۆكۈمنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى ئويلاپ قالدىم. ئەمەلىيەتتە، ژۇرنال رەھبەرلىكىنىڭ بۇ جەھەتتە قاتتىق باش قاتۇرۇپ كېلىۋاتقان، ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدا ھەر بىر قەلەمكەشلەرنىڭ ئەھۋالىنى كۆزىتىش ئۈچۈن كەڭ كىتابخانلارنىڭ رايىنى بىردىنبىر مىزان قىلىنىدىغان ئادالەتلىك يولدا كېتىۋاتقان تەدبىرلىك كوللېكتىپ ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى. مەن تەھرىر بۆلۈمىدىكى يولداشلارغا ئاپىرىن ئوقۇيمەن، رەھمەتلەر ئېيتىمەن. بۇ، ھەرگىز ئۆزۈمنىڭ باھالانغانلىقىمدىن ئەمەس، ئەكسىچە، ئىشنى مۇشۇنداق دېموكراتىك ئىستىل بىلەن ئاقىلانە ئىشلەيدىغان كىشىلەرگە خۇشتار ئىكەنلىكىمدىن ئېيتىلغان.

(داۋامى 108 - بەتتە)

نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكۈچىلەر ئەسەرلىرىدىن

ۋالكوت شېئىرلىرىدىن

ئەركىن نۇر تەرجىمىسى

مۇھەررىردىن: دېرېك ۋالكوت (Derek walcott 1930 -) كارايىب دېڭىزىغا جايلاشقان غەربىي ھىندى ئاقىم ئاراللىرىدىكى سېنتلۇسىيە ئارىلىدا دۇنياغا كەلگەن كارايىبلىق داڭلىق شائىر، رەسسام ۋە دراماتورگ.

«ئۇنىڭ شېئىرلىرى زور تۈرتكىلىك رولغا ئىگە بولغانلىقى، ئۇنىڭ تەۋەرلىرىدە ئافرىقا بىلەن ياۋروپانىڭ ئىككى ھىل قېنى ئۇرغۇپ تۇرغانلىقى ئۈچۈن» ئۇ 1992 - يىللىق نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا سازاۋەر بولدى. ئۇ ھازىر ئامېرىكا بوستون داشۆ ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنىڭ پروفېسسورى.

ۋالكوت كۆپ قىرلىق ھەم كۆپ مەھسۇلاتلىق شائىر. ئۇ 1962 - يىلىدىكى ئۆزىنىڭ كارايىب شېئىرىيىتىنى يۈكسەك يېڭى بىر پەللىگە كۆتۈرگەن «زەڭگەر كېچە» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى ئېلان قىلغاندىن بۇيان «سەرگەردان» (1965) قاتارلىق 17 شېئىرلار توپلىمى، «مايمۇن تېغىدىكى چۈش» (1976) قاتارلىق بەش پارچە درامىلار توپلىمى ھەمدە بىر قىسىم ئەدەبىي ئوبزورلارنى ئېلان قىلدى.

ئۇ كۆپ تىللىق شائىر بولۇپ، ئۆز ئەسەرلىرىنى ئىنگلىز، فىرانسۇز ياكى ئىسپان تىلىغا ئوخشاش بىر قانچە ئاساسلىق تىللاردا يازىدۇ. ئۇنىڭ ئىنگلىز تىلى شېئىرىيىتىگە قوشقان تۆھپىسى «ئىلىئادا»، «ئودىسسا» داستانلىرىنىڭ ئەپسانىۋى قۇرۇلمىسى ئاساسىدا ۋۇجۇتقا كەلتۈرگەن «ئومېروس» ۋە «ئۆزگىچە ھايات» ناملىق چوڭ ھەجىملىك ئېپوسلىرىدۇر.

كارايىب ئامېرىكا، ياۋروپا، ئافرىقىدىن ئىبارەت ئۈچ چوڭ قۇرۇقلۇقنىڭ تۇتىشىش نۇقتىسىغا جايلاشقان بولغاچقا، بۇ يەردىكى خەلقلەرنىڭ قان سىستېمىلىرىدىن تارتىپ مەدەنىيىتىگىچە شالغۇتلىشىپ كەتكەنىدى.

ۋالكوت بۇ خىل مۇرەككەپ، سىرلىق، شالغۇت مەدەنىيەتتىن ئۆزلۈكسىز ئۆز مەدەنىيىتىنىڭ يىلتىزىنى، ئۆزىنى ئىزدىدى. لېكىن ئۇ بۇنىڭلىق بىلەن ھەرگىزمۇ بەزى ئوبزورچىلار ئېيتقانىدەك، كارايىبنىڭ يەرلىك شائىرلىرى ئەمەس، ئۆزىنىڭ ياي ئەپسانىۋى تەپەككۇرى بىلەن ھەرقانداق بىر مىللەت، ھەرقانداق بىر دۆلەت ياكى ھەرقانداق بىر ئەدەبىي ئېقىمدىن ھالقىپ كېتەلىگەن، كۈچلۈك خاسلىققا، ئۇسلۇبسىز ئۇسلۇبقا ئىگە دۇنياۋى شائىر بولالىدى.

ۋالكوت ئەسەرلىرىدە ئاساسەن ئادەم بىلەن تەڭرى، ئادەم بىلەن ئىجتىمائىي جەمئىيەت، ئىنسانىيەت بىلەن شەخس (كونكرېت شەخسنىڭ، جۈملىدىن سەنئەتكارنىڭ تەنھالىق تۇيغۇلىرى) ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتلەر ئىپادىلىنىدۇ.

بىز تۆۋەندە ئۇنىڭ ئەسەرلىرىنىڭ ئەسلى ئۇسلۇبىنى ئىمكانقەدەر ساقلاپ قېلىش ئاساسىدا تەرجىمە قىلىنغان بىر قىسىم شېئىرلىرىنى ئۇيغۇر كىتابخانلىرىنىڭ ھوزۇرىغا سۇنىمىز.

ئاخىرلىشىش

تەنها مەن، ياشىدىم سۇنىڭ ئىچىدە.
ئەزەلدىن بولمىغان خوتۇنۇم، پۇشتۇم.
مۇمكىنلىك ئالمىسى ئۇرىغان مېنى،
يېتىمەن ئاخىرقى نىشانغا چوقۇم:

كۇلرەڭلىك ساھىلىدا تۇرغان كەپىنىڭ —
كۆزنىكى ھاڭغىرقاي ئېچىلار ھامان
ئۆلگەن شۇ دېڭىزغا، بوپ قالغان ئۇدۇم
ياقمايدۇ بىزگە بۇ كۆرۈنۈش تامام،

وە لېكىن يوق بىزنىڭ ھېچبىر نېمىمىز،
ئۆزىمىز سالغان شۇ كەپىدىن بۆلەك.
ئازابقا مۇپتىلا بولغان ھەممىمىز،
يۈكلەرنى چۆرۈيمىز، بىزلەرگە كېرەك

روزىغار، بايلىقنى قالىمىز ساقلاپ.
مۇھەببەت شۇ قەدەر ئېغىر قورامتاش،
كۆلرەڭلىك دېڭىزنىڭ ئاستىغا چۆككەن.
نەزمەمدىن كۈتمەيمەن تۆكۈپ كۆزدىن ياش

ئاتاق ۋە ئابرويىنى، ئىچمىشنى ھەم،
كۈتمەيمەن يارامغا مەلھەمنىمۇ بەس —
چىن بولسا ھېس - تۇيغۇ كۇپايە ماڭا،
كەم سۆزلۈك كەمپىرىم ئولتۇرىيىنىمدا،
كۆرەيلى كۆلرەڭ شۇ دېڭىزنى بىر پەس.

بىر خىللا ياشىدۇق، ئۆتتى ئۆمرىمىز،
ئەخلەتنىڭ تېگىدە كۆمۈلگەن ئوخشاش،
تۇتقۇن بوپ ياشىدۇق تۇرمۇش غېمىدە
ياشىغان ئۆمرىمىز تاشلارغا تەققاس.

ئۇنتۇلاي ئىقتىدار، تالانتىمنى ھەم،
مەن ئەمدى ئۇنتۇلاي سەزگۈمنى تۈگەل،
ئۇنتۇشتەك ئۇلۇغ ۋە مۈشكۈل ئەمەستۇر،
ياشىماق ئۈچۈنلا تۆلەنگەن بەدەل.

باش ياز، توباگو①

قۇياش تاش قاپلىغان بىپايان ساھىل.

ئاپئاق ھارارەت
ياپيېشىل دەريا.

بىر كۆۋرۈك
ئاپتاپتا سارغايغان كوكوس دەرىخى

يازلىق تونالغۇ ئۆيدە
ئۇخلار پۈتكۈل ئاۋغۇست بەھۇزۇر.

ئىگە بولغان كۈنلىرىم،
قولدىن كەتكەن كۈنلىرىم،

ۋاقىت ئوخشار قىزلارغا، يېتىپ ۋايىغا
چىقىپ كېتەر مېنىڭ شۇ باغاشلىغان
قۇچاقلىرىمدىن.

تاقىم ئاراللار

بۇ مىسرانىڭ ئاخىرىسىدا قۇيۇلۇشقا باشلايدۇ يامغۇر.
يامغۇرنىڭ نېرىقى چېتىدە بىر يەلكەننىڭ سايىسى.

بارا - بارا يەلكەنگە كۆرۈنىدۇ تاقىم ئاراللار؛
پۈتكۈل ئىرق ئېتىقادى، قولتۇق سۆيگۈسى
چاپچىپ كىردى تۇمانلارنىڭ تېتىمغا.

ئاخىرلاشتى ئۇن يىللىق ئۇرۇش.
گۈزەل زۇلفى ھېلىنىنىڭ بىر توپ قارا بۇلۇتتۇر،
ئاقۇش كۆللەر ئورىسىغا ئايلانغاندۇر ئىمرويا،
سىم - سىم يامغۇر ياغقان دېڭىز بويىدا.

① توباگو — غەربىي ھىندى تاقىم ئاراللىرىدىكى بىر ئارالنىڭ نامى.

چىقىتىلغان يامغۇر سىدى تارىسىدەك چىلتارىنىڭ.
كۆزلىرى بولۇتتا قاماشقان بىراۋ
تەڭشەپ يامغۇر سىمىنى چالماقتىدۇر «ئۇدىبىسا» نىڭ تۈنجى مىسرالىرىغا.

يېڭى دۇنيا

كەتكىنىدە بېھىش قولىدىن ئۇنداقتا،
قالدى بىزگە قايسى بەخت ئاقىۋەت؟
قالغىنى: قورۇنۇش ئادەم ئاتىنىڭ
تۈنجى رەت تۆكۈلگەن تەردىن پەقەت.

شۇندىن سۇگرە پۈتكۈل ۋۇجۇت، تەنلەرنى
تۇزلارنىڭ ئۇۋۇىقى ئالغانتى بېسىپ،
تەگلەنگەن ئوت ئىنقىلىم بىسلىرى تەنگە،
تەشۋىشلەر قاپلىغان تويۇشتىن كېسىپ،
كۆتىسىدۇ ئۆزىگە تەۋە شادلىقنى
ۋە لېكىن قىلاچىمۇ بولمىغان نېسىپ.

يىلاننىم ئۇمۇ ھەم خالىماس ئەسلا
يۇمشاق بوپ قېلىشنى شاختا لاتىدىن.
كۆيلەيدۇ مېھنەتنى، خالىماس يىلان
جۇدا بولۇشنى ئادەم ئاتىدىن.

ئىككىسى بېقىشار سۇۋادان تېرەك
كۆمۈشتىن ھەل ئالغان يوپۇرماقلارغا،
تۆكتەبىر ھەل بەرگەن كاۋچۇك ياپىرىقى،
ئۆزگىرىپ تۇردۇ پۇلغا، تىللاغا.

ئادەم ئاتا سۈرگۈن بولۇپ جەننەتتىن،
كېلەرىدە بىزنىڭ يېڭى جەننەتكە،
قولۇاقا تەك چىقىپ تىللا يىلانمۇ
ھەمراھ بولغانمىش ئاڭا ئەبەدكە.

چارىلىرى كۆپتۇر ئادەم ئاتىنىڭ.
يىلاننىڭ ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇشى
زور يوقىتىشلارنى قايتۇردى تولۇق،
ياراتتى ئۇلار بۇ يېڭى دۇنيانى،
شۇ قەدەر مەنىلىك، جەننەتتىن ئۇلۇغ:

يۇلتۇز

مۇبادا يۇتتۇرۇپ قويساڭ نۇرۇڭنى
شەيئىلەرنىڭ نۇرلىرى ئارا، زەئىپكىنە
ئۆزۈڭنى
ئېنىق ھەم مۇۋاپىق يىراقلىقىمىزغا
يوشۇرساڭ، بولۇت توسقان ئاي كەبى
تۇرۇپ قالساڭ ياپراقلارنىڭ ئاراچە-
لىرىدە، خالىساڭ
بۇ ئۆيدىن قۇچارسەن شادلىق شەكلىسىز؛
ئاھ يۇلتۇز، ھېسداشلىقىم ئاشار
ھەسسىلەپ،
گۈگۈملەر چۈشمەستىن بولغاچ سەن ئايان
تاڭ نۇرى يالقىماستىن بولغاچ سەن غايىب،
خالىساڭ تاتارغان يالقۇنلار شەكىلسىز
يارقىن قۇياش ھا ياچاننى قىلارنام... ن
لاتقىلار كېچىپ
يېتەكلەپ باردۇ ئالغا
ئەڭ رەزىل كىشىمىزنى تالاپ ئۇھامان.

مۇشتۇم

يۈرىكىمنى سىققان شۇ مۇشتۇم،
بوشىغاندا ئالارمەن نەپەس —
نۇردىن، بىراق سىقار ئۇ يەنە.
مەن سۆيمەي قانداقمۇ
ئازابىنى سۆيگۈنىڭ؟
بۇ سۆيگۈ بارغان بىراق مەجنۇن
دەرىجىسىگە ئېشىپ سۆيگۈدىن.

سىقىشلىرى مەجنۇننىڭ جانىنى،
چۈشۈپ كېتىش ئالدىدا ھۇۋلاپ —
چوڭقۇر ھاڭغا، غەيرى ئىدراكلىق
قىيا تاشنى تۇتقان: سىقىمداپ.
يۈرىكىمنى چىڭ-چىڭ سىق،
شۇندا چوقۇم قالارمەن ياشاپ.

تولۇنئاي

ئايلىنار بىر پارچە شېئىرغا، شېئىرغا قارشى ئېزىقىشلىرىم.
چۈشۈپ كەتكەن ئېمپېدوكلىسنىڭ بېشى ئىچىگە①، ھۆۋلاپ زۇۋانسىز،
باشلىرىمنى سوزىمەن مەڭگۈ ئۆركەشلىگەن بۇلۇت-تۇمان قېتىدىن.

سەزدۈرمەستىن ئايلىنىدۇ تاق سادىغا مېنىڭ بۇ جىسمىم،
ئاستا-ئاستا ئايلىنىمەن كۆمۈش قوڭغۇراققا ھەم
بىر سوزۇق تاۋۇشقا ئېلىپسىمان يۇرگەن لەلەگلەپ،
ئايلىنىمەن ھەمدە مۇشۇك ياپىلاققا،
نۇر بۇرجىغا، ھارارەتلىك ئاپئاق يالقۇنغا.

نىگاھىمنى تاشلايمەن تولۇنئاي چايقىلغان سايىلەرنىڭ كۆيۈشلىرىگە،
ئۇلار ئوخشار گوياكى ئۆز نۇرىدىن مەست بوپ كەتكەن شامىلارغا
تەرك ئېتىپ ئۇيقۇنى.

نەزەرىمنى يۆتكەيمەن ئاندىن، غەلىتە تاشلار چوخچىيىپ تۇرغان
سۇغا چۆكۈپ ئۆلگەن ناخشىچىنىڭ تاغ تىزمىلىرىدىكى بارىيولىغا.

قېتىپ قالغان ئۇ نىگاھلار، ئاپتاپلاردا قارىداپ
تۈن قوينىدا بولغان ئۆزۈك سەن ئاشكار
قەدىمىي تاشلارغا كەتكەن ئايلىنىپ، يازالامسەن ئوتلۇق ئەشئار،
يازالامسەن تولۇنئاينى قىلىپ جەلپكار؟

نېچۈك شۇنچە كېچىكىپ بويسۇندى ساڭا شەيتان؟
ئۇ كىمنىڭ سوكۇتى بۇنچە، بالدۇر سازا قىلمىغان؟

سۆيۈپ بولغان ئۆزۈڭنى سەن سۆيەرسەن قايتىلاپ

سەن بىر كۈنلەر ئېھتىمال
كۈتۈۋالارسەن ئۆزۈڭنى
بوسۇغاڭغا كەلگەندە خۇشال،
كۆرۈنگەندە كېلىپ ئەينەك ئالدىدا

① ئېمپېدوكلىس، يۇنان ئەپسانىلىرىدىكى مۇزىكانت ۋە شائىر. ئۇ شاراب ئىلاھىنىڭ چوقۇنغۇچىلىرى تەرىپىدىن پارچە-پارچە قىلىنىپ بېشى بىر دەرياغا تاشلىۋېتىلىدۇ، سۇ ئۇنىڭ بېشىنى دېڭىزغا، دېڭىزدىن ئۆتۈپ يۇناننىڭ لېسبوس ئارىلىغا ئېقىتىپ بارىدۇ.

بىر - بىرىڭلارغا قىلىپ تەبەسسۇم، دەرسلەر
مەرھەمەت، ئولتۇرۇپ بېقىڭچۇ مەزگە دەرھال.
ئەسلىمىدىكى كىشىڭنى يوچۇن، سەن سۆيەرسەن قايتىلاپ.
شاراب، بولكا تۇتارسەن ئاڭا ھەمدە قەلبىڭنى
قايتقان قەلبىڭ ئۆزىگە، سۆيگۈنىڭنىڭ قېشىغا قايتقان،
كەمسىتەرسەن سەن چەزمەن ئۇ ناتونۇش كىشىنى،
سېنى مەخپىي سېغىنغان بىر كىشىنى قالغاچقا سەن ياقتۇرۇپ.
ئۇ ئالدىۋ كىتابىنىڭ جاۋىنىدىن سۇغۇرۇپ.
مەكتۇپ، سۈرەت، چۈشكەن خاتىرە،
سويۇپ تاشلار ئەينەكتىكى سېنىڭ تاشقى شەكلىڭنى.
سۈرگىن قۇتلۇق پەيزىنى ھاياتىڭنىڭ بىر پەس ئولتۇرۇپ.

تولۇقلاش

ھەر ئىككى شەكىللەر قىينايدۇ روھىي كېسەللىنى،
مەن ئېرىشكەن سۈرگۈن ھايات يالانما ئەدىب ئەسىرى گويا
ئۇغا قىسمان ھىلال ئاي گۈڭگا يورۇق سەپكەن ساھىلدا
قەدىمىنى سۆرەيمەن، بارىمەن ئالغا،

سەيىر قىلىپ مەقسەتسىز،
تەشنالىقلار ئۇنتۇلغان
دېڭىزنىڭ سۆيگۈسى — ئۆزلۈك سۆيگۈسى.
ھاياتىڭنى ئۆزگەرتمەك كېرەك، ئۆزگەرتمەكچى بولساڭ تىلىگىنى.

ئۆزگەرتىشكە قادىر. ئەمەسمەن ئۆتمۈشتىكى سەۋەنلىكىمنى.
ئۇيۇقىنىڭ سىزىقىدىن دولقۇنلار قايتقان بېزىپ خېلى ئاۋاللا.
چىرقىراق ئاۋازدا سايرايدۇ چايكا
تەنھا قۇلۋاق ئۈستىدە چىرىپ، سېسىغان،
شارلوتمۇبىل ① ئاسمىنى ئۆزرە قارا قىسمان زەھەرلىك بولۇتتۇر ئۇلار.

دەيتتىم ۋەتەن سۆيگۈسى ئېشىپ-تېشىپ تۇرىدۇ،
مەن خالايمەن شۇ دەمدە دېڭىزغا قېلىشنى پاتماي سۆيگۈمنىڭ.

كۆرگەنمەن، قەھرىمانلارنىڭ ئىستەشلىرىنى
ئىت كەبى زىيادە ئىلتىپات - كۈتۈش.
كىرىپ قالدىم ئوتتۇرا —

ياشقا، قارايغان تېرەم نېپىزدۇر پىياز پوستىدەك
قوللىرىدىن قەغەز ئوخشاش چۈشەر سويۇلۇپ،
پىرجېنتنىڭ ② تېپىشمىقىدەك.

① شارلوتمۇبىل — تو باكو ئارىلىدىكى بىر بازارنىڭ نامى.
② پىرجېنت — ئىبسېننىڭ «پىرجېنت» ناملىق دراممىسىدىكى پېرسوناژ بولۇپ، ئۇ پىيازنىڭ ھەر بىر قەۋەت پوستىنى ئۆزىنىڭ خاراكتېرىدىكى مەلۇم بىر تەرەپكە ئوخشىتىپ، بىر قەۋەت-بىر قەۋەتتىن سويۇپ كۆرىدۇ. بىراق ئۇ ئاخىر پىيازنىڭ يۈرىكىدە ھېچنەرسىنىڭ يوقلۇقىنى بايقايدۇ.

قەلبىم قۇرۇق، يوقتۇر ھېچنەرسە، ھەتتا ئۆلۈم تەشۋىشى
ماڭا يورۇق ئۆلگۈچىلەر تالاي - تالايلاپ
ئۇلار شۇنچە تىزگىنسىز ھەمدە يېقىن ئۆزىگە،

ئوخشايدۇ ئۇلارنىڭ ئۆلۈش ئۇسۇلى، يېقىنلىغانىدا ئوت
قورقمايدۇ كۆيۈشتىن، ئۇلارنىڭ تېنى
سەزمەيدۇ ئوت ئېغىرلىقىنى زېمىننىڭ پەقەت.

ئاشۇ قۇياش خۇمدىنىدىن ياكى كۈلۈكىدىن،
قورقمايدۇ ئورغاقتەك ھىلال ئايمۇ ھەم، بۇلۇتنى يېرىپ
ساھىلنى ئاق قەغەز بېتىدەك يورۇتار قەۋەت.

ئۆزگىچە غەزەپتەر ئۇنىڭ پارچە سوغۇقلىقى.

(خەنزۇچە «ھازىرقى زامان چەتئەل ئەدەبىياتى»، «دۇنيا ئەدەبىياتى»، «چەتئەل ئەدەبىيات - سەنئىتى تەۋرىنلىرى»نىڭ 1993 - يىللىق 1 - سانلىرى ۋە «شېئىر دېيەت» ژۇرنىلىنىڭ 1992 - يىللىق 12 - سانىدىن ئېلىندى).

(بېشى 102 - بەتتە)

شۇنىمۇ ئېزاھلىغاچ كېتەيكى، ماڭا ئوخشاش پەۋقۇلئاددە خۇشال بولۇپ كەتكەنلەرنىڭ ھاياجانلىرىدا ئۆزى كۈتمىگەن تاسادىپىيلىقتىن تۇغۇلغان تۇيغۇلارنىڭ غەۋغالىرى ناھايىتى قويۇق بولىدۇ. باھالاشنىڭ بىر مۇنبىرى ماڭىمۇ تاسادىپىي تۇيۇلدى. چۈنكى، مېنىڭمۇ ناچار يېزىلغان خېلى شېئىرلىرىم بار، ياش مەزگىللىرىمدىكى زېھنىي كۈچۈم تامامەن دېگۈدەك بىھۇدە تېمىلارغا سەرپ بولۇپ كەتتى، بۇنى بىزنىڭ تەڭتۇش - زامانداشلىرىمىز ناھايىتى ياخشى بىلىدۇ. شۇنداق تۇرۇقلۇقمۇ كىتابخانلار مېنىڭ نامىمنى شەرەپ تاختىسىغا يازدى. بۇ ئېھتىمال، مېنىڭ ئىجادىيەتتە خەلقنىڭ ئىستېتىك تەلەپلىرىگە يېقىنلىشالىغانلىقىمنى مۇھىم بىلگەنلىكىدىن بولسا كېرەك. بۇنىڭ بىلەن كىتابخانلار ماڭا تېخىمۇ زور ئىلھام ۋە غەيرەت - شىجائەت بەخش ئەتتى. مېنىڭ چەكسىز مىننەتدارلىقلىرىم ئەمەلىي ئىجادىيەت جەريانىدا تېخىمۇ يارقىن شېئىرلار بىلەن بىلدۈرگۈسى. ئېيتالايمەنكى، بۇ ھەرگىز مېنىڭ ئاخىرقى مەنزىلىم ئەمەس. ئىجادىيەتتە يەنە نۇرغۇنلىغان يېتىشسىزلىكىم تۇرۇپتۇ. لېكىن، ئامما ئاتا قىلغان ئۇنۋانىنىڭ قىممىتى يۈكسەك، ھېكمىتى چەكسىز. شۇڭا، كەڭ كىتابخانلار كۆرسەتكەن ئىمكان مېنىڭ ئۆز - ئۆزۈمگە، ئەمدى شائىر بولۇپ قالغان ئوخشايمەن! دەپ پىچىرلىماسلىقىم مۇمكىن ئەمەس.

رۇبائىيلار

زەلىلى

× ×

ئەي، جۇملە جەھان ۋۇجۇدى سەندىن پەيدا،
ئاتەشكەدە ① ئىچىدىكى دۇدى سەندىن پەيدا،
ئاسارى ② ئۇلۇغلۇقۇڭ پەلى زاھىر ئۈچۈن،
كۆك گۈمبىزىنىڭ كەبۇدى سەندىن پەيدا

ئەي، يارۇ-بەرادەران ھەمراز،
قەبرىمدە قىلىڭلار نەغمە ئاغاز ③؛
يۈز پارە بولۇپ قىلۇرمەن نالە،
چىقاي كەفەنىمدىن تۈرلۈك ئاۋاز.

× ×

يەتمىشكە يېتىپدۇرمەن ئاغزىمدە تىشىم يوق،
ھەفتاد دۇ مىللەت ئېلىمگە ئەمدى ئىشىم يوق؛
يارا نۇسا ھىجران جەھانىدىن كەتتى،
غەمكىن مەنۇ مۇڭداشقالى بەھيات ④ كىشىم يوق.

× ×

ئىقلىمغە شاھ ئولسە ئەگەر مەردۇ مۇسافىر،
غۇربەت ئەلەمى كۆڭلىدە چۈن بولبۇلى دىلگىر؛
خان نەئىم ⑤ پادىشاھىدىنكى ھەمىشە،
بىر نۇقل نەباتىكى ئالۇر دانەئى زەنجىر

× ×

دۇنيا چۇ رەبات، كارۋان ئادەمدۇر،
ھەر ئادەمنىڭ ئىچىدە يۈز ئالەمدۇر؛
مىڭ يىل ياشاساڭ جاھاندا چۈن نوھى نەبى،
ئاخىر ئۆلەسەن غەنىمەت ئۇشبۇ دەمدۇر.

× ×

ئادەم تەنىگە كۆر ئىچىدە ھەر ۋەرەمى ⑥ داغ،
ئۆمرى ئۆتەردۇر بىھۇدە فىكرى ھەردەم باغ؛
دۇنيانى يىغىپ بىر كىشىگە بەرسە دېگەيكىم،
تا كۆزلەرىنىڭ كاسەسىگە تولماسا تۇفراغ

---

① ئاتەشكەدە — ئوتقا تېۋىنغۇچىلارنىڭ ئىبادەتخانىسى،
② ئاسار — ئەسەرلەر، نىشانىلەر، بەلگىلەر.
③ ئاغاز — باشلانما، كىرىش، كىرىشمەك، باشلانغۇچ.
④ بەھيات (بەھىيە، بەھىييات) — ياخشى، ئوبدان، ئوچۇق.
⑤ خان خوان — ياساقلىق داستىخان؛ نەئىم — نېمەت پاراۋان ۋە راھەت تۇرمۇش ئۈچۈن كېرەكلىك نەرسىلەر
⑥ ۋەرەم — ئىششىق، كېسەل، كۆپچۈش.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئون ئالتىنچى مۇخەممەس

كى ئەرەبدىن فىتنەئى شوخى ئەجەم كەلتۈرمىشەم،
كى تەرەبدىن ① ساغەرى دەردۇ ئەلەم كەلتۈرمىشەم؛
سەر بەيازى مەتلەئى تۇغرايى غەم كەلتۈرمىشەم،
تامۇھىتى ئىشقىدىن بىر قەترەنەم كەلتۈرمىشەم؛
ھەۋزە كەۋسەر يادىنى كۆڭۈلگە كەم كەلتۈرمىشەم.

....

سۈرەتى جىسمانىيەتنى سومنات ئەيلەي بۇگۈن،
تىغى بىر فەرقى ② سەرى لاتۇ مانات ئەيلەي بۇگۈن؛
نەفسى كافىر بۇت ئىرۇر، تاپسام غازات ئەيلەي بۇگۈن،
دەۋردىدۇر سەدرى بەدىر كايىنات ئەيلەي بۇگۈن؛
ئەژدەھا سەر ئۇتلۇغ ئاھىمدىن ئەلەم كەلتۈرمىشەم.

ئەي كۆڭۈل ئۆمۈر ئۆتتى، بىر يارغە سەن يار ئولمادىڭ،
ھالقەئى زەنجىرى زۇلفىغە گىرىفتار ئولمادىڭ؛
غۇنچە ئاچىلدىيۇ گۈل كۈلدى، بىدار ئولمادىڭ،
ئۆتتى بىر پەيۋەستە ئەبرويى خەبەردار ئولمادىڭ؛
مىسرەئى شوخىنى گوياكىم بەھەم كەلتۈرمىشەم.

بۇرقەئى نازىنى ياپقانىدىن كېتەردە بارھا،
نالەئى بۇلبۇلغە ئۈن قوشتۇم سەھەردە بارھا؛
جىلۋەئى ھۆسن ئەيلەدى مەددى نەزەردە بارھا،
لەئلى لۇتفىنىڭ... يەزەردە بارھا؛
...شاخى بەرگىدىن قەلەم كەلتۈرمىشەم.

...ئالەمدە مەندىن... ئاۋازەدۇر،
... دەرۋازەدۇر؛
مەگرىفەت تارى كەتانى كۆڭلۈمە شىرازەدۇر،
كۆز يېتەردە...دىماغىم تازەدۇر؛
ئەنبەر ئەفشان نۇكتەھى زۇلفى سەنەم كەلتۈرمىشەم.

بارى ئىشقىدىن ئېگىلدى قامەتىمنى يا دېمە،
مەۋجى ئەشكىمنى كۆرۈبان جوشەشى دەريا دېمە؛
ياغسە گەر بەرقى بەلا باشىڭغە ھەرگىز ھا دېمە،
دىلبەر ئىشكىدە زەلىلى تەلبەنى تەنھا دېمە؛
تارپودى خىرقەدىن خەيلۇ ھەشەم كەلتۈرمىشەم.

① تەرەب — خۇشاللىق، شادلىق، (تەرەب ساغەري — شادلىق پىيالىسى)؛
② فەرق — چوققا (باشىنىڭ چوققىسى)؛

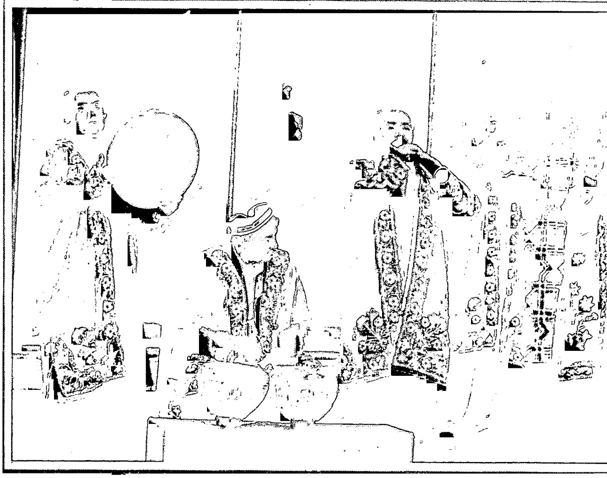

ئۆزبېكىستان ئۇيغۇر ناخشا ـ ئۇسسۇل ئانسامبلى ئېچىلىش مۇراسىمىدا تەنتەنە قىلماقتا

جۇڭگونىڭ ئۆزبېكىستاندىكى سودا ئىشلىرى ۋەكىلى چەن چىن كۆرگەزمىنى قىزغىن تەبرىكلىدى

خەتتات ھوشۇر ئىبلى بىلەن ئەخمەت ئابدۇللالار كۆرگەزمىنىڭ جىددىي تەييارلىقى ئۈستىدە

ئۆزبېكىستانلىق دوست ئەرباپلار كامىلجان ۋە مۇھەممەتجان ھەمرايېۋلار ۋەكىللەر ئۆمىكى بىللەن بىللە

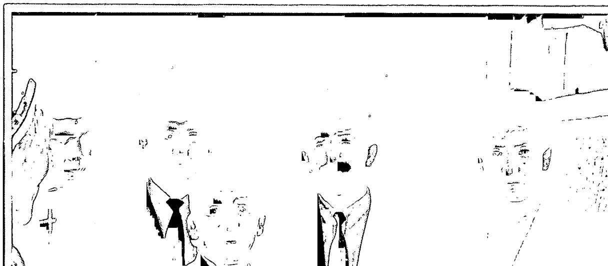

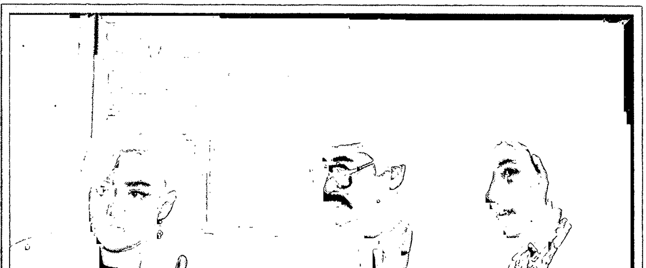

www.uyghurkitap.com

《天尔塔格》文学双月刊 Tangritag Two Monthly Literature Journal In Uygur Language

« تەڭرىتاغ »

1993年第3期

1993 ـ يىل 3 ـ سان

主办单位：乌鲁木齐市文学
艺术界联合会
编辑出版：《天尔塔格》编辑部
地　　址：乌鲁木齐市新华南路16号
电　　话：218897邮政编码：830002
印　　刷：新疆科技卫生出版社印刷厂
国外总发行：中国出版对外贸易总公司
（782信箱）
国内统一刊号CN 65－1012／1
邮局代号58－83

ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى
تەرىپىدىن چىقىرىلدى
« تەڭرىتاغ » ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى تۈزۈپ نەشر قىلدى
ئادرېس : ئۈرۈمچى جەنۇبىي شىنخۇا يولى 16 ـ نومۇر
تېلېفون : 218897 پوچتا نومۇرى : 830002
شىنجاڭ پەن ـ تېخنىكا سەھىيە نەشرىياتى
باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
جۇڭگو خەلقئارا نەشرىيات سودا باش شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ
(782 ـ خەت ساندۇقى)
مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن ژۇرنال نومۇرى CN 65 ـ 1012 / 1
پوچتا ۋەكالەت نومۇرى : 83 ـ 58

零 售 价：1.20元

پارچە سېتىلىشى : 1.20 يۈەن